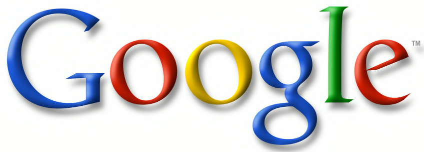

JAVA,

OF

HOE EENE KOLONIE MOET BESTUURD WORDEN,

DOOR

J. W. B. MONEY.

UIT HET ENGELSCH VERTAALD EN VAN AANTEEKENINGEN
VOORZIEN

DOOR

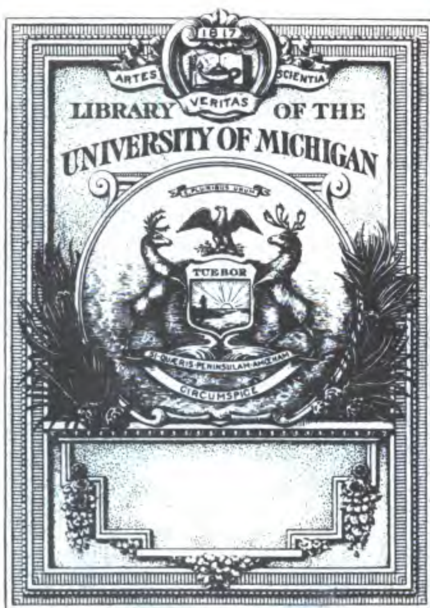
D. C. STEYN PARVÉ.

De lier te spannen en den cither te hanteren verstaat
hij niet, maar wel een staat beroemd en groot te maken,
dien hij klein en roemloos vond.

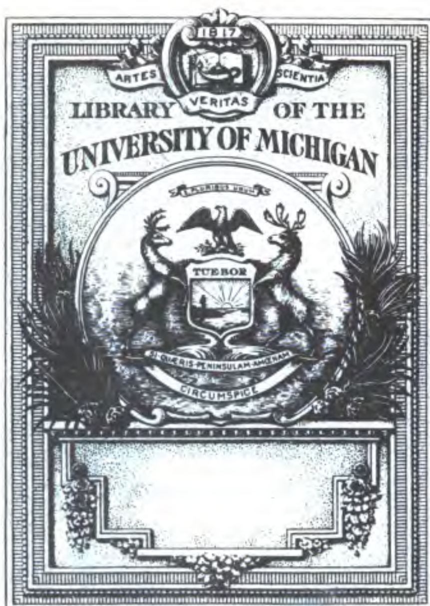
PLUTARCHUS, *Themistocles.*

Tweede Deel.

ZUTPHEN,
WILLEM THIEME.
1861.

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

F. R. van Roosevelt.

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

F. R. van Rosevelt.

JAVA,

OF

HOE EENE KOLONIE MOET BESTUURD WORDEN.

P. 111.

JAVA,

OF

HOE EENE KOLONIE MOET BESTUURD WORDEN,

DOOR

J. W. B. MONEY.

UIT HET ENGELSCH VERTAALD EN VAN AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

D. C. STEYN PARVÉ.

De lier te spannen en den cither te hanteren verstaat hij niet, maar wel een staat beroemd en groot te maken, dien hij klein en roemloos vond.

PLUTARCHUS, *Themistocles.*

Tweede Deel.

ZUTPHEN,
WILLEM THIEME.
1861.

Gedrukt bij G. J. THIEME, te Arnhem.

HOOFDSTUK I.

Lijfstraffelijke regtsbedeeling en policie.

De stelsels van regtsbedeeling en policie van Raffles. — Ontzag voor de persoonlijke waardigheid van inlanders van hoogeren stand op Java. — Kwade gevolgen van het gering ontzag voor den rang van inlanders in B.-Indië. — Klassificatie van vergrijpen, schuldigen en regtbanken. — Plaatselijk onderzoek. — Districts-geregten. — Regentschaps-geregten. — De resident als naar de regtbank verwijzende magistraat. — De policierol van den resident. — De residentieraden. — Kleine correctionele magt van deze policieraden. — Gemakkelijke regtsbedeeling door kleine gewesten en een gereeden toegang. — De lijfstraffelijke regtbanken. — De landraad. — Overeenkomst van de oude Engelsche wet omtrent de verdediging met die van Java. — De loop der lijfstraffelijke regtspleging. — Schrandere waarborg voor het mondeling getuigenverhoor. — Toepassing van plaatselijke kennis ter ontdekking van de waarheid. — De uitspraak moet door het hoog geregtshof herzien worden alvorens zij ten uitvoer gelegd kan worden. — Bijzondere regtspleging in hooger beroep. — Regtbanken van omgang. — De raden van justitie. — Lijfstraffelijke regtsmagt over Europeanen. — Lijfstraffelijke regtsmagt over inlanders van rang. — Het hoog geregtshof van N.-Indië. — De algemeene afkondiging van wetten. — Verschil met de lijfstraffelijke regtspleging in de binnenlanden van B.-Indië. — Beginselen van lijfstraffelijk regt op Java. — De Javasche policie. — De wachters in de dorpen. — Gardoes of wachthuizen. — De gardoeteekenen. — Aanteekening in de gardoe der voorbijgangers in den nacht. — Gunstige uitwerking van het gardoestelsel.

De voorgaande hoofdstukken hebben het kultuurstelsel en zijne gevolgen in de tegenwoordige welvaart van Java beschre-

ven. Maar vele andere takken van het bestuur hebben almede gestrekt om den algemeenen voorspoed te bevorderen.

De eersten hieronder zijn de bestaande stelsels van regtsbedeeling en policie.

De stelsels van regtsbedeeling en policie van Raffles. — De onverganklijkste aanspraak van Sir Stamford Raffles op de herinnering en liefde der Javanen ontspruit uit de stelsels van regts- en policieoefening, die door hem ingevoerd werden, en die, zoo als zij door de Nederlanders gewijzigd zijn, een vorm aangenomen hebben, welke tegelijk den rijke en den arme voldoening geeft. Bij zijne komst op Java vond hij, dat de Hollanders geene geregtshoven behalve te en nabij Batavia opgerigt hadden, daar zij in de binnenlanden de inlandsche hoofden bijna geheel met de inlanders lieten omspringen zoo als zij verkozen. Hij vestigde over het geheele eiland eene justitie en policie door het reglement, dat in het aanhangsel tot zijne „History of Java," op pagina 56, zal worden gevonden, en dat een stelsel bevat, hetwelk zoo veel beter dan onze Indische wet en regtspleging voor den aard van inlanders geschikt is, dat ik mij niet onthouden kan om de aandacht van alle hervormers der wet in het Oosten op zijne voorschriften te vestigen. Dat reglement vormt nog den grondslag der regterlijke organisatie onder de inlanders op Java. Eene vergelijking van zijne lijfstraffelijke voorschriften met de volgende beschrijving van de lijfstraffelijke justitie en de policie, zoo als zij daar tegenwoordig uitgeoefend worden, zal doen uitkomen in welke opzigten de Hollanders het gewijzigd hebben.

Het ontzag voor de persoonlijke waardigheid van inlanders van hoogeren stand op Java. — Ik moet echter vooraf eene uitlegging geven van de wijze, waarop op Java bij de oefening der justitie de vraag der persoonlijke waardigheid opgelost wordt, waaromtrent de inlanders hoogst gevoelig zijn, en die door onze ambtenaren ten eenenmale over het hoofd gezien wordt, als schijnbaar met onze Engelsche beginselen van gelijkheid voor de wet in tegenspraak.

Men zal zich herinneren dat in die minst verdachte oorkonde, het beroep der opstandelingen in Lucknow op hunne landgenooten, dat in het nieuwsblad de *Times* van den 20 April 1858 opgenomen is, zekere beweringen voorkwamen, die bij de nadenkende lieden in B.-Indië tot veel gedachtenwisseling aanleiding gaven. Als eene uitnoodiging van de opstandelingen, die de wapenen tegen ons opgevat hadden, aan onze andere onderdanen om aan den opstand deel te nemen, moet het eene ware uitdrukking van de gevoelens der inlanders, en een getrouw *exposé* van hetgeen zij als hunne hoofdgrieven tegen ons beschouwden, geweest zijn. En echter waren eenige der beweringen van dat stuk zoo in strijd met de gewone denkbeelden van de Anglo-Indianen omtrent inlanders, dat door velen de feiten ontkend en de echtheid van het stuk geloochend werden.

Zoo als het in den brief van den heer Russell aan de *Times* in dat nieuwsblad van den 20 April 1858 vertaald is, zegt dat stuk: „Al de Hindoes en Mohammedanen weten, dat de mensch vier dingen boven alles liefheeft: 1°. zijne godsdienst en zijne caste; 2°. zijne eer; 3°. de levens van hemzelven en zijne bloedverwanten; 4°. zijn eigendom. Al deze vier worden onder de inlandsche vorsten goed beschermd; niemand bemoeit zich met eens anders godsdienst, *iedereen geniet den eerbied die hem toekomt overeenkomstig zijne caste en rijkdom.* Al de eerbiedwaardige personen, — de Said, Shaikh, Mogul en Puthan onder de Mohammedanen, en de Brahminen, Chatries, Bys en Kaeths onder de Hindoes — worden overeenkomstig hunne caste geëerd. *Geen volk van lagere caste*, zoo als de Chumars, Dhanoeks en Passees, *kan zich met dezen gelijkstellen of hen oneerbiedig aanspreken.* Niemands leven of goed wordt hem ontnomen, tenzij voor de eene of andere afschuwelijke misdaad.

„De Engelschen zijn geheel tegen deze vier dingen. Zij verlangen elks caste te bederven, en wenschen dat beiden, de Mohammedanen en de Hindoes, Christenen zullen worden. Duizenden zijn afvalligen geworden en velen zullen dit nog worden.

Beiden, de edellieden en de lagere caste, zijn gelijk in hunne oogen; zij verguizen de edellieden in de tegenwoordigheid van de onedelen; zij arresteren of dagvaarden voor hunne geregtshoven den aanzienlijken stand, Nawabs en Rajahs, op de vordering van een Chumar, en vernederen hem," dat is, zij arresteren of dagvaarden hem op de vordering van een man van geringe caste.

De Nederlanders, die reeds lang het besef gehad hebben van het buitensporig ontzag voor persoonlijke waardigheid, dat bij alle inlandsche rassen de bovenhand heeft, instede van hunne ambtenaren zulks te laten minachten of over het hoofd zien, bezitten naauwgezette reglementen, ten einde eene in achtneming van dat gevoel met de billijke bedeeling des regts in overeenstemming te brengen.

In de eerste plaats, zooals reeds hiervoren uitgelegd is, is elke inlander van eenig aanzien in het land een ambtenaar, in gestadige aanraking met de Nederlandsche overheden, en, naar gelang van zijnen rang of zijne bloedverwantschap met andere inlanders van rang, geregtigd tot naauwkeurig omschrevene hoffelijkheden en bewijzen van eerbied. In de tweede plaats kan geen regent, wedana of ander inlandsch hoofd van aanzien, noch eenig lid van hunne familien, hetzij burgerlijk of crimineel, aangesproken worden, tenzij de voorafgaande toestemming voor eene bijzondere dagvaarding of vervolging verkregen is. Art. 4 van het reglement op de regterlijke organisatie is omtrent dit punt zeer stellig. Laatstelijk hebben al de bovengenoemde inlanders van afkomst zelfs meer uitsluitende geregtelijke voorregten dan de Europeanen. Even als die Europeanen zijn deze inlandsche grooten, hetzij burgerlijk of lijfstraffelijk, niet onderworpen aan de gewestelijke inlandsche regtbanken, maar slechts aan de door Nederlandsche regtsgeleerden vervulde geregtshoven in de hoofdsteden. Elke burgerlijke regtsvordering of criminele vervolging, wanneer zij door den Gouverneur-Generaal tegen zulken inlandschen groote vergund is geworden, moet met geslotene deuren behandeld worden; en

het vonnis wordt slechts door Nederlandsche regters uitgesproken, nadat het gevoelen is ingenomen van den inlandschen priester en van de twee inlandsche hoofden, die opzettelijk door den Gouverneur-Generaal ter bijwoning van het geding aangesteld zijn.

Door deze middelen worden de inlandsche edelen voor eene plaatselijke vernedering behoed, en hun gezag over hunne eigene landgenooten gehandhaafd, terwijl zij toch zoowel burgerlijk als lijfstraffelijk verantwoordelijk kunnen gemaakt worden. De meerdere moeite en last, die aan eene vervolging of burgerlijke dagvaarding van inlanders van rang verbonden zijn, beletten dat hunne praalziekte en zucht naar verkwisting aangemoedigd worden door menschen, die of hunne bezittingen of hunne magt met begeerige oogen aanzien. Aldus blijven zij werkelijk ook beveiligd tegen den meest gewonen vorm van wraakneming van een inlandschen mindere, het inbrengen namelijk van eene criminele beschuldiging, welke, wel door omkooping en meineed ondersteund wordende, den meerdere in allen gevalle aan de krenking blootstelt, dat hij verschijnen en haar wederleggen moet, wat dan ook de uitslag van het regtsgeding zij. De inlanders van aanzien vinden aldus hunne persoonlijke waardigheid beschermd; en de inlandsche boer of kleine handelaar vindt er geene onbillijkheid in, dat zijn meerdere met meer onderscheiding dan hijzelf bejegend wordt.

Inlanders van rang mogen op Java niet als getuigen gedagvaard worden, tenzij hunne getuigenis van gewigt zij, en niet van getuigen uit een geringeren stand verkregen worden kan. Indien de verklaring van den inlandschen heer onmisbaar is, moet eerst de toestemming des Gouverneurs-Generaal verzocht worden, welke alsdan aan den inlandschen edelman gezonden wordt met een hoffelijk verzoek, bij partikulieren brief, om bij gelegenheid van de teregtzitting tegenwoordig te zijn. Wanneer hij voor het geregtshof verschijnt, wordt hij met eerbied bejegend; eene plaats bij de zitplaats des regters wordt hem aangewezen, en hij legt zijne verklaring, van den grooten hoop gescheiden, af.

Hierdoor weten de Hollanders de bijzondere vereischten der geregtigheid met het ontzag voor de waardigheid en persoonlijke voorregten, die alle inlanders aan rang en hooge afkomst verschuldigd meenen te zijn, te doen overeenstemmen. De landbouwer of geringe handelaar kan herstel voor geleden onregt erlangen; maar de Javasche regtbanken geven hem niet, even als de Engelsche geregtshoven in B.-Indië, de gelegenheid om zijne wraakzucht bot te vieren door zijnen meerdere aan verguizing te onderwerpen, of door de bedreiging van zulks te zullen doen tot een middel van afpersing te maken.

Deze wettelijke voorschriften, ten einde de hoogere inlanders door de Nederlandsche beambten met behoedzaamheid en eerbied te doen behandelen, zouden echter spoedig ophouden naauwgezet uitgevoerd te worden, tenzij deze inlanders betrekkingen van wezenlijk gezag en nut bekleedden, en eenigzins onafhankelijk van de Europeanen waren; daar de Hollanders, even als wij zelven, slechts zulke inlanders wezenlijk ontzien, die een aandeel in het bestuur van hunne landgenooten hebben.

Kwade gevolgen van het gering ontzag voor inlanders van rang in B.-Indië. — In B.-Indie daarentegen zijn de inlandsche edelman en de inlandsche boer gelijkelijk onderworpen aan de laagste provinciale regtbank, gelijkelijk vatbaar om door den vuilsten en gemeensten dievenvanger in hechtenis te worden genomen; zij worden er gelijkelijk voor dezelfde balie geplaatst, al is het dan ook slechts om een vonnis van vrijspraak te hooren aflezen, en gelijkelijk aan dezelfde straf, op dezelfde vernederende wijze opgelegd en ten uitvoer gebragt, blootgesteld. En echter doen de denkbeelden der inlanders omtrent den eerbied voor rang, voor gezag en voor rijkdom zulk eene gelijke bejegening van verschillende klassen als eene zeer ongelijkmatige regtsbedeeling beschouwen, of liever datgene, wat in het eene geval als regt beschouwd zou worden, in het andere geval in eene erkende onbillijkheid verkeeren. Juist de gelijkheid in eene criminele vervolging, welke wij den hoogen en den lagen, den rijken en den armen inlander opdringen, wordt derhalve

door de rijkere en hooger geboren klassen van inlanders als een hoon gevoeld, zelfs daar waar eene vrijspraak volgt, en door de laaggeboren en in nederiger beroepen levende inlanders als eene vernedering van hunne meerderen aangemerkt.

Onze Indische regtshervormers vergeten dat de wangunstige haat tegen onderscheidingen, en de dorst naar gelijkheid, die de meeste landen van Europa sedert de fransche omwenteling meer of min doordrongen hebben, in het Oosten ten eenenmale onbekend zijn. Onze tegenwoordige denkbeelden van geregtigheid veronderstellen gelijkheid, en zijn mitsdien zoo aanstootelijk voor een volk, welks geheel bestaan op onderscheidingen gegrond is, welks denkbeelden van geregtigheid eene verschillende bejegening voor de verschillende klassen vereischen en slechts gelijkheid tusschen de leden van elke klasse onderling verlangen. De Hindoesche knecht van goede geboorte ziet uit de hoogte op den laaggeboren kok of veger neder en schuwt elke aanraking met hen. Indien die knecht aan iemand van de anderen geld te betalen heeft, houdt deze laatste zijne hand op, waarin de eerste de muntstukken uit de verte werpt; en in elk opzigt behandelt de eerste den laatste met verachting en afschuw. En echter ontvangt de kok altijd hooger bezoldiging dan de knecht, en ook de veger doet dit somtijds. Nooit komt echter bij den kok of den veger de gedachte op om zich over deze bejegening van den knecht gevoelig te toonen of op eenige gelijkstelling met hem aanspraak te maken. Zij zijn laaggeboren lieden, voor wie zulk eene behandeling van den hoogere van geboorte de natuurlijke toestand des levens is, welken zij niet meer onbillijk of onvriendelijk achten dan een Europeaan van kleine gestalte zulks zou doen, indien een ander van zes voet hoogte op hem nederzag. Dezelfde aaneenschakeling van denkbeelden doet zich in al de betrekkingen des levens bij de inlanders ontwaren, en strekt zich tot de onderscheidingen der fortuin zoowel als die der geboorte uit. Zij maken echter tusschen de verschillen van geboorte en van fortuin een groot onderscheid, en wel op eene wijze, die voor ons onbegrijpelijk zijn zou, en

zien er niets vreemds of onbetamelijks in, dat een laaggeboren man met fortuin hooggeboren en zelfs Brahmiensche bedienden heeft, welke laatste hij dan beurtelings nu eens als eene godheid aanbidt en dan eens als een dienstknecht uitscheldt. Het zijn deze vermenging en deze in onze oogen schijnbare omkeering van rangen, die soms den Engelschman misleiden om het werkelijk onderscheidend karakter over het hoofd te zien, dat onder deze schijnbare gelijkheid verborgen ligt, en die onze wetgevers er toe gebragt hebben om zulk een volk naar algemeene beginselen, die evenzoo ongeschikt voor hun aard als voor hunne denkbeelden hatelijk zijn, te behandelen. Gelijkheid voor de wet en bijzonder voor de criminele wet is een axioma van zeer jonge herkomst in Europa, en waarop zelfs daar zulke uitzonderingen als de Pairs van Engeland en de hooge ambten op het Vasteland in stand gebleven zijn. Doch in B.-Indië wordt zijne juistheid evenzeer door den Europeaan en den inlander geloochend en zijne toepassing verafschuwd. Niemand, zelfs niet de ambtenaren en wetgevers van B.-Indië, wil zich daaraan, voor zoo ver zijn eigen persoon betreft, onderwerpen, ofschoon de kracht der theorie zoo magtig is, dat dit conventioneel axioma onmeêdoogend op alle rangen van inlanders toegepast is geworden, en men het gestadig aan al de Europeanen zoekt op te dringen, behalve aan hen, wier wetgevende en ambtelijke magt hen in staat stelt om de uitzondering van hunne eigene klasse te verzekeren. (*)

Na deze opmerkingen ga ik voort om den gewonen loop der lijfstraffelijke regtsvordering op Java te beschrijven.

Zoo als in een voorgaand hoofdstuk vermeld werd, heeft de assistent-resident in het regentschap, waaraan hij toegevoegd is, volkomen dezelfde magt als de resident in het onder zijne bijzondere zorg staande regentschap bezit; en de navolgende op-

---

(*) Niemand die met Java en tegelijk met B.-Indië bekend is, zal de schranderheid en juistheid van deze menschkundige opmerkingen ontkennen. In dit opzigt verdienen de instellingen van N.-Indië, ook onzes erachtens, ver de voorkeur boven die der Engelschen. DE VERT.

merkingen zijn daarom evenzeer op de residenten en de assistent-residenten van toepassing.

Klassificatie van vergrijpen, schuldigen en regtbanken. — In de bedeeling van het crimineel regt worden de vergrijpen verdeeld in „misdrijven," of misdaden gelijk staande met het *malúm in se*, en in „overtredingen," welk woord de Engelschen op Java door „contraventions" vertalen, en die met het *malum prohibitum* gelijk staan. Beiden zijn weder verdeeld in criminele en correctionele vergrijpen. De regtbanken zijn op gelijke wijze in criminele en correctionele hoven gerangschikt, waarvan de laatsten eene magt oefenen, die overeenkomt met de gewone policiebevoegdheden der magistraten in B.-Indië en Engeland.

Plaatselijk onderzoek. — Zoodra eene misdaad bedreven is of eenige geringere overtreding, zoo als eene ligte aanranding, een twist of kleine diefstal, plaats gevonden heeft, geeft het dorpshoofd daarvan berigt aan den plaatselijken mantrie en aan den wedana, die, ingeval van misdaad, zich dadelijk met eenige van zijne mantries zelf naar de plaats begeeft, en een plaatselijk onderzoek instelt.

Districtsraden. In het geval van zulke kleine overtredingen, welke aan zijne regtsmagt onderworpen zijn, gelast de wedana de partijen om op de aanstaande wekelijksche zitting van zijn districts-geregt te verschijnen. Deze overtredingen omvatten daden van nalatigheid, zoo als het verzuim om de behoorlijke bewijzen van eerbied te geven, zoo wel als daden van verkeerde handelingen, zoo als scheldwoorden en persoonlijke beleedigingen in het algemeen van en jegens te regt zoo genoemde inlanders. Het districts-geregt, zamengesteld uit den wedana en twee of drie mindere inlandsche hoofden, die door den resident na ruggespraak met den regent aangesteld zijn, beoordeelt dan de overtreding, bij meerderheid van stemmen uitspraak doende, en spreekt vrij of bestraft zonder hooger beroep met eene boete, drie gulden niet te boven gaande, daar de correctionele magt van het districts-geregt daartoe beperkt blijft. Zoodra een veroordeelde in gebreke blijft om de door het districts-geregt op-

gelegde boete te betalen, wordt hiervan aan den regent kennis gegeven, die de boete door eene gevangenzetting van niet boven de drie dagen kan doen vervangen.

In alle lijfstraffelijke zaken voor de districts-geregten moeten aanteekeningen van de verrigtingen en beslissing gehouden worden; en elke veertien dagen moet een afschrift van de in het register opgenomen aanteekeningen der criminele verrigtingen der twee voorgaande wekelijksche zittingen aan den regent worden gezonden, die het met zijne opmerkingen aan den resident of assistent-resident zendt. Aldus oefenen de Europesche overheden zelfs over het districts-geregt een indirect, maar heilzaam en werkdadig toezigt uit, terwijl het voor den inlander een weldaad is om bijna voor zijne eigene deur eene regtbank voor kleine wanbedrijven te hebben.

De regentschaps-geregten. — Alle zoodanige overtredingen, die boven de regtsmagt van het districts-geregt verheven zijn, worden door den wedana bij den regent aangegeven, wiens jaksa of minister van justitie zulke verslagen onderzoekt en zelf eene beknopte beschrijving van elke zaak geeft. Zulke gevallen, welke onder de kennisneming van de volgende laagste regtbank, het regentschaps-geregt, vallen, worden uitgekozen, en de partijen en getuigen gelast om voor de beoordeeling der zaak bij de eerstvolgende wekelijksche zitting tegenwoordig te zijn.

Het regentschaps-geregt bestaat uit den regent en zoo veel geringere inlandsche hoofden, als de resident goedvindt te benoemen; en zijne beslissingen worden almede bij eene meerderheid van stemmen genomen. Het heeft eene correctionele regtsmagt in kleine vergrijpen, zoowel misdrijven als overtredingen, tot het beloop van eene boete, die tien gulden of eene gevangenis van zes dagen niet te boven gaat; en van zulk een vonnis wordt een beroep op den landraad toegelaten. Elk vonnis van het regentschaps-geregt, waarbij eene geldboete opgelegd wordt, bepaalt ook het getal dagen gevangenisstraf, zes niet te boven gaande, welke de veroordeelde ondergaan moet, indien hij weigerachtig of nalatig blijft om die geldboete te betalen. De

criminele regtsmagt van het regentschaps-geregt zoowel als van het districts-geregt blijft tot te regt zoo geheeten inlanders bepaald.

De resident als naar de regtbank verwijzende magistraat. — De andere zaken boven de regtsmagt van de districts- of regentschaps-geregten worden met en benevens het verslag van den jaksa aan den resident als naar de regtbank verwijzenden magistraat voorgelegd. Deze ambtenaar neemt daarop eene summiere beslissing, waarbij hij óf de beschuldiging afwijst, óf wel den beschuldigde doet in hechtenis nemen, met last om hem met de afgelegde getuigenissen op zekeren bepaalden dag voor hem te brengen. In dit laatste geval wordt inmiddels de beschuldigde in zijne middelen van verdediging gehoord, en de voor de geringere overheden afgenomen getuigenissen door den jaksa gelezen, die daarna een beknopt overzigt van de verdediging en van de verklaringen der getuigen, proces-verbaal geheeten, opmaakt. Wanneer de gevangene op het bepaalde oogenblik voor den resident gebragt wordt, wordt het proces-verbaal voorgelezen; de resident hoort alles aan wat de beschuldigde verder tot zijne regtvaardiging in te brengen heeft, onderzoekt de verklaringen, die hij noodig acht, en hoort die getuigen, welke tegenwoordig zijn. Hij gelast dan een verder onderzoek door de mindere overheden, of wel, indien hij de aanwezige getuigenissen voor de ontdekking der waarheid voldoende acht, neemt hij onmiddellijk als in beschuldiging stellende magistraat eene beslissing. In deze hoedanigheid zet hij óf de beschuldiging ter zijde en ontslaat den gevangene, óf verwijst de zaak naar de bijzondere regtbank, die van het vergrijp kennis moet nemen, waaronder ook de policierol begrepen is, die hij zelf eenmaal in de week als regter afdoet.

De policierol van den resident. — De correctionele overtredingen boven die, waarvan de districts- en regentsraden kennis nemen, en door de inlanders tegen elkander bedreven, mitsgaders al de correctionele overtredingen, die tegen elkander bedreven worden door hen, die met inlanders gelijk gesteld

worden, eene klasse, die Arabieren, Mooren, Chinezen en alle andere Oosterlingen, hetzij Mohammedanen, hetzij heidenen, in zich bevat, komen voor den resident op de policierol, en worden wekelijks door hem alleen op zijne zitting als magistraat afgedaan.

De magt van den resident als hoofd der policie om de policierol af te doen, bepaalt zich tot de oplegging van twintig rottingslagen, acht dagen gevangenzetting, drie dagen in het blok en drie maanden dwangarbeid aan de wegen.

Van deze zijn de rottingslagen en de gevangenis de twee eenige straffen, die tegelijk opgelegd kunnen worden, en indien de resident zulks toelaat, zoo als hij gemeenlijk doet, kan de gevangene zijne gevangenisstraf door eene betaling van drie gulden voor elken dag afkoopen. Van deze vonnissen van den resident is geen hooger beroep, maar indien zijne uitspraak strijdig met de wet is, dat is, indien hij twee of drie straffen vereenigt, of het bedrag, dat hij bevoegd is op te leggen, overschrijdt, kan de verongelijkte persoon zijn beklag inbrengen, hetzij bij het hoog geregtshof te Batavia, waaraan het toezigt op alle mindere gewestelijke regtsmagten is opgedragen, dan wel bij den eerstkomenden omgaanden regter, die rondtrekt om hoofdmisdaden te oordeelen, waarna het overtollige kwijtgescholden of teruggegeven en eene schadeloosstelling verleend wordt.

De residentieraad. — De kleine vergrijpen, die door inlanders of daarmede gelijk gestelde personen tegen Europeanen gepleegd worden, en eenige weinige geringere overtredingen door Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen, zijn onderworpen aan de kennisneming van den residentieraad, die eenmaal elke veertien dagen zit, en zamengesteld is uit den resident met den secretaris en zoodanige andere Europeanen, als met dat doel door het Gouvernement benoemd worden.

De residentieraad kan slechts tot acht dagen gevangenisstraf of tot eene geldboete, honderd gulden niet te boven gaande, met of zonder verbeurdverklaring van bijzondere voorwerpen,

veroordeelen. Deze vonnissen zijn voor hooger beroep op de Nederlandsche raden van justitie in de hoofdsteden vatbaar, zoodra de geldboete vijf en twintig gulden of meer bedraagt of gevangenzetting en verbeurdverklaring bevolen is.

Kleine correctionele magt van deze policieraden. — Het districts-geregt, de regentschaps-geregten, de policierol van den resident, en de residentieraad zijn dus de gewestelijke regtbanken, die in de binnenlanden correctionele straffen voor geringe vergrijpen uitdeelen. Het zijn alle regtbanken, waarvan de regters, hetzij alleen inlanders, dan wel alleen Europeanen zijn, en welker correctionele magt mitsdien wijselijk zeer beperkt is.

Op Batavia en in deszelfs nabijheid, alwaar geen regentschaps- of districts-geregt bestaat, zijn de correctionele regtsmagt, die deze regtbanken in het binnenland uitoefenen, en de misdaden, die aan de kennisneming van diezelfde instellingen opgedragen blijven, gevoegd bij de regtsmagt en het gezag van den resident, als hij de policie-rol afdoet.

Gemakkelijke regtsbedeeling door kleine gewesten en een gereeden toegang. — Met uitzondering van in de Preanger, is de omvang van een regentschap zelden meer dan van twintig tot dertig Engelsche mijlen in het vierkant, zoodat de districts-indeelingen van het regentschap waarschijnlijk slechts ongeveer vier mijlen in het vierkant beslaan. De policie-verordeningen vorderen, dat elk dorpshoofd eenmaal in de week bij den wedana van zijn district zijne opwachting maakt, om van den toestand van zijn dorp verslag te geven, en om van elke nieuwe gebeurtenis, waarvan hij sedert zijn laatst wekelijksch bezoek geene melding gemaakt heeft, berigt te geven. Elk districts-hoofd is op gelijke wijze verpligt om elke veertien dagen tot hetzelfde einde voor den regent te verschijnen. Daar gemeenlijk het verblijf van den wedana en het districts-geregt zoo veel mogelijk in het midden van het district gelegen zijn, vindt de landman bijna altijd de gelegenheid om zijn beklag te doen binnen drie of vier mijlen van zijn eigen verblijf; en eens in de maand ziet hij den Europeschen controleur voor zijne deur

vergezeld van den wedana en de geringere inlandsche hoofden. Elke ambtenaar, hetzij Europeaan of inlander, is almede gehouden elken dag op een zeker uur voor ieder gereedelijk en gemakkelijk genaakbaar te blijven, zonder tusschenkomst van een rekest, gezegeld papier, fooijen aan de bedienden of eenige andere belemmering; en eens op den dag is elke landsdienaar verpligt om allen, die hem wenschen te zien of eenig beklag in te brengen hebben, zelf te woord te staan. Door deze middelen en door de spoedige werking der bovenvermelde correctionele hoven, ziet de bevolking van Java hare kleinere grieven ruw weg hersteld, zonder verder aan het nadeel van groot tijdverlies en veel afpersing en onderdrukking gedurende het zoeken naar een geneesmiddel blootgesteld te zijn.

Lijfstraffelijke geregtshoven. — Elk vergrijp, hetzij misdaad of overtreding, dat eene zwaardere straf dan de kleine correctionele regtsmagt der bovenvermelde policie raden opleggen kan, vereischt, valt binnen de criminele regtsmagt der hoogere regtbanken.

De landraad. — De eerste van deze is de landraad, die de voornaamste provinciale regtbank in de regterlijke organisatie voor de inlanders uitmaakt. De zittingen van den landraad worden gehouden op den hoofdzetel der residentie en in zoodanige hoofdplaatsen der regentschappen, waaruit eene residentie zamengesteld is, als de uitgestrektheid van het gebied en de bevolking noodzakelijk maken. Eenige der regentschappen zijn zeer klein, en dan worden twee of drie daarvan vereenigd; maar alzoo Java en Madura in vijf en twintig residentiën, zamengesteld uit acht en zeventig regentschappen, verdeeld zijn, en daar er nu op de twee eilanden zeven en zestig landraden bestaan, zijn er slechts elf regentschappen, die niet hun afgezonderden landraad erlangd hebben. De landraad heeft eene lijfstraffelijke regtsmagt over inlanders en over hen, die daarmede gelijk gesteld worden, zijnde de Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen crimineel slechts voor de Nederlandsche geregtshoven in de hoofdsteden vervolgbaar.

De vergrijpen, die binnen de bevoegheid van den landraad vallen, bevatten in de eerste plaats alle overtredingen, die door inlanders of met hen gelijkgestelden begaan zijn, en waarvan niet door de lagere regtbanken kennis genomen kan worden, benevens de meeste misdaden van inlanders, welke binnen de plaatselijke wet vallen en de regtsmagt der lagere regtbanken te boven gaan. Slechts moord, manslag, menschenroof, brandstichting, misdaden die met de openbare munt of den omloop van papieren geld in verband staan, verraad, opstand, roof op den openbaren weg, of diefstal met zamenspanning en gewapende hand en geweld, en eenige weinige andere misdaden, waarop de dood, of, volgens hetgeen hier verder gezegd zal worden, de straf naast den dood gesteld is, blijven aan de kennisneming van deze regtbank onttrokken.

De straffen, die de landraad bevoegd is op te leggen, bestaan in:

1⁰. den dood door het ophangen aan de galg;

2⁰. verwijdering met dwangarbeid in den ketting, welke in een ijzeren ring rondom den hals bestaat, voor niet minder dan tien en niet meer dan twintig jaren, voorafgegaan door tepronkstelling onder de galg;

3⁰. hetzelfde ten hoogste voor tien jaren, voorafgegaan door tepronkstelling, doch niet onder de galg;

4⁰. dwangarbeid in den ketting voor niet meer dan tien jaren, met gewone tepronkstelling maar zonder verbanning;

5⁰. hetzelfde met verbanning, maar zonder ketting of tepronkstelling;

6⁰. hetzelfde zonder verbanning, ketting of tepronkstelling;

7⁰. gevangenis voor niet meer dan vijf jaren;

8⁰. boeten als voorgeschreven bij de wet;

9⁰. straffe aan den lijve (slechts voor de mannen), veertig rottingsslagen niet te boven gaande.

De eerste twee van de vorenstaande straffen worden echter zelden door den landraad opgelegd, daar de meeste misdaden, die aldus strafbaar zijn, alleen binnen de regtsmagt van de regtbank van ommegang vallen.

De landraad met zulk eene uitgebreide bevoegdheid is uit personen zamengesteld, wier magt, wanneer zij in afzonderlijke landaarden zitten, aldus beperkt is, te weten: de resident, de regent en drie andere inlandsche regters, die gemeenlijk gepensioneerde regenten of wedana's zijn. Altijd worden door het Gouvernement vier inlanders van hoogen rang, met inbegrip van den regent van het regentschap, als leden van den landraad benoemd, de helft als gewone en de helft als buitengewone leden, waarvan, behalve den Europeschen voorzitter, ten minste twee tegenwoordig zijn moeten om eene wettige zitting van de regtbank mogelijk te maken. De met geene regterlijke magt bekleede assistenten zijn de inlandsche jaksa, die een *proces-verbaal* van de getuigenissen opgemaakt heeft, en die den beschuldigde vervolgt, de Mohammedaansche priester, die de bij den Koran op de misdaad gestelde straf aangeeft, en de Europesche secretaris, die van de regtspleging een ambtelijk verslag opmaakt. De zittingen zijn voor het publiek open; maar geene inlandsche pleiters mogen ambtshalve tegenwoordig zijn of iets met het regtsgeding te doen hebben (*).

Overeenkomst van de oude Engelsche wet omtrent de verdediging met die van Java. — Raffles verbood het bezigen van advokaten of procureurs bij de gewestelijke regtbanken van Java(§). Het staatkundige van een gelijk verbod in het wetboek voor den Punjaub is op ons gebied in B.-Indië het onderwerp van veel getwist geweest; maar het laag karakter en de kwaadstichtende

(*) De schrijver schijnt zich hier te vergissen. Artikel 243 van het reglement op de uitoefening der policie, de burgerlijke regtspleging en de strafvordering onder de inlanders, verklaart: „Ieder beklaagde is bevoegd om zich op de teregtstelling ter zijne verdediging door een raadsman te doen bijstaan." Geen inlander is van deze bevoegdheid om als verdediger op te treden uitgesloten. Artikel 280 zegt met even zoo vele woorden: „Na de aanvraging zal den beklaagde en aan diens raadsman, wanneer hij door den zoodanige wordt bijgestaan, gelegenheid gegeven worden om de verdediging voor te dragen."

DE VERT.

(§) Clause 135 van de „Regulation for the administration of Justice in the provincial Courts of Java," op pag. 71 van het aanhangeel van zijne „History."

neigingen van de inlandsche advokaten hebben hunne uitsluiting van de geregtshoven van de meeste der onder ons onmiddellijk bestuur staande gewesten ten gevolge gehad. Het verbod is op Java in zoover opgeheven, dat het aan een misdadiger vergund is om zich voor de inlandsche regtbanken door een raadsman te laten bijstaan; maar geen raadsman eens misdadigers mag iets met de zaak verder te doen hebben dan dat hij zijn client, die zich te verdedigen heeft, raad geeft (*). De wet op de verdediging voor misdaden op Java bij de inlandsche regtbanken stemt volkomen overeen met de wet op de verdediging in Engeland in gevallen van hoofdmisdaad, voor de aanneming van de wet op de raadslieden van gevangenen (Prisoners' counsel act) in 1836. In overtredingen vergunt de wet op Java den beschuldigde, om zich door een ander te laten vertegenwoordigen en verdedigen, zonder zijne eigene verschijning op de teregtzitting te vorderen, juist zoo als in Engeland de gedaagde in gevallen van mindere vergrijpen altijd kon worden verdedigd en geoordeeld zonder dat hij persoonlijk tegenwoordig was. Een groot gedeelte der bewijsgronden van Sir Samuel Romilly ter gunste van eene uitbreiding van het regt van wegens hoofdmisdaad beschuldigde personen om zich te doen verdedigen, is ongetwijfeld van algemeene toepassing; maar de ondervinding van onze indische hoven omtrent dit punt leert, dat op

(*) Waaraan de schrijver deze bewering ontleent, begrijpen wij niet. Behalve hetgeen reeds zoo even in eene noot door ons gezegd is, moeten wij hier onder anderen nog op art. 259 van hetzelfde reglement verwijzen, dat den raadsman de bevoegdheid geeft om de getuigen te doen ondervragen en te wraken. De schrijver heeft hier blijkbaar te veel de Engelsche criminele regtspleging op het oog, waarbij de advokaten der beschuldiging en der verdediging de getuigen zelven ondervragen, en niet de regter, die, even als de jury en de advokaat der tegenpartij, later eenige nadere vragen kan doen, terwijl tot den beschuldigde zelven, nadat hij bij den aanvang der teregtzitting verklaard heeft *niet schuldig* te zijn, geene enkele vraag meer gerigt wordt. Het zou tegelijk eene tegenstrijdigheid en eene onbillijkheid zijn, om den inlandschen raadsman, nadat men hem toegelaten had, in zijne middelen van verdediging te belemmeren.

een lagen trap der maatschappij, ernstige misdaden aangemoedigd worden door de kans om de straf met behulp van een advokaat te ontwijken. De neiging van den inlandsche advokaat om omkooping tot meineed te bevorderen als een middel om zijnen client straffeloosheid te bezorgen, maakt welligt, dat het voordeel, hetwelk de beschuldigde daaruit trekt, meer dan opgewogen wordt door het nadeel, dat der maatschappij daardoor berokkend wordt.

De loop van de strafvordering. — Op Java begint het regtsgeding met eene herkenning van den gevangene, met de lezing van de getuigenissen, die bij het voorloopig onderzoek en de plaatselijke nasporingen ingewonnen zijn, met de berigten daaromtrent, en de overige verrigtingen die aan het verhoor voorafgaan. Het *proces verbaal* van den Jaksa of het beknopt overzigt van de zaak wordt almede gelezen, staande dit gelijk met onze openingsrede van den advokaat der beschuldiging aan de Jury. Daarop worden de getuigen verwijderd en buiten alle gemeenschap met elkander gehouden, en een voor een voorgeroepen, eerst die voor de beschuldiging en daarna die voor de verdediging.

Zoodra het verhoor der getuigen begonnen is, moet het geding zonder tusschenpoozen worden voortgezet, behalve in de hierachter te vermelden omstandigheid. Met die uitzondering kan de voorzitter de zitting slechts voor het genot van het noodige voedsel en van slaap gedurende den nacht schorsen. Dit voorschrift voor eene spoedige afhandeling van zaken is meer bijzonder noodwendig in een land zoo als Java, alwaar de gewoonte bestaat om vroeg in den morgen de werkzaamheden te verrigten en den namiddag aan eene *siesta* of middagslaap te wijden.

De bloedverwanten en betrekkingen van den beschuldigde kunnen slechts met hunne eigene toestemming, en met die van den beschuldigde en van den Jaksa als openbaren beschuldiger, onder eede gehoord worden. Alle verklaringen omtrent hetgeen naar hun weten gebeurd is, en die door zulke personen op vrij-

willig aanbod gegeven worden, kunnen echter door de regtbank, ondanks de weigering hetzij van den beschuldigde of van den Jaksa, zonder eedafneming aangenomen worden, met het doel om meer licht te erlangen. Andere bevoegde personen kunnen hetzij onder eede of zonder eed, naar goeddunken van de regtbank, ondervraagd worden; maar de uitspraak mag slechts op de bezworen verklaringen gegrond en moet daardoor geregtvaardigd worden.

De getuigen worden hoofdzakelijk persoonlijk door den voorzitter in de landstaal ondervraagd, en de mondeling gegeven verklaring wordt gelijktijdig door den secretaris in het Hollandsch en door den Jaksa in het oorspronkelijke opgeteekend. Men laat den getuige niet toe om een lang met uitweidingen opgevuld verhaal vol van hooren zeggen en niets ter zake doende bijzonderheden te geven, maar hij moet zich aan de zaak en zijne eigene persoonlijke wetenschap houden. De beschuldigde mag geene tegenvragen tot den getuige rigten, maar hij mag ze aan den voorzitter in overweging geven, die, eene regtsgeleerde opleiding gehad hebbende, met de waarde van een tegenverhoor als toetssteen der waarheid bekend is (*). Hetzij op verzoek van den beschuldigde of uit eigen beweging onderwerpt de voorzitter van den landraad gemeenlijk elken getuige aan een tegenverhoor, voor zoo ver de denkbeelden omtrent de regtspleging op het vasteland van Europa zulks medebrengen, ofschoon hij natuurlijk niet zoo ver gaat als in de engelsche geregtshoven bij het tegenverhoor door den advokaat der tegenpartij gebruikelijk is. De andere regters en de Jaksa mogen ook tot den getuige vragen rigten, hetzij bij het eerste verhoor of bij het tegenverhoor.

(*) De schrijver gaat hier en ook elders in zijn werk van de onderstelling uit, dat de residenten, die in den landraad voorzitten, regtsgeleerden zijn, en bouwt zelfs op deze veronderstelling vele redeneringen. Wij behoeven niet te zeggen, dat hij hierin dwaalt. Indien eenige residenten al in de regten gepromoveerd zijn, dan is dit bij uitzondering, en is de meerderheid *niet* gegradueerd. DE VERT.

De beschuldigde wordt na den afloop van het verhoor van elken getuige op nieuw ondervraagd.

Schrandere waarborg voor het mondeling getuigenverhoor. — Het hoofdmiddel, waarop gesteund wordt om de getuigenissen *voor* en *tegen* te wegen, bestaat in de bijzondere uitvinding om elk der getuigen door zijnen onmiddellijken meerdere te doen vergezellen, die voor zijn naam instaat en zijn algemeen karakter en geloofwaardigheid bevestigt. Dit schijnt eene voortreffelijke uitvinding; en haar gemis in B.-Indië verwekte bij de Nederlanders groote verwondering. Hier rijst natuurlijk de vraag: *quis custodiat custodes?* Maar in de praktijk heeft men bevonden, dat het bij eene geregtelijke overweging van vragen die van de getuigenis van inlanders afhangen, groot nut aanbrengt. De meerdere, die den getuige opleidt, is in de meeste gevallen het dorpshoofd, wiens goede naam onder de dorpelingen en wiens kans van weder gekozen te worden zeer veel zouden lijden, indien hij eene verwarring van personen toeliet of blijkbaar valsche verklaringen als geloofwaardig deed voorkomen. Bij gemis van inlandsche regtsgeleerden, die betaald worden om eene valsche zaak op het touw te zetten, wordt deze dadelijke bevestiging een vrij aannemelijke waarborg voor de waarheid.

Nadat de getuigenissen van beide zijden ingewonnen zijn, vestigt de president uitdrukkelijk de aandacht van den beklaagde punt voor punt op die gedeelten der zaak, welke het krachtigst tegen hem spreken, en men vordert van hem, dat hij op elk punt eene uitlegging zal geven, waarna hij zijne algemeene verdediging voordraagt. Ook de andere regters en de Jaksa kunnen tot den beschuldigde vragen rigten; en deze wordt aldus aan een tegenverhoor onderworpen, volgens de gewoonte op het vasteland van Europa om een gevangene zich zelven te doen beschuldigen, hetgeen zoo zeer met onze denkbeelden van billijkheid strijdt. Men moet echter erkennen, dat de begrippen der inlanders meer overeenstemmen met het stelsel op het vasteland, dan met onze wijze om den gevangene aan te sporen

tot de ontkenning zijner schuld en onze weigering om zijne verdediging te ziften. Zulk een tegenverhoor, zeggen zij, strekt slechts om eenen werkelijk onschuldige te zuiveren, en werkt nooit ten nadeele van iemand anders dan van den werkelijk schuldige.

Toepassing van plaatselijke kennis ter ontdekking van de waarheid. — De plaatselijke kennis, die de leden van de regtbank zoowel met betrekking tot personen als tot zaken in hun regentschap bezitten, wordt openlijk op Java benut om de getuigenissen te wegen en de waarschijnlijkheden van de zaak te wikken. Hetzij te regt of ten onregte beweert men, dat zulk eene plaatselijke kennis in Oostersche landen onmisbaar is voor eene behoorlijke onderscheiding tusschen getuigen en voor een juist besef waar de waarheid tusschen tegenstrijdige verklaringen ligt. Hetzelfde beginsel schijnt vroeger in Engeland in een overeenstemmenden toestand der maatschappij te zijn erkend geworden door de beslissing omtrent de schuld of onschuld over te laten aan eene jury van des beschuldigdens pairs *de vicineto*, die natuurlijk eene plaatselijke kennis beide van de geloofwaardigheid der getuigen en van de waarschijnlijkheid der zaak moesten bezitten.

Nadat de verdediging ten einde is, verklaart de priester de mohammedaansche wet van den Koran met betrekking tot de straf, die op de misdaad gesteld is; en de voorzitter geeft in de landstaal een kort overzigt, terwijl hij daarbij de regtbank inlicht waar de mohammedaansche straf voor dat bijzonder misdrijf door eene uitdrukkelijke verordening gewijzigd geworden is.

Daarna wordt de zitting gesloten, terwijl slechts de europesche en inlandsche regters, de secretaris, de Jaksa en de priester blijven zitten, schoon geen van de drie laatsten eene stem heeft. De leden brengen beurtelings hun gevoelen uit en beslissen bij meerderheid; maar ingeval de regtbank uit vier leden bestaat heeft de voorzitter eene beslissende stem. (*) De secre-

(*) De schrijver is hier verkeerd ingelicht. Bij staking van stemmen wordt het vonnis „steeds opgemaakt ten behoeve van den beklaagde." Dit is uitdrukkelijk voorgeschreven bij art. 40 van het reglement op de regterlijke organi-

taris houdt in het Hollandsch aanteekening van het gevoelen van elk lid en van de redenen, die voor dat gevoelen gegeven worden, met en benevens van elke meening der leden omtrent het gewigt der getuigenissen en de geloofwaardigheid der getuigen.

De uitspraak moet door het Hooggeregtshof herzien worden, alvorens zij ten uitvoer gelegd kan worden. — Het vonnis van den landraad in zaken van misdaad is niet voor hooger beroep op eenig geregtshof vatbaar, maar de veroordeelingen van die regtbanken wegens misdaad moeten door het Hooggeregtshof herzien en bevestigd worden, alvorens zij ten uitvoer gelegd mogen worden. In die gevallen moeten het hollandsch verbaal der verhandelingen, geteekend door den resident en den secretaris, en het vonnis, voorzien van de handteekening van al de leden der regtbank, binnen drie weken na de teregtzitting worden opgezonden naar het Hooggeregtshof van Nederlandsch Indië, dat uitsluitend uit Nederlandsche regtsgeleerden bestaat en de hoogste vierschaar van Nederlandsch Oost-Indië is. Het verbaal wordt binnen weinige dagen terug gezonden met de beslissing van het Hooggeregtshof in revisie, waarbij het vonnis bevestigd, of last gegeven wordt om verzuimde formaliteiten te herstellen, dan wel de uitspraak in eenige punten gewijzigd of de veroordeeling vernietigd wordt, met bevel om den gevangene op vrije voeten te stellen.

De lijfstraffelijke magt van den landraad, in gevallen van overtreding of *malum prohibitum* is beperkt tot de oplegging van geldboete en gevangenisstraf tot zulk een beloop en voor zulk een tijd als respectivelijk bij de wet op elke overtreding gesteld zijn, maar welke geen van allen zwaar te achten zijn. De wijzen van regtsvordering bij de teregtstelling zijn dezelfden als in gevallen van misdaad, behalve dat de beklaagde niet in persoon

satie en het beleid der justitie in N. Indië, welk artikel, bij art. 282 van het reglement op de uitoefening der policie, de burgerlijke regtspleging en de strafvordering onder de inlanders, bepaald op de beslissingen der landraden in strafzaken van toepassing verklaard is. Dit voorschrift is trouwens slechts de weêrklank van het reeds bij de Romeinen en later door alle beschaafde volken verkondigde beginsel „*in dubiis pro reo.*" DE VERT.

behoeft tegenwoordig te zijn, maar door een behoorlijk gemagtigden procureur kan vertegenwoordigd worden (*). Het verbaal wordt echter in gevallen van overtredingen niet ter herziening aan het Hooggeregtshof opgezonden; maar de zwaardere veroordeelingen zijn voor hooger beroep bij den raad van justitie in de hoofdstad van dat gedeelte van het Nederlandsch gebied vatbaar; en de veroordeeling voor overtredingen, die beneden de aan appel onderhevige vonnissen vallen, kan in cassatie voor het Hooggeregtshof te Batavia op regtsgronden, die de nietigheid van het regtsgeding na zich slepen, worden bestreden.

Bijzondere regtspleging in hooger beroep. — De landraad neemt in het hoogst ressort kennis van de appels bij denzelven van het regentschaps-geregt. De wijze van regtsvordering in appel in criminele zaken is daarin bijzonder: dat het hof van appel niet slechts regt spreekt naar het verbaal van de procedure der lagere regtbank, maar de getuigenissen op nieuw hoort, alsof het een regtbank in eersten aanleg was (§). Dit geldt evenzeer voor de appellen van de correctionele uitspraken van de regentschaps-geregten op den landraad, en van de lijfstraffelijke beslissingen van den landraad in gevallen van overtreding op de raden van justitie. In beide deze gevallen worden de verklaringen op nieuw afgenomen of kan nieuw bewijs worden bijgebragt, en is de beklaagde dus slechts aan straf onderhevig, ingeval het bewijs genoegzaam is om twee achtereen-

(*) De gemagtigde behoeft geen procureur te zijn. Elke inlander kan voor een anderen inlander optreden. Artikel 340 van het reglement op de uitoefening der policie enz. onder de inlanders zegt: „De beklaagde kan door eenen bij notariële of door den griffier van den landraad opgemaakte akte bepaaldelijk daartoe gevolmagtigde ter teregtzitting verschijnen, ten ware de landraad zijne persoonlijke verschijning mogt gelasten. Hij kan zich, in persoon ter teregtzitting verschijnende, door eenen verdediger doen bijstaan.”

DE VERT.

(§) De schrijver vergist zich. In hooger beroep dient de beroepende partij slechts eene memorie in, de gronden van zijn beroep behelzende. Nadat de tegenpartij hiervan een afschrift erlangd heeft, dient deze eene contra-memorie in. DE VERT.

volgende regtbanken te overtuigen. De uitspraak van het hof van appel is beslissend met opzigt tot de verdiensten der zaak, maar kan door het Hooggeregtshof nog herzien worden *in cassatie*, of op gronden die, afgescheiden van de verdiensten, de veroordeeling moeten doen vernietigen (*).

Regtbanken van omgang. — De beoordeeling der bovenvermelde zwaardere inlandsche misdaden boven de bevoegdheid van den landraad, behoort aan de regtbank van omgang. Java en Madura zijn in vijf afdeelingen verdeeld, in elke waarvan een omgaande regter benoemd is om bij al de omgaande regtbanken in die afdeeling voor te zitten, met een griffier, die bij alle zittingen de werkzaamheden van ambtenaar voor de aanteekening der verrigtingen en van secretaris volbrengt. Zoowel de omgaande regter als zijn griffier moeten zijn doctoren in de regten, dat is, wat wij advokaten zouden noemen. De omgaande regter wordt gemeenlijk gekozen uit de regters van den raad van justitie in dat gedeelte des eilands, waar zijn omgaand regtsdistrict gelegen is; maar zoodra hij tot omgaand regter benoemd is, houdt hij op lid van den raad van justitie te zijn en wordt zijne plaats vervuld. De griffier van het omgaande geregt is altijd een regtsgeleerde van naam, gemeenlijk uit de regterlijke beambten van het Hooggeregtshof of de raden van justitie gekozen, daar de Hollanders zeer wijsselijk de belangrijkheid van zijne werkzaamheden in de bedeeling des regts weinig minder dan die van den voorzitter van den raad schatten. Deze regterlijke ambtenaren moeten ten minste eens in elke twee maanden in elke residentie een ommegaand geregt houden.

(*) De gronden, waarop door het Hooggeregtshof *in cassatie* een in hooger beroep geslagen vonnis van eene mindere regtbank vernietigd kan worden, zijn bij art. 171 van het reglement op de regterlijke organisatie omschreven:

1o. Wegens verzuim der vormen voorgeschreven op straf van nietigheid.

2o. Wegens verkeerde toepassing of schending van wettelijke bepalingen.

3o. Wegens overschrijding van regtsmagt.

4o. Wegens onbevoegdheid. DE VERT.

In elke residentie worden acht der voornaamste en geschiktste inlandsche hoofden als leden van de regtbank van omgang gekozen, de helft als gewone en de helft als buitengewone leden. Hiervan moeten, behalve den Europeschen voorzitter, vier als regters tegenwoordig zijn om eene wettige zitting van de regtbank van omgang te doen plaats hebben, welke ook de tegenwoordigheid van den griffier als secretaris, van den Jaksa als openbaren beschuldiger, en van den mohammedaansche priester als uitlegger der wet van den Koran, vereischt.

De regtbank van omgang oefent geene regtsmagt in hooger beroep uit, en evenmin in zaken van overtreding. Hare eenige roeping is om inlanders of daarmede gelijkstaande personen voor misdaden boven die, welke tot de bevoegdheid des landraads behooren, teregt te doen staan. De regtsvordering is dezelfde als die, welke bij den landraad in gevallen van misdaad gevolgd wordt; en de uitspraak van de regtbank van omgang wordt op dezelfde wijze door eene meerderheid der stemmen van den Nederlandschen regtsgeleerden voorzitter en van de vier inlandsche regters gegeven. De lijfstraffelijke magt van de regtbank van omgang is onbeperkt; maar al hare vonnissen moeten aan het hooggeregtshof ter revisie en bevestiging gezonden worden, zijnde dit zelfs het geval met de vonnissen van vrijspraak, hetgeen in strijd is met hetgeen voor de landraden voorgeschreven is, bij welke alleen de vonnissen van veroordeeling aan herziening onderworpen zijn. Het zwaarder karakter der misdaden, die door de regtbanken van omgang beoordeeld worden, is de reden van dit verschil, daar eene buitengewone voorzorg genomen wordt dat geen misdadiger van meer afschuwelijken aard zijne straf ontga.

Met dit doel kunnen ook misdaden, die door de regtbank van omgang beregt zijn, op bevel van het Hooggeregtshof, op nieuw aan het oordeel van den raad van justitie worden onderworpen. Dit heeft plaats ingeval het Hooggeregtshof niet voldaan is met den loop, dien de teregtstelling voor de regtbank van omgang genomen heeft, en vermeent dat de dwaling ontstaat

uit eenige oorzaak, die niet waarschijnlijk door de regtbank van omgang, zonder behulp van eene andere, bij eene nieuwe teregtstelling zou worden verholpen. De raad van justitie in dat gedeelte van het eiland daagt dan de partijen en de getuigen voor zich en behandelt weder de zaak *ab initio*.

Ingeval de regtbank van omgang een doodvonnis geslagen heeft, zendt het Hooggeregtshof na onderzoek der stukken dezelven op aan den Gouverneur-Generaal, met eene aanbeveling om het vonnis al dan niet ten uitvoer te doen leggen; en het „*fiat executio*" moet in gevallen, waarin het leven verbeurd is, door den Gouverneur-Generaal zelven onder de oirkonde gesteld worden. Het stuk wordt dan aan den resident toegezonden, die persoonlijk den in hechtenis zijnden veroordeelde het doodvonnis en zijne bevestiging aankondigen moet.

De resident is dan gehouden om den gevangene mede te deelen, dat hij nog veertien dagen uitstel heeft, om gedurende dien tijd den Gouverneur-Generaal om genade te smeeken. De resident is voorts persoonlijk gehouden om den gevangene, die onder eene ter dood veroordeeling ligt, in de opmaking van zulk een smeekschrift bij te staan, daarbij voor den gedoemde al zoodanige betooggronden vermeldende, die tot eene verzachting van het vonnis zouden kunnen strekken; en die ambtenaar is verpligt om zulk rekest bij bijzonderen bode aan den Gouverneur Generaal op te zenden. De teregtstelling wordt slechts ten uitvoer gelegd nadat het verzoekschrift met afwijzing der bede teruggezonden is met een nieuw „fiat executio," eigenhandig door den Gouverneur-Generaal onderteekend (*).

De raden van Justitie. — Met het bovenstaande is de lijst der zoogenaamde inlandsche regtbanken gesloten, die voor de

(*) Wij gelooven, dat de schrijver hier de zaak een weinig verfraait. Noch de verpligting voor den resident om zelf het smeekschrift om gratie op te stellen en het bij bijzonderen bode, instede van met de gewone post, op te zenden, noch de gehoudenis voor den Gouverneur-Generaal om ingeval van afwijzing van den bode om levensbehoud een nieuw „fiat executio" te geven, bestaan, zoo als de schrijver die beschrijft. DE VERT.

bedeeling van het crimineel regt onder de inlandsche gemeente en voor de oplegging van straf aan gewone inlandsche misdadigers ingesteld zijn. Voor inlanders van rang zoowel als voor Europeanen en voor de daarmede gelijkgestelden, hetzij in de Nederlandsche gedeelten van Java of in de inlandsche staten, is de eenige lijfstraffelijke regtsmagt in de Nederlandsche raden ter hoofdstad gevestigd, die alleen „raden van Justitie" worden genoemd.

Er zijn acht zulke raden in de verschillende gedeelten van Nederlandsch Indië, allen uitsluitend uit Hollandsche regtsgeleerden zamengesteld. Drie daarvan zijn op de verschillende eilanden van de groep der Molukkos, een op het eiland Celebes, een op Sumatras westkust, en drie op de hoofdsteden van Java, te weten: Batavia, Samarang en Soerabaja. Elk van deze raden is zamengesteld uit een president en hetzij drie of vier leden als regters, en uit twee of drie griffiers als ambtelijke aanteekening-houders en secretarissen. Deze laatsten bekleeden in vele opzigten dezelfde plaats als de „masters" van de geregtshoven in Westminster; en in geval van ziekte of afwezigheid van den president of de leden vervangen zij hen als waarnemende regters.

Lijfstraffelijke regtsmagt over Europeanen. — Ingeval een Europeaan op Java eenig vergrijp of misdaad begaat, die buiten de policie-bevoegdheid des residents ligt, wordt hij persoonlijk door de Nederlandsche beambten in hechtenis genomen, en onder toezigt van Europeanen met een betamelijk middel van vervoer met postpaarden naar de naastbij gelegen hoofstad, Batavia, Samarang of Soerabaja, opgezonden, om daar voor den raad van Justitie teregt te staan. (*)

Dezelfde uitsluitende ondergeschiktheid van de europesche

(*) Artikel 26 van het reglement op de strafvordering enz. tegen Europeanen verklaart: „Ingeval van misdrijf of overtreding op heeter daad ontdekt, is *elk dienaar van de openbare magt verpligt*, *en een iegelijk bevoegd*, den verdachte aan te houden en voor een der ambtenaren van het openbaar ministerie of een der hulpofficieren te brengen." DE VERT.

engelsche onderdanen in B.-Indië aan de engelsche geregtshoven van de kroon in de hoofdsteden heeft bij de voorstanders van gelijkheid eene onophoudelijke grief uitgemaakt. Waar geleerdheid en eene ambtelijke opleiding de eenige onderscheidingen tusschen de regters der geregtshoven der koningin en die der Compagnie zijn, hebben zulke bedenkingen althans een schijn van regt, hoe onstaatkundig de onderwerping van Engelschen aan zulke regtbanken en aan zulk een stelsel als in de indische provinciën gevestigd zijn, ook zoude wezen. Op Java integendeel wordt dezelfde praktikale uitkomst verkregen, zonder dat zulks aan de theoretische bedenking van ongelijkheid onderhevig zij. De onderscheiding van Europeaan en inlander is op de regtbanken slechts in dezelfde mate als op de inwoners toepasselijk, en elk *forum* is gelijkelijk voor al de leden der maatschappij open. Indien eenig geboren burger des lands (van welke afkomst ook) de godsdiensten en gewoonten van het Oosten boven die van Europa verkiest, staat hij met een inlander gelijk, en wordt hem overeenkomstig die godsdiensten en gewoonten regt geschonken door de hoogsten van zijne landgenooten en broederen in het geloof. Aan den anderen kant staan die ingezetenen van Java, hetzij geboren burgers of aankomelingen en van welke afkomst ook, die de godsdienst en beschaving van Europa aannemen, met Europeanen gelijk, en ontvangen regt overeenkomstig de Europesche wetten van zulke naar behooren opgeleide regtsgeleerden, als in Holland alleen bevoegd geacht worden om met de levens, vrijheden en eigendommen van hunne landgenooten te worden betrouwd.

Behalve de theoretische bedenking van ongelijkheid, veroorzaakt de uitsluitende criminele ondergeschiktheid van Engelschen in B.-Indie aan de Engelsche opperste geregtshoven in de hoofdstad van elk presidentschap, in de praktijk veel ongelegenheid uithoofde van den afstand, waarop de gevangene, de beschuldiger en de getuigen gezonden moeten worden. Dit wordt op Java voorkomen door de plaatsing van nieuwe regtbanken met Hollandsche regtsgeleerden, naar mate van de uit-

breiding van de Nederlandsche heerschappij in het Oosten. Engeland heeft zijne 130 millioen inlandsche onderdanen en 120 duizend anglo-indische onderdanen, waaronder de Engelsche soldaten begrepen zijn, slechts met drie hoven met voor hun beroep opgeleide regters begiftigd, terwijl Holland de zeventien millioenen van zijne Oostersche onderdanen en zijne Nederlandsche en Europesche kolonisten en soldaten, die tegen het einde van 1857 een aantal van 38.513 zielen beliepen, met negen zulke hoven heeft voorzien. De provinciale regtspleging wordt aldus onder toezigt gehouden, en de onderscheidende Europesche voorregten worden aldus in stand gehouden, zonder eenig ongerief voor de inlandsche bevolking, en zonder te weeg te brengen dat daardoor vaak aan Europesche misdadigers in werkelijkheid straffeloosheid verzekerd wordt.

Behalve de eigenaardige criminele regtsmagt der raden van justitie in de kennisneming van de vergrijpen van Europeanen en inlanders van rang, hebben zij ook de uitsluitende criminele regtsmagt in zaken van zeeroof, door wien ook gepleegd, en ook in gevallen van prijs- en buitgelden en in het algemeen van vergrijpen, die niet gewoonlijk aan de plaatselijke regtbanken opgedragen blijven, maar door het volkenregt geregeld worden. De raden van justitie nemen ook het hooger beroep aan van vonnissen voor overtredingen, die door den landraad en de residentieraden geslagen zijn. Beide de regtsvorderingen in eersten aanleg en in appel voor de raden van justitie worden geregeld door de bepalingen op de procedure voor Europeanen, met die uitzondering, dat, ingeval inlanders van hoogen rang teregt staan, de zittingen van den raad met gesloten deuren moeten plaats hebben, en dat de hoofdpriester en twee inlandsche hoofden, die in elk afzonderlijk geval door den Gouverneur-Generaal benoemd worden, de teregtstelling bijwonen en hun gevoelen uiten, doch zonder dat zij eene stem in de beslissing hebben.

Lijfstraffelijke regtsmagt voor inlanders van rang. — Deze wijze van teregtstelling der inlandsche edellieden is niet alleen

nuttig, omdat zij hun gezag over het volk behoudt, maar wordt door hen zelven hoog gewaardeerd als een der meest onderscheidende kenmerken van hun standpunt. Op weinige uitzonderingen na, is het een voorregt, dat slechts aan de hooge inlandsche ambtenaren en hunne naaste bloedverwanten gegund is, en de Nederlanders behouden dus een magtig middel van toezigt over hunne invloedrijke inlandsche ondergeschikten. Een regent, die van zijn standpunt vervallen was, zou waarschijnlijk nog dit regt behouden uithoofde van zijne naauwe verwantschap met zoodanig lid van zijn geslacht, als door de Nederlanders geroepen werd om hem op te volgen; maar een wedana, die van zijn ambt ontzet werd, zou dit zoo hoog geschat voorregt van zijn rang verliezen. Slechts zij, die de volle kracht van den *izzut* of het overwigt van eene persoonlijke onderscheiding, als de groote drijfveer van elke handeling des inlanders, kennen, zijn in staat om de sterkte te beseffen van het aanloksel, dat aldus aan de inlandsche grooten gegeven wordt, niet alleen om de zorgen en vermoeijenissen van het gezag op zich te nemen, maar ook om hun gedrag boven de schaduw zelfs van verdenking te verheffen.

Het Hooggeregtshof van Nederlandsch-Indië. — De eenige overblijvende criminele regtbank is het Hooggeregtshof van N.-Indië, van welks werkzaamheden in de herziening van vonnissen wegens misdaad, en van welks regtsmagt als eene „*cour de cassation*" voor gewijsden in gevallen van overtreding reeds gewaagd is, terwijl beide soorten van regtsmagt zich ook over de beslissingen van de raden van Justitie uitstrekken.

Dit hof, dat door de lieden van het vak „een collegie" genoemd wordt, is de hoogste vierschaar in N.-Indië, en de geheele toestel van het regtswezen is derwijze ingerigt, dat dit collegie het oppertoezigt over alle regterlijke gewijsden in elk gedeelte der Nederlandsche bezitttingen in O.-Indië heeft. Het is zamengesteld uit een president, een vice-president en zeven leden als regters, met en benevens een procureur-generaal, twee advokaten-generaal en drie griffiers, die allen doctors in de

beide regten zijn moeten. Dit collegie is in twee kamers verdeeld, waarvan de eene met spoed alle vonnissen van de landraden in gevallen van misdaad herziet, en de andere alle andere zaken beoordeelt.

De lijfstraffelijke regtsmagt van dit hof strekt zich uit tot het algemeene oppertoezigt over alle andere regtbanken, de herziening van alle gewijsden in zaken van misdaad, die of door de raden van justitie of door de landraden beoordeeld zijn, het hooger beroep omtrent de verdiensten der zaak in gevallen van overtreding, die in eersten aanleg bij de raden van justitie behandeld zijn, en de *cassatie* of vernietiging ter zake van nietigheid in gevallen van overtreding, waarvan geen beroep is, hetzij bij de raden van justitie of bij den landraad. Deszelfs eenige criminele regtsmagt in eersten aanleg is over diegenen der hoogste Nederlandsche ambtenaren, die uithoofde van hun rang en de belangrijkheid van hun ambt uitgesloten zijn van de onderworpenheid der Europeanen aan de raden van justitie.

Het algemeen oppertoezigt van dit hof over alle mindere regtsmagten wordt met nut uitgeoefend op vele zonderlinge wijzen, die door de inlandsche bevolking hoog geschat worden. Onder al die nuttige voorschriften, die in onze indische regtspleging onbekend zijn, kan ik alleen melding maken van een afdoend middel tegen vertraging bij de mindere regtbanken, van de vergelijking en gelijkstelling van verschillende straffen voor hetzelfde vergrijp, van de vernietiging van uitspraken gegrond op getuigenissen, die later bewezen worden valsch te zijn, en van de openbare rehabilitatie der nagedachtenis van hen, die bevonden zijn onregtmatig veroordeeld te zijn.

Algemeene afkondiging van wetten. — Wij hebben nog slechts op te merken, dat de wetboeken voor de lijfstraffelijke regtsvordering en de policie, zoowel als alle andere reglementen, die de belangen der inlandsche bevolking raken, van geene plaatselijke kracht zijn, tenzij ze behoorlijk zijn afgekondigd. Die afkondiging bestaat daarin, dat eene overzetting in het Maleisch, gedrukt naast eene Javaansche of eene Soendanesche

vertolking, naar gelang van het district, aan elk inlandsch hoofd van het regentschap, met inbegrip van de dorpshoofden, uitgedeeld wordt, met last dat zij aan het volk onder hun gezag in het openbaar voorgelezen zal worden. Elke Europesche en inlandsche ambtenaar is verder gehouden om altijd zulke gedrukte overzettingen van de bestaande wetten ter inzage van ieder van hunne bevolking gereed te houden, en om aan ieder, die daarnaar onderzoek doet, alle voor de toepassing benoodigde inlichtingen omtrent dit onderwerp te geven.

Verschil met de lijfstraffelijke regtspleging in de binnenlanden van B.-Indië. — In de hoofdtrekken is de criminele regtsbedeeling van B.-Indië niet zeer ongelijk aan die van N.-Indie; en dit is zeker het minst ongenoegen gevende gedeelte van onze Indische gewestelijke regtsoefening. Het hoofdverschil ligt in het gemis aan ontzag in B.-Indie voor de waardigheid van inlanders en in het gebrek aan die waarborgen tegen de leugenachtigheid der inlanders, welke op Java met zulk een goeden uitslag van toepassing gemaakt zijn. Mondelinge getuigenis moet uit den aard der zaken in de meeste criminele gedingen het hoofdmiddel van bewijs uitmaken. Bij de gewestelijke hoven van B.-Indie wordt de verklaring van getuigen in burgerlijke zaken, ondanks het stellig voorschrift der wet, zelden door den regter zelven afgenomen; maar in criminele zaken van eenig gewigt wordt zulks gedaan en het mondelinge bewijs wordt daarom in die zaken beter, ofschoon ver van voldoende, gezift. Maar de kunst om valsche getuigenissen in goed onderling verband te brengen en vooraf te schikken, is door de plaatselijke inlandsche pleitverzorgers tot zulk eene volmaaktheid gebragt, dat zij zelfs bestand is tegen eene veel scherpere uitpluizing en tegenverhoor dan de ongeoefende geest van niet voor het beroep opgeleide Anglo-Indische regters in staat is toe te passen. Het gemis aan plaatselijke kennis in den Engelschen regter of magistraat belet almede, dat hij zelfs dezelfde geschiktheid als de landraad op Java heeft om naar behooren ware van valsche verklaringen

te onderscheiden, wanneer de getuigenissen aan beide zijden even goed voorbereid en schijnbaar even zamenhangend en waarschijnlijk zijn. Het eene stel getuigen moge werkelijk zijn waar zij zich voor uitgeven, het andere kan uit louter vreemdelingen bestaan, die hetzij voorgeven tegenwoordig te zijn geweest, dan wel de persoon voorstellen, die zulks werkelijk waren, zonder dat de regter in B.-Indie het middel heeft, om zich van deze omstandigheid te vergewissen.

Maar hetzelfde gemis van plaatselijke kennis in de criminele regtbank veroorzaakt veel kwaad, en geeft in B.-Indie tot veel beklag aanleiding, ingeval het een vijand is, die eene volkomen ongegronde criminele beschuldiging inbrengt, louter als een middel om andere bedoelingen te bereiken. Dit wordt niet alleen gestadig gedaan; maar de inlanders zeggen, dat dit de criminele gevallen zijn, waarin de beschuldiger het menigvuldigst slaagt, uithoofde van de moeijelijkheid om zich daartegen onmiddellijk door eenig ander middel dan de gemeenlijk verdachte bewering van een *alibi* te verdedigen, en omdat het onmogelijk is om inlanders van genoegzaam aanzien om bij den Engelschen regter krediet te vinden, te verpligten, en het onbetamelijk geacht wordt om hen te verzoeken, zelfs in zulke gevallen getuigenis af te leggen. Er zijn in Bengalen inlanders, en dat wel mannen van aanzien, die op zich zullen nemen om elken voorbijgaanden persoon te doen veroordeelen, dien gij hun op den weg aanwijzen zult, wegens elke misdaad, die gij verkiest op te noemen, behalve moord, en voor elken Engelschen gewestelijken regter, dien het u behaagt uit te kiezen. Zulke aanbiedingen zijn aan hooge Engelsche beambten gedaan, ten einde hun de ontoepasbaarheid van ons tegenwoordig stelsel aan te toonen; maar zelfs de ambtenaren, die zulke aanbiedingen verwierpen, durfden niet twijfelen aan de magt om ze te vervullen.

De uitzondering van moord doet weder eenen zonderlingen trek van de zedelijkheid der inlanders uitkomen. In alle andere gevallen kan meineed, met de grootste verfijndheid in den leu-

gen en met vooraf besproken omstandige beschrijvingen, gekocht worden voor prijzen, die niet naarmate van de misdaad of den meineed, maar naarmate van het maatschappelijk standpunt van den meineedige verschillen, en gemeenlijk gemiddeld niet boven de acht anas of ƒ 0.60 per hoofd loopen. In gevallen van moord daarentegen is meineed tegelijk kostbaar en moeijelijk verkrijgbaar. Men heeft mij verzekerd, dat slechts dwang denzelfden getuige, die in elke andere zaak voor een shilling (ƒ 0.60) een meineed zal plegen, kan nopen om zulks te doen in eene vervolging ter zake van eene valsche beschuldiging van moord; terwijl zelfs voor den beschuldigde, in geval van werkelijk gepleegden moord, meineed ongeveer ƒ 1200 of £ 100 kost. Daarentegen, ingeval het eene valsche beschuldiging van moord betreft, waarbij het gevaar voor den gevangene hetzelfde blijft, is meineed met het doel om zijne vrijspraak te verwerven niet moeijelijker verkrijgbaar of kostbaarder dan in andere gevallen.

Het inbrengen van criminele beschuldigingen door beide partijen is het gewoon besluit van een langdurig en verbitteringvol proces in B.-Indie; en schoon de beschuldigde vele mijlen ver verwijderd moge geweest zijn en zich bij een der weinige hooge inlanders, wier woord den Engelschen regter overtuigd zou hebben, moge hebben bevonden, zal noch zulk een inlander als getuige willen verschijnen, noch de beschuldigde zelfs een poging doen om hem daartoe te bewegen. Deze beantwoordt de aanzoeken van zijn advokaat te dien opzigte met de opmerking, dat geene overreding den aanzienlijken inlander zou kunnen nopen, om te verschijnen en te zijner gunste eene verklaring af te leggen; dat elke poging om hem daartoe te noodzaken door hem zou worden weêrstaan, zelfs met verlies van zijn goed, en dat het eenige gevolg van zulke pogingen zou zijn, dat het vonnis van den regter nog smartelijker werd door de algemeene afkeuring van zijne landgenooten en door den haat van zijn voormaligen vriend. In stede van dus tot dit regtstreeksche maar hopelooze middel zijn toevlugt te nemen, bestrijdt hij eene valsche beschuldiging door eene even valsche

verdediging, en brengt een aantal gewone valsche getuigen voor, om het waarschijnlijkst *alibi* te bewijzen, dat hij uitvinden kan.

Het ongeluk van B.-Indie is, dat, in een algemeenen zin gesproken, de inlander, wiens woord onvoorwaardelijk geloofd kan worden, het als eene vernedering beschouwt om voor de regtbank te verschijnen en zelfs als eene goddeloosheid om eenige getuigenis af te leggen of te beëedigen, terwijl de man, die als getuige voor de regtbank verschijnt, en die almede denkt, dat deze verschijning op zich zelve reeds eene vernedering zoowel als eene goddeloosheid is, minder naauwgezet is en er zich volstrekt niet om bekreunt of zijne getuigenis waar of valsch is. Niets is gemakkelijker dan om tegen dezen staat van zaken uit te varen of wetten af te kondigen, waarbij de verschijning van aanzienlijke inlanders als getuigen op straffe van in beslagneming en verkoop van hun goed bevolen wordt; maar zulke wetten veranderen de denkbeelden des inlanders niet opzigtelijk de vernedering en de goddeloosheid van zulk eene daad, en veroorzaken slechts verbittering door aan hooghartige mannen slechts de keuze te laten tusschen het verlies van hun goed of de schending van hunne waardigheid en de bevlekking van hun geweten.

Wij hebben het bestaan van dit gevoel grootendeels ons zelven te verwijten. De geregtshoven der Mohammedanen werden met veel praal in de voorportalen des tempels gehouden op heiligen grond, door *cadhies* van aanzienlijke afkomst, de personele vrienden van de lieden van goeden huize, die, wanneer zij voor den regter geroepen werden, dikwijls hunne verklaring zonder eed of zonder eenige andere bevestiging dan hunne verzekering als „gentleman" aflegden. Wij voerden geregtshoven in, die evenzeer van eenigen praal en van godsdienstige plegtigheden ontbloot zijn, waarbij een Engelsche vreemdeling zonder eenige gemeenschap van gevoel en dikwijls zonder eenige kennis van de naburige inlanders van aanzienlijken stand voorzit, waarin al de getuigen met dezelfde minachting bejegend, in dezelfde bank voor de getuigen te zamen gepakt, door denzelfden geringen klerk on-

dervraagd en tot het afleggen van denzelfden eed verpligt werden. Omdat wij bevonden dat de inlandsche edellieden een tegenzin gevoelden om voor de geregtshoven onder zulke omstandigheden te verschijnen, hadden wij de dwaasheid om, in stede van de inrigting en zamenstelling van onze regtbanken te wijzigen, te bepalen, dat eerbiedwaardige mannen niet in persoon behoefden te verschijnen. Dadelijk werd toen eene weigering om op te komen als een nieuw bewijs van aanzien beschouwd, terwijl de opkomst als eene verlaging en eene erkenning van gemis aan maatschappelijk aanzien werd aangemerkt. De gewestelijke regters laten dikwijls ook toe, dat getuigen, die voor hen verschijnen, bejegend worden alsof zulks werkelijk het geval was, zoo als bewezen wordt door de gewone vraag, die men den inlandschen pleiter toelaat te doen, met het doel om een vijandigen getuige van zijne geloofwaardigheid te berooven; men vraagt dezen namelijk niet, zoo als in Engeland, of hij in de eene of andere bijzondere zaak voor de verliezende partij getuigenis afgelegd heeft, en dus door de jury niet geloofd geworden is, maar wel of hij immer te voren eenige verklaring in welke zaak ook afgelegd heeft (*).

De beginselen van lijfstraffelijk regt op Java. — De beginselen, die in de voorgaande beschrijving der lijfstraffelijke regtsbedeeling op Java opgesloten liggen, kunnen dus beknopt opgesomd worden:

1°. Regt voor de eigene deur der bevolking voor kleine vergrijpen en voor zwaarder misdrijven, waarvan door de plaatselijke overheden kennis genomen wordt, en nooit zoo ver af dat het buiten het bereik ligt.

2°. Inlandsche of Europesche regters alleen, in gevallen van kleine correctionele vergrijpen. Inlandsche regters onder voor-

---

(*) Iedereen, die in de gelegenheid geweest is om de geregtelijke instellingen van B.-Indië met die van Java te vergelijken, zal gewis de juistheid erkennen van al deze opmerkingen des schrijvers en de onpartijdigheid en schranderheid bewonderen, waarmede hij dit uiteen zet. DE VERT.

zitting van een Europeaan in alle andere criminele gevallen door gewone inlanders begaan. Slechts Europesche regtsgeleerden als regters bij de teregtstelling van Europeanen en inlanders van rang.

3°. Geene formaliteiten van den beschuldiger of den beschuldigde gevorderd, maar de inachtneming van zekere vormen aan de regtbank opgelegd.

4°. Gemakkelijke en gereede toegang tot elken ambtenaar.

5°. Spoedige en eenvoudige teregtstelling op gewaarborgde getuigenissen en met zekerheid tegen eene veroordeeling op onvoldoende gronden.

6°. Geen hooger beroep in gevallen van misdaad, maar de noodige herziening van elk vonnis door eene hoogere regtbank.

7°. Appel zoowel wegens de omstandigheden als op regtsgronden in lijfstraffelijke gevallen van minder belang.

8°. Latere redmiddelen in alle lijfstraffelijke gevallen voor bewezen onregt door eene dwaling der wet.

Aldus wordt het lijfstraffelijk regt op Java onder het toezigt van Europeanen bedeeld door des misdadigers eigen landgenooten, die het best in staat zijn om zijne beweegredenen te wikken, daar zij hun oordeel gronden op eene plaatselijke kennis, die de waarheid gemakkelijker doet onderscheiden, en op getuigenissen, welke door verantwoordelijke waarborgen bevestigd zijn. Deze instellingen zijn nu op Java met even veel geluk en even veel voldoening voor het volk in werking, als de daarmede overeenstemmende instelling der teregstelling door eene jury van pairs van den beschuldigde, gekozen uit zijne eigene naburen, zulks vroeger in een gelijken toestand der Engelsche maatschappij deed. De gevolgen voor het Gouvernement zijn even verblijdend. Er is weinig misdaad van welken aard ook, en het weinige dat bestaat, is meestal het gevolg van hartstogten zoo als ijverzucht en wraak, die geene menschelijke middelen voorkomen kunnen.

De Javasche policie. — In verband met het stelsel van criminele regtsoefening staat dat der policie. De policie van Java

is welligt eene der gelukkigste en best geslaagde instellingen op het eiland. De kiem daarvan wordt in de reeds hiervoren vermelde „regulation for the administration of justice in Java" gevonden; maar mijne kennis van hare tegenwoordige werking werd ontleend aan eene overzetting van de eerste negenenzeventig artikelen van het zoogenaamde reglement voor de inlanders. Zij vormen niet alleen eene zeer volledige regeling voor de policie, maar de Heer der Kinderen, die ze mij als de wet over dit onderwerp toezond, voegt daarbij, dat eene beschrijving van hemzelven van de tegenwoordige werking van het stelsel weinig meer zijn zou dan een afschrift van de artikelen der wet. Zij, die met de onderscheidene wijzen van policie-oefening, die nu in de verschillende deelen van B.-Indie beproefd worden, gemeenzaam zijn, zullen veel belangwekkende en merkwaardige zaken in dit Javasche policie-reglement vinden. Zulke personen zullen zich natuurlijk bij hunne beoordeeling op een anglo-indisch gezigtspunt plaatsen, en met hunne ondervinding van de inlanders in B.-Indie te rade gaan, en wanneer hun gezegd wordt dat het policiestelsel op Java volkomen goed werkt en algemeene voldoening geeft, zullen zij waarschijnlijk zeggen, dat, om zulk eene groote magt in de handen van inlanders goedwerkende en voldoening gevende te doen zijn, de inlanders op Java eene van die in B.-Indië zeer verschillende klasse zijn moeten. Dit verschil en zijne oorzaken zullen nader in een volgend hoofdstuk besproken worden; maar inmiddels kan ik mijne lezers slechts verzekeren, dat de bevredigende toestand der policie op Java een der weinige punten is, waaromtrent op het eiland geen verschil van gevoelen bestaat. Ik werd algemeen door alle klassen, waarmede ik mij onderhouden kon, onderrigt, dat misdaad bijna altijd aan den dag gebragt, met spoed opgespoord, en de schuldige gemeenlijk ontdekt werd, schoon de inrigting, waardoor deze bedoelingen zoo krachtig bereikt werden, noch drukkend voor de bevolking noch kostbaar voor het Gouvernement was.

Er bestaat geene klasse der gemeente, die bepaald voor de

werkzaamheden der burgerlijke policie bestemd is, behalve in de hoofdsteden; want in de binnenlanden blijft elke ambtenaar, de Europeaan zoowel als de inlander, met de werkzaamheden der policie belast, en ieder inwoner is gehouden om elke policie-verpligting, die ontstaan mogt, te volbrengen, en strafbaar voor ieder verzuim of iedere vertraging in die volbrenging.

Er is in elke residentie een plaatselijk korps van inlandsche policie, gekommandeerd door gepensioneerde onderofficieren. Maar deze, behalve in zeldzame buitengewone gevallen, waarin zij geroepen worden om de burgerlijke ambtenaren bij te staan, hebben in het geheel niets gemeen met de ontdekking of opsporing van misdaad. Deze plaatselijke policiekorpsen worden hoofdzakelijk in stand gehouden voor ambtelijke statie en praalvertooning, en om werkzaamheden, die lange dagreizen vorderen, te volbrengen, en voorts ook voor de bewaking der schatkist, der archiven en der gevangenen. De bewaking van deze laatsten is echter zulk een gemakkelijk werk, dat ik tot mijne verbazing vernam, dat twee vrouwen, die gedurende eenige dagen den weg voor het hôtel te Bandong op eene trage wijze van onkruid gezuiverd hadden, schoon zij schijnbaar alleen waren, tot dwangarbeid veroordeelde gevangenen waren.

De werkelijke en eenige middelen van plaatselijke policie in de binnenlanden zijn de inlandsche beambten, en de wachtlieden en gardoes of wachthuizen in de dorpen. De eersten omvatten al degenen die reeds hiervoren beschreven zijn, van den regent af tot het dorpshoofd; en hunne verrigtingen bij de opsporing van misdaad zijn niet ongelijk aan hetgeen in Bengalen zoo slecht en op zulk eene willekeurige wijze door den darogah of policie-sergeant volbragt, en zoo gebrekkig en zoo onvoldoende door het plaatselijk onderzoek van den europeschen magistraat voortgezet wordt. De dorpswachters en de dorpswachthuizen zijn op Java de hoofdmiddelen om misdaden te ontdekken en den misdadiger te herkennen.

De wachters in de dorpen. — De wachtlieden in het dorp

zijn niet, even als in B.-Indie, hetzij erfelijke of bezoldigde wachters, die bepaald met deze werkzaamheden belast zijn; maar elk hoofd eens huisgezins in de gemeente heeft op zijne beurt, hetzij in persoon of wel door een bevoegden plaatsvervanger, wacht te doen. Elke wachtbeurt eens mans wordt hem als het een zevende van den onbezoldigden arbeid, dien hij aan den landheer op te brengen heeft, aangerekend. Drie dorpswachters houden aldus hunne wacht van twaalf uren, zoowel bij dag als bij nacht, in elke gardoe of dorpswachthuis, waarvan lijnen derwijze langs de wegen en paden en op de hoeken van de dorpen geplaatst zijn, dat zij in elke rigting, over al de bewoonde gedeelten des eilands, met elkander in gemeenschap staan.

Gardoes of wachthuizen. — Het wachthuis heeft altijd denzelfden vorm, ongeveer acht voet in het vierkant, met lage wanden van ongeveer drie voet hoogte, met een paal in elken hoek, waarop ongeveer, tien voet van den grond, een met pannen gedekt dak rust, dat naar een punt in het midden oploopt. Aldus is het wachthuis of gardoe van eene hoogte van ongeveer drie voet boven dien grond tot aan het dak aan alle kanten open. Aan de binnenzijde van het wachthuis hangt van het middelpunt van het dak een groot houten blok, ongeveer vijf voet lang en even als eene kano uit een enkel uitgehold stuk bestaande, maar waaraan veel hout aan de beide einde gelaten is. Dit geeft, wanneer men daarop met een houten hamer slaat, eenen vreemden treurigen klank, die zonder vergissing van elk gewoon geluid te onderscheiden is, en die vooral des nachts op een grooten afstand gehoord wordt. De afstanden tusschen de gardoes zijn zoodanig berekend, dat elk teeken, hetwelk door eenig wachthuis gegeven wordt, door drie of vier andere wachthuizen aan verschillende kanten vernomen en herhaald kan worden.

De wachters slaan de uren, zoowel op den dag als in den nacht, beginnende met de gardoe nabij de klok van het station. In den nacht en tegen den vroegen morgen hoort men eerst de klok van het station slaan; dan doet de naastbij gelegen

gardoe eene diepe treurige herhaling van het getal hooren, dan de naaste en de naaste, tot dat het zwaarmoedig geluid al zachter en zachter den weg langs en af gaat en zich in den afstand verliest, of tot dat het stuit op hetzelfde uur, dat langs de gardoes van het naastgelegen station afkomt. De Hollandsche spotters zeggen, dat dit eene uitvinding is om het uur in de ver afgelegen binnenlanden een dertig minuten later te doen aanwijzen; maar hoe dit ook zij, haar nut als een middel van policie is ontwijfelbaar.

De gardoe teekenen. — Zoowel op den dag als in den nacht kan over het geheele land snel een berigt gezonden worden. Gebeurt er een brand, een roof, een moord, maakt een Maleijer amok, of heeft eenige andere gebeurtenis van dien aard plaats, dan wordt zulks overal even snel in het rond verkondigd als het bekend is. Elk van zulke voorvallen wordt door een bijzonder en aan de geheele gemeente bekend teeken aangeduid. De onderscheidene signalen bestaan in slagen met den hamer op het blok, in getal en in snelheid der herhaling verschillende; de reeks van zulke welbekende teekens is aanzienlijk. Dadelijk wordt het teeken door al de andere wachthuizen, die binnen het gehoor liggen, teruggegeven; en door het sneller of langzamer te maken, wijst elke gardoe de rigting, die het gevaar neemt, aan, zoodat de geheele landstreek aangespoord wordt om zich zelve te beschermen of tot de gevangenneming van den dader bij te dragen. Wanneer een roof of andere misdaad gepleegd wordt, ingeval het alarm spoedig na de pleging der daad aan het naaste wachthuis gegeven worden kan, haalt het geluid ras den misdadiger in, en verwittigt hem niet alleen, dat de misdaad ontdekt is, maar ook dat de geheele landstreek er op bedacht is om hem in hechtenis te nemen.

Aanteekening in de gardoe van de voorbijgangers in den nacht. — Elke inlander, die in den nacht na acht ure rondwandelt, is verpligt om eene brandende toorts bij zich te dragen, en zich zelven en den pas van zijn onmiddellijken

meerdere aan elk wachthuis langs zijn weg te vertoonen. De wachtlieden teekenen zijn naam met het uur en de rigting van zijn gang op; en ingeval van alarm of kwaad vermoeden, houden zij hem tot den volgenden morgen aan. Ingeval van misdaad wordt dan ook het eerst bij de omliggende wachthuizen navraag gedaan, ten einde men de voorbijgangers gedurende den nacht kenne; en daar ieders aard bekend is, wordt aldus gemakkelijk een leiddraad gevonden, die tot de ontdekking van den schuldige voert.

Gunstige uitwerking van het gardoestelsel. — Ingeval van eenige misdaad, blijft het de eerste pligt zoowel van de dorpshoofden als van de plaatselijke inlandsche ambtenaren om onderzoek en nasporing te doen, waartoe elk dorpsbewoner ter beschikking is van het dorpshoofd en van den plaatselijken bezoldigden mantrie, wiens goede naam van den uitslag afhankelijk is. De algemeene onverschilligheid van den Oosterling voor hetgeen hem niet zelven aangaat, wordt aldus door het personeel belang van zijn hoofd in de opvatting van den schuldige wakker geschud; en men is verzekerd, dat de geheele gemeente zich zal inspannen om misdaad tegen te gaan en den misdadiger te ontdekken.

Op deze wijze wordt de policie van het geheele land door de bevolking zelve onder hare eigene hoofden uitgeoefend, zonder het bestaan van een enkelen wachter of policie-bediende van beroep, behalve in de hoofdsteden, en tegen zeer geringe kosten voor het Gouvernement. Deze policie, ongelijk die van B.-Indië, werkt bewonderenswaardig. De lijders, instede van even als in B.-Indië hunne verliezen uit vrees voor afpersing of onderdrukking door de geregelde dievenzoekers der policie te ontveinzen, doen dadelijk een beroep op hunne makkers, en men maakt gemeene zaak tegen den misdadiger.

De invoering van het gardoestelsel in B.-Indië zou, hetzij de voortduring van de tegenwoordige geregelde inbraken bij nacht beletten, of wel althans veel tot hare ontdekking en tegengang bijdragen. Het aantal van dorpelingen in elke gar-

doe, benevens de onzekerheid wie daar op een gegeven oogenblik zijn zal, voorkomen zamenspanning tusschen de wachters en de misdadigers, terwijl het aantal der wachthuizen, die de roovers voorbij te gaan hebben, hunne ontsnapping ingeval van alarm bijna onmogelijk maakt.

Dit zijn tegenwoordig de stelsels van criminele regtsbedeeling en policie, die, gepaard met de algemeene welvaart, die door het kultuurstelsel verspreid wordt, er in geslaagd zijn om misdaad onder het volk op Java veel te verminderen. Het is voor een landgenoot van Sir Stamford Raffles eene trotsche gedachte te bevinden, dat de overblijfselen van ons Engelsch bestuur en de vruchten van zijn grooten geest nog door onze vreemde opvolgers in stand gehouden, en hunne goede uitkomsten in de rust en veiligheid van elf millioen van het menschelijk geslacht bewezen worden.

HOOFDSTUK II.

De burgerlijke regtsbedeeling.

Wenschelijkheid om de burgerlijke regtsbedeeling met de denkbeelden en gebruiken van inlanders in overeenstemming te brengen. — Een verschillend stelsel gevolgd in Oude. — Ongelijkheid der Engelsche en der inlandsche begrippen over dit onderwerp. — Schadelijke uitwerking van de wetten op den verkoop van landen voor belastingen en op regterlijk gezag in B.-Indie. — Loop van het burgerlijk regt op Java. — Districts-geregten. — Regentschaps-geregten. — Onttrekking, zoo men verkiest, van eenige burgerlijke zaken aan de inlandsche regtbanken. — De residentie-raden. — De landraad. — Beslissing in godsdienstige geschillen. — Procedure vóór de teregtzitting. — Geen inlandsche advokaten. — Procedure bij de teregtzitting. — Het bewijs. — De uitspraak. — De ten uitvoerlegging. — Hooger beroep. — Wet der inlandsche regtbanken. — Burgerlijke regtspleging in de staten der inlandsche vorsten. — De raden van Justitie. — Het hooggeregtshof. — Gunstige werking der burgerlijke regtsvordering. — Klein getal der burgerlijke zaken. — Voorschriften ter voorkoming van regtsgeschillen door een gewisheid van regten te verzekeren. — Registratie zoowel van den eigendom als van het bezit van land. — Registratie en beheer van nalatenschappen. — Registratie en bepaalde verpligte nakoming van contracten. — Vergelijking met de burgerlijke regtspleging bij de provinciale regtbanken in B.-Indië. — Vervalsching van bewijs. — Regtsgedingen voor de gewestelijke regtbanken in B.-Indië louter proefnemingen van behendigheid. — Schadelijke invloed der inlandsche pleitbezorgers bij de provinciale regtbanken. — Hoofdgebreken in de regtspleging voor de burgerlijke provinciale regtbanken in B.-Indië — Gewoonte het eenige regt der Javasche binnenlanden. — Voordeelen van dit gewoonteregt voor inlanders. — Ontoepasbaarheid van de europesche wetboeken op inlanders. — Het Engelsch-indisch wetboek van regtsvordering. — Mogelijk gevolg van eene uitstrekking van het Javasche stelsel tot B.-Indië.

Wenschelijkheid om de burgerlijke regtsbedeeling met de denkbeelden en gebruiken van inlanders in overeenstemming te brengen. — De vraagstukken, die in de bedeeling van het burgerlijk regt opgesloten liggen, zijn onder inlanders nog veel belangrijker dan die, welke met de lijfstraffelijke regtsvordering in verband staan. De criminele regtsvordering treft natuurlijk grootendeels de inlanders van de lagere standen des levens, terwijl de burgerlijke regtsbedeeling hoofdzakelijk de belangen van groote landeigenaars en geldbezitters raakt. Oorzaken van beklag, uit burgerlijke verordeningen voortspruitende, jagen dus de magtigeren in het harnas, die in een lagen toestand der maatschappij en bijzonder onder eene vreemde heerschappij de werkelijk gevaarlijke klassen zijn.

In dit opzigt is onze burgerlijke regtsvordering in B.-Indië allerongelukkigst geweest, en vormt een beklagenswaardig contrast met de werking en de uitkomsten der burgerlijke regtsbedeeling op Java. Het stelsel is aldaar gegrond op de beginselen, die door Sir Stamford Raffles als grondslag gelegd zijn; maar zijne burgerlijke regtsvordering is veel gewijzigd geworden en werkt nu tot algemeene voldoening van het volk.

Sir Stamford Raffles had zich voorgesteld om door de invoering van het Ryotwar landelijk stelsel aan het volk voor de eerste maal afzonderlijke regten te schenken, hetgeen, zoo als hij opmerkt, het noodig maakte om het ook zekerheid voor deze regten, en behoedmiddelen tegen hunne schending te geven. Zijne burgerlijke regtsvordering zal, met zijne lijfstraffelijke verordeningen vermengd, gevonden worden in het reglement, dat in een voorgaand hoofdstuk reeds vermeld, en in het aanhangsel van zijne „History of Java", op pag. 56 openbaar gemaakt is. Zijn streven wordt in den aanhef beschreven, die verklaart, dat dit reglement, „door veeleer de aloude gebruiken en instellingen der Javanen dan eenige op de Europesche stelsels van inwendig bestuur gegronde nieuwigheden tot grondslag te nemen, met vertrouwen verondersteld kan worden hun tegelijk het meest welbehagelijk en het

best op den bestaanden toestand der maatschappij toepasselijk te zullen zijn.

Een verschillend stelsel gevolgd in Oude. — Toen Lord Dalhousie Oude met B.-Indie vereenigde, had hij voor zich het werk van Generaal Sleeman „Reis door Oude", met zijne mededeelingen aangaande den afkeer, dien zoowel de aanzienlijken als de geringen tegen ons Indisch stelsel van verkoopingen van land en van onze regtspleging koesteren. Het is jammer, dat zijne aandacht toen niet gevestigd is geworden op de beginselen, waarop Sir Stamford Raffles onder gelijksoortige omstandigheden het Engelsche bestuur en regtswezen op Java grondde, en op de later door de Hollanders ingevoerde wijzigingen en de werking van het tegenwoordig stelsel.

Het schijnt algemeen erkend te worden, dat weinigen van de grooten van Oude eenige werkelijke vaderlandsliefde of gehechtheid voor den afgezetten koning of zijn geslacht betoond hebben, schoon hunne gevoelens van regt zoowel als van zekerheid gewis gekwetst waren geworden door zijne berooving van hetgeen zij als zijne heerlijkheid van Oude beschouwden, ter zake van zulk eene in de oogen van den Oosterling onbegrijpelijke misdaad als die van slecht bestuur. Bijna de geheele aristocratie viel den opstand bij; maar het was om hare landen, hare waardigheden en leenheerlijk gezag te behouden, en om onze onvermijdelijke zoo niet zware belasting, onze verkooping van land voor 's lands inkomsten en op regterlijk gezag, en onze gehate regtbanken te ontgaan.

De Engelsche ambtenaren, die het gezag over Oude aanvaardden, begonnen met regtstitels op te rakelen en met de trotsche en magtige edellieden van Oude te verpligten om de wettigheid van het bezit der door hen verkregen ontzettende landelijke goederen te bewijzen. Dit werd ten uitvoer gelegd op de wijze zoo als zij in Lord Canning's antwoord op den brief van Lord Ellenborough beschreven is, en volgens het Engelsche denkbeeld, dat, aangezien de nieuwe of oude leenheer allengs den pachter en den boer verslonden en hen tot

zijne leenmannen gemaakt had, die slechts onmmiddellijk onder hem land bezaten, wij daarom gehouden waren om hen in hunne voormalige eigendomsregten te herstellen. Maar de wijze, waarop dit geschiedde, werd door de inlanders beschouwd als beschimping aan onregt gepaard. Hetzij op de klagt van den pachter of den boer, of wel, indien niemand klaagde, zoodra de ambtenaar vernam, dat landgoederen bij andere aangehecht waren, werd aan den hoogmoedigen en magtigen talookdar of heer van het goed eene dagvaarding gezonden om voor den Engelschen beambte te verschijnen en zijn regt op het land te bewijzen. Wanneer de heer zulk eene beleedigende boodschap in den wind sloeg, werd den pachter of den boer alles gegeven, waarop hij mogt verkiezen aanspraak te maken, en waarop hij zijne aanspraak door de beëedigde getuigenis van twee mannen kon staven. Op deze wijze werden velen van de inlandsche edelen en landhouders, zoowel nieuwe als oude, van uitgestrekte gedeelten van hunne bezittingen ontzet. Niet alleen hetgeen zij door den sterken arm in een wettigen onderlingen oorlog tegen een naburigen heer, of door eene terugbrenging van den pachter en den boer tot zijnen naar hunne denkbeelden behoorlijken toestand van vasal verkregen hadden, maar ook vele van de voorouderlijke goederen, die zij gedurende eene reeks van geslachten in bezit hadden gehad, werden aldus op eene honende wijze door de onweêrstaanbare magt der Engelsche wet aan de eigenaren ontnomen, op beklag van elken leenman, die een verrader zijns leenheers werd.

Aldus werd de eigenaar in zijn hoogmoed als leenheer vernederd, en de invloed van zijn stand en zijn gezag als gevaarlijk voor onze oppermagt, als lastig voor ons belastingstelsel en schadelijk voor dat troetelkind van onze wetgeving, den boer, geheel vernietigd. Zijn afkeer voor onze geregtshoven, wier eerste vertooning van regt in de praktijk daarin bestaat, dat zij den inlandschen edelman en den inlandschen boer als evenzeer beneden eenig bewijs van onderscheiding of eerbied bejegenen, werd onwetendheid en onbeschaamdheid ge-

noemd. Zijne miskenning van eenig ander regt dan zijn eigen en dat zijner aanhangers werd met den naam van slecht bestuur bestempeld, en om dit tegen te gaan vernietigden wij zelfs zijn gezag over zijne eigene vasallen.

In deze handelingen werden wij door onzen opregten afkeer van dwingelandij en door onze democratische beginselen van gelijkheid, die den inlander evenzeer vreemd als onbegrijpelijk zijn, bestuurd. Zonder op den leenroerigen toestand der maatschappij of op de gevoelens, die daartoe behooren, acht te slaan, gingen wij er toe over om met een enkelen stap eene brug over zes eeuwen te leggen, en met geweld onze Engelsche denkbeelden van de negentiende eeuw op den in den leenroerigen toestand van de dertiende eeuw geboren, opgevoeden en levenden inlander te enten. Volgens onze Engelsche begrippen van de negentiende eeuw vorderde eene ridderlijke regtsoefening, schoon zeker niet eene staatkundige behoedzaamheid, dat de roover beroofd en de buit aan zijn nederig slagtoffer teruggegeven werden. Wij stonden zelfs geen oogenblik stil om te overwegen, in hoever deze in de negentiende eeuw te huis behoorende opvatting van de regtvaardigheid als eene afgetrokkene deugd, zonder aanzien van personen, wel regtvaardigheid kon heeten volgens het leenroerig en eerbiedig ontzag van den inlander voor rang en aanzien, op welke wijze dan ook verkregen.

Zij, die de regeling van het nieuw bestuur van Oude in toepassing bragten, wisten dat in B.-Indië de rang van den benadeelde in de oogen van den armen man eene verzwaring van het onregt is, en zelfs regt in onregt doet verkeeren. Zonder eerbied voor die kennis of voor de inlandsche denkbeelden omtrent dit onderwerp, werd de regtvaardigheid, dat is Engelsche regtvaardigheid, regtvaardigheid van de negentiende eeuw, geacht eene teruggave te vorderen, dikwijls zelfs niet op gedaan beklag, maar *mero motu*, als een pligt van den Staat om het ongelijk van het vroeger Gouvernement te herstellen. Het besluit werd overal afgekondigd; het land van den edelman werd aan den

boer gegeven, die onderrigt werd, dat hij voortaan niemand dan God en het weldadige Engelsche Gouvernement boven zich had; en wij vertrouwden, dat het nieuw belang van den boer ons gezag zou schragen.

Doch toen de opstand uitbrak bevonden wij hoe slecht gewaardeerd, hoe veroordeeld onze begrippen van de negentiende eeuw waren, en hoe de leenroerige denkbeelden van de dertiende eeuw dezelfde vasallen, die wij hun heer hadden helpen plunderen, naar de gelederen der leenmannen terug voerden. Laat de Engelschen slechts den toestand in overweging nemen van een volk, dat in één jaar met geweld van den eenen maatschappelijken toestand naar den anderen overgevoerd is geworden, schoon die toestanden natuurlijk door zes eeuwen van onbespeurbare verandering en trage verbetering van elkander gescheiden blijven, en laat hen dan van de wreede poging afzien om een geheel volk over die klove te slepen en het door de vereenigde krachten der beschaving en der Engelsche volharding en heerschappij in dien ongewonen staat gebukt te houden.

Het Engelsche Gouvernement had reeds door zijn bestaan alleen het einde van alle wanbestuur en afzetting behooren te zijn. Indien hetzelve het verledene had laten rusten, instede van het land aan den edelman te ontnemen om het aan den boer te geven, instede van de wijze en soms zelfs het bedrag van den aanslag van het land, zoowel in handen van den boer als van den edelman, te veranderen, en instede van onze geregtshoven en wetten van de negentiende eeuw in te voeren, dan konden wij het voorbeeld van Sir Stamford Raffles en van de Hollanders gevolgd, hebben. Door op de bestaande begrippen der inlanders te werken en ze te verbeteren, door het regt overeenkomstig het gebruik van het land uit te deelen en verder te louteren, door het gezag en de waardigheid der inlandsche grooten op te houden en hen als een middel ter uitoefening van een krachtig, rustig en aannemelijk bestuur te bezigen, en door de gouvernements-belasting op den landeigenaar en zijne aanspraak op den landbouwer tot het voormalige bedrag en

evenredigheid en tot de oude wijze van heffing terug te brengen, hadden wij welligt kunnen beletten, dat het verzet tot een vollen opstand aangroeide, of dat althans Oude daarvan het voornaamste brandpunt en steunsel werd.

Wij sloegen een anderen weg in en hebben hiervoor geboet. Eenige weinige oproerige edellieden zijn van hunne landen ontzet geworden; maar verreweg het meerendeel zijn weder met hunne goederen begiftigd. Eenigen zijn zelfs weder in het bezit van een klein gedeelte van hunne voormalige territoriale regtsmagt en gezag gesteld. De gevolgen van den opstand zullen voornamelijk door den boer, ten wiens behoeve wij ons aan het gevaar blootgesteld hebben, worden geboet. De nieuw begiftigden dringen nu op eene verbeurdverklaring van alle regten op den grond aan, als eene vernietiging van het oude gebruikelijke grondbezit van den boer; en het ambtelijk bevel om de regten van den landman, die het land bebouwt, te eerbiedigen, zal oneindig minder afdoende zijn dan het vroeger persoonlijk belang van den talookdar bij de gehechtheid van zijne leenmannen, als de eenige bescherming tegen magtige en gewetenlooze vijanden.

Ongelijkheid der Engelsche en der inlandsche begrippen over dit onderwerp. — Maar men zal welligt zeggen, dat wij inlandsche gebruiken eerbiedigen, dat een groot gedeelte van onze burgerlijke regtspleging in B.-Indië op de Hindoesche en Mohammedaansche wetten gegrond is, en dat de bepalingen omtrent de erfopvolging en de contracten in vele gedeelten van Indië in overeenstemming met de inlandsche gebruiken moeten worden ten uitvoer gelegd. Dit is zoo, en niemand legt den Engelschen bestuurders van Indië de dwaasheid ten laste, dat zij overal en ten eenemale de gebruiken van hunne inlandsche onderdanen miskennen. De grieve der inlanders te dezen opzigte is, dat zelfs in die districten, waar de inlandsche gebruiken de wet beheerschen, de volslagene ongelijkheid van begrippen tusschen de Europesche overheerschers en de inlandsche overheerschten de inlandsche wetten op eene tegen het gevoel der inlanders

aandruischende wijze doet werken, en dat, zoowel in die districten als in elk ander gedeelte van Indië, Engelsche wetten ingevoerd worden, die geheel voor inlandsche denkbeelden ongeschikt zijn, en die op eene voor het volk hoogst schadelijke wijze werken. Het treffendste bewijs hiervan, zoowel als de bron van wijdverspreide ellende en ontevredenheid, is ons stelsel om het land des schuldenaars vatbaar te maken voor een verkoop, ten einde de vordering des schuldeischers te voldoen. Dit is voor de vooroordeelen der inlanders in de leenroerige gedeelten van B.-Indië even aanstootelijk als het voor onze eigen onder het leenstelsel levende voorouders geweest zou zijn, ten tijde toen zij, met het doel om te beletten dat de eigenaars van landerijen zelven het bezit daarvan ooit aan hunne nakomelingen onttrekken zouden, het statuut „de donis" afkondigden. Om zich den haat der leenheeren van Oude tegen dit voorschrift van onze wet wel te kunnen voorstellen, moet men zich de gevoelens verbeelden, waarmede *Front de Boeuf* een nieuw bestuur zou hebben aangezien, dat aldus zijne kasteelen en zijne landgoederen aan de genade van *Isaäk van York* overleverde (*).

Op Java wordt dezelfde aansprakelijkheid slechts toegepast op de Europesche en Chinesche bezitters van partikuliere landen en op die weinige inlanders, welke ons Engelsch bestuur, zeer onverstandig, tot grondeigenaren gemaakt had. Onder de eersten doet zulk eene bepaling geen schade; maar, zoo als reeds hiervoren uitgelegd is, onder de laatsten is hare werking op Java dezelfde als in B.-Indië geweest, en er blijven nu slechts twee of drie inlanders in het bezit van eenig overblijfsel van de uitgestrekte eigendommen, die wij aan hunne voorzaten schonken, over. Op Java zijn dit echter slechts weinigen onder de velen; en zelfs dezen zijn door andere bepalingen des lands als regenten of als wedana's in rijkdom en magt staande gehouden, en zagen dus het verlies van hunne partikuliere landen

(*) De schrijver doelt hier op personen, die in den fraaijen roman van Sir Walter Scott, Ivanhoe, voorkomen. DE VERT.

minder bitter gemaakt. De groote hoop der inlandsche grooten zijn nooit aan zulke verliezen, ten gevolge van de werking van voor hun maatschappelijken toestand ongeschikte wetten, blootgesteld geweest, maar zijn integendeel aan de staatkunde der Nederlanders al het gezag en den rijkdom, die zij onder eene heerschappij van inlandsche vorsten slechts verwachten konden, verschuldigd, terwijl zij bovendien verreweg meer zekerheid genieten dan aan de wispelturige gunstbetooningen eens oosterschen vorsten verbonden kon zijn.

Schadelijke uitwerking der wetten op den verkoop vnn landen voor belastingen en op regterlijk gezag in B.-Indië. — In onze indische landen hebben daarentegen de wetten op den verkoop van landen voor belastingen en op regterlijk gezag de meesten der oude grondeigenaren, aan wie geene andere verordeningen schadeloosstellend gezag of rijkdom verzekerd hebben, meer of minder ongelukkig gemaakt. Velen van deze mannen verkeeren nu in den toestand van boeren op hunne voorouderlijke landen. De oude banden van onderling verkeer tusschen hen en hunne vroegere opgezetenen en grondpachters, zijn door een gemeenzamen omgang en door medelijden voor hunne tegenspoeden naauwer toegehaald geworden. De nieuwe eigenaars daarentegen zijn meestal menschen uit de stad, en zoowel uit vrees als uit verkiezing gestadige afwezigen, hunne landrente door wettelijke dwangmiddelen innende, en eeniglijk op de voortduring der Engelsche heerschappij ter instandhouding van hun bezit steunende.

Men beweerde vroeger dikwijls, dat deze vervanging van de oude landeigenaren door nieuwe menschen, die hunne landen aan ons en onze wetten verschuldigd waren, een waarborg voor de gehechtheid van deze nieuwe grondbezitters was. Maar, ofschoon weinigen van deze nieuwe landeigenaren zich in den jongsten opstand werkelijk tegen ons gekeerd hebben, werd toen niettemin gezien van hoe weinig nut hunne lijdelijke getrouwheid was, en hoe weinig bijstand van hen kon verwacht worden. Zij waren de schepsels van ons stelsel zonder eenig

ander overwigt in het land; en hun invloed verdween als een gebarsten blaas zoodra het Engelsch gezag ophield hunne opgeblazene aanspraken te ondersteunen. Het gewoon verwijt der inlanders tegen onze heerschappij in B.-Indië is, dat zij het Gouvernement van eene Bunnya of winkeliers-aristocratie is; en dat handelaren, woekeraars en beunhazen de menschen zijn, die ons stelsel reeds sedert lang als landeigenaars heeft in de plaats gesteld en nog in de plaats stelt voor de groothartige, hoog opgevoede en hoffelijke inlandsche edellieden. Daar de nieuwe grondeigenaren van deze klassen meestal nog hun bedrijf in de stad uitoefenen, konden zij natuurlijk geen aanhang onder de oude vrienden van hunne verarmde voorgangers hebben. De boerenstand schaarde zich als één man om zijne oude landheeren, overal waar dezen te voorschijn kwamen, en in dat geval werden de nieuwe en gehate indringers en hunne agenten algemeen uitgeworpen, zoodra het gezag van het Engelsch Gouvernement ophield zich in het district te doen gevoelen.

Sedert dat deze staat van zaken door den opstand aan den dag gebragt werd, en sedert de openbaarmaking van Generaal Sleeman's „Reis door Oude," en van Edwards „Persoonlijk verhaal van lotgevallen in Bundlecund," den geest van de Anglo-indianen doordrongen heeft van het besef van den diep invretenden haat der inlandsche aristocratie tegen deze ongeschikte voorschriften van onze wet, beschouwt men algemeen de voortduring van verkooping van land voor belastingen en op regterlijk gezag als strijdig met eene wijze staatkunde. Zoo ingeworteld is echter onze gewoonte om alles volgens onze begrippen van de negentiende eeuw te beoordeelen, dat hare instandhouding nog door de meeste ambtenaren geacht wordt onmisbaar te zijn voor een behoorlijk ontzag voor het regt. Het zou, beweert men, jegens den schuldeischer onbillijk zijn, dat des schuldenaars land niet even als zijn los goed aansprakelijk gesteld werd voor de kwijting van de aanspraken des schuldeischers. Zelfs volgens de beginselen der negentiende

eeuw is het antwoord niet moeijelijk, dat er geene onbillijkheid in zou bestaan om aan de geldbezittende wereld te verkondigen, dat alle toekomstige schuldeischers slechts naar het los goed van den schuldenaar moeten uitzien, en niet het land kunnen krijgen, behalve wanneer het dadelijk gehypothekeerd is, en wanneer aldus aan de schuldeischers overgelaten werd om hunne voorschotten hiernaar te regelen. Maar inderdaad is deze verkoop van land voor personele schuld in de oogen der inlanders niet alleen niet billijk maar zelfs zoo hoogst onbillijk, dat, toen de proclamatie der Koningin haar voornemen aan den dag legde om aan al hare onderdanen gelijk regt te doen wedervaren, de algemeene uitlegging, die de inlanders aan deze verklaring gaven, hierin bestond, dat al de landen, die door de ambtenaren der Oost-Indische Compagnie voor particuliere schuld verkocht geworden waren, terstond aan hare oude eigenaren terug zouden worden gegeven.

Het heerschend geloof aan de onbillijkheid van zulke wetten, en de diepe haat, die daaruit tegen ons regeringsstelsel geboren wordt, worden in het juiste daglicht gesteld door de eenvoudige verklaring van de landbezitters in Oude aan generaal Sleeman, dat gedurende de vijftig jaren, die op de verdeeling van Oude tusschen den Nawab en de Compagnie in 1801 gevolgd zijn, onder ons stelsel van bescherming van levens en bezittingen, in de Engelsche helft van het rijk viermaal meer gezinnen van oude adellijke landheeren in armoede gedompeld en verdwenen zijn, dan op de inlandsche helft te midden van de onrust, de roofziekte en het schandelijk geweld, die daar geheerscht hebben. Generaal Sleeman zegt, dat zij de namen opgaven van de aanzienlijke geslachten, die aldus op het Engelsch gedeelte in het verderf gestort waren, maar dat hij ze vergeten had. De omstandigheid echter, dat die namen algemeen in het geheugen van de landelijke aristocratie van Oude bewaard gebleven waren, bewijst reeds op zich zelve hoe innig de waarschuwing ter harte genomen geworden was.

Ofschoon de verkoopingen van landen voor belastingen of op regterlijk gezag de hoofdgrief der inlanders tegen onze burgerlijke regtpleging is, zijn er echter nog vele bijkomende punten, waaromtrent de dadelijke werking van onze burgerlijke regtbanken en wetten in het een of ander gedeelte des lands veel misnoegen verwekt. Als zoodanig kunnen worden aangevoerd de algemeene onzekerheid der landgoederen uithoofde van het gemis aan eenig vast bewijs hetzij van eigendom of van bezitting, het bestaan en de aanmoediging van tegenstrijdige regten op elk gedeelte van den grond, de ongenoegzame bescherming van den zwakke tegen de hebzucht van den sterke, en van den sterke tegen het bedrog en de listen van den zwakke, de allengs toenemende scheuring van oude banden, de afscheiding der klassen, en de vernietiging van alle ordelijke ondergeschiktheid aan den eenen kant en eene op eigenbelang gegronde minzame bescherming aan den anderen.

Laat ons nu zien wat onder gelijksoortige omstandigheden met goed gevolg op Java verrigt werd; en welligt vinden wij dan de middelen om B.-Indië in rust en tot voordeel van inlander en Europeaan beiden te besturen.

Loop van het burgerlijk regt op Java. — Het burgerlijk regt wordt den inlanders op Java door dezelfde regtbanken, die in het voorgaand hoofdstuk beschreven zijn, toegedeeld op eene wijze die met de inlandsche begrippen overeenstemt, en met zoo weinig formaliteiten als mogelijk is.

De eischer heeft eerst zijne burgerlijke klagt aan zijn onmiddellijken meerdere, te weten het dorpshoofd, te onderwerpen, die beproeft om het geschil in der minne bij te leggen. Indien deze niet slaagt, is het zijn pligt om partijen aan te bevelen om de zaak aan een arbitrage te onderwerpen, waarna van de benoeming der scheidslieden aanteekening gehouden en hunne uitspraak op hoog gezag ten uitvoer gelegd wordt.

Districts-raden. — Wanneer de zaak niet geschikt kan worden en de partijen hun toevlugt niet tot arbitrage willen nemen, komen, indien de vordering minder dan twintig gulden beloopt, en

eeniglijk door en tegen te regt zoo genoemde inlanders ingebragt wordt, zoowel de eischer als de gedaagde op den eerstkomenden dag der zitting van het districts-geregt op, vergezeld van hunne wederzijdsche meerderen en getuigen, als wanneer hunne mondelinge verklaringen aangehoord, hunne getuigen onderzocht en de zaak bij meerderheid van stemmen onder den wedana en de mindere inlandsche hoofden, die het districts-geregt uitmaken, beslist wordt (*). Indien de verweerder of eenige van des eischers getuigen niet zonder eene dagvaarding verschijnen willen, komen de eischer en zijn meerdere op de eerste wekelijksche zitting van het districts-geregt; de eischer verhaalt dan zijn wedervaren en hij erlangt daarop eene dagvaarding aan den meerdere van den schuldenaar, om den schuldenaar en zijne getuigen op den naasten dag der regtbank te doen opkomen, als wanneer de zaak behandeld en beslist wordt (§).

Het hangt in burgerlijke zaken van het goedvinden van het districts-geregt af, om het bewijs onder eede dan wel op de eenvoudige verklaring der getuigen aan te nemen. De burgerlijke uitspraken van het districts-geregt zijn voor hooger beroep aan het regentschaps-geregt vatbaar, en er moeten in het civiel registerboek van het districts-geregt aanteekeningen gehouden worden van het gevolg van het bijgebragt bewijs en

---

(*) De zaak wordt *niet* bij meerderheid van stemmen, maar door het districtshoofd alleen beslist, nadat hij *de hem tot raadslieden dienende inlandsche hoofden* gehoord heeft. Dit is trouwens natuurlijk, daar, ingevolge het reglement op de regterlijke organisatie, artikel 78, het districts-geregt *alleen* uit het districtshoofd als regter zamengesteld is, en de andere hoofden slechts eene adviserende stem hebben. DE VERT.

(§) Ook dit is niet geheel juist. De verweerder wordt, ingevolge artikel 94 van het reglement op de burgerlijke regtspleging voor den inlander, *door eenen policie-bediende* gelast om op de zitting te verschijnen. Komt hij niet op dan wordt, volgens het volgende artikel, de eisch aan den eischer toegewezen of ontzegd. Geene nieuwe dagvaarding heeft plaats; en ook van verschijning van de dorpshoofden, waarvan de schrijver spreekt, wordt geen gewag gemaakt. DE VERT.

van de beslissing in elke burgerlijke zaak, welke aanteekeningen ingeval van appel aan den regent worden toegezonden.

Burgerlijke appellen van de uitspraak van het districts-geregt moeten binnen acht dagen, te rekenen van den dag van die uitspraak, voor den regent gebragt worden. De regent verwittigt het districts-geregt onmiddellijk van de aanteekening van zulk een hooger beroep, en dit moet binnen de acht dagen na de ontvangst van dit berigt het proces-verbaal opzenden. Ingeval binnen de acht dagen na de uitspraak van den regent geen berigt van zulk een appel ontvangen is, wordt het vonnis van het districts-geregt terstond ten uitvoer gelegd. Wanneer appel aangeteekend is, bepaalt de regent den eerstkomenden dag eener zitting na den laatsten der acht dagen, waarin het verbaal opgezonden moet worden, voor de aanhooring van het appel, zoodat hooger beroep op Java niet toegelaten wordt als een zijdelingsch middel om de ten uitvoering legging van een ongunstig vonnis voor een langen tijd te vertragen.

Elke partij in een burgerlijk regtsgeding, hetzij voor het districts-geregt of voor eenige andere regtbank, die zijne zaak in eersten aanleg behandelt, kan een bewijs van den uitslag van het proces en van het vonnis, geteekend door het voorzittend lid der regtbank, krijgen. Dit bewijs bestaat in het gewaarmerkt afschrift van het proces-verbaal, en is in een voortreffelijken vorm. Het is altijd op een groot dubbel vel formaatpapier, klein geschreven, en begint geheel boven aan op het eerste blad, zoodat het geheele duidelijke en beknopte verslag van het proces op dat enkele vel kan voorkomen. Het begint met de verklaring dat de eischer voor zulk eene regtbank, op zulk een dag tegen den eischer hier- of daarvoor een eisch ingebragt heeft, dat de regtbank zulk een dag voor de behandeling der zaak bepaald heeft, en de noodige hoofden gedaagd heeft om de partijen en hunne getuigen te doen opkomen; dat op zulk een dag de getuigen en partijen verschenen zijn; dat de verdediging van den gedaagde zoo en zoo was; dat zulke getuigen gehoord werden en zulk eene

verklaring aflegden, en dat de uitspraak der regtbank zoo en zoo was.

In appel of „in cassatie," worden de verdere dingtalen op hetzelfde papier opgeteekend, zoodat elke partij eene korte aanteekening van hare geheele zaak heeft ter overlegging aan eene andere overheid.

De regentschaps-geregten. — Het regentschaps-geregt hoort burgerlijke appellen van het districts-geregt en beoordeelt in eersten aanleg alle civiele zaken tusschen te regt aldus genoemde inlanders, wanneer de eisch tusschen de waarden van ƒ20 en ƒ50 loopt. In oorspronkelijke zaken kan de eischer zijn eisch, hetzij in schrift of mondeling, voor den regent brengen, in welk laatste geval deze aanteekening van diens strekking houdt. De regent zendt daarna een afschrift van den eisch of van zijne aanteekening aan den schuldenaar, die eene week heeft om daarop te antwoorden. Na verloop van dien tijd, hetzij een antwoord al dan niet ingediend zij, gelast de regent de wederzijdsche hoofden der partijen om de principalen en hunne getuigen op een zekeren dag der zitting te doen opkomen, waarop alsdan de partijen gehoord, hunne getuigen hetzij met of zonder beëediging naar goeddunken van de regtbank onderzocht, en eindelijk het vonnis bij meerderheid van stemmen geslagen worden. (*)

Burgerlijke appellen van de districts-geregten worden op een bepaalden dag in het regentschaps-geregt gehoord, nadat beide partijen daarvan behoorlijk verwittigd zijn; maar in afwijking van de criminele appellen of burgerlijke appellen bij de hoogere regtbanken, bestaan zij niet in het op nieuw hooren van getuigen, maar slechts in eene herziening van het proces-ver-

(*) Hier is de schrijver weder in dezelfde dwaling vervallen. De regent *alleen* beslist, zoowel in eersten aanleg als in hooger beroep, na vooraf den hoofdjaksa of den jaksa en den panghoeloe of den priester, die dezen vervangt, benevens de in het regentschaps-geregt als raadslieden zitting hebbende hoofden, te hebben geraadpleegd. Zie art. 118 van het reglement op de burgerlijke regtspleging voor den inlander. De Vert.

baal, na de pleidooijen der partijen of van hunne daartoe gemagtigde vertegenwoordigers.

Alle burgerlijke verrigtingen van elke zitting van het regentschaps-geregt worden op hetzelfde oogenblik in het burgerlijk register van die regtbank, hetzij door den jaksa of door den priester, die zoowel al de burgerlijke als al de lijfstraffelijke zittingen ambtelijk bijwonen, opgeteekend; en wekelijks wordt een afschrift van de aanteekening der verrigtingen van elke zitting aan den resident of assistent, belast met het bestuur van het regentschap, ingezonden.

De uitspraak van het regentschaps-geregt in civiele appellen van het districts-geregt is eene eindbeslissing; maar zijn oordeel in zaken van eersten aanleg is aan appel op den landraad onderhevig, waartoe binnen tien dagen een schriftelijk of mondeling aanzoek aan den voorzitter gedaan behoort te worden. Die voorzitter verwittigt onmiddellijk den regent van het aangeteekend appel, en deze moet het proces-verbaal binnen nog acht dagen opzenden, na verstrijking waarvan de partijen aanzegging ontvangen om op den eerstkomenden raadsdag te verschijnen om het hooger beroep beslist te zien. Indien na de eerste uitspraak tien dagen zonder appel verstrijken, is het vonnis van den regentsraad beslissend en krijgt het kracht van gewijsde.

Er bestaat echter in alle voor hooger beroep vatbare zaken, voor welke regtbank ook, eene voortreffelijke voorzorg. De partijen mogen bij minnelijke overeenkomst de procedures en het vonnis van de lagere regtbank ontwijken en de zaak onmiddellijk voor het hof van appel brengen, dat haar dan als eene oorspronkelijke zaak behandelt, maar als eene regtbank van appel, zonder verder hooger beroep, beslist.

Te Batavia en in de ommelanden, waar het land bijna geheel aan Europesche en Chinesche partikuliere eigenaren toebehoort, zijn er noch districts- noch regentschaps-geregten; maar de burgerlijke geschillen tusschen inlanders, waarvan elders door zulke regtbanken kennis genomen wordt, worden daar in eersten aanleg door den landraad uitgewezen.

Onttrekking, zoo men verkiest, van eenige burgerlijke zaken aan de inlandsche regtbanken. — De bovengenoemden zijn de lagere burgerlijke regtbanken voor inlanders, die overeenkomstig de oude inlandsche wetten en gebruiken, welke het best voor den grooten hoop des volks geschikt zijn, beslissen. Maar het staat in de magt van alle inlanders, wanneer zij hetzij met elkander of wel met Europeanen eene overeenkomst sluiten, om de daarvan afhankelijke geschillen geheel aan de regtsmagt der inlandsche regtbanken te onttrekken, door in den inhoud der overeenkomst de verklaring op te nemen, dat alle geschillen, die daaruit voort mogen spruiten, overeenkomstig de Europesche burgerlijke regtsvordering des lands zullen worden beslist. Eene gelijksoortige verordening bestaat in B.-Indië in contracten tusschen inlanders en Europesche Engelsche onderdanen; maar op Java staat zulk eene uitzondering van de algemeene wet nog redelijker voor alle inlanders open in elk bijzonder geval, waarin zij bij voorbaat de Europesche boven de inlandsche regtbank verkiezen.

De residents-geregten. — In alle regtzaken van dezen aard, zoowel als in alle burgerlijke zaken tegen Europeanen of tegen met Europeanen gelijkgestelde personen, of wel tegen geringe inlandsche ambtenaren, heeft het residents-geregt, dat, zoo als men zich herinneren zal, uit den Europeschen resident en den secretaris bestaat, eene uitsluitende regtsmagt, ingeval de waarde van het geëischte twee honderd gulden niet te boven gaat. De burgerlijke regtsvordering van de residentie-geregten is dezelfde als die van den landraad, die wij straks zullen beschrijven; maar de wet, overeenkomstig welke de burgerlijke uitspraken van het residents-geregt gegeven worden, is het Europeesch burgerlijk wetboek voor Java, hetwelk grootendeels op het Code Napoleon geschoeid is, terwijl de wet, die de uitspraken van den landraad beheerscht, het gewoonteregt van het land is. De landraad en het residents-geregt staan aldus tot elkander in dezelfde betrekking als de Engelsche landheerlijke regtbanken tot de Engelsche districts-hoven staan, daar de eersten volgens

het gebruik van de heerlijkheid en de laatsten volgens de wet van Westminster Hall beslissen.

De burgerlijke uitspraken van de residents-geregten voor minder dan vijftig gulden zijn niet aan hooger beroep onderworpen; maar van die boven deze som is appel aan de raden van justitie in dat gedeelte des eilands, mits het appel binnen tien dagen aangeteekend worde. Dit appel, in afwijking van de appellen van de districts- en regentschaps-geregten, wordt niet onmiddellijk aan het hof van appel *in invitum* van de lagere regtbank gemaakt; maar de appellant beteekent zelf zijn hooger beroep aan den resident, die daarop het appel met de minute der procedure, welke gedurende het proces door den secretaris gehouden is, aan den griffier van den bevoegden raad van justitie toezendt.

De landraad. — De landraad is de voornaamste burgerlijke zoowel als criminele regtbank in de regterlijke organisatie voor inlanders. Zijne burgerlijke regtsmagt strekt zich zonder beperking tot alle burgerlijke vorderingen hetzij van inlanders dan wel van Europeanen tegen te regt dus geheeten inlanders uit, uitgezonderd die inlanders van rang, die zoowel in burgerlijke als in criminele aangelegenheden alleen aan de raden van justitie in de hoofdsteden onderworpen zijn, alsmede die gevallen, welke bij overeenkomst aan de beslissing van inlandsche regtbanken onttrokken zijn. De landraad heeft ook eene burgerlijke regtsmagt in alle zaken, die tegen vreemde Oosterlingen ingebragt worden en hunne persoonlijke regten of hunne regten van erfopvolging betreffen. In alle andere burgerlijke zaken worden vreemde Oosterlingen met Europeanen gelijk gesteld, en kunnen zij mitsdien slechts voor het residents-geregt of voor den raad van justitie in regten aangesproken worden.

Beslissing ia godsdienstige geschillen. — Er zijn echter onder de inlanders vele hoogst belangrijke geschillen, met hunne godsdienstige, zedelijke en op overleveringen gegronde onderlinge betrekkingen in verband staande, en die, schoon in B.-Indië als burgerlijke zaken dan wel als niet aan eenige regtbank onderworpen zijnde zaken beschouwd wordende, af-

hangen van vraagstukken en overwegingen, die onder priesterlijke beoordeeling vallen. Deze zaken worden op Java buiten den regter om aan de beslissing der inlandsche priesters en hoofden overgelaten. Hunne verklaring omtrent zulke punten verwerft meestal toestemming, maar, mogt het noodig zijn om die beslissing op hoog gezag ten uitvoer te leggen, dan wordt daartoe door den landraad geregtelijke executie verleend, zonder dat deze regtbank echter daarom bevoegd is om in het geschil tusschenbeide te treden of de beslissing te verwerpen. Door de behandeling van zulke vraagstukken van geheel bijzonderen aard aan de geestelijke hoofden des volks over te laten, worden de Nederlanders niet verpligt om de bijgeloovigheden of het verborgen leven van hunne Mohammedaansche en Heidensche onderdanen te bevorderen of zich daartegen regtstreeks te verzetten.

Procedure vóór de teregtzitting. — De burgerlijke regtspleging der inlandsche regtbanken is tot een wetboek gebragt, en vertalingen daarvan in de gewestelijke talen des lands zijn wijd onder het volk verspreid door de zending van afschriften aan de verschillende hoofden met inbegrip van de dorpshoofden, ten einde zij algemeen zouden kunnen worden afgekondigd en geraadpleegd. Zij is tegelijk zeer eenvoudig en wel geschikt voor inlandsche begrippen, terwijl zij tegelijkertijd eene onvertogene bedeeling des regts zeer gemakkelijk maakt. Zij is veel minder dan de regtsvordering der Europesche geregtshoven aan vormen gebonden; en de wet zelve gelast uitdrukkelijk, dat geene andere of meerdere vormen dan die, welke zij zelve voorschrijft, zullen gebezigd worden.

Eene regtsvordering voor den landraad wordt, hetzij bij schriftelijk verzoekschrift of door een mondeling beklag voor den President ingesteld, in welk laatste geval de voorzitter hetzij zelf van de strekking van den eisch de aanteekening houdt dan wel persoonlijk toeziet dat zulks geschiede. De resident zendt daarop den klager met zijn eisch naar den secretaris, die de vordering in het burgerlijk register van den landraad inschrijft, en van den eischer eene percentswijze belasting van

5% van de waarde der vordering neemt. Deze percentswijze belasting, die bij het einde ten laste van den verliezer van het proces komt, wordt in 's lands schatkist gestort, zoo als de Heer der Kinderen zegt, om de kosten van het regterlijk vonnis te bestrijden; maar ik veronderstel, dat deze belasting op de processen in werkelijkheid gelijk staat met de regten op het zegel in B.-Indië voor alle stukken, die tot de burgerlijke regtspleging behooren.

Zoodra de vordering ingeschreven en de percentswijze belasting voldaan is, vervordert de resident aan den verweerder een afschrift van des eischers schriftelijke vordering of van de ambtelijke aanteekening van zijne mondelinge klagt, met aanzegging dat de verdediger daarop binnen eene vastgestelde korte tijdruimte, niet minder dan acht dagen, zal hebben te antwoorden. Na verloop van deze tijdruimte, hetzij de verweerder al of niet geantwoord hebbe, wordt een niet ver verwijderde dag voor de teregtzitting bepaald; partijen worden voor dien dag door middel van hunne hoofden gedagvaard, met last om hunne bewijsstukken en getuigen mede te brengen, en op den vastgestelden dag wordt de zaak ter hand genomen.

Geen inlandsche advokaten. — Partijen in burgerlijke gedingen kunnen altijd door hunne gemagtigde procureurs vertegenwoordigd of wel bijgestaan worden; maar ondanks deze vergunning wordt het bestaan van inlandsche pleitverzorgers van beroep en wettelijke plaatsvervangers zoo zeer tegengewerkt, dat in de praktijk de leiding der zaken voor de inlandsche gewestelijke regtbanken bij de partijen zelven of bij hunne vrienden verblijft. Dit is een overblijfsel van de daartoe strekkende verordeningen, die onder het Engelsch bestuur op Java uitgevaardigd werden. Sir Stamford Raffles in het reeds meermalen aangehaald reglement, na de toelating van wakils of inlandsche advokaten, die tegelijk advokaten en procureurs zijn, bij de gewestelijke regtbanken te hebben verboden, voegt daarbij: „Men vertrouwt, dat procesziekte door dezen maatregel aanmerkelijk verminderd en ontmoedigd worden zal, daar de last daarvan dan zwaar en geheel

op de principalen zelven zal vallen; alzoo die klasse van menschen niet zal kunnen bestaan, welke, als hun eenig bestaan aan regterlijke geschillen ontleenende, zonder onbillijkheid en zonder hatelijkheid gezegd kunnen worden belang te hebben bij de toeneming der werkzaamheden bij de regtbanken." Ware hij niet teruggehouden geworden door den wensch om alle krenkende opmerkingen te vermijden, zoolang het openbaar welzijn des lands, waarvan hij de wetgever was, zulks niet dadelijk eischte, dan zou zijne ondervinding van indische zaken hem waarschijnlijk genoopt hebben om daarbij te voegen: "en die niet schroomvallig zijn omtrent de middelen waardoor zij hunne zaak kunnen winnen, en die evenmin de magt als den wensch hebben om de regtbank te helpen om tot een behoorlijk besluit te komen."

Het is voor allen, die met de Britsch-Indische gewestelijke regtbanken bekend zijn, duidelijk, dat dit de schadelijke gevolgen zijn van eene toelating van inlandsche pleitverzorgers tot eene onvoorwaardelijke behandeling van alle criminele en burgerlijke zaken. De Hollanders hebben deze nadeelen op Java ontweken door dat zij nog de inlandsche zaakwaarnemers van beroep uitsluiten, terwijl zij tegelijkertijd partijen vergunnen om hunne zaken door den bijstand van zulke vrienden, als zij daartoe beter dan zich zelven bevoegd achten, te bevorderen. Het spreekt van zelf dat indien, zoo als in B.-Indië, de groote meerderheid der inlandsche zaken aanzienlijke belangen betrof zonder eenig criterium van regten, men spoedig algemeen inlanders zou zien kiezen als vertegenwoordigers der partijen voor de plaatselijke regtbank, en dezen dus in werkelijkheid wettelijke raadgevers en advokaten van beroep zouden worden. Maar zoo als later verklaard zal worden, zijn de meeste groote belangen daar zoo goed gewaarborgd en verzekerd, dat zij werkelijk nooit een onderwerp van regterlijk geschil uitmaken; en de burgerlijke zaken voor de inlandsche regtbanken op Java zijn dientengevolge, met uitzondering van hetgeen in de nabijheid der hoofdsteden plaats grijpt, zelden geschillen tusschen personen van fortuin of over groote waarden loopende. Slechts zelden gebeurt het dus, dat er eenig ander

voordeel dan het genoegen van een vriend geholpen te hebben, behaald kan worden bij de behartiging der belangen van den armen pleiter; en dit, gevoegd bij de tegenwerking der ambtenaren, heeft tot nog zelfs het doorzettend ras van inlandsche zaakwaarnemers belet om zich op te werken.

Procedure bij de teregtzitting. — Op den dag der behandeling van de zaak pogen de regters van den landraad eerst eene schikking tusschen partijen of hunne vertegenwoordigers tot stand te brengen. Wanneer dit gelukt, wordt de schikking in het verbaal der zitting ingeschreven; en een uittreksel daarvan dient als eene beslissing, welke, zoo noodig, geregtelijk ten uitvoer gelegd wordt. Indien de partijen niet tot eene schikking genoopt kunnen worden, wordt de zaak behandeld.

Partijen kunnen de regtsmagt der regtbank betwisten, en elke verdediging gegrond op de toedragt der zaak of een of ander regtspunt voordragen, grootendeels op dezelfde wijze als voor de geregtshoven in Engeland en B.-Indië. Zij hebben wijders het voorregt om de regters te wraken, evenals de partijen in Engeland om geldige redenen de jury kunnen wraken; en zij kunnen ook een regterlijk onderzoek op de plaats zelve of een regterlijk beroep op zaakkundigen of op personen van het beroep ter erlanging van onderrigt vorderen.

Een der belangrijkste en moeijelijkste punten in de bedeeling des regts onder inlanders is dat men zich verzekere, dat de last van het bewijs aan de regte partij opgelegd worde. Inlanders stellen zoo gestadig en zoo moedwillig bewering voor bewijs, gevolgtrekking voor feit in de plaats, en zij zijn er zelven zoo scherp op uit om het voordeel te behalen om den last van het bewijs op de tegenovergestelde partij te werpen, dat men groote behoedzaamheid noodig heeft om te verhoeden, dat men door louter schijnbaar aannemelijke, onbewezen verklaringen misleid worde, die zoo kunstig worden ingerigt, dat zij eene loutere negative loochening schijnen, schoon zij werkelijk eene stellige bevestiging bevatten. Deze moeijelijkheid is natuurlijk minder groot op Java, alwaar geene inlandsche

advokaten zijn, dan in B.-Indië, alwaar hunne bedrevenheid om het *onus probandi* op anderen te schuiven der geregtigheid groote beletselen in den weg legt. De Nederlandsche verordeningen zijn op dit stuk zeer duidelijk; en de aandacht van den gewestelijken regter daarop wordt hierdoor verzekerd, dat dit een der punten is, waardoor elke zaak, hetzij zij al of niet voor appel vatbaar is, voor eene kennisneming der uit Hollandsche regtsgeleerden zamengestelde regtbanken *in cassatie* vatbaar wordt.

Het bewijs. — Het schriftelijk bewijs wordt in gewaarmerkt en partikulier bewijs verdeeld.

Een gewaarmerkt stuk is eene oorkonde, die door de partijen zelven plegtig voor een bevoegd verklaarden Europeschen ambtenaar met de magt van notaris verleden, en daarna door zulk een beambte als eene geregtelijke acte geregistreerd is. Deze oorkonde, als zij uit de regterlijke archiven te voorschijn gebragt wordt, is haar eigen bewijs, en is eene afdoende bevestiging van haar eigen inhoud tegen de geheele wereld, tot dat zij op zijde gezet wordt. Onder dit hoofd komen alle overdragten van landelijke regten, alle onderzettingen, verbindtenissen, en in het algemeen al zulke onderhandelingen, die in Engeland bij formele acte volbragt worden. Het gevolg is, dat in alle gewigtigere handelingen des levens zulk een gereed en afdoend bewijs te berde gebragt wordt, dat het elke procedure over zulke handelingen gemeenlijk onmogelijk maakt.

Partikuliere bewijsstukken bestaan in verhandelbaar papier en andere gewone commerciele en zonder notariele vormen beschreven verrigtingen. Zoodra dezen in de Europesche taal gesteld of tusschen Europeanen en inlanders gewisseld zijn, moeten zij, ingeval zij door een inlander onderteekend zijn, om als bewijs aannemelijk te zijn, eene notariele verklaring bevatten, dat de persoon, die het stuk onderteekend heeft, aan den notaris bekend is, dat de inhoud aan hem, die de verpligting op zich neemt, duidelijk uitgelegd is, en dat de onderteekening in de tegenwoordigheid van den notaris plaats gevonden heeft. Dat deze voorzorg, die veel processen voorkomt, in de praktijk

geen beletsel voor den handel is, wordt hierdoor bewezen, dat de handel van Java, zelfs met uitsluiting van de aan het Gouvernement geleverde voortbrengselen, per hoofd aanzienlijker dan die van B.-Indië is.

Het meerendeel van de niet ter zake doende of louter tót het maken van gevolgtrekkingen dienende bewijsstukken, die, zoo als straks verklaard zal worden, in zulk een overvloed door de inlandsche pleiters in B.-Indië gebezigd worden met het doel om de Anglo-indische plaatselijke regters te misleiden, worden op Java, even als in Engeland, door de regtbank als *res inter alios acta* ten strengste afgewezen, ja zelfs niet ingezien.

Het mondeling bewijs van inlanders in burgerlijke zoowel als in criminele zaken moet indirect gewaarborgd worden door dat de onmiddellijke meerdere van den getuige zijne persoon herkent, en getuigenis omtrent zijne zedelijkheid geeft (*). De wet geeft ook op, welke getuigen wegens bloedverwantschap, andere betrekking of eigenbelang kunnen worden afgewezen, en welke ook zonder beëediging kunnen gehoord worden tot het geven van inlichtingen.

De eed van partijen is aanvullend of beslissend. Hij wordt aanvullend geheeten, wanneer de regter dien van een der beide partijen eischt ter ondersteuning van de verklaring, die in zijn belang gegeven is. Hij is beslissend, wanneer de eene partij de andere op den eed vordert, en de regter de uitkomst beslissend acht. De regter kan elk der partijen gelasten om zijn regt door den eed te schragen; en kan voorschrijven dat zulk een eed op eene heilige plaats en in zulk een vorm van bezwering zal worden afgenomen als hij denkt voor den getuige het meest bindend te zullen zijn. Deze wijze van bewijs, die algemeen in Europa gedurende de middeleeuwen heerschende was, en waarvan het laatste overblijfsel, daarin bestaande dat de verweerder aanbood zijn regt te bezweren, eerst in de laatste jaren in En-

(*) Deze waarborging der getuigenissen van inlanders door hunne hoofden wordt niet gevorderd en heeft ook meestal niet plaats. DE VERT.

geland afgeschaft geworden is, blijft in alle lage toestanden der maatschappij in de toepassing van groot nut. Onder de inlanders nu, evenals voormaals onder onze voorouders, maken de hoogere klassen er geene gewetenszaak van om valsche eischen in te brengen of om eene valsche verdediging te bedenken, die zij echter niet persoonlijk door een eed willen schragen. Bovendien zijn de klassen, die valsche getuigenis onder eede zullen afleggen, dikwijls gevoelig voor bijgeloovige en andere begrippen, welke zij, indien zij door eenen behoorlijken vorm van bezwering opgewekt worden, niet ligt door eene onwaarheid zullen trotseren. Ik herinner mij een geval te Calcutta, waarin een man, na volkomen overeenkomstig zijne godsdienst beëedigd te zijn, in zijne valsche getuigenis volhardde en onwrikbaar bleef, totdat de regter, op voorstel van de andere partij, hem bij het hoofd van zijn kind bezwoer, waarop hij weigerde om zijne eerste verklaring te herhalen, en werkelijk erkende, dat zij een weefsel van ongegronde logens was. De gestadige wensch in de middeleeuwen om den eigenaardigen vorm van eed te ontdekken, waardoor ieder mensch zich inderdaad gebonden achtte, wordt op eene vermakelijke wijze ten opzigte van Lodewijk XI in „Quentin Durward" beschreven, en vertoont in een gelijken toestand der maatschappij in Europa eenige der treffendste karaktertrekken, die nog op dezen dag in de inlandsche maatschappij bespeurbaar zijn. De toepassing van een weinig oudheidkundige wetenschap zou de deugdzame verontwaardiging van Anglo-Indianen tegen de ondeugden der inlanders verminderen, daar zij de minder bevooroordeelden onder hen zou bewijzen, dat zulke ondeugden veeleer de vrucht van eenen achterlijken staat van beschaving dan van eenige ingeboren laaghartigheid in een gezonken en onverbeterlijk ras zijn.

De uitspraak. — Wanneer het bewijs en de dingtalen afgeloopen zijn, wordt de raad gesloten, of, zoo als het op Java uitgedrukt wordt, de raadkamer voor de beslissing gehouden. De gevoelens van den jaksa en den priester werden ingenomen, en daarna brengen de Europesche president en de inlandsche

regters van den landraad hunne gevoelens uit, bij eene meerderheid van stemmen beslissende. Al de verrigtingen zoowel op de zitting als in de raadkamer worden te gelijker tijd in het Hollandsch door den secretaris en in de landstaal door den jaksa opgeteekend, en de beslissing, die genomen is, wordt in schrift gebragt. Men bepaalt een dag voor de aflezing van het vonnis, dat in den tusschentijd gereed gemaakt wordt, met een kort verhaal van den eisch en het antwoord, benevens de gronden, waarop de uitspraak rust; en op den vastgestelden dag, die gemeenlijk de eerstvolgende raaddag is, wordt het vonnis, zoo als het door den president en den secretaris onderteekend is, in eene opene zitting afgelezen.

De ten uitvoerlegging. — De wijze om vonnissen ten uitvoer te leggen is van bijzonderen aard. De Nederlanders beschouwen dit zeer wijsselijk in de regterlijke organisatie voor inlanders als van weinig minder gewigt dan de billijkheid van de uitspraak. Instede van, even als in B.-Indië, te worden overgelaten aan een geringen inlander en zijne onbeschofte handlangers, die bij hunne landgenooten worden aangezien met dezelfde gevoelens, die vroeger in Engeland jegens de bum-bailiffs of geregtsdienaren gekoesterd werden, wordt de executie van een vonnis van het districts-geregt door den mantrie, van het regentschapsgeregt door den wedana volbragt, en wordt zij bij den landraad aan den secretaris, die de tweede burgerlijke ambtenaar in het district is, toevertrouwd, moetende hij die in persoon bestieren. De wijze, waarop hij tusschen partijen met opzigt tot de waarde van elk in beslag genomen artikel beslist, is reeds in een voorgaand hoofdstuk beschreven, zoo wel als de ongemeen wijze voorzorgen, die den schuldenaar in staat stellen om aan te wijzen bij welke gedeelten en in welke volgorde zijne goederen verkocht zullen worden, terwijl de schuldeischer daarmede tegen de geschatte waarde opgescheept blijft, indien zij in gebreke blijven om dat bedrag op de verkooping op te brengen. (*)

(*) Dit laatste heeft niet plaats ten aanzien van vonnissen, waarbij de eisch niet meer dan *f* 50 bedroeg. DE VERT.

Hooger beroep. -- De beslissing van den landraad in zaken van eersten aanleg is voor appel bij den raad van Justitie van dat gedeelte van het eiland vatbaar, zoodra de vordering eene waarde van meer dan 500 gulden bedraagt. In gevallen, waarin van het regentschaps-geregt aan den landraad geappelleerd wordt, is het proces in werkelijkheid eene nieuwe behandeling van de zaak, maar zonder eenig voorafgaand verzet of antwoord. Zoodra de president berigt van het appel heeft, bepaalt hij dadelijk den dag van de teregtzitting en gelast partijen om hunne getuigen te doen opkomen, terwijl hij tegelijker tijd de vertooning van het verbaal van de lagere regtbank beveelt. De behandeling van het appel is in alle opzigten gelijk aan die van eene oorspronkelijke zaak, behalve dat de uitspraak van den landraad in appel van het residents-geregt met opzigt tot de toedragt der zaak eene eindbeslissing is. In die zaken echter, zoowel als in zaken van eersten aanleg voor den landraad, waarbij de vordering onder de voor hooger beroep vatbare waarde blijft, kan elk der partijen het vonnis voor het hoog geregtshof *in cassatie* brengen, als wanneer de uitspraak wordt bevestigd, gewijzigd of vernietigd met of zonder vergunning tot eene nieuwe behandeling, dit alles echter alleen op grond van regtskundige en aan de wet ontleende overwegingen.

Wet der inlandsche regtbanken. — Ofschoon de regtspleging voor het districts-geregt, voor het regentschaps-geregt en voor den landraad in een wetboek vervat is, zoodat de werking van deze regtbanken in een zeker spoor gehouden wordt, hebben de Hollanders niet gepoogd om het regt van deze regtbanken in een wetboek zamen te vatten, maar de burgerlijke regten der inlanders wijsselijk aan eene regeling door het gebruik van het regentschap overgelaten. Dit verschilt natuurlijk meer of minder in de verschillende deelen des eilands; maar door het volk gemaakt zijnde, is het wel voor hun maatschappelijken toestand geschikt; en het verschil in de gebruiken in de onderscheidene regentschappen heeft in de werking geen nadeeliger gevolgen dan de verschillende gebruiken der Engelsche heerlijkheden.

Door deze middelen, welke, zoo als men zien zal, veel gelijkenis met de regtspleging der kleine regtbanken in Engeland en der regtbanken voor kleine zaken in de hoofdsteden van ons gebied in B.-Indië hebben, wordt het burgerlijk regt op eene goedkoope, spoedige en voldoende wijze aan den grooten hoop der inlanders op Java toegedeeld.

Burgerlijke regtspleging in de staten der inlandsche vorsten. — In de inlandsche staten van Soerakarta en Djokjokarta worden, zoo als ik door den Heer der Kinderen, die mij verscheidene bijzonderheden betreffende hunne geregtshoven mededeelde, onderrigt werd, de burgerlijke zaken tusschen de onderdanen van den Keizer of van den Sultan aan de beoordeeling van de zuiver inlandsche regtbanken overgelaten, die door deze vorsten aangesteld worden, en waarvan de meesten uit priesters en uit den eersten minister van den inlandschen vorst zamengesteld zijn. Ook deze regtbanken spreken in burgerlijke zaken regt volgens het gebruik.

De raden van justitie. — Voor alle burgerlijke regtsvorderingen tegen inlanders van rang of tegen Europeanen, en voor zulke burgerlijke regtsvorderingen tegen vreemde Oosterlingen, die niet tot personele regten of tot het erfregt betrekking hebben, is de raad van Justitie de eenige regtbank. Elk van de genoemde standen moet gewone inlanders in regten aanspreken voor de lagere regtbanken, die naar gelang van het bedrag van den eisch regtsmagt hebben; maar geen inlander kan hen dagvaarden behalve voor den raad van Justitie. In al deze gevallen zijn het regt en de wijze van regtsvordering die, welke voor Europeanen voorgeschreven zijn, en met welker bijzonderheden ik onbekend ben; maar de procedure is meer aan vormen gebonden dan die voor inlanders: en de wet is de Nederlandsche wet, gegrond op het Code Napoleon. De raad van Justitie oefent ook, overeenkomstig de Europesche wet op de regtsvordering, regtsmagt uit in alle zaken van contracten tusschen inlanders, die bij onderlinge schikking aan de inlandsche regtbanken onttrokken worden.

In appellen van den landraad en in gevallen, waar partijen ingevolge overeenkomst hunne zaak dadelijk voor het hof van appel gebragt hebben, doet de raad van Justitie regt volgens de inlandsche procedure en het gebruik van het regentschap, welke die raad verondersteld wordt te kennen, maar waarbij hij werkelijk door den landraad wordt ingelicht. Hiernaar beslist de raad van Justitie, even als de geregtshoven in Westminster Hall zaken van erfpacht volgens het bewezen gebruik van het heerlijk landgoed beslissen. Burgerlijke appellen van den landraad aan den raad van Justitie zijn geene nieuwe behandelingen, maar slechts eene bevestiging of wijziging van het vonnis, na inzage der opgezonden geregtstukken, en nadat de Hollandsche advokaten voor de wederzijdsche partijen gehoord zijn.

Het Hooggeregtshof. — De uitspraak van den raad van Justitie in alle burgerlijke zaken in eersten aanleg is aan hooger beroep voor het Hooggeregtshof te Batavia onderworpen. De regtspleging van dat Hof in zulke appellen is die, welke voor Europeanen vastgesteld is. De eenige oorspronkelijke burgerlijke zaken, die onmiddellijk voor het Hooggeregtshof gebragt worden, zijn regtsvorderingen, die hetzij tegen het Gouvernement of tegen den Gouverneur-Generaal ingesteld worden. Er zijn ook zoogenaamde oorspronkelijke zaken voor het Hooggeregtshof, wanneer partijen, wier geding voor den raad van Justitie had moeten beginnen, naar het Hooggeregtshof geprorogeerd hebben, zoo als de overeenkomst om de zaak in eersten en laatsten aanleg voor het hof van appel te brengen door de lieden van het vak genoemd wordt.

De voornaamste burgerlijke verrigting van het Hooggeregtshof is echter om zaken te beslissen, die in cassatie voor hetzelve gebragt zijn. Dit kan gedaan worden met zaken van elke mindere regtbank, met uitzondering van de twee laagste, en voor elk bedrag, daar zulk een appel slechts een aanzoek is aan den algemeenen bestierder der gansche regterlijke administratie ter erlanging van eene verbetering van de verkeerde procedure van eene mindere regtbank. Om ligtvaardige appellen in cassatie voor te

komen, heeft de appellant 200 gulden te deponeren, die hem terug gegeven worden indien hij in zijn hooger beroep slaagt, maar die verbeurd worden indien zijn beroep wordt afgewezen. De redenen voor cassatie, waarvan minstens ééne in elke zaak moet kunnen worden aangevoerd, zijn:

1°. Dat de op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen verzuimd zijn.

2°. Dat de vereischten der wet geschonden of niet toegepast zijn.

Onder dit hoofd komen al de verschillende geschilpunten betreffende de onregtmatige aanneming of verwerping van bewijs en het opleggen van het *onus probandi*.

3°. Dat de regter zijne magt te buiten gegaan is.

4°. Dat een onbevoegde regter de zaak beoordeeld heeft.

De invloed van dit gestadig beroep in cassatie, van de uitspraken van regtbanken, wier leden niet tot het regterlijk beroep behooren, op de ten hoogste geoefende Nederlandsche regtsgeleerden van het Hooggeregtshof, is zeer gunstig. Het regelt gestadig de onmiddellijke werking der gewestelijke regtbanken, door haar binnen de palen der wet te houden, en belet dat zij in de onregelmatige handelingen en achtelooze bedeeling van het burgerlijk regt vervallen, welke aan de plaatselijke regtbanken in B.-Indië verweten worden.

Gunstige werking der burgerlijke regtsvordering. — Het bovenstaande is slechts de ruwe omtrek van de inrigting voor de bedeeling van het burgerlijk regt op Java. De gewone geschillen omtrent het feit worden aldus beslecht, en de beslissing van onzekere regtsvragen aldus bereikt zonder dat van den tijd of de beurs der bevolking te veel gevergd wordt. Deze voortreffelijke organisatie en het eenvoudige wetboek op de regtsvordering, dat daarmede tegelijk vastgesteld is, zouden echter niet alleen zulke voldoeninggevende uitkomsten gegeven hebben, ware het niet, dat de voorafgaande reglementen van het land gestrekt hadden om de hopelooze massa van verwarde en vertraagde regtsvorderingen voor te komen, welke de groote

vloek van onze Indische regtspleging zijn. Het boven beschreven stelsel kon nimmer zijn toegepast geworden op hoven, waarbij het gansche jaar door voortdurende zittingen niet bij magte zijn om de snel toenemende ophooping van achterlijk werk te beletten.

Klein getal der burgerlijke zaken. — Op Java daarentegen is het aantal burgerlijke zaken, met uitzondering van die op de groote handelsplaatsen, zoo gering, dat de wekelijksche zittingen van de gewestelijke regtbanken zelden langer dan den dag der vergadering duren.

Voorschriften ter voorkoming van regtsgeschillen door eene gewisheid van regten te verzekeren. — Deze is aan verscheidene oorzaken te danken, maar vooral aan een bewonderenswaardig stelsel van registratie volgens regelen, die aan de landelijke belangen en aan de regten van erfopvolging zoo veel zekerheid geven, dat zij deze, de ruimst vloeijende bronnen van twist in een lagen toestand der maatschappij, met der daad beletten een onderwerp van proces te worden. Hetzelfde stelsel van registratie wordt ook zoodanig toegepast op contracten, dat het gewisheid met opzigt tot de uitvoering zelve geeft, en geschil voorkomt, behalve ten aanzien van de uitlegging of de verbreking der overeenkomst. Aldus worden de natuurlijke aanleidingen tot geschil merkelijk gekortwiekt, terwijl de aanwending van kunstig uitgedachte gronden tot twist door het gemis aan inlandsche pleitverzorgers voor de provinciale regtbanken voorkomen wordt, daar deze lieden, zoo als onze ondervinding in B.-Indië leert, niet alleen veel van het werk der regtbanken scheppen, maar ook de regters in de afhandeling der zaken, die voor hen komen, veeleer belemmeren dan bijstaan.

Het gemis van voor het beroep opgeleide advokaten voor de gewestelijke regtbanken op Java, wordt welligt verondersteld eene volledige beoordeeling van burgerlijke regtszaken te bemoeijelijken, maar dit euvel wordt in zaken van gewigt vermeden, door dat zij, hetzij door hooger beroep dan wel door eene kennisneming in eersten aanleg voor de Nederlandsche regtban-

ken in de hoofdsteden gebragt kunnen worden, alwaar zij tegelijk door de Nederlandsche regtsgeleerden op den regterstoel en voor de balie naauwgezet worden besproken en onderzocht. Met opzigt tot andere zaken, die voor de plaatselijke inlandsche regtbanken behandeld worden, moet met zich ook herinneren, dat het gebruik en gedeeltelijk de godsdienst des lands, aan allen wel bekend, kracht van wet heeft, en dat de regtspleging der regtbanken, die de plaatselijke wet toepassen, eene zaak van algemeen belang voor het volk is. Elke inlander is daarom meer of min een regtsgeleerde; en behalve waar geschillen, die buiten het gewoonteregt of het mohammedaansch regt vallen, ontstaan, is hij meestal even bevoegd om zijne eigene zaak te behandelen als een plaatselijke inlandsche advokaat. Geschillen, die handelsvragen of duistere regtspunten betreffen, worden meestal bij schikking aan de inlandsche regtbanken onttrokken en door geoefende advokaten voor de Europesche regtbanken besproken. De zeldzaamheid van valsche getuigenis onder het waarborgingsstelsel en de plaatselijke kennis der inlandsche regtbanken, stellen dezen gemeenlijk in staat om het ware regt in de eenvoudiger en meer dagelijksche zaken, die op het gebruik gegrond zijn, te onderkennen; terwijl de tijd der plaatselijke ambtenaren niet ingenomen wordt door de tallooze kleine en valsche eischen, welke in B.-Indië hun oorsprong geheel aan de verderfelijke inblazingen der inlandsche advokaten verschuldigd zijn.

Registratie zoowel van den eigendom als van het bezit van land. — Op Java worden geschillen over land belet door eene registratie onder de volgende voorschriften, ter verzekering van een ongestoord genot van die regten:

1°. Geschillen omtrent grensscheidingen zijn geen onderwerp van regterlijke processen. Het geheele land in het regentschap is naauwkeurig in kaart gebragt, en zijne verdeelingen zijn aan al de plaatselijke ambtenaren, Europesche zoo wel als inlandsche, volkomen goed bekend. In geval van eenige klagt over schending, wordt de Europesche controleur naar de plaats

gezonden, of bezoekt hij haar op zijne volgende maandelijksche rondreis. Hij wijst de grensscheiding aan zooals zij door de kaarten in de registers en gemeenlijk ook door den grond zelven aangewezen wordt; en elke latere overschrijding door een nabuur of elk verzet door eenen opgezetene van het betwiste stuk wordt dan eene strafbare daad van den dader, die als eene *„affaire de police correctionelle"* bestraft wordt. De Hollanders zijn niet met louter in naam bestaande grensscheidingen, die immer twijfelachtig en gemakkelijk te overschrijden zijn, te vreden; maar overal waar het noodig is laten zij een lagen dijk langs de grenslijn opwerpen, en daarop eene heg van hibiscus planten. De Controleur, wanneer hij zijnen maandelijkschen omgang doet, ziet toe dat de grensheggen behoorlijk gesnoeid en nagezien worden. Wanneer de heg eenmaal goed opgegroeid is, zeggen zij, kan er geen verder geschil of twijfel bestaan; want, schoon elke andere grensscheiding van hare vroegere plaats kan worden weggedragen, is dit met eene levende hegge niet mogelijk tenzij zij wordt gedood.

2⁰. Op gelijke wijze kunnen ook geschillen omtrent eenen betwisten overdragt van land geen onderwerp van regtsgeding uitmaken, alzoo geen overdragt of onderzetting van eenig landelijk regt, hetzij van den eigendom of het bezit, geldig zijn dan de zoodanigen, welke in het openbaar voor den resident en den secretaris verrigt worden, en wel op de volgende wijze: Eene voorafgaande omschrijving van de bijzonderheden van het over te dragen eigendom wordt aan den landmeter gegeven, die het met de kaart van des verkoopers land in het register vergelijkt, en zoo noodig eene nieuwe opmeting verrigt en eene nieuwe kaart van het gedeelte, dat afgestaan wordt, opmaakt, volgens welke de secretaris, na betaling van de belasting op den overgang, de overdragt opstelt. De acte moet verleden en het geld door partijen betaald worden ten overstaan van den resident en den secretaris, waarna de overdragt ambtelijk bevestigd en onmiddellijk in een register ingeschreven wordt naar een eenvoudigen vorm, die wel voor den eenvoudigen toestand

der maatschappij past, en eenigzins op de hofrol van eene Engelsche heerlijkheid gelijkt.

Deze wijze van inschrijving heeft onder inlanders het voordeel, dat zij haar niet ontduiken kunnen. Eene bloote registratie, die slechts een regt van voorrang geeft, wordt gemakkelijk een middel tot bedrog; maar als het geheele land weet, dat geene oorkonden opgemaakt of eenige handeling verrigt kunnen worden, welke eenige schaduw van regt of van verdediging geven, en dat niets eenige overdragt van welken aard ook voldingen kan, tenzij de overgifte en de overname in het openbaar voor de Europesche ambtenaren plaats vinden, dan zal men geene andere wijze van overdragt beproeven. De openbaarheid en ruchtbaarheid der onderhandeling voorkomen reeds op zich zelven elke poging om hetzij het gevolg der overdragt dan wel de dagteekening van de daad bedriegelijk te veranderen.

3°. Alle geschillen omtrent belangen bij het land, hetzij zij tot den eigendom of wel tot het bezit in verband staan, hangen ook geheel van het register af. Dit voorkomt regtsgedingen over geschillen, wier onvermijdelijke beslissing aan beide partijen reeds vooraf bekend is.

Bij eene verandering van regten voor den landraad of bij eene klagte over ontzetting van een persoon, die zijn titel aan het register ontleent, wordt geen bewijs gevorderd of eenige regtsvordering ingesteld, maar stelt de Controleur op zijn eerstvolgend maandelijksch bezoek den klager of den nieuwen eigenaar in het bezit, daarbij de opgezetenen waarschuwende, dat zulk een eischer of nieuwe eigenaar de eenige persoon is, die op hunne landrente en diensten regt heeft, en dat eene poging om eenigen anderen eischer te ondersteunen, hen zoowel als zulk een anderen persoon aan straffen zou blootstellen. Dit ambtelijk toezigt en de zeldzaamheid van verkoopingen van land voor landbelasting en op regterlijk gezag, die de regten op den eigendom zoodanig wijzigen, dat het zedelijk gevoel des volks gekwetst wordt, voorkomen tegenstrijdige aanspraken en die

moorddadige gevechten om land door de vijandige partijen van opgezetenen en gewapende aanhangers, die in B.-Indië zoo vaak voorkomen.

De achtbare Heer J. Graafland, griffier van den raad van Justitie te Batavia, van wien ik deze bijzonderheden vernam, voegt daarbij: „dat het boven beschreven stelsel dit voor zich heeft, dat zich onder hetzelve gedurende ongeveer 200 jaren tot nog toe nooit een regtsgeding betreffende eenigen overdragt van eigendom of bepaling van hypotheek voorgedaan heeft; en dat het in Nederlandsch Indië, waar zulk eene groote vermenging van volk van verschillend landaard is, door bevoegde beoordeelaars verklaard is het beste stelsel te zijn, waarvan het bestaan bekend is."

4⁰. *Registratie en beheer van nalatenschappen.* -- De regten van erfopvolging en van erfmaking worden verzekerd door voorschriften, die te duidelijk zijn om eenig geschil omtrent betwiste nalatenschap toe te laten. Het geweld en de daarmede gelijkstaande regtsvorderingen en misdaden, in B.-Indië veroorzaakt door de pogingen van mededingers met ongewisse regten, om zich gedurende het dreigend proces van het groote voorregt van het bezit der nalatenschap van den afgestorvene te verzekeren, worden dus op Java onmogelijk gemaakt. Wanneer iemand, hetzij inlander of Europeaan, sterft, worden al zijne goederen van welken aard ook onmiddellijk door een departement van het Gouvernement, dat met deze taak belast is en door zijne plaatselijke agenten handelt, in bezit genomen. Die nalatenschap wordt zorgvuldig beheerd ten behoeve van hen, die na onderzoek blijken hetzij als erfgenamen of bij uiterste wilsbeschikking, daarop regt te hebben; en ten einde van zes weken na den dag des overlijdens, wordt elke aandeelhebber in het uitsluitend en volkomen bezit van zijn afzonderlijk aandeel in de nalatenschap gesteld.

Waar geene bekend regtmatige erfgenaam is, zoo als somtijds in het geval van zonder wilsbeschikking overleden Europeanen of Chinezen gebeurt, wordt de boedel voor een onbe-

paalden tijd door het departement van het Gouvernement ten behoeve van elken geregtigde, hoe lang de duur ook moge zijn, beheerd. Nog onlangs werden aanspraken ingebragt op den boedel van personen, die in de vorige eeuw overleden waren; en ondanks de tusschengekomen verovering en bezetting van Java door de Engelschen, werden zulke boedels verantwoord en met de opgeloopen intresten uitbetaald. Dit departement is afgescheiden van het algemeen Gouvernement, dat de gedachte verwerpt om zulke partikuliere gelden, hoe lang ook onopgevorderd gebleven, tot staatsoogmerken te bezigen.

De vraag, wie de regtmatige regthebbenden zijn op den boedel van den overledene, hetzij deze uit los dan wel uit vast goed besta, blijft te gemakkelijk en te zeker uitgewezen om tot processen aanleiding te geven. In het geval van inlanders, is de wet van Mohammed omtrent dit onderwerp duidelijk schoon ingewikkeld, en het register van den resident, zoo wel als zijne eigene kennis der personen en die van elken anderen plaatselijken beambte, doen onmiddellijk het getal en den graad van bloedverwantschap van al de levende mannelijke verwanten van den overledene kennen. De Mohammedaansche wet van den Koran geeft het regt om bij uitersten wille over een zeker gedeelte van de bezitting, naar gelang van den staat van iemands familie, te beschikken; dit hebben de Hollanders beperkt tot de bevoegdheid om den persoon aan te wijzen, die dat aandeel in volstrekten eigendom ontvangen zal; maar geen testateur kan de regten op zijne bezitting, hetzij in den begiftigde of in dezulken zijner ergenamen, die hem bij versterf opvolgen, beperken.

Het getal en de verblijfplaats van de betrekkingen van overleden Europeanen of Chinezen worden niet zoo gemakkelijk opgespoord; en dit, zoo wel als het daaruit volgend bedrag, waarover de overledene onder de op het Code Napoleon gegronde Hollandsche wet beschikken mag, kunnen dus tot regtsgedingen aanleiding geven. Voor zoo ver zulks echter mogelijk is, is de weeskamer verpligt om de regte Europesche en Chinesche regthebbenden in het bezit te stellen.

Zal eene uiterste wilsbeschikking geldig zijn, dan moet zij door den overledene voor een Europeschen notaris of ambtenaar verleden zijn, die daarin verklaren moet den testateur te kennen; zij moet voorts door den testateur persoonlijk bij den secretaris van het district, waar hij gezeten is of waar zijn eigendom gelegen was, geregistreerd worden, waarna dan den vertooner een gewaarmerkt afschrift gegeven wordt. Het origineel moet door den overledene gedurende zijn leven niet uit het register teruggenomen zijn geworden, zijnde dit de eenige wijze om het testament te vernietigen; en een daarop gegronde eisch moet binnen de zes maanden na des testateurs dood ingebragt worden. Het is de zaak van de weeskamer om deze bijzonderheden zonder proces, door tusschenkomst van de plaatselijke overheden, uit te vinden en de gebeneficiëerde regthebbenden binnen het jaar in het bezit te stellen.

In de zaak van minderjarigen houdt de Europesche ontvanger, die somtijds tegelijk de plaatselijke controleur en somtijds ook niet is, hunne aandeelen onder zich, die beheerende en het bedrag aan den landraad verantwoordende tot dat de minderjarigen hunne meerderjarigheid bereiken, wanneer de overdragt op het register volbragt, en de nieuwe bezitter persoonlijk door den controleur in het genot van zijn erfdeel gesteld wordt (*).

5°. *Registratie en bepaalde verpligte nakoming van contracten.* — De voorzorgen ter voorkoming van regtsgeschillen over contracten zijn evenzeer eenvoudig en afdoende.

Geene schriftelijke overeenkomst, tusschen wien ook aangegaan, zal door regtsdwang uitgevoerd worden, en evenmin zal eenige regtbank schadeloosstelling voor hare schending verleenen, tenzij zij door beide partijen persoonlijk in tegenwoordigheid van een Europeschen beambte of notaris opgemaakt en dadelijk geregistreerd is.

(*) De schrijver begaat in hetgeen hij over de uiterste willen zegt, verscheidene groote dwalingen, welker wederlegging echter niet in het beknopt bestek eener noot mogelijk is. DE VERT.

Geen contract, zelfs op die wijze verleden en geregistreerd, is geldig, indien het gesloten is ter zake van voorschotten van geld of van eene andere waarde, behalve zaad voor den landbouw aan een inlander.

Geen contract is verbindend wanneer het een inlander verpligt om toekomstig gewas tegen eenige bepaalde schatting te leveren, tenzij naar gelang van de opbrengst van den oogst; en evenmin zal zulk eene overeenkomst geregistreerd worden.

Geene kultuur-contract met opgezetene erfpachters mag geregistreerd worden, behalve met toestemming van den landheer, hetzij uitdrukkelijk of verondersteld omdat hij aan den planter eenen afstand verleend heeft.

Alle geregistreerde kultuur-contracten zijn slechts verbindend voor een vijfde van des inlanders rijstland; en het land moet bewezen worden vrij van eenig vroeger geregistreerd kultuurcontract te zijn vóór dat eene nieuwe overeenkomst, onbestaanbaar met de vroegere, mag worden geregistreerd.

Door deze voorschriften worden de bronnen van veel regtsgeschil, uit betwiste grensscheiding, betwiste overdragten, betwiste regten op het land, en uit betwiste erfopvolging ontstaande, vernietigd, terwijl die geschillen, welke uit eene verbreking van kultuur-contracten geboren worden, door plaatselijk onderzoek worden voorkomen, en slechts de uitlegging en verbreking van de meeste andere contracten, en niet het feit der overeenkomst zelve, een onderwerp van geschil uitmaken kunnen.

Het gemis van tusschenpersonen tusschen den landeigenaar en landbouwer, de algemeen vastgestelde belasting van een vijfde van het gewas en een zevende van den arbeid, tegelijk met de magt om de landrente spoedig te innen en den achterstalligen landman door eene beknopte aanklagte bij den resident te straffen, voorkomen menig geschil tusschen den landheer en den opgezetene.

Daar het grootste gedeelte der dorpsvelden niet door de dorpelingen afzonderlijk in eigendom bezeten, maar jaarlijks ter bebouwing aan de verschillende hoofden van huisgezinnen toegewezen

wordt, zoo belet dit eenige andere dan louter kortstondige geschillen over den grond tusschen landbouwers, behalve ingeval van afzonderlijke velden, die vroeger door den boer of zijne voorgangers onder bebouwing gebragt zijn geworden.

En laatstelijk doet de verpligting voor partijen zoowel als voor getuigen, om in eene regtszaak door hunne onmiddellijke meerderen vergezeld te worden, de inlandsche hoofden zoowel als de gemeente er belang in stellen om alle twisten in der minne geschikt te zien; en gepaard met de bovenbeschreven voorschriften heeft zij de ingewortelde zucht voor het dobbelspel der regtsgedingen, welke de Oostersche natiën aangeboren is, op Java geheel doen verdwijnen.

Vergelijking met de burgerlijke regtsgleging bij de provinciale regtbanken in B.-Indië. — De werking van onze Indische Mofussil of provinciale regtbanken mist de meeste van deze voorzorgen; en het gevolg is als zeer onvoldoende bekend.

Het aantal van burgerlijke regtszaken is ontzettend, ja inderdaad zoo groot, dat het den geheelen tijd van den ganschen staf van ambtenaren, zoowel Europeanen als inlanders, verslindt, en niettemin gemeenlijk van een tot drie jaren ten achteren is.

De geschilpunten loopen bijna altijd over feiten; en de zeer groote meerderheid van regtszaken, althans in Bengalen, betreffen den grond.

Er bestaat voor de bevolking geene verpligting om eenige oorkonde aan te houden, waaraan verledene of tegenwoordige regten getoetst zouden kunnen worden, en die als geloofwaardig bewijs aannemelijk zoude zijn. De boeken van den Ontvanger zijn zoo algemeen erkend geheel met den waren stand der regten op het land in strijd te zijn, dat zij als middelen van bewijs geheel zonder waarde zijn; en alzoo daaraan geen wettig gewigt gegeven wordt, bestaat er voor de ambtenaren of voor het volk geene aansporing om ze te verbeteren. De registratie bestaat, maar in eenen vorm meer gunstig voor oneerlijke pleiters dan voor *boná fide* bezitters; en zij is noch verpligtend, noch als bewijs van eenige uitwerking, behalve

om de bepaalde dagteekening aan te toonen, waarop de registratie bewerkstelligd werd, en den bijzonderen Europeschen ambtenaar, die op dat oogenblik registrateur was. Elk stuk papier, in elken vorm, in het geheim opgesteld en verleden, zonder eenigen waarborg voor zijne echtheid of voor de echtheid der handteekening, is in de meeste gedeelten van B.-Indië volkomen genoegzaam om landgoederen over te dragen, hoe uitgestrekt en hoe lang zij in de familie geweest mogen zijn, en om erfgenamen te onterven, hoe na zij ook den erflater bestaan.

Het gevolg is, dat deze onzekerheid eene bepaalde premie voor vervalsching en meineed uitlooft; dat de tijd van onze regtbanken gestadig door bedriegelijke vorderingen ingenomen wordt, en dat de plaatselijke onwetendheid van Engelsche regters in Indië dikwijls dient om hen te misleiden. In elke zaak, hetzij valsch of waar, wordt het feitelijke ten aanzien van elk stuk geloochend en door bewijzen bestreden; en alvorens de regtbank hare aandacht op de zaak, die werkelijk het punt van geschil uitmaakt, vestigen kan, heeft zij eerst eene gissing te maken — want hare meening omtrent dit punt blijft slechts eene gissing — of de grondslag zelve van deze zaak eene wezenlijkheid dan wel eene mythe is. Waar zulk een lokaas voor de dobbelzucht en procesziekte der inlanders, voor hunne arglistigheid en voor hunne minachting der waarheid uitgestoken wordt, en waar de talrijkheid en de armoede van inlandsche advokaten en schrijvers bij de regtbanken gereede werktuigen leveren tot eene toeneming van het werk bij die regtbanken, tot eene verwarring van hare regtspleging en tot eene vertraging en uitbreiding van hare werking, kan het geene verwondering baren, dat zelfs de vlijtige en onvermoeide arbeid van de Engelsche ambtenaren niet in staat is om gelijken tred te houden met de inspanning, die van hen gevorderd wordt. De groote gemakken, die door deze onzekerheid aan gewetenlooze vijanden en inhalige lieden gegeven worden om hunne meer vreedzame naburen te storen en te kwellen en om hunne

eigendommen in gevaar te brengen, verklaren ten volle den haat tegen onze burgerlijke regtbanken, die door allen behalve door hen, die er zich met het oogmerk van wraakneming of eigen vergrooting van bedienen, gevoeld wordt.

De gedurige verplaatsing van de Engelsche ambtenaren van de eene provincie naar de andere belet algemeen, dat de Engelsche regters veel plaatselijke kennis van hunne districten hebben. De inlandsche regters, die in B.-Indië de burgerlijke regtsgeschillen van minder belang alleen beslissen, zijn vaak mannen, die van een afstand aangebragt zijn, met niet meer plaatselijke kennis dan de Europeanen. Maar beiden, Europesche en inlandsche regters, zijn er ook op afgerigt om elke plaatselijke kennis, die zij mogten bezitten, ter zijde te leggen, en hunne beslissing alleen op het gewigt der bewijzen te gronden. Deze Engelsche stelregel, van geheel nieuwmodischen aard, verliest veel van zijne deugdelijkheid bij regtbanken, die ten eenenmale met de regels van een bewijs onbekend zijn, en in een land, alwaar elk bewijs, dat gevorderd wordt, op de gewetenlooste wijze in de hoogste volmaaktheid wordt te voorschijn gebragt, zonder schande of verlies van goeden naam na zich te slepen.

Niet alleen de geschiktheid van den Engelschen regter, maar ook zijne denkbeelden omtrent regtsaangelegenheden en vooral omtrent mondeling en schriftelijk bewijs, zijn door de inlandsche practizijns reeds in de eerste zes maanden der uitoefening van zijn ambt doorgrond, en zijne zwakken bekend en tot het voorwerp van speculatie gemaakt. Bemint en hoort hij een van zijne klerken gaarne aan, dan is het fortuin van dezen man gemaakt; de klerk wordt in elke zaak dubbel aan beide zijden omgekocht om den regter te bepraten, of, zooals dit naar eene, aan de hindostansche dieventaal ontleende, bijzonder op deze kunstgreep toegepaste spreekwijze heet, „om hem te doen verstaan." De invloed van zulk een klerk en zijne daaruit voortvloeijende stille winsten worden nog ontzettend vermeerderd door eene hoogst laakbare gewoonte, die door de meeste Engelsche pro-

vinciale regters aangenomen is, te weten, door dat zij de papieren van elke belangrijke zaak, die ter beslissing voor moet komen, naar hun eigen huis medenemen, en alleen met zulk een begunstigden klerk doorloopen. Deze voorafgaande bezigtiging der stukken door den Engelschen regter te huis is gemeenlijk te wijten, hetzij aan den wensch van een ijverigen maar onnadenkenden man om onvertogen regt te doen, of aan het verlangen van een zwakken zenuwachtigen man om op de teregtzitting als regtsgeleerde te schitteren. De onbekendheid van den niet voor het beroep opgeleiden regter met iets anders dan de louter aan de beschrevene Indische reglementen en acten ontleende wet, doet hem zijne eigene geschiktheid om onverwachts opkomende regtspunten te behandelen, wantrouwen, en noopt hem om de zaak aldus vooraf, vrij van de verwarring en het misbaar van zijne slecht geregelde regtbank, uit te pluizen. Het gevolg is echter natuurlijk, dat niet alleen de regter onmerkbaar overgehaald is naar de zijde, wier ruimere geschenken, volgens eene veelbeteekenende uitdrukking, gezegd worden den mond van den klerk zoet te hebben gemaakt, maar dat hij ook aldus gemeenlijk een voorloopig oordeel over de zaak vormt, dat weinig strekt om hem de dingtalen der pleiters op de teregtzitting geduldig te doen aanhooren of onpartijdig in overweging te doen nemen.

De toestand der maatschappij in B.-Indië maakt de regtsbedeeling der plaatselijke regtbanken eene zaak van algemeen belang voor de nabuurschap, en de werkelijke toedragt van eenige gewigtige burgerlijke regtszaak is aan allen, behalve aan de Europesche ambtenaren, volkomen bekend, even zoo wel als welk bewijs bijgebragt is en hoeveel daarvan valsch of hoeveel daarvan waar is. Een inlander van aanzien in B.-Indië verbeurt de achting van zijne landslieden door voor eene regtbank getuigenis, hoe waarachtig ook, af te leggen; zijn goede naam wordt door meineed bezoedeld, maar omkooping tot meineed en tot vervalsching kan noch de achting, die men hem toedraagt, verminderen, noch zijn geweten kwellen. Hij is genoegzaam

„een gentleman" om zulk vuil werk door een plaatsvervanger te doen verrigten; maar én zijne inlandsche vrienden én zijne inlandsche advokaten, zoowel als hij zelf, zouden het als het toppunt van dwaasheid beschouwen om zelfs eene goede zaak in gevaar te brengen uit gemis van een weinig ter zake dienstig valsch bewijs.

Vervalsching van bewijs. — Eenige der meer achtingswaardige getuigen in zeer belangrijke inlandsche zaken leggen hunne verklaring op ongelijke tijden vóór de teregtzitting, ten overstaan van den regter, in persoon af; de verklaringen van anderen worden op verschillende plaatsen door andere gecommitteerde beambten afgenomen; maar de minder gewigtige getuigen in zware zaken, of al de getuigen in gewone gevallen leggen hunne verklaringen op de gebruikelijke wijze af, namelijk drie of vier te gelijk in de verschillende hoeken van de geregtszaal, elk *tête à tête* met den inlandschen klerk, die zijne verklaring aanneemt, en gemeenlijk zonder eenig tegenverhoor van welken aard ook. Elke klerk bij de regtbank is omgekocht, waarschijnlijk zelfs door beide partijen; en een der meest gemeene vormen van verkrachting der waarheid is om den klerk over te halen om de verklaring van een getuige, die in de afwezigheid der zaakwaarnemers van de andere partij getuigenis aflegt, op te schrijven met bijvoeging van veranderingen die gunstig voor de tegenpartij zijn, en die verklaring den getuige zonder zulke veranderingen voor te lezen, wanneer hij haar onderteekenen moet. De partij, die zulk een getuige opgeroepen heeft, vervalt dien ten gevolge in het dilemma, dat zij of de verklaring moet achterhouden, dan wel haar moet doen voorlezen alsof zij over het algemeen gunstig voor hemzelven was, behoudens eenige schijnbaar opregte, argelooze bekentenissen omtrent bijzaken ter gunste van de tegenpartij.

Op de teregtzitting worden de verklaringen der getuigen luid voorgelezen door de inlandsche klerken, die weder omgekocht zijn om naar gelang van den inhoud op de zinsneden meer of minder klem te leggen en hunne stem te bui-

gen. In elke burgerlijke zaak van belang, die wèl op touw gezet is, is het mondeling bewijs, dat van beide zijden bijgebragt wordt, in gelijke mate onwraakbaar en in gelijke mate zonder waarde. Onderschuiving van valsche personen heeft telkens plaats; maar de getuigen, hetzij echte of valsche, zijn evenzeer aan den Engelsehen regter onbekend, evenzeer zonder iemand die voor hen instaat, en evenzeer voor de gelegenheid opgerakeld, zoodat die regter geen middel heeft om zich te vergewissen van de betrekkelijke geloofwaardigheid van hunne verklaringen, waarvan elk feit en elke gevolgtrekking door regtlijnig daartegenoverstaande feiten en gevolgtrekkingen bestreden wordt.

In de meeste belangrijke burgerlijke zaken tusschen inlanders in B.-Indië voelt de pas aangekomen regter zijne haren van schrik te berge rijzen, wanneer hij zoo wat twintig of meer schijnbaar eerbiedwaardige inlandsche getuigen aan elke zijde elkander vernietigende tegenstrijdigheden hoort beëedigen, omtrent het een of ander feit, ten aanzien waarvan geene vergissing plaats hebben kan, zoodat mitsdien de getuigen aan de eene of de andere zijde noodwendig schandelijken meineed op een groote schaal moeten plegen.

Doch bij de indische plaatselijke regtbanken steunt geen der partijen op mondelinge verklaringen, tenzij zij een Engelschen getuige kunnen bijbrengen; want zij weten, dat de regter geen acht op de tegenstrijdige inlandsche getuigenissen slaan zal.

Ingeval de regter, zoo als de meeste plaatselijke Engelsche regters in B.-Indië doen, uit wanhoop zijne toevlugt tot schriftelijke bewijzen neemt, in de hoop van daardoor de tegenstrijdigheid der mondelinge verklaringen te zullen oplossen, dan voorziet elke partij hem daarvan tot elk beloop en in elken bijzonderen vorm, dien men weet dat hij boven andere verkiest. Vele plaatselijke regters beslissen nu hoofdzakelijk op het schriftelijk bewijs van vroegere regtsgedingen en uitspraken der regtbank, als de eenige zaak, waarvoor de kans bestaat dat zij niet valsch is; maar de inlanders en hunne inlandsche

advokaten zijn nu gereed om hem ook daar onder de oogen te zien.

De uitvinding en behandeling van verdichte of in verstandhouding met anderen opgeworpen regtsvorderingen, met het bepaalde oogmerk om bewijzen in de archiven der regtbank te vervaardigen, die later kunnen worden gebezigd, is een der meest winstgevende takken van de werkzaamheid van een inlandschen plaatselijken advokaat. Deze verdichte processen worden dan zoodanig ingerigt, dat zij eene dadelijke uitspraak omtrent het vereischte punt verzekeren, door onderschuiving van een ander persoon voor den verweerder, maar ter bereiking van een eigenaardig Oostersch doel. Om dit voortdurend boven het hoofd hangend gevaar te ontwijken, betaalt elke inlandsche landeigenaar eene maandelijksche toelage aan den een of anderen zaakverzorger bij elke regtbank, binnen wier regtsmagt zijne bezitting gelegen is, alleen met het doel, dat hem onmiddellijk berigt zal gegeven worden van elke regtsvordering, welke in die regtbank ingesteld wordt en zelfs in het verste verschiet of door een omweg, middellijk of onmiddellijk, hemzelven, zijn gezin of zijn of hun goed zou kunnen treffen. De gevolgen van deze algemeene waakzaamheid zijn, dat slechts bijoogmerken bereikt kunnen worden door deze bekookte uitspraken, die ook tusschen andere partijen moeten zijn. Volgens de wet op het bewijs, die bij de Engelsche regtbanken van kracht is, zou men zulke arresten natuurlijk niet aanzien, en hunne verwerping door de geregtshoven der Koningin in de hoofdsteden der drie presidentiën was een der hoofdredenen, waarom de inlanders aan de regtspleging voor die geregtshoven volgens de Engelsche wet boven die der regtbanken van de Compagnie de voorkeur gaven, daar zij een der gevaarlijkste strikken wegnam, waaraan de eigendommen blootgesteld zijn. Maar de wetten omtrent het bewijs waren aan het meerendeel der niet voor het beroep opgeleide regters bij de regtbanken der Compagnie onbekend, of althans werden door hen niet toegepast; en nooit werd tegen de aanneming en reg-

terlijke bezigtiging van eenig bijgebragt stuk eenige bedenking ingebragt, tenzij door een Engelschen advokaat, en dan altijd te vergeefs. De provinciale regter, hetzij een Engelsche burgerlijke ambtenaar of een inlandsche niet onder de geregelde ambtenaren opgenomen beambte, acht zich gehouden om elk papier, dat aan beide zijden overgelegd wordt, in te zien; en alzoo hij noch op het mondeling noch op het onmiddellijk schriftelijk bewijs vertrouwen kan, neemt hij zijn toevlugt tot dezen aard van bewijs, niet als beslissend maar als strekkende om het vroeger gedrag van partijen aan te toonen.

Het oogmerk der vervaardiging van zulk bewijs is, dat daaruit gevolgtrekkingen zullen worden gemaakt. Bij voorbeeld: de regtsvordering werd in verstandhouding met anderen op zulk eene wijze, die zulk eene erkenning van regten medegebragt, ingesteld, dat men daaruit kon afleiden, dat die regten werkelijk op dien tijd zoo als zij aangenomen werden bestonden. Of men stelt eene vordering over eene geheel verschillende zaak in verstandhouding met een medepligtige in, met het eenig oogmerk om eene vervalschte acte onder de bewijsstukken te doen opnemen, en dit proces moet later dienen als bewijs, dat de oorkonde toen in wezen was, en openlijk vertoond is geworden zonder te zijn gewraakt, en dit alles ten einde de gevolgtrekking dat de acte echt is, te bevorderen. Dit zijn slechts de eenvoudigste voorbeelden van de wijze waarop het doel nagestreefd wordt, en die soms tot eene diepte van listigheid afdaalt, die voor het begrip van een Engelschman onpeilbaar is. Het toppunt van bedrevenheid schijnt echter, voor zoo ver bekend is, te zijn, dat eene in verstandhouding met anderen begonnen procedure derwijze ingerigt wordt, dat zij tot eene schijnbare gevolgtrekking leidt, waarvan de onjuistheid gemakkelijk door een Engelschman ontdekt wordt; en deze verworpen wordende, komt men onvermijdelijk tot het ware besluit, dat men den regter wil doen nemen. Het is echter meer dan waarschijnlijk, dat de ingewikkelde plooijen, waarin de vindingrijkheid der inlanders zulke zaken weet te verwarren, aan den Europeaan nooit ten volle bekend zijn

geworden en nimmer zullen worden. Het talent en de scherpzinnigheid, die in de voorbereiding van zulke afschuwelijkheden aan den dag gelegd worden, zijn waarlijk wonderbaar; en de roem van den inlandschen provincialen advokaat onder de inlandsche cliënten hangt op verre na niet zoo zeer af van zijne kundigheden voor de regtbank, als van de kunst en verfijndheid der listen, waarmede hij zulke zaken voor zijn cliënt uitvindt en met goeden uitslag en zonder verdacht te worden bestiert, of wel de verborgen strikken ontdekt, welke zijnen cliënt in de door zijne ambtgenooten ingestelde zaken gelegd worden.

Zulke oorkonden van vroegere procedures voor de regtbank hebben althans in zoo verre waarheid in zich, dat zij bewijzen dat zulke procedures ongetwijfeld op de aangegeven tijdstippen plaats gevonden hebben; en bij gemis van plaatselijke bekendheid met de partijen of getuigen, geven zij den regter iets, hoe bedriegelijk ook, waarop een gevoelen voor de eene of andere zijde gegrond kan worden.

In provinciale zaken van belang bestaat het schriftelijk bewijs, grootendeels van dezen aard, hetzij gemaakt of wezenlijk, in een wonderbaar aantal van overgelegde stukken. In eene zeer zware zaak, die onlangs in Bengalen voorkwam, beliep het getal der aan beide zijden overgelegde stukken ongeveer duizend, en werden ongeveer hetzelfde getal mondelinge verklaringen van getuigen afgenomen.

Als de dag der teregtzitting komt, worden de stukken en verklaringen verondersteld allen te zijn ingediend, zonder dat van eenige oorkonde aan den regter specifieke opgave gedaan wordt, tenzij een Engelsche advokaat in de zaak aangenomen is, en zonder dat eenige poging gedaan wordt om zulke oorkonden, die geen bewijs zijn, te onderscheiden of te verwerpen. De overgelegde stukken en de verklaringen worden door den inlandschen klerk achter elkander afgelezen, terwijl de inlandsche pleiters van de eene of andere partij luide en allen te gelijk na den klerk zulke gedeelten van elk stuk herhalen, waarop zij ter gunste van hun cliënt de aandacht des regters bijzonder

wenschen te vestigen. Een of twee pleiters aan elke zijde maken dan eenige weinige opmerkingen, die een beklagenswaardig verschil opleveren met de behendigheid en scherpzinnigheid van diezelfde lieden bij de geheime voorbereiding der zaak; en daarna verblijft het aan den regter om met zijne eigene aanteekeningen zijn eigen weg door de stapels papieren te vinden en tot zulk een gemoedelijk besluit te komen als hij kan.

Indien de betwiste zaak van genoegzaam gewigt is, wordt aan beide zijden een Engelsche advokaat van het koninklijk geregtshof ter hoofdstad aangenomen om de zaak te bepleiten. Doch een inlander zou er evenmin aan denken om zijn advokaat als om den regter te vertrouwen. Hij kent de overtuigende kracht der overreding, en de allereerste bemoeijenis van zijne inlandsche advokaten en agenten is om hun Europeschen advokaat behoorlijk met een onvoorwaardelijk vertrouwen op de regtvaardigheid van hunne zaak te bezielen. Zij denken, dat indien zij hem overbluft hebben, zij den regter zelven reeds half overbluft hebben, en zij zoeken in hem slechts het redenaarstalent, dat in de inlandsche pleiters algemeen gemist wordt, en verwachten, dat hij de feiten en regtspunten zal hanteren op eene wijze, die meer in den geest der Engelsche regters valt en mitsdien meer overtuigend is.

Regtsgedingen voor de gewestelijke regtbanken in B.-Indië louter proefnemingen van behendigheid. — Het is een pijnlijk gezigt om een regtschapen Engelschen regter te zien, angstig verlangende om regt te doen, onvermoeid tusschen de regtlijnig tegenover elkander staande bewijzen, zoowel mondelinge als schriftelijke, rondtastende naar een leiddraad tot de waarheid; de pogingen weêrstaande van al de inlanders aan beide zijden, om door het fijnste gevlei en onder voorgeven van met zijne regtskundige begrippen in te stemmen, met hem den draak te steken, en eindelijk welligt volgens het gewigt van het bewijs de zaak uitwijzende, doch zonder groot vertrouwen in zijne eigene beslissing en sterken twijfel koesterende, of hem niet eene onregtvaardige uitspraak ontwrongen is door de meerdere

volmaaktheid en opeenstapeling van bedrog en meineed. De verslagenheid des regters wordt nog vermeerderd en bespottelijk gemaakt door zijn eigen bewustzijn, dat zijne beslissing door de inlandsche gemeente te gemoet gezien wordt, niet als een toets van regt en onregt, maar slechts om te zien of de verkeerde partij sluw genoeg geweest is om hem een gunstig vonnis te ontfutselen, dan wel of de regte partij gelukkig genoeg geweest is om regt te verwerven.

Schadelijke invloed der inlandsche pleitverzorgers bij de provinciale regtbanken. — In de onmiddellijk aan ons gezag onderworpen provinciën van B.-Indië is ons tegenwoordig stelsel, om inlandsche regtsgeleerden bij de plaatselijke regtbanken aan te moedigen, van zeer schadelijke gevolgen. Het onttrekt een aanzienlijk getal mannen aan nuttiger werkzaamheden, en geeft hun goede gelegenheid tot kwaad doen zonder eenige van die beperkingen, welke zelfs in beschaafde landen vereischt worden, zal de advokaat eene hulp instede van eene kwelling voor zijne medeburgers zijn. Tegelijkertijd zijn de voordeelen, die daardoor voor gewetenlooze lieden opengesteld worden, van dien aard, dat zij het regtsgeleerd beroep het voornaamste doelwit maken van de meerderheid der jonge welopgevoede inlanders, wier in dit opzigt nuttige vooroordeelen onder onze louter letterkundige opleiding verdwenen zijn.

Bij gelegenheid van een onlangs gehouden examen waren er voor Calcutta alleen 650 inlandsche candidaten voor eene toelating als pleiters voor de inlandsche regtbanken, met een daaraan geëvenredigd getal voor de andere steden, daar Dacca over de 40 aangenomen candidaten ter toelating opzond. Welk een rampzalig vooruitzigt zou het voor het Engelsche volk wezen, indien 650 jonge Cockneys (Londensche lummels) en een daaraan geëvenredigd getal uit andere steden van Engeland zich op hetzelfde oogenblik aanmeldden om tot de balie toegelaten te worden. In B.-Indië bestaat geen voorafgaande proeftijd, zooals het houden van termijnen, en wordt evenmin eenig ander bewijs van geschiktheid gevorderd dan de graad van kandidaat in

de letteren, hetgeen het gewoon besluit der Engelsche opleiding van de meeste jonge inlanders is. Het examen zelf omvat zelden eenige beginselen van wet, en, behoudens eenige uitzonderingen, blijven de regtskundige begaafdheden van deze inlandsche candidaten beperkt tot eene *memoria technica* van het aantal der reglementen en verordeningen betrekkelijk bijzondere onderwerpen. Bij de bovenbedoelde gelegenheid was het groot aantal der candidaten het gevolg der omstandigheid, dat de papieren houdende de vragen, die bij het examen gedaan moeten worden, gestolen waren; maar deze uitkomst is geen slecht voorbeeld van de werking van ons stelsel.

Hoofdgebreken in de regtspleging voor de burgerlijke provinciale regtbanken in B.-Indië. — De groote euvels in de bedeeling van het burgerlijk regt in de provinciale regtbanken van B.-Indië zijn de onbekendheid der niet voor het beroep van regter opgeleide burgerlijke ambtenaren met de beginselen, die den grondslag van alle wetten uitmaken, hun volslagen gebrek aan kennis van de praktijk van elke andere dan hunne eigene informele regtbank, het geheel gemis aan eenige regelen voor de aanneming van getuigenis, en de vervalsching van bewijzen, zoowel mondelinge als schriftelijke, door de partijen en door hunne inlandsche raadslieden.

De drie eersten zijn euvels, die slechts gedeeltelijk door eene codificatie en door verfijnde verbeteringen der Engelsche wet en regtspleging genezen kunnen worden. Een meer afdoend geneesmiddel zou hierin bestaan, dat de werking der provinciale regtbanken gestadig gebragt werd onder de oogen van een hooger geregtshof van voor het beroep opgeleide regtsgeleerden, wier verbetering niet alleen de praktijk der provinciale hoven in overeenstemming met de in een wetboek zamengevatte procedure houden zou, maar ook allengs vaste beginselen van wet voor de tegenwoordige eerlijke, maar ongewisse en louter op eigen gevoelen gegronde wijze van beslissing in de plaats stellen zou.

De vervalsching van bewijs is een maatschappelijk kwaad,

dat slechts door eene algemeene verbetering der zeden en door de bereiking van een hooger trap van beschaving hersteld kan worden; maar hare herhaling en nadeelige gevolgen zouden aanmerkelijk door vaste toetsen voor het regt en door de invoering en bevordering van plaatselijke kennis van personen zoowel als van zaken verminderd worden. Er komen in de provincien zeer weinig zaken voor, waarin de beslissing van eenige regtsvraag afhangt. Bijna allen loopen louter over betwiste feiten: heeft A al of niet een bijzonder testament of een contract gemaakt? heeft B met zijn eigen geld voor zichzelven of met geld dat hem heimelijk door C toevertrouwd was zekeren koop gedaan? Was D dan wel E op een gegeven oogenblik in het bezit van zeker land? Dit zijn inderdaad dezelfde zaken, waarvoor in een gelijken toestand der maatschappij de opgezetenen eener heerlijkheid of eene jury *de Vicineto*, met hunne plaatselijke bekendheid met personen en zaken, zulk een voortreffelijk middel van beslissing vormden. De bedenkingen van oneerlijkheid, van omkooping en van slaafsche onderwerping aan de geringste uiting van des regters gevoelen, maken een gewone jury van inlanders naar het Engelsche model volkomen nutteloos; maar het stelsel der landraden biedt een ruime speling voor de plaatselijke kennis aan zonder zulke bedenkingen; en de vereeniging van een Europeaan, die eene regtskundige opvoeding genoten heeft, met inlanders van hoog aanzien, verzekert te gelijk eene billijke beoordeeling van questiën omtrent feiten en eene behoorlijke toepassing der wet op zulke feiten (*).

(*) De schrijver zet de voor- en nadeelen der verschillende stelsels van burgerlijke regtsbedeeling onder de inlanders meesterlijk uiteen. In het geheel is dit hoofdstuk van zijn werk ons voorgekomen het merkwaardigste te zijn. Ten opzigte van Java steunen echter zijne beweringen op theoriën, die niet geheel doorgaan, daar zij berusten op de verkeerde veronderstelling, dat de landraden voorgezeten worden door een Europeaan, die eene regtskundige opvoeding genoten heeft. Dit is echter juist *niet* of althans zeer zelden en wel toevallig het geval. Het stelsel der landraden werkt op Java voortreffelijk, maar niet om de door den schrijver opgegeven redenen. Het gering getal der processen is grootendeels toe te schrijven aan den aard van den Javaan, en

Gewoonte de eenige wet der Javasche binnenlanden. — Terwijl dit de onvoldoende wijze is, waarop de ontzettende menigte van burgerlijke regtsgedingen in B.-Indië worden afgedaan, voorkomen op Java de bestaande staat van zaken en de verordeningen des lands vele oorzaken tot regtsgeschillen en worden daardoor die geschillen, welke ontstaan, snel, gemakkelijk en goedkoop afgedaan. Deze worden, zoo als vroeger vermeld is, niet overeenkomstig eenige vaste of algemeene wet, maar volgens het gebruik in het district afgedaan, even als de heerlijke regtbanken in Engeland, of, zou ik veeleer zeggen, even als de oude hoven der Normandiërs, die volgens het *droit coutumier* beslisten.

Inderdaad komt het onderscheid tusschen het heerlijk hof en het Normandisch hof, die beide volgens gebruik beslisten, in onmiddellijke werking gering voor, maar de latere uitkomsten verschillen aanmerkelijk. Het eene leert een volk zich zelf te besturen en smelt vijandige volksrassen ineen; het andere doet zulks niet. Gewoonteregt door vaste plaatselijke regters, die ook mannen van hoogen rang zijn, aan de verschillende deelen des lands toegediend, vormt, volgens Oostersche begrippen, eene voldoende regtsbedeeling, maar leidt een volk niet allengs op, en maakt het niet geschikt voor het beheer van zijne eigene zaken. Ons oud stelsel van heerlijkheidshoven, waar dezelfde gewoontewet door de opgezetenen der heerlijkheid onder toezigt van den heer toegepast werd, werd het tooneel en de hoofdaanleiding van die innige betrekkingen en zamenwerking, welke omstreeks den tijd van Eduard III, den Saks, den Deen en den Noorman tot een Engelschman kneedden, en allengs den Engelschman voor de vrijheid opvoedden en hem de sterkte gaven om op eigen krachten te steunen. Daar de Nederlanders

---

aan zijne armoede. Waarover zou de Javaan proces voeren? Grond, de schrijver zelf erkent dit meer dan eens, bezit hij niet buiten de hoofdplaatsen. Zijne hoogste belooning bij de kultures is *f* 25 's jaars. De minste vordering, die voor den landraad gebragt kan worden, moet meer dan *f* 50 bedragen.

DE VERT.

niet beweren eene roeping te hebben om in het Oosten de inlandsche rassen voor een onafhankelijk beheer geschikt te maken, zouden welligt deze laatste eigenschappen van ons stelsel van heerlijkheids-regtbanken voor hen weinig aannemelijks hebben; maar wij, die ons daarop beroemen, dienen een middel, dat onder onze voorouders in een gelijken toestand der maatschappij zoo gelukkig gewerkt heeft, niet te verzuimen.

Op Java voeren echter het niet bestaan van inlandsche landeigenaren, en de omstandigheid, dat de inlandsche edellieden algemeen eenig ambt bekleeden, tot zulke innige betrekkingen tusschen deze laatsten en de Europeanen, en tot zulk eene zamenwerking in het bestuur des volks, dat grootendeels dezelfde uitkomsten verkregen worden. In B.-Indië zou het overwigt der inlandsche landbezitters de aanneming van maatregelen vorderen, die niet alleen de hoogere standen onder de inlanders met de Europeanen in het bestuur des lands vereenigen, maar ook de oude vriendschappelijke betrekkingen tusschen den landheer en zijne opgezetenen herstellen en hunne tegenwoordige geheel vijandige verhouding tot elkander vernietigen zouden. Eene vereeniging der twee stelsels zou waarschijnlijk het best aan de behoefte van B.-Indië beantwoorden. Een heerlijksheids-hof naar het oud Engelsche model zou den landheer en zijn boer bijeen brengen, en een halfjaarlijksche landraad, bijgewoond door al de landeigenaars van het district, zou de inlandsche grooten en hunne Engelsche overheerschers tot elkander voeren. Deze landraad of durbar, want dit is de B.-Indische naam voor soortgelijke bijeenkomsten, indien hij elk half jaar voor eenige weinige dagen vergaderde om omtrent elke zaak van algemeen belang te beslissen, om het gebruik omtrent het een of ander twijfelachtig punt te verklaren, om openlijk berigt te ontvangen van de veranderingen in de eigendommen, of om elken maatregel te bespreken, waarvoor het Gouvernement het gevoelen der inlanders zou wenschen in te nemen, zou allengs eene vereenigde werking en vriendschappelijke betrekkingen doen ontstaan. Eene commissie uit den vollen durbar, zamengesteld

uit één Europeaan en eenige inlanders, allen goedbetaalde beambten van aanzienlijke afkomst en hoogen plaatselijke rang, en wekelijks zittende om burgerlijke en lijfstraffelijke zaken volgens het landsgebruik te beslissen, zou het gereede, krachtige en voldoeninggevende regt schenken, dat het best voor de Oostersche rassen geschikt is. Aldus zouden wij de latere voordeelen van beide stelsels vereenigen, waarvan de onmiddellijke werkingen grootendeels dezelfde, en op Java even gelukkig als elders zijn.

Het plaatselijk gewoonteregt, door allen bemind en gekend, dat uit de voor- en nadeelen van hun maatschappelijken toestand zelven voortgesproten is, en dat zich naar elke dwaze nuk en verkeerde inbeelding van den geest der inlanders voegt, wordt het volk van Java bedeeld door zijne eigene aristocratie, onder hetzelfde gewoonteregt geboren en opgevoed, en door de hulp en het toezigt van Europeanen op den regten weg gehouden. De regten en eigendommen der inwoners van elk regentschap blijven dus alleen van het plaatselijk gewoonteregt afhankelijk, welk regt wordt toegepast door eene regtbank met persoonlijke kennis van de waarschijnlijkheden van de zaak, en op het bewijs van zekerheid gevende getuigen, wier geloofwaardigheid door de regters gepeild kan worden; welke beide omstandigheden natuurlijk ook in een uit de opgezetenen der heerlijkheid zamengestelde heerlijkheids-regtbank plaats hadden, en ook het doel schijnen te zijn geweest, waarnaar bij andere regtbanken door de keuze van eene jury *de vicineto* gestreefd werd.

Het gewoonteregt voor het eiland is het oude Javaansche of Sundanesche gebruik, gewijzigd door bijvoeging van het Mohammedaansche regt van den Koran. In welke mate het eene door het andere vervangen is geworden, is eene vraag, welker beantwoording naar gelang van de plaats en het onderwerp des geschils verschilt; en hunne vereenigde werking heeft de fraaije rekbare onbestemde eigenschappen van de Engelsche gemeene wet (*).

(*) De Engelschen verdeelen het burgerlijk regt in *equity law* en *common law*. Engeland is, gelooven wij, het eenige beschaafde land in Europa, dat

De regent en de hoofden kennen het algemeen onbeschreven gewoonteregt van het district, waarin zij geboren zijn en hun leven doorgebragt hebben; maar alzoo er bij elke regtbank een groot gedeelte door den regter gemaakt regt, al ware het slechts in de kleine bijzonderheden der toepassing, moet wezen, moet ook de landraad ongetwijfeld dikwijls een groot deel door den regter gemaakt gewoonteregt hebben. Daar echter door den regter gemaakt gewoonteregt toch door plaatselijke inlanders geschapen is, moet het goed voor het volk geschikt zijn en goed met de oude gebruiken ineensmelten. Waar ook eenig verschil omtrent het gewoonteregt ontstaat, buiten hetgeen de landraad zelf verkiest te beslissen, worden de hoofden en priesters van het regentschap in den landraad verzameld, en na beraadslaging verklaren de priesters wat het gebruik van het district omtrent dit punt medebrengt. Zulke bijzondere bijeenkomsten zijn natuurlijk te zeldzaam om als eene opleiding eenigen invloed op het karakter des inlanders uit te oefenen; maar in dit opzigt draagt de toepassing van het plaatselijk regt op Java veeleer de kenmerken van de oude Engelsche heerlijkheids-hoven dan van de Normandische *droit coutumier* regtbanken. Dit is almede het geval ten aanzien van de overdragt van vaste eigendommen; want de regten, beide van eigendom en bezit, op al het land binnen het regentschap, worden op registers ingeschreven naar een plan, dat in de praktijk gelijk staat met het stelsel van onze heerlijkheids-geregten van bezit door een afschrift van de hofrol.

Voordeelen van het gewoonteregt voor inlanders. — Ofschoon de Nederlanders het Code Napoléon en de wet, zoo als zij door de Hollandsche geregtshoven op de hoofdsteden toegepast wordt, als oneindig verkieslijk boven het Javasche gewoonteregt en

---

nog geen wetboek heeft. Dat de schrijver als Engelschman en als Engelsch advokaat de *fraaije rekbare onbestemde eigenschappen* der Engelsche gemeene wet of *common law* bewondert, kan geene verwondering baren. De regtsgeleerden van andere natiën beschouwen haar echter als een overblijfsel van barbaarschheid. DE VERT.

beter met de beschaving overeenstemmende beschouwen, hebben zij nogtans niet gepoogd om deze of eenige Europesche wet in de binnenlanden in te voeren, behalve voor zoover met de menschelijkheid strijdende inlandsche straffen of gebruiken afgeschaft of zelve aan straffen onderworpen zijn geworden. De hierboven vermelde reglementen ter bevordering van zekerheid met opzigt tot landen, uiterste wilsbeschikkingen en contracten worden noch door de Hollanders, noch door de inlanders als wetten beschouwd, maar worden slechts aangemerkt als voorschriften, wier nakoming noodig is om titels te verwerven waarop het gewoonteregt kan werken. De Nederlanders zuiveren door deze middelen den grond van alle groote twisten over feiten; maar onthouden er zich zorgvuldig van om de inlanders eenige andere wet dan hunne eigene te geven.

De Nederlanders ontkennen, dat een hoogst beschaafd wetboek aan een onbeschaafd volk te geven, een middel is om het te beschaven. Zij zeggen, dat zulke wetten door een volk op zulk eenen geheel verschillenden trap van beschaving slechts miskend, kwalijk begrepen, misbruikt en gehaat kunnen worden; en zeker, onze ondervinding in B.-Indië strekt om deze uitkomst te bevestigen. De Hollanders beweren, dat het gewoonteregt met zijne onbestemde rekbare eigenschappen door de inlanders begrepen en bemind wordt, uit den toestand van hunne maatschappij ontsproten is, en beter voor hunnen trap van beschaving geschikt is dan het beste wetboek of vaste regtsbepaling, die ooit beschreven werden, en die nooit dezelfde geriefelijke toepasselijkheid op hunne vreemde inbeeldingen hebben kunnen. De verklaringen van inlanders vervat in Generaal Sleemans „Reis door Oude," die door de personele kennis van de meeste oude Indianen bevestigd worden, toonen aan, dat het de nieuwheid van onze beschrevene wet en hare vreemdheid voor hunne begrippen, en niet eenige bedenking tegen hare algemeen onbekende strekking is, welke haar zoo gehaat maakt. Zij klaagden, dat hare toepassing, schoon zuiver bij den Engelschen regter, door de inlandsche praktizijns en

klerken bij de regtbanken bedorven werd, en dat zij regt en eerlijkheid niet genoegzaam in bescherming nam tegen bedrog en vervalsching, die altijd ter beschikking van de zwaarste beurs staan. Zij klaagden ook over de moeite om tot den regter toegang te krijgen, over de kostbaarheid en traagheid van onze burgerlijke regtspleging en over de onzekerheid, welk regt hun bij het einde zou wedervaren.

De wijze van bewijs veroorzaakte vooral hun misnoegen, daar dat bewijs op hoeveelheid en niet op de hoedanigheid gegrond werd, en aangenomen werd zonder die bijzondere vormen van bezwering in eene heilige plaats, welke hunne eigene ondervinding en kennis van hunne landgenooten hen leerden dat onmisbaar is, om waarachtige getuigenissen te verwerven. (*) Gemeenlijk klagen de inlanders ook nog dat onze regtbanken de plaatselijke kennis missen, die noodig is om ware van valsche verklaringen te onderscheiden. De vervelende en langdradige geschreven pleidooijen, zeggen zij, zijn iets nieuws en vreemds; geen regtszaak kan zonder deze begonnen of verdedigd worden en niemand weet hoe zij opgesteld moeten worden behalve de inlandsche praktizijns bij de regtbank, zoodat iedere partij gedwongen is zich aan hunne uitputtende vorderingen over te leveren. Lange uitstellen, soms voor jaren, en eindelooze omkooping van elken inlandschen bijlooper van de regtbank zijn noodig, alvorens zij hunne zaak voor het gehoor des regters kunnen doen brengen. Als zij dit doen, beslist hij overeenkomstig eene vreemde wet, die niemand anders dan de inlandsche praktizijns kent of verstaat; en de zaak gaat daarna, met toenemende vertragingen, kosten en geheimzinnigheid, in hooger beroep van den inlandschen regter naar den Engelschen regter, van dezen naar een geheelen hoop Engelsche regters op den eindeloozen afstand der hoofdplaats, en welligt zelfs van hen naar het een of ander fabelachtig forum in Engeland over het zwarte water, waar het

---

(*) Sleeman's Tour through Oude, vol. II pp. 66, 67.

onmogelijk wordt haar te volgen; terwijl al deze geregtshoven beslissen en elkander op zijde schuiven naar verschillende beschouwingen van eene wet, die aan elken inlander behalve de praktizijns onbekend is, die zelfs voor deze laatsten vaak onbegrijpelijk is, en die, zelfs begrepen en aan den belanghebbende uitgelegd wordende, naar zijne begrippen nieuw en vreemd blijft.

De wet der Hindoes en de wet der Mohammedanen maken gedeelten van hunne wederzijdsche godsdiensten uit, zijn in godsdienstige boeken beschreven, waarvan de inhoud aan elk kind geleerd wordt, en zijn dus aan de belijders van elk geloof volkomen goed bekend. Deze wetten zijn eeuwen lang onveranderd gebleven; en beide Hindoes en Mohammedanen beschouwen de wetten als evenmin vatbaar voor verandering als de godsdienst zelve. Onze Engelsche wet is daarentegen vreemd en nieuw; zij bestaat niet uit eenige weinige duidelijke voorschriften, die gemakkelijk geleerd kunnen worden, maar loopt door bundels van reglementen, acten, uitleggingen, en rondgaande orders, waarvan de overzettingen in de landstaal noch talrijk, noch gereedelijk verkrijgbaar, noch gemakkelijk te begrijpen zijn. De ingewikkelde en onbekende inhoud van deze bundels is een blijvend dreigend gevaar voor eigendommen, en biedt allerlei verleiding tot aanslagen aan voor gewetenlooze vijanden en hunne inlandsche advokaten, waartegen men geene andere bescherming vinden kan dan de blinde en kostbare onderwerping aan zijne eigene regtskundige raadslieden.

De inlanders van B.-Indië klagen, dat onze wet verdeeld blijft tusschen dit afschuwelijk stelsel in de onmiddellijk aan het Engelsch gezag onderworpen provincien en het gemis van alle wet in de niet onmiddellijk aan het Engelsch gezag onderworpen gewesten, waar de regter slechts weinig acht slaat op eenige van hunne inlandsche gebruiken, maar volgens zijne denkbeelden van regtvaardigheid *pro re nata* beslist. En toch, van de beiden geven zij oneindig ver de voorkeur aan het laatste, behalve waar mannen van rang geroepen worden om in persoon te verschijnen. Zij zijn daar niet aan praktizijns en beunhazen over-

geleverd, die hen verslinden. Zij kunnen tot den regter naderen en hem hunne geschiedenis verhalen. Zij weten, dat hij volgens zijne Engelsche begrippen van regtvaardigheid beslissen zal. Indien zijne uitspraak niet met hunne denkbeelden van regt instemt, onderwerpen zij zich aan hun lot; en de zaak was ten minste niet lang gerekt of kostbaar.

Ontoepasselijkheid van de Europesche wetboeken op inlanders.— Het doet mij leed te moeten zeggen, dat vele Hollanders zeer oneerbiedig lachten toen ik hun verhaalde, dat wij, uithoofde van den tegenzin der inlanders in de wet geldende in de onmiddellijk aan ons onderworpen gewesten, van onzen eigen tegenzin in het gemis van eene wet in de niet onmiddellijk onder ons staande provinciën, en van onzen wensch om hetzelfde regt aan Europeanen en aan de twee en dertig of meer verschillende natiën en rassen van B.-Indië, allen op een verschillenden trap van beschaving staande, te bedeelen, ons voorgesteld hadden om eene reeks van wetboeken voor het geheele land vast te stellen, welke door de schranderste mannen en beste regtsgeleerden in Engeland en in B.-Indië bewerkt waren geworden. Ik drong er op aan, dat deze wetboeken de laatste en meest verfijnde theoriën en beslissingen bevatten omtrent alle punten van criminele en burgerlijke jurisprudentie, en zelfs in eenige opzigten eene voorbereiding vormden voor eene meer verfijnde wet, dan tot nog de Engelschen zelven bereikt hadden. De Hollanders gaven ten antwoord, dat een eenvoudig wetboek op de regtsvordering, ten einde de werking der gewestelijke regtbanken te vergemakkelijken en de niet voor het beroep opgeleide regters binnen zekere palen en op eene zekere hoogte te houden, zeer raadzaam zou kunnen zijn; maar dat wetboeken, zelfs indien dezen door de wijsheid zelve waren opgesteld, voor de inlandsche begrippen slechts nog vreemder en nog onaannemelijker zouden kunnen zijn dan de oude gehate verordeningen. Zij voegden daarbij, dat hoe meer zulke wetboeken hoog beschaafd waren, hoe meer zij onbegrijpelijk en hoe meer zij ongelijk aan den eenigen inlandschen standaard eener wet, de voor-

schriften der Hindoes en der Mohammedanen, zijn zouden. De Hollanders vroegen of op onze inlandsche scholen, even als op de hunne, de kinderen niet hun leven met het leeren van den Koran of van de Shasters, naar gelang van hun geloof, en met het vormen van hunne denkbeelden overeenkomstig de daarin verkondigde wetten, doorbragten; en zij verzochten te weten hoe wij konden verwachten, dat, nadat elke inlander in het land zestien of twintig jaren lang één zamenhangend stel van godsdienstige en wettelijke voorschriften geleerd had, hij wetten zou bevatten, zou waarderen en zou beminnen, welke evenzeer van die, welke hem met zijn geloof ingeprent zijn, verschillen als het licht van de duisternis. Zij begrepen, zeiden zij, dat men de Europesche wet op den inlander toepaste, als men, even als de Spanjaarden op de Philippijnsche eilanden gedaan hadden, de oude godsdiensten met de daaruit voortvloeijende wetten ten eenenmale vernietigde en wegvaagde, en de geheele bevolking in het christelijk geloof en in de begrippen der Christenen grootbragt en opvoedde; maar zij vroegen wat wij anders dan misnoegdheid en ontevredenheid verwachten konden, wanneer wij de Hindoesche en Mohammedaansche wetten lieten onderwijzen en Engelsche toepasten.

Het B.-Indische wetboek op de regtsvordering. — Sedert mijn terugkeer van Java is het wetboek op de regtsvordering aangenomen en voor B.-Indië wet geworden. Een van zijne voorschriften heeft eene zonderlinge en onverwachte uitkomst gehad in de vermindering van processen. Het vordert, dat de eischer de waarheid van zijn eisch bevestigen zal, hetgeen achtingswaardige inlanders niet doen willen. Dit ontstaat gedeeltelijk uit ongeneigdheid om talrijke valsche en verdichte zaken, die de inlander wel gereed was met gekochten en omgekochten meineed te ondersteunen, door eene eigene verklaring te bevestigen, maar nog meer uit het begrip van den meer naauwgezetten inlander omtrent de schande van persoonlijk zelfs de waarheid te moeten bevestigen, en omtrent de goddeloosheid om iets te bezweren wat later in de kleinste

bijzonderheid niet strikt naauwkeurig zou kunnen blijken te zijn. Dit zal het bestaande euvel vermeerderen, dat zoo dikwijls door onwettige middelen herstel wordt gezocht; want de inlander, die zelfs geene ware verklaring zal willen bezweren, zal er geene gewetenszaak van maken om gewapende bravos te huren om eenen moorddadigen aanval op zijn vijand te doen of op eenige andere wijze zijne eischen door gekocht geweld of omgekocht bedrog te schragen. Voor zoover procesziekte niet door de bepaling omtrent de bezwering van den eisch tegengegaan wordt, zal het wetboek op de regtsvordering moeijelijk de nadeelen herstellen, die ik als het waarachtige euvel der regtspleging in de binnenlanden van B.-Indië aangeduid heb, en ze zelfs in het geheel niet bereiken. Het geeft geen middel aan de hand om aan mondelinge getuigenis den natuurlijken voorrang in de opsporing der waarheid terug te geven, en het geeft niet op wat schriftelijk bewijs door den regter al dan niet moet worden aangenomen en in overweging genomen. Het neemt aan dat bewijs aangeboden en gewraakt wordt, dat het na voor- en tegenspraak aangenomen of verworpen wordt, en is in het algemeen gegrond op een staat van zaken, die slechts bij de geregtshoven der Koningin op de Indische hoofdplaatsen bestaat, en aan den provincialen regter zoowel als aan de inlandsche practizijns geheel onbekend is. De verschillende inlandsche en Europesche regterlijke beambten in het binnenland van Indië, hebben verscheidene bijeenkomsten gehouden om de nieuwe voorschriften en bepalingen van het wetboek op de regtsvordering te onderzoeken en uit te maken, daar zij voelen dat het geheel ongeschikt is voor den bestaanden staat van zaken bij hunne regtbanken. Het gelast uitdrukkelijk, dat de getuigenissen zoowel in burgerlijke als in criminele zaken voor den regter van het feit zullen worden afgenomen; maar alzoo het geene wijziging brengt in de vorige vervelende en niets afdoende wijze van getuigenis af te leggen, of in het trage middel om de vraag en het antwoord in de verwarde aanteekening in de landstaal van den slecht opgeleiden

inlandschen klerk in al hunne lengte op te schrijven, zoo zal eene strenge opvolging van zijne voorschriften volgens het tegenwoordig stelsel den regter overstelpen, en maken, dat het achterstallig werk nog meer wordt dan het nu reeds is. Daar het wetboek op de regtsvordering noch de kosten noch den hoop papieren vermindert, en zoowel de inlandsche advokaten als de klerken bij de regtbanken nog onmisbaarder dan te voren maakt, en daar het welligt ook een nieuw veld voor nog niet ontdekte listen voor den inlandschen praktizijn opent, zal zijne ontvangst bij die klassen zoo vleijend zijn als zijne opstellers het slechts zouden kunnen wenschen. Mogten echter de inboorlingen van B.-Indië zelven in gebreke blijven om het als algemeen geneesmiddel voor hunne geregtelijke ellende aan te nemen, dan moet de blaam daarvan natuurlijk op hunne onwetendheid en domheid rusten. Had het doel daarin bestaan, dat men den onwetenden en dommen voldoening wilde geven, instede van hem met geweld te willen verlichten, dan had men het wetboek op de regtsvordering meer in overeenstemming kunnen brengen met het eenige denkbeeld, dat de inlander van eene regtsvordering heeft, te weten: gereede toegang tot den regter of de regtbank, op dat hij zijne eigene geschiedenis kunne verhalen, en zoo dat óf eene korte uitspraak daarop volgde, óf een niet verwijderde dag bepaald worde voor het doen opkomen van getuigen in de opene zitting, gevolgd door een spoedig en beslissend vonnis overeenkomstig de inlandsche wetten en gebruiken.

Mogelijk gevolg van eene uitstrekking van het Javasche stelsel tot B.-Indië. — De Hollanders door eenen anderen weg in te slaan, door de regtspleging der regtbanken te vereenvoudigen, door aan den inlander zijne oude gewoonte als wet te laten, en door hem zekerheid voor het ongestoord genot van zijne regten te schenken, hebben hun regterlijk stelsel althans voor het land aannemelijk gemaakt, terwijl zij, door allengs slechts die voorschriften der Mohammedaansche wet af te schaffen, waarvoor de menschelijkheid terugdeinst, er in geslaagd zijn,

hunne onderdanen menschelijker te maken, zonder eenige blijvend of ernstig misnoegen te verwekken. Dit beperkt de baatzuchtige oogmerken van hun bestuur, dat niet voorgeeft meer dan de stoffelijke rust en welvaart van het land te beoogen. Maar het blijft nog te beslissen of eene trapsgewijze uitbreiding van hetzelfde stelsel in B.-Indië niet nog grooter en hooger te schatten zedelijke gevolgen hebben zou.

De toepassing van een gelijksoortig oorspronkelijk stelsel van regtsoefening zou waarschijnlijk de inlanders van B.-Indië spoediger en met beter gevolg tot op de hoogte der Europesche beschaving doen stijgen dan verlichte wetboeken, die in één punt des tijds een brug over eeuwen van trapsgewijzen voortgang en verbetering pogen te leggen. Plaatselijke gewoonte, afwisselende naar gelang van de wisselende toestanden der maatschappij over het wijde gebied van ons indisch rijk, moge in de bespiegeling meer aan bedenking onderhevig zijn, maar kan in de aanwending naauwelijks zoo aanstootelijk zijn als de toepassing van de meest verfijnde regtskundige bespiegelingen der negentiende eeuw op verschillende trappen van beschaving, afwisselende van de uiterste barbaarschheid van in de bosschen wonende stammen tot de leenroerige betrekkingen van de dertiende eeuw, of op zijn best van den lagen zedelijken en stoffelijken toestand van den Bengalees tot de vooroordeelen en ondeugden der Europesche maatschappij in de zeventiende eeuw.

HOOFDSTUK III.

De land- en zeemagt.

Het leger. — Verhouding van het getal Europesche tot de inlandsche soldaten. — Vroeger gebrek aan Europeanen. — Negersoldaten. — Toeneming van de Europesche soldaten in de laatste tijden. — Krijgskundige redenen voor eene vereeniging van Europeanen met inlanders. — Inlandsche en Europesche officieren en onderofficieren. — Gestadig Europeesch toezigt. — Behandeling van Europesche en inlandsche soldaten. — Bezoldiging en militaire eerbewijzingen. — Bataillonsschool. — Vrouwen en kinderen. — Woning en tuin. — Cantine club. — Karakter der Javaansch-inlandsche soldaten. — Vergelijking met de Sepaijs van' B Indie. — De laatste opstanden op Java slechts plaatselijk. — Karakter van den Europeschen soldaat op Java. — Benoeming van officieren. — Betaling. — Verlof. — Pensioen. — Bevordering. — Krijgsraden. — Plaatselijke policiekorpsen. — De schutterij. — De zeemagt. — Kustlichten. — Uitroeijing van den zeeroof. — Heerschende vijandigheid tusschen kleur en beschaving. — Plaatselijk opperbevel in den oorlog en gedurende den vrede. — Getrouwheid aan traktaten.

Het leger. — De overwegende belangrijkheid van de gewapende magt in het bestuur van Europeanen over inlanders, en de jongste opstand van de Sepaij-regementen in Bengalen, deden mij natuurlijk mijne aandacht op den toestand en de eigenaardigheden van het leger in Nederlandsch-Indie vestigen. Ik vond het, even als het onze in B. Indie, gedeeltelijk uit Europeanen en gedeeltelijk uit inlanders zamengesteld, maar met opmerkelijke verschillen in de inrigting. Het Hollandsch militair stelsel aldaar schijnt er in geslaagd te zijn, om zich

voor de onveiligheid van inlandsche troepen te behoeden, zonder de groote kosten te ondergaan van grootendeels op Europesche soldaten te steunen.

De deugdelijkheid van hunne inrigting werd door den Bengaalschen opstand op eene harde proef gesteld. De geheele inlandsche landmagt, zoowel als de bevolking van Java en onderhoorigheden, is uitsluitend Mohammedaansch, en gedurig ontving men toen berigten, dat de Mohammedaansche vorsten de Engelschen verdreven en het rijk van den grooten Mogol hersteld hadden. Onder zulke omstandigheden zullen zij, die den hoogmoed en de dweepzucht van de volgelingen van den profeet kennen, het als geen slecht bewijs van de bestendigheid van het overwigt der Hollanders, zoowel over het volk als over het leger van Nederlandsch Indie, beschouwen, dat er geene enkele poging tot een opstand in eenig gedeelte van hunne bezittingen is gedaan. De latere aanval op de Hollanders door den Koning van Boni op het eiland Celebes, en de moord van de Christen-zendelingen te Banjermassing op de zuidkust van Borneo, werden beiden door dweepzuchtige bedevaartgangers van Mekka aangestookt. Deze waren waarschijnlijk de gevolgen van de opgewondenheid der Mohammedanen, die de opstand in Bengalen over het geheele Oosten verspreidde; maar hun louter plaatselijk karakter stelde de Hollanders in staat, om hen met gemak te onderdrukken. In de beide gevallen waren het aanvallen van buiten, niet volksbewegingen van binnen.

Verhouding van het getal Europesche tot de inlandsche soldaten. — Het leger is gedeeltelijk Europeesch en gedeeltelijk inlandsch; maar het Europesche en het inlandsche bestanddeel zijn niet in afgezonderde korpsen vervat. Geen van de door conscriptie op de been gebragte regimenten, die het koninklijke leger in Holland uitmaken, wordt ooit naar de Nederlandsche Oost-Indische kolonien uitgezonden. Het leger in Nederlandsch Indie is geheel zamengesteld uit plaatselijke koloniale troepen, uit Europesche en inlandsche soldaten in afwisselende even-

redigheden bestaande, waarvan alles door vrijwillige wervingen voor de koloniale dienst aangenomen wordt.

De mineurs en sappeurs zijn gedeeltelijk Europeanen en gedeeltelijk inlanders, tezamen in dezelfde kompagnien vereenigd.

De artillerie is uit Europesche stukbedieners en Boeginesche rijders zamengesteld.

Er is slechts één regiment kavallerie, waarvan de ruiters meestal Europeanen, eenige Boeginezen zijn. Deze laatsten worden echter tegenwoordig allengs door Europeanen vervangen.

De infanterie, die het belangrijkst wapen in het leger van Nederlandsch Indie uitmaakt, is in veldbataillons en garnizoensbataillons verdeeld, waarvan de gemeene soldaten meestal voor een derde Europeanen en voor twee derden inlanders zijn. Elke kompagnie is afzonderlijk hetzij uit Europeanen dan wel uit inlanders zamengesteld; maar de Europesche en inlandsche kompagnien zijn in hetzelfde bataillon in de verhouding van één derde tot twee derden vermengd. De indeelingen der infanterie van Nederlandsch Indie zijn in bataillons in plaats van regimenten. Elk bataillon bestaat uit zes kompagnien, waarvan de twee flankkompagnien uit Europesche soldaten en de vier overige uit inlanders zijn zamengesteld. De Europesche kompagnien bevatten ook kleurlingen, negers, kroeskoppen, de tot het Christendom gebragte en beschaafde inboorlingen van Amboina, en soortgelijke klassen, die, volgens de aangenomen spreekwijze, met Europeanen gelijkgestelde personen genaamd worden, en die zoowel in het burgerlijk als in het militaire leven met Europeanen in aanzien gelijk staan en dezelfde voorregten genieten. De inlandsche kompagnien bestaan uit de onderscheidene Mohammedaansche en heidensche natien van Nederlandsch Indie, allen onder elkander vermengd, zoodat in hetzelfde bataillon geen groot overwigt aan eenige bijzondere klasse van volk gelaten wordt.

Voormaals bevatte het leger van Nederlandsch Indie eene zeer geringe evenredigheid van werkelijke Europeanen als ge-

meene soldaten. Diezelfde onderscheidingen van kompagnien hebben reeds lang bestaan; maar tot aan de laatste jaren bevatten de Europesche kompagnien veel meer negers, kroeskoppen en inlandsche Christenen dan werkelijke Europesche manschappen.

Negersoldaten. — De negers en kroeskoppen inzonderheid werden bevonden voortreffelijke soldaten te vormen. Zij werden op de kust van Afrika door koop van de hoofden des lands, die hen als slaven aanhielden, aangeworven. Velen van hen kwamen uit het binnenland van Afrika, waar zij op de strooptogten van de inlandsche slavenhandelaars gevangen gemaakt waren. Wanneer zij naar Java gebragt werden, bevonden zij zich gemeenlijk in een staat van dierlijke barbaarschheid. Doch goede tucht en de ijdelheid dat hun wapenen toevertrouwd en zij met de Europeanen gelijkgesteld en op denzelfden voet behandeld werden, gaven aan deze negers spoedig eene soort van halve beschaving. Van natuur gehoorzaam en getrouw zijnde, werden velen van hen allengs ook schrander, waakzaam en zindelijk op hunne militaire wapening en in hunne geheele levenswijze. Sommigen van hen maakten zelfs van de aan elk bataillon verbonden scholen gebruik, en verwierven de noodige geschiktheid voor eene bevordering tot onderofficier. Aan de doodelijke luchtstreek van hun eigen land gewoon geweest zijnde, en vermoeijenis slechts bij naam kennende, werden zij tegen elke hindernis van de zon of tegen de verderfelijkste *malaria* van zulke gemeenlijk gezonde landen, als die van den Indischen archipel, bestand gevonden. Zij werden even als andere soldaten voor een zeker getal jaren in dienst genomen, waarna zij vrij waren om te gaan waar zij wilden, en te doen wat hun behaagde. De meesten van hen bleven echter tot in een hoogen ouderdom voortdienen. Zij verlieten dan de dienst met een pensioen, met de huisgezinnen, die gedurende hun diensttijd om hen heen opgegroeid waren, en eindigden hunne dagen in een staat van betrekkelijke weelde en beschaving.

De staking van de aanwerving van soldaten van deze klasse wordt zeer door de Hollandsche officieren betreurd. Zij zeggen,

dat deze negers hunne sterkste, gezondste, best geoefende en meest vertrouwenswaardige troepen waren. Hunne inlijving in groote getallen in de gelederen, hun dagelijksche omgang met de inlandsche troepen en hunne huwelijken met de vrouwen des lands strekten om de hoedanigheid van den inlandschen soldaat te verbeteren, en onder de afgeleefde, uitgemergelde, schoon vurige en wraakzuchtige Maleijers een nieuw element in te voeren. Doch Engeland bragt vertoogen in, dat de koop van deze soldaten op de kust van Afrika eene aanmoediging voor den slavenhandel was, en de Nederlanders hebben zich ten gevolge daarvan van verdere aanwervingeu in die gevaarlijke streken onthouden, zoodat het getal negers en seedies in de Europesche kompagniën allengs uitsterft.

Toeneming van de Europesche soldaten in de laatste tijden.— Het leger op Java verzonk meer en meer tot een zuiver inlandsch leger, toen Engeland, dat de zwarigheid veroorzaakt had, het middel aan de hand gaf om haar te boven te komen. De vreemdelingen, die door ons gedurende den oorlog in de Krim uit verschillende natiën aangeworven en na het einde van dien oorlog afgedankt waren geworden, vielen natuurlijk in de handen der Nederlandsche werfofficieren. Europeanen van alle landen werden in dienst genomen, en veel meer werden gekregen dan werkelijk vereischt werden om de ledige plaatsen in de gelederen op Java aan te vullen. Toen het oproer in Bengalen uitbrak, hadden de Hollanders reden om zich over hun zorg voor de toekomst te verblijden. Zij wierven een gelijk getal korpsen van inlandsche troepen aan, die op Java altijd tot elk bedrag te krijgen zijn, en voerden aldus hun leger snel van zijne vroegere sterkte van ongeveer 15.000 man tot zijn tegenwoordig beloop van ongeveer 25.000 man op. Het aldus verkregen aantal Europesche soldaten was echter zoo groot, dat eene verandering in de formatie van eenige der nieuwe veldbataillons noodig werd, waarvan in 1848 drie geheel uit Europeanen zamengesteld waren, terwijl een ander bataillon drie instede van twee Europesche kompagniën had. Het ove-

rige bestond als te voren uit twee flank-kompagniën Europeanen en vier centrum-kompagniën inlanders.

Krijgskundige redenen voor eene vereeniging van Europeanen met inlanders. — Deze inrigting der bataillons wordt gezegd aan krijgskundige overwegingen haar bestaan te ontleenen. Het leger van Nederlandsch Indië is meestal in zeer kleine afdeelingen gebezigd geworden, daar gemeenlijk niet boven één of twee bataillons te zamen geageerd hebben. De groote uitgebreidheid en geringe bevolking der Nederlandsche bezittingen en van de aangrenzende inlandsche landen, maken de voeding en het in beweging stellen van groote korpsen onmogelijk. Lange en moeijelijke togten door de groote onbevolkte streken, die tusschen kleine bevolkte plekken liggen, maken de bijzondere eigenschap van den gedurigen oorlog aan de grenzen in de Nederlandsche bezittingen uit. De ontoegankelijke bosschen, hooge afgebroken bergachtige wildernissen, doorsneden van ravijnen en rivieren en afzigtelijke moerassen, stinkende van smetlucht, zijn voor de Nederlandsche troepen vaak geduchter vijanden dan de tegenstanders, die zij worstelend zoeken te bereiken. Deze onophoudelijke hinderpalen zijn de oorzaak, dat alles in hunne millitaire inrigting aan de onbelemmerde beweging van kleine korpsen ondergeschikt gemaakt wordt. Elk bataillon bevat mitsdien in zich zelf de onmisbare middelen om lijftogt, krijgsvoorraad en ligt berggeschut over te voeren. Waar geene andere middelen van vervoer verkrijgbaar zijn, worden deze dingen door de inlandsche kompagnien gedragen. De Europesche kompagnien vormen inmiddels een kern voor de afwering van elken onverwachten aanval, of eene reserve in geval van eene gewone schermutseling. Dit was, werd mij verzekerd, de ware reden van deze inrigting; maar het bijkomend voordeel, dat zij de inlandsche soldaten minder gevaarlijk voor hunne meesters maakt, werd ook erkend.

Inlandsche en Europesche officieren en onderofficieren. — Er waren vroeger inlandsche officieren even als in B.-Indie, maar zij waren allen mannen van hooge geboorte en niet eeniglijk

bij oudheid van dienst uit de gelederen opgeklommen gemeene soldaten, zoo als in onze Sepay-regimenten. Het veld, dat voor de eerzucht der inlanders in het burgerlijk bestuur van hunne eigene landgenooten onder hunne hoogste hoofden geopend werd, bleek echter meer met de neiging der jonge edellieden van Java overeen te stemmen, dan de ondergeschikte betrekkingen van inlandsche officieren onder de onmiddellijke bevelen en het toezigt van Europesche meerderen. Daar dit blijkbaar tegelijk nuttiger voor het land en minder gevaarlijk voor den staat was, werd de eerzucht voor burgerlijke waardigheden in de inlandsche jongelieden van afkomst aangemoedigd, en hunne militaire diensten werden allengs van de hand gewezen. Er blijven nu slechts nog eenige weinige inlandsche officieren over. Er bestaat wel geene dadelijke uitsluiting van inlanders, maar niemand kan nu officier worden tenzij hij een examen onderga, dat ver buiten het bereik van de inlanders in de gelederen ligt. Met de evengemelde uitzonderingen, zijn derhalve al de officieren nu Europeanen.

In elke inlandsche kompagnie moeten twee van de vier sergeanten en vier van de acht korporaals Europeanen wezen. Het gebeurt dikwijls, dat zelfs meer dan deze evenredigheid van de onderofficieren der inlandsche kompagnien Europeanen zijn.

Gestadig Europeesch toezigt. — Eenige van de Europesche onderofficieren der inlandsche kompagnien huizen in elke der kazernezalen, die door de inlanders bewoond worden, welke laatsten zich dus nooit zonder toezigt van Europeanen in sterke getallen verzamelen kunnen. De Europesche kompagnien hebben van de inlanders afgescheiden kazernezalen, maar zijn altijd in de onmiddellijke nabijheid van die zalen. Op gelijke wijze, wanneer eenige der soldaten van de inlandsche kompagnien voor eene dienstverrigting worden gedetacheerd, wordt een geëvenredigd getal manschappen van Europesche kompagniën met hen afgezonden. Aldus maakt geene inlandsche magt ooit eene beweging, en kan geene aanzienlijke verzameling van inlandsche soldaten ooit bij elkander komen, zonder de voorkennis en tegen-

woordigheid van Europeanen. De inlandsche soldaten gevoelen zich niet geraakt over het wantrouwen, dat in zulk een staat van zaken opgesloten ligt: het blijft zelfs twijfelachtig of zij het ontdekken, want zij hebben het nooit anders gekend. Hunne aanvoering door Europesche onderofficieren schijnt hun, even als aan andere onbeschaafde volken, slechts eene betamelijke onderwerping aan het natuurlijk overwigt van het beschaafde en overheerschende volksras. De tegenwoordigheid en het toezigt op alle uren van den dag van hunnen Europeschen meerdere schijnen slechts een pligt van zijn hoogeren rang te zijn. En de bij hen zelven plaats hebbende sterke vermenging van verschillende landaarden maakt het gestadig bijzijn van den Europeaan, den neger of den Amboineschen soldaat der flank-kompagniën naauwlijks bespeurbaar. Zelfs wanneer deze schikkingen zoo onhandig uitgevoerd worden, dat haar oogmerkt ontdekt wordt, beweren de Hollanders, dat het den inlandschen soldaat van Java nooit in de gedachten komt om zich bij de ontdekking van dit wantrouwen van de zijde van zijne vreemde overheerschers, daarover beleedigd te gevoelen. Elke inlander, zeggen zij, naar zijne eigene begrippen oordeelende, verwacht dat zijn Europesche meester jegens hem hetzelfde gevoelen koestert, dat hij jegens allen, zelfs zijne eigene landslieden, die niet tot zijne onmiddellijke bloedverwantschap behooren, koestert. Eene loochening van zulke gevoelens ontmoet bij den inlander geen geloof; en de onderdrukking daarvan schrijft hij aan vrees en niet aan grootmoedigheid toe.

De Hollanders zeggen ook, dat deze schikkingen wantrouwen voorkomen. Elke misnoegdheid of kwade stemming onder de inlandsche soldaten kan niet missen spoedig bekend te worden, in welk geval zij zoo spoedig mogelijk weggenomen zouden worden, of de Hollanders althans vooruit gewaarschuwd zouden zijn. Van tijd tot tijd onstaan echter onherstelbare redenen van klagt onder de menschen van zulke onbeschaafde en woeste rassen. Eenigen tijd geleden deden de Boeginesche soldaten eene razende poging tot muiterij, omdat een van hunne

makkers moest gehangen worden, dewijl hij een man van anderen landaard vermoord had. Had hij een Boeginees omgebragt, dan zou men geen verzet tegen zijn dood denkbaar geacht hebben; maar hem te doen hangen omdat hij een Javaan gedood had, was eene onregtvaardigheid, die niet verdragen kon worden, ofschoon men erkende, dat noch zijne familie, noch zijne vrienden eenige reden tot klagen zouden gehad hebben, indien men hem op het oogenblik zelf de hersenen ingeslagen had. Elke uitbarsting van dien aard door de inlandsche kompagniën wordt aldus door de vooraf onderrigte Europesche kompagniën dadelijk gemakkelijk onderdrukt, zonder dat men haar tot andere korpsen laat overslaan, of dat zij meer dan plaatselijk kwaad sticht.

Behandeling van Europesche en inlandsche soldaten. — De behandeling van de Europesche en inlandsche soldaten in hetzelfde bataillon wordt zoo veel mogelijk gelijk gemaakt. Er bestaan natuurlijk verschillen zoowel in hunne betaling als in hunne voeding; en die dienstverrigtingen, welke naar inlandsche begrippen den Europeaan niet betamen, zoo als het dragen van lasten op den marsch, worden door de inlandsche kompagniën volbragt. Maar met zulke uitzonderingen is de dienst van alle kompagniën gelijk; en de Hollanders dragen zelfs het werk in de zon niet meer aan den inlander dan aan den Europeaan op. In de kazerne, in het hospitaal, in de cantine zijn allen gelijk. De Europesche en de inlandsche soldaten leven echter werkelijk veel van elkander afgezonderd en op zeer verschillende wijze, hetgeen aan het natuurlijk verschil in de beschaving, den aard, de gebruiken en gewoonten der volksrassen moet worden toegeschreven.

Militaire eerbewijzingen. — Voor alle rangen en in grooten overvloed worden eervolle belooningen, certificaten, medailles, linten, teekenen op de mouwen en andere onderscheidingsteekenen uitgereikt. Wanneer een aantal officieren en manschappen op Java bijeen zijn, zijn de algemeenheid en verscheidenheid der medailles en eereteekenen zoo groot, dat zij

der maarschalken van het keizerrijk en der soldaten van de oude garde niet onwaardig zouden zijn. Ik beken, dat ik met de veldtogten, waarin het Nederlandsche koloniale leger zich met roem overladen heeft, zoo onbekend was, dat ik de militaire eigenschappen, die met zooveel praal verkondigd werden, niet genoeg kon waarderen. Maar het toenemend gebruik in andere landen bewijst de waarde van zulke aansporingen in de leiding van legers.

Bataillonsschool. — Welligt het hoogst te schatten, zoo niet het hoogst geschatte voorregt, dat den Javaanschen soldaat goedkoop verschaft wordt, is eene school aan elk bataillon verbonden, zoowel voor volwassen lieden als voor kinderen. Het kroost des soldaats wordt dus kosteloos van de middelen om in de wereld te stijgen voorzien; en elke soldaat heeft de gelegenheid om de gebreken in zijne eigene opvoeding te herstellen. De officieren zijn verpligt om van de geschiktheid, zoowel aangeboren als aangeleerd, van hunne manschappen verslag te doen, en allen aan te bevelen om zich van de bataillonsschool te bedienen, als een voorloopig middel om uit de gelederen bevorderd te worden door overgang naar de militaire school. Elke officier en onderofficier in het bataillon, die eenige bijzondere wetenschap, hetzij militaire of andere, bezit, is gehouden om haar door voorlezingen of andere middelen op de school mede te deelen. En elk beschikbaar talent of bedrevenheid in het onderwijs, dat in het bataillon te vinden is, verzekert aan den bezitter de benijde post van medeonderwijzer in de school, met geheele vrijstelling van alle louter militaire diensten.

Vrouwen en kinderen. — Een ander groot voorregt, dat gelijkelijk aan alle Europesche en inlandsche soldaten geschonken wordt, is dat zij altijd van hunne vrouwen en kinderen vergezeld worden, behalve wanneer zij in actieve dienst in het veld zijn. De inlandsche soldaten, even als onze Sepays van Madras, schatten dit voorregt hoog. Het veroorzaakt, zoo als van zelf spreekt, veel ongerief bij de huisvesting en beweging

van troepen; maar de vereeniging van Europeanen en inlanders in hetzelfde bataillon heeft het noodig gemaakt om dit voorregt tot allen uit te strekken. Ik was echter verwonderd toen ik vernam, dat dit stelsel zoowel toegepast werd wanneer de troepen in de kazernen waren, als wanneer zij in hutten woonden. De vrouwen en kinderen zijn evenzeer bewoners van de kazernezalen als hunne mannen en vaders, en de vrouwen hebben zekere aangewezen pligten te vervullen. De mannen, vrouwen en kinderen, die tot elke kazernezaal behooren, eten te zamen. (*) De bereiding van het voedsel en het schoonmaken van de kazernezaal behooren tot de erkende pligten, die de vrouwen beurtelings te vervullen hebben, zijnde zij in dit opzigt evenzeer als hare echtgenooten aan de militaire tucht onderworpen. De soldaat is zelf voor het schoonhouden zijner wapenen en de netheid en goede orde van zijne kleeding verantwoordelijk; maar deze werkzaamheden worden meestal door zijne vrouw verrigt. De inlandsche soldaat van Java meent dat zijne pligten zich tot de parade en de wacht bepalen. Hij verkwist al zijn vrijen tijd met het kaartspel, of met het rooken en spelen met zijne kinderen, de zorgen des levens aan zijne onderworpene gezellin overlatende. Als het bataillon in actieve dienst in het veld is, blijven de vrouwen en kinderen in de kwartieren onder de zorg van een officier. In de afwezigheid van hunne echtgenooten worden de vrouwen streng nagegaan en onder strikte tucht gehouden. Zij hebben dagelijks in hare kazernezalen te paraderen, en bij de mes, het appel en de inspectie tegenwoordig te zijn. Hare behoeften worden goedkoop uit de soldij van hare echtgenooten voldaan; en men verzekert zich zooveel doenlijk dat haar gedrag betamelijk zij. De soldaat, zoowel de Europeaan als de inlander, verlaat dus zijn gezin met elken mogelijken waarborg voor hun stoffelijk en zedelijk welzijn. Zoodra de veldtogt over is, en het bataillon zich in de kwartieren begeeft, worden al de vrouwen en kinderen kos-

(*) De inlandsche soldaat ontvangt behalve zijn traktement eene uitdeeling van rijst en zout, enz. Maar ieder kookt zijn eigen pot. DE VERT.

teloos door het Gouvernement naar zijn nieuw verblijf gezonden, onder opzigt van zijn bevelvoerenden officier.

Woning en tuin. — Een ander hooggeprezen voorregt wordt den soldaat van goed gedrag, hetzij Europeaan of inlander, verleend, zoolang het bataillon niet in eene stad gekwartierd is. Een stuk grond, niet ver van de kazerne, wordt hem gegeven om daarop eene matten hut op te rigten en een tuin aan te leggen; of wel de hut en de tuin, die door een soldaat van een pas vervangen bataillon verlaten zijn, worden aan hem overgedragen. Hier slijten hij, zijne vrouw en kinderen den dag, en kweeken bloemen en groenten voor hun gebruik aan. Tegen den nacht moet de soldaat naar de kazerne terugkeeren; maar zijne vrouw en kinderen gaan met hem mede of blijven in de hut zooals hij dit verkiest. De bebouwing van zijn tuin geeft eenige afwisseling voor de verveling van het krijgsmansleven, en belet den soldaat den eervollen arbeid van den landbouw te vergeten, of wel iets anders daar boven te stellen. Dit voorregt wordt zoo hoog geschat, dat de belofte van eene hut en tuin voor den Europeaan en den inlander de zekerste aansporing tot goed gedrag blijft. Ingeval van wangedrag, of indien de hut niet net onderhouden of de tuin niet goed bewerkt wordt, wordt de soldaat daarvan beroofd, hetgeen, hoe groot de bevoegdheid der Nederlandsche officieren ook in de oplegging van disciplinaire tuchtigingen zij, bijna de meest gevreesde straf schijnt te zijn, die zij kunnen opleggen.

De cantine-club. — Ofschoon hut en tuin evenzeer door Europeaan en inlander gewaardeerd worden, maken echter de inlandsche soldaten daarvan het meest gebruik. De Europesche gemeene soldaat is niet van een genoegzaam huisselijken aard om zich met het gezelschap van zijne vrouw en kinderen te vergenoegen. Hij maakt ruim gebruik van de cantine, die op Java op een geheel anderen voet dan de cantines der Engelsche regimenten ingerigt is. De soldaat kan daar geestrijke dranken krijgen, maar slechts tot eene zekere hoeveelheid. Elke belemmering wordt hem daarentegen in den weg gelegd

tegen eene verkrijging elders. Elke partikuliere handelaar is blootgesteld aan strenge boeten en straffen, ter zake van levering van eenigen sterken drank hoe ook genaamd aan den soldaat; en men neemt voorzorgen om de manschappen te beletten om eenige andere plaats dan de cantine te bezoeken. Doch tegelijkertijd wordt die plaats voor hem zoo aantrekkelijk mogelijk gemaakt. Zij is in doel en inrigting een militaire club, die door de aanwezige leden van het garnizoen wordt beheerd. Het is eene ruime luchtige plaats, alleraangenaamst in eenen tuin gelegen, en heeft gemakken en genoegens, die door het Gouvernement geschonken worden, en wijders het genot van alles wat de fondsen van de inrigting kunnen verschaffen. Elke cantine heeft eene of meer billardtafels, eene kegelbaan, eene goede boekerij en andere middelen van uitspanning, die voor de soldaten kosteloos open staan. Thee, koffij en limonade worden *ad libitum*, en wijn en sterke dranken tot eene matige hoeveelheid verschaft, zijnde alles van voortreffelijke hoedanigheid en tegen de goedkoopst mogelijke prijzen. Liefhebberij-tooneelvertooningen en concerten onder de soldaten in de cantine worden aangemoedigd; en zoodra de kleine voordeelen uit den verkoop van dranken ontstaande, eene voldoende som bereiken, worden zij uitsluitend voor de vermaken der manschappen bestemd, en in bals, pique-nique of andere dergelijke uitspanningen belegd.

Karakter van de Javaansche inlandsche soldaten. — De Javaansche inlandsche soldaat is gedwee als hij met beleid en billijkheid bejegend wordt, maar geneigd om onbeschaamd en weêrspannig te worden wanneer hij gehoond of ruw aangesproken, wanneer hij in zijne maaltijden gestoord of overhaast wordt.

De Madurezen en Boeginezen zijn groote dobbelaars, zeer twistziek, wraakgierig en onderhevig aan buijen van razernij en geweld. Het is meestal onder de lieden van deze volksrassen, zoowel soldaten als burgers, dat de eigenaardige gewoonte van „amok spuwen" heerscht. Zij mokken over hun leed en ongeluk, en winden zich met opium op, tot dat

alle andere hartstogten zich in eene dorst naar bloed oplossen, waarna zij losbarsten en de straat of de volkrijke marktplaatsen afloopen, regts en links met den dolk stekende, tot dat zij nedergehouwen en gedood worden. Zoodra een Maleijer amok begint te spuwen, geven de wachtlieden, die een vaste post in elke straat en marktplaats hebben, een bekend teeken; en zoodra dit vernomen wordt, worden terstond de deuren gesloten, en iedereen in de straat wapent zich met het wapen, dat bij de hand ligt. Er is eene belooning voor den man, die het eerst den Maleijer, die amok spuwt, nedervelt. En zoodra hij gevallen is, worden hem dadelijk door de omstaande menigte de harsenen ingeslagen. Geen onderzoek heeft verder plaats; en niemand blijft aan straf blootgesteld, omdat hij den man onder zulke omstandigheden heeft helpen ombrengen.

Deze aanvallen van razernij komen nu zelden voor, zelfs onder de Madurezen en Boeginezen; maar de Javaansche inlandsche soldaat, meer dan al de verschillende landaarden in het koloniaal leger, is sterk geneigd tot bijzondere en eigene wraakneming. Hunne twisten en onderlinge haat ontstaan meestal over vrouwen. De zedeloosheid van deze luchtstreken en de gemakkelijke middelen tot echtscheiding, die het Mohammedaansch geloof aan de hand geeft, maken het aanzijn van talrijke vrouwen, dochters en zusters, die aan een bataillon verbonden zijn, tot eene bron van gedurige oneenigheid en niet zelden eene aanleiding tot misdaad. Met het doel om zulke vergrijpen tegen te gaan, heeft het bestuur van Java onlangs bepaald, dat voortaan slechts inlandsche soldaten van bekend goed gedrag zouden worden aangeworven.

De Javaansche-inlandsche soldaten worden slechts voor weinige jaren in dienst genomen; maar bij verstrijking van dat tijdvak nemen zij meestal op nieuw dienst, en ontvangen een nieuw handgeld en verhoogde soldij. Het oude dorpsleven is hun vreemd geworden; hunne banden en familiebetrekkingen zijn hen naar hunne nieuwe militaire woning gevolgd; en het voor-

uitzigt van het voordeel van hunnen verstreken diensttijd te verliezen, houdt zulke manschappen in de gelederen terug, tot dat zij eenen voldoenden onderstand hebben verdiend om in de behoeften van den ouden dag te voorzien.

Vergelijking met de Sepays van B.-Indie. — De Javaansche inlandsche soldaten staan, wat den ligchaamsbouw betreft, ver beneden de prachtige mannen, die de gelederen van onze Indische inlandsche regimenten vervulden. Zedelijk zijn zij waarschijnlijk niet meer te vertrouwen dan onze Sepays bewezen hebben zulks te kunnen worden. Maar zij zijn even handelbaar, en zijn minder vol van lastige vooroordeelen.

Zoo als reeds vroeger opgemerkt is, zijn zij allen Mohammedanen, daar de bekeering des lands van de Hindoesche godsdienst tot den Islam in de zestiende en zeventiende eeuwen van onze tijdrekening voltooid werd. Ongelijk de bekeerde Hindoes van B.-Indie hebben echter de Mohammedanen van Java geen van de Hindoesche caste-vooroordeelen behouden. De behandeling van de Nederlandsche Sepays wordt daarom niet door de tallooze voorzorgen bemoeijelijkt, die in B.-Indie noodzakelijk zijn, om eene krenking der caste-gevoelens van Mohammedanen zoowel als van Hindoes te verhoeden.

De Javaansche inlandsche soldaten verschillen ook hierin van die van B.-Indie, dat zij bijna uitsluitend uit de laagste volksstanden getrokken zijn. In het Oosten is niet de term „geringste klassen" van gelijke beteekenis als die van „arbeidende klassen", zoo als in Europa. Geboorte is daar de werkelijke onderscheiding, terwijl het beroep slechts eene bijzaak is. In B.-Indie omvat de arbeidende boerenstand den hooggeboren en trotschen Brahmin en Rajapoet en al de tusschenstanden benedenwaarts tot de laaggeboren en nederige werklieden der geringste en besmettende casten. Op Java bestaat ook een groot onderscheid van geboorte tusschen mannen, wier stand in de wereld uit een Europeesch gezigtspunt evenzeer als laag wordt aangezien. Maar in B.-Indie zijn het meestal mannen van betere afkomst onder den landelijken stand, die de krijgsdienst zoeken, terwijl op

Java de inlandsche gelederen bijna uitsluitend uit de laaggeborenen aangeworven worden.

Een ander gewigtig onderscheid tusschen onze Sepays en de hunnen is het verschil van heftigheid in godsdienstige gevoelens. Deze is op Java veel minder lastig dan in B.-Indie. De aard des Maleijers is natuurlijk onverschillig en zorgeloos. De dingen der volgende wereld hebben voor hem niet meer gewigt dan voor andere menschen op een lagen trap van beschaving, wier geestvermogens door onwetendheid en zinnelijkheid verstompt zijn. Zijne geschiedenis, vroegere lotsverwisselingen en toestand beletten, dat hij bezield worde door de wereldsche trots, de zucht naar verovering en godsdienstige minachting, welke het levensbloed van het Mohammedanismus der volksrassen van Centraal-Azië uitmaken. De gelukkige vernietiging van den castegeest bij gelegenheid van de algemeene bekeering van het Hindoeïsmus heeft belet, dat de godsdienst op Java de toetssteen van den meer algemeenen en dieper gevoelden invloed van de familiebetrekkingen en van het maatschappelijke standpunt werd. In B.-Indië daarentegen kleven de Musulman en de Hindoe hardnekkig aan hunne godsdienstige plegtigheden, en staan immer gereed om tot in den dood toe elke inbreuk op de maatschappelijke onderscheidingen, die hunne verschillende godsdiensten verzekeren, te weêrstaan. De begrippen der Engelschen in B.-Indië, zoowel als in Engeland, weigerden lang om te gelooven, dat de met vet besmeerde patronen de ware oorzaak van den opstand in Bengalen waren. De gelijkluidende verklaring van mannen van veel gezag heeft echter ten laatste het verstand der Engelschen ver genoeg doen teruggaan, om hen geloof te doen slaan aan deze schijnbaar zoo onbeduidende reden. De twijfel ontstond daaruit, dat men geen genoegzaam gewigt hechtte aan de geheel verschillende meening en belangrijkheid, die de Europeaan en de inlander aan hunne eigene geloofsbelijdenissen hechten.

De godsdienst heeft bij ons bijna uitsluitend betrekking tot eene toekomstige wereld, en is als zoodanig van het allerhoog-

ste belang in elks bijzonderen, maar komt slechts weinig in overweging in ruimeren kring. Of een man een Protestant dan wel een Roomsch Katholijk zij, is welligt aan allen, behalve zijne gemeenzaamste vrienden, onbekend, en heeft slechts zelden eenigen invloed op zijne betrekkingen in dit leven. De moeijelijkheden, die soms bij gelegenheid van huwelijken tusschen leden van verschillende godsdienstige gezindheden ontstaan, zijn bij ons het eenige voorbeeld van de dagelijksche en elk uur voorkomende onderscheidingen, die het verschil van geloof en caste in het Oosten veroorzaakt. De Godsdienst is daar veel meer eene zaak van deze wereld dan van de toekomstige, en heeft daarom voor de menigte meer gewigt. Dáár bazuint ieder zijn geloof uit door zijn gelaat en zijne kleeding; en zijn geheele leven en zijne dagelijksche en oogenblikkelijke gewoonten worden door de onderscheidende plegtigheden, die dat geloof met zich brengt, bestuurd. Hoovaardij op geboorte en stand, sterk gevoel van eigen gewigt en de diepste verachting en haat voor zekere klassen maken den waren geest van het geloof van Mohammedaan en Hindoe uit. Voor zulke menschen is het christendom hatelijk, niet zoo zeer uithoofde van zijne leerstellingen, maar uithoofde van de ootmoedigheid en gelijkheid, waarvan het als het toonbeeld beschouwd wordt.

Zoowel de Mohammedaansche als de Hindoesche Sepays zouden u hebben gezegd dat het in den mond nemen van met varkens- en ossenvet besmeerde geweerpatronen tegen hunne godsdienst was. Maar indien gij, zulks erkennende, gevraagd hadt wat nadeel zij verwachtten dat dit hun doen kon, zou het antwoord geheel betrekking gehad hebben tot zaken van dit leven. Gij zoudt hebben bevonden dat het geluk of ongeluk na dit leven weinig, zoo al in het geheel iets, geacht werd daarvan af te hangen. De gevolgen die men schuwde, zouden zijn dat hunne eigene betrekkingen en vrienden alsdan weigeren zouden om met hen te eten of te rooken, dat zij door hunne vrouwen verlaten en door hunne kinderen verloochend zouden worden, of, indien zij ongehuwd waren, dat zij zich niet meer met

vrouwen van gelijke geboorte en familie als zij zelven zouden kunnen verbinden. Het verlies van caste, dat men zich aldus op den hals zou halen, zou niet alleen deze volslagene slaking van alle familie- en vriendschapsbanden veroorzaken, maar ook de smartelijkste vernedering na zich slepen. De hooggeboren en fiere soldaat zou daardoor afdalen tot den gelijke van mannen, die hij altijd beschouwd had als de vuigste van alle geschapen wezen, meer te ontwijken dan het laagste kruipend gedierte onder zijne voeten. Hij zou er voortaan aan blootgesteld blijven om door de laagste voorwerpen zijns afschuws en zijner verachting genaderd te worden, zonder het regt te hebben om de besmetting door verachting en door eene kastijding door tusschenkomst van anderen af te keeren. Hij zou daardoor blootgesteld zijn aan eene denkbeeldige bevlekking, niet minder afschuwelijk omdat zij hersenschimmig en onbespeurbaar was. Hij zou zoowel in zijne eigene schatting als in die van het algemeen onherroepelijk afgedaald zijn tot een trap van laagheid, waarvan geen andere uitvlugt dan de dood overblijft, en waarboven voor zijn hooghartig gemoed zelfs de dood eene ver verkieselijke uitkomst zou wezen.

Het grootste gevaar gelegen in Mohammedaansche troepen in dienst van Europesche mogendheden, is de mogelijkheid van plotselinge uitbarstingen van redelooze dweepzucht en hoogmoed. Maar even als de groote menigte van Mohammedanen in B.-Indie, die bekeerde Hindoes zijn, bezitten de inlanders van den Oosterschen Archipel niet den woesten haat tegen den ongeloovige, welke den Arabier en andere meer echt Islamietische volksrassen tot razernij vervoeren. Ook dragen de Nederlanders zorg, om de godsdienstige gevoelens, hetzij van de troepen of wel van het volk, niet te kwetsen. Er bestaat derhalve slechts weinig gevaar voor eene uitbarsting van dweeperij, tenzij de troepen door Arabische priesters of door bedevaartgangers van Mekka werden opgeruid. Het gestadig toezigt van Europeanen belet de veelvuldige indringing van zulke brandstichters in de gelederen; en de inlandsche grooten, die zoowel de priesters als

de bestuurders des volks zijn, worden tegelijk door de Europesche ambtenaren aangespoord en door eigenbelang genoopt om elke strooperij van zulk een gevaarlijken en scheuringmakenden aard onder het voor henzelven bewaarde geestelijke wild te beletten.

De laatste opstanden op Java slechts plaatselijk. — Vroeger, onder het monopoliserend bestuur der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, waren er herhaaldelijk opstanden van Chinezen en van andere onder de volken van den Indischen Archipel, sommige waarvan met eene groote slagting beteugeld werden. Onder de merkwaardigheden van Batavia telt men tot op den huidigen dag het Bloedveld, waar meer dan 2000 Chinezen in een van deze oproeren gedood werden, en de woonplaats en de schedel van een kleurling, die de hoofdaanlegger van eene allergeduchtste zamenzwering was. Eene beschrijving van dit komplot en van den aanvoerder Erberfeld, benevens de wreede straf, waartoe hij veroordeeld werd, kan men vinden in het 2e deel van "Crawfurds History of the Indian Archipelago", bladz. 423 en volgende. Zijn huis werd tot op den grond toe geslecht, en op de plek, waar het stond, werd zijn schedel met een spijker op een paal vastgenageld met een opschrift, inhoudende, dat geen huis immer weder zou staan op de plaats, waar de goddelooze zamenzwering van Erberfeld gesmeed was geworden.

Sedert den terugkeer van de Nederlanders in 1816 heeft de mildere en wijzere staatkunde van hun bestuur hen voor elken ernstigen inwendigen opstand behoed. De weinige gedeeltelijke uitbarstingen op Java sedert dien tijd zijn altijd uit louter plaatselijke oorzaken ontstaan. Waar beschaafde bestuurders met barbaarsche onderdanen in aanraking komen, kan de grootste behoedzaamheid niet immer tijdelijke en plaatselijke oorzaken van misverstand verhoeden zoo als die, welke een oproer der Boeginesche troepen verwekten bij gelegenheid van de teregtstelling van een van hunne landgenooten. Dezulke zijn echter van geen ernstig belang, en haar ontstaan bewijst niet meer tegen de staatkunde der Nederlanders dan de Sonthal of

Cole opstanden zulks deden tegen het algemeen bestuur der Oost-Indische-compagnie in B.-Indie.

Karakter van den Europeschen soldaat op Java. — Dus heeft het karakter van den inlandschen soldaat op Java slechts weinig werkelijke punten van verschil met dat van zijne Europesche krijgsmakkers, behalve die, welke eigenaardig gelegen zijn in de verschillende trappen van hunne beschaving. Het karakter van den Europeschen soldaat op Java bezit meer overeenkomst met dat van de Fransche spahis in Algerië dan met dat van gewone Europesche troepen. De groote meerderheid zijn mannen uit de welopgevoede klassen, die in de gelederen gedreven zijn door de gevolgen van hunne eigene dwaasheid en door tegenspoeden in hun fortuin, terwijl slechts weinigen uit den boerenstand van eenig land in Europa getrokken zijn. De Europesche kompagnien bevatten mannen van schier elke Europesche natie, Engelschen zelfs daaronder begrepen, en de verwerpelingen van schier elken stand van de Europesche maatschappij. Al de talen der beschaafde wereld worden in die gelederen gesproken. Handwerkslieden, kunstenaars, regtsgeleerden, dichters, mannen van wetenschappelijke begaafdheid en mannen van geboorte, ja dikwijls van zeer goede geboorte, worden te zamen opgehoopt met het gemeener ras van boeren, waaruit de legers in Europa gemeenlijk aangeworven worden. Zoo als verondersteld kan worden, vereischen aldus zamengestelde korpsen van Europeanen veel beleid en beradenheid om daarmede om te gaan; maar de staatkunde om door verdeeldheid te heerschen is den Nederlandschen officieren wel bekend, en wordt gestadig in toepassing gebragt om rust te bewaren en zamenspanning te beletten. Dikwijls ontstaan twisten tusschen deze staaltjes van alle groote en kleine landen des Christendoms; en geestrijk vocht is het groote hulpmiddel van zulke menschen om nadenken en naberouw te verdrinken. Maar de magt der officieren is zeer groot; en de straffen, die zij kortweg kunnen opleggen, zijn streng. Beleid, medegevoel met de onspoeden van het verledene, strenge tucht voor het tegenwoordige, en de hoop,

die voor allen in de toekomst open ligt, dragen te zamen bij om de onderscheidene tegenstrijdige bestanddeelen van de Europesche magt in een goeden staat van geoefendheid en onder behoorlijk opzigt te houden.

Benoeming van officieren. — De Europesche officieren worden op verschillende wijzen benoemd. Eenigen zijn jongelieden, die regtstreeks van de academie van Breda gezonden worden. Anderen worden uit het koninklijk leger in Nederland overgeplaatst of bevorderd, na daar het vereischt examen te hebben ondergaan; maar deze soort van benoemingen veroorzaakt op het eiland veel naijver en zal waarschijnlijk worden afgeschaft, behalve voor de hoogste kommandementen. De overigen worden uit de gelederen van het leger in Nederlandsch Indië zelve bevorderd. Er zijn bepaalde gedeelten der opengevallen plaatsen onder de officieren, die uit de gelederen moeten worden aangevuld; terwijl het overige aan de kadets van Breda of aan de officieren uit het Nederlandsche leger kan worden geschonken. Na drie jaren goede dienst, waarvan een als onderofficier moet zijn doorgebragt, wordt elke soldaat, die de noodige examens op het nieuwe militaire collegie nabij Batavia afleggen kan, officier.

De soldij der officieren is zoo gering, zelfs in verhouding tot de slecht betaalde burgerlijke ambtenaren op Java, dat juist zeer onlangs de noodzakelijkheid erkend is om ze te vermeerderen tot eene verhouding meer overeenstemmende met hunnen rang en hunne belangrijkheid in het land, en met de aanmerkelijk gestegen prijzen van al de levensbehoeften.

Na vijftien jaren dienst, of op elken vroegeren tijd met een geneeskundig certificaat, wordt een verlof van twee jaren naar Europa toegestaan. De bezoldiging van den officier is echter zoo gering, dat hij zelden van dit verlof gebruik maakt, behalve in zulke gevallen van ziekte, die een terugkeer naar de luchtstreek van Europa gebiedend noodzakelijk maken.

Na het verstrijken van de twintigjarige dienst is de officier geregtigd tot een pensioen geëvenredigd aan den rang, dien

hij bereikt heeft. Of hem alsdan vergund wordt om voort te dienen, dan wel of hij verpligt is om zich aan de werkelijke dienst te ontrekken, hangt af van zekere bepalingen gelijk aan die bij het Fransche leger en ten doel hebbende, om in de lagere rangen eene ophooping voor te komen doordien oude mannen, ongeschikt voor bevordering, nog steeds naar werkzaamheid hunkeren.

Bevordering. — Ook de bevordering van officieren wordt door dergelijke voorschriften geregeld. De opengevallen plaatsen worden in zekere hoeveelheden tusschen verdienste en ouderdom van dienst verdeeld. Verdienste is de erkende reden voor de snelste bevordering, maar de wangunst beweert, dat zulke verdienste dikwijls in verwantschap bestaat. Het overige van de bevordering moet voor ouderdom van dienst worden gegeven, en de vereenigde werking der beide beginselen bereikt vrij billijk de gezochte doeleinden, te weten: het plaatsen van eenige jonge lieden aan het hoofd van anderen in vroegtijdige kommandementen, en het overlaten van eenig vooruitzigt op eene zekere, schoon langzame opklimming in de dienst aan de minder begunstigden. Deze onmisbare militaire oogmerken worden zoowel in het Engelsche als in het Britsch-Indische leger op eene minder hatelijke wijze bereikt door het tegenwoordig zoo sterk gegispte stelsel van koop. Even als in Frankrijk wordt de op Java bestaande keuze voor eene snelle bevordering door verdienste bijna algemeen gelaakt; en zij veroorzaakt hevigen naijver en veel wrevel. Bij dienst in het veld kan iemands meerderheid boven anderen zoo in het oog loopend zijn, dat zijne keuze zeker is den algemeenen bijval te zullen verwerven; maar in tijd van vrede kan zulk een verschil niet aangetoond worden. Eene keuze, gegrond op eenig natuurlijk en onloochenbaar verschil, zoo als kunde of zelfs zoo als lengte van persoon of ligchaamskracht, of wel fortuin, wordt alsdan minder krenkend voor hen, die voorbijgegaan worden, dan keuze wegens verdienste, die ieder zich in gelijke evenredigheid toekent, schoon op onderscheidene

gronden. (*) De officieren op Java zeggen, dat de verdiensten

(*) Het is niet moeijelijk te bespeuren, dat de schrijver in zijne hoedanigheid van Engelschman hier de bevordering bij koop zoekt te verdedigen, namelijk een stelsel, dat door alle beschaafde en onbeschaafde volken van dezen tijd als eene ongerijmdheid beschouwd wordt. Om dit te doen vermengt hij kunde, lengte van persoon of ligchaamskracht met eene zaak, t. w. fortuin, die daarmede niets gemeen heeft. Hoe onbeduidend ook lengte van persoon of ligchaamskracht als *criterium* bij bevordering mogen zijn, blijven zij altijd toch meer of min militaire eigenschappen, die aan geene klasse uitsluitend eigen, en dus niet zoo hatelijk zijn. Indien *fortuin* bij de zamenstelling van legers in aanmerking werd genomen, dan zou het veeleer moeten zijn om den bezitter te *verwerpen*; want rijkdom strekt zelden om den in weelde levenden man te nopen om zijne ligchaamskrachten of zijne verstandelijke vermogens te oefenen. Het is iedereen trouwens bekend hoe slecht de Engelsche legers worden aangevoerd en altijd geweest zijn. De bewonderenswaardige volharding en moed, die aan het Anglo-Saksische ras eigen zijn, hebben den Engelschman meestal elken oorlog op eene roemrijke wijze doen eindigen, doch nooit dan nadat vele ellende, misslagen en nederlagen geleden waren, en de openbare meening het bestuur tot herstel van de misbruiken gedwongen had. De ellendige leiding van den oorlog in Spanje vóór dat Wellington daar verscheen, de beruchte en noodlottige expeditie van Walcheren, de ontzettende rampen van het Engelsche leger in de Krim gedurende den laatsten oorlog tegen Rusland zijn even zoovele bewijzen van de slechte aanvoering der Engelsche legers, en dat eerst herstel werd aangebragt wanneer de verontwaardiging des Engelschen volks het bestuur daartoe dwong. Werd Engeland immer weder in een oorlog, bijvoorbeeld tegen Frankrijk, gewikkeld, dan zou de uitslag onzes erachtens niet twijfelachtig zijn. De onwankelbare hardnekkigheid en volharding der Engelschen zou hun in het einde een voordeeligen vrede verzekeren, maar eerst na vele tegenspoeden, misslagen en misbruiken, en nadat de openbare drukpers en meening zich van de zaak meester gemaakt, en alles hadden doen herstellen. Zoo lang het stelsel van gunst en fortuin in de militaire inrigting van Engeland de overhand heeft, zal het Engelsche leger blijven hetgeen het door de Russen in den laatsten oorlog genoemd werd, namelijk „een leger van leeuwen, aangevoerd door ezels”, een oordeel dat door geheel onpartijdig Europa bevestigd werd. Men begrijpe ons wel; wij ontzeggen den Engelschen officier noch moed noch eergevoel; bij geene natie kunnen die in hooger mate gevonden worden. Maar wij ontzeggen hem militaire kunde en eigenschappen. Wie herinnert zich niet den uitroep van den Franschen bevelhebber in de Krim, toen hij de schitterende maar doellooze charge van de Engelsche kavallerie te Balaklava aanschouwde: „C'est magnifique, mais ce n'est pas la guerre!” DE VERT.

van een man in vredestijd en in den oorlog onderling zoo verschillen, dat geene voorkeur dan die ter zake van verdiensten in het veld bijval vindt. Mannen het meest in het oog vallende wegens ijver en militaire hoedanigheden in de kwartieren, zeggen zij, doen zich enkele malen gunstig op het slagveld kennen; maar het grooter aantal zijn slechts veel misbaar makende slopkousendienaars, ten eenenmale ontbloot van de bijzondere eigenschappen vereischt in gevallen van onverwacht gevaar; terwijl mannen, die in het kwartier over het hoofd gezien werden, dikwijls in de dienst geheel onverwachte hoedanigheden aan den dag leggen. De gestadige oorlogvoering aan de grenzen door de Hollanders met zeer kleine korpsen geeft gelegenheid om aldus de geschiktheid van de meeste Nederlandsche officieren op de proef te stellen, en maakt dat keuzen voor eene snelle bevordering in de Javasche bataillons gemeenlijk gedaan worden in overeenstemming met de schatting, die van den man in het veld gevormd wordt. Maar in B.-Indië, waar de legers groot en de gelegenheden zeldzamer zijn, zou elk plan van dien aard om bij de regimenten verdiensten als de grondslag eener bevordering bij keuze te doen gelden, zoo als nu dikwijls in Engeland voorgestaan wordt, de bron zijn van getadigen wrevel en persoonlijken tegenstand nadeelig voor de tucht. Het tegenwoordige Britsch-Indische stelsel van opklimming bij ouderdom van dienst versneld door het uitkoopen van officieren, vereenigd met de spoedige bevordering bij brevet van de meest kundigen bij den staf en in de ongeregelde takken van het leger, schijnt veel beter én voor onze gewoonten én voor onze behoeften gepast te zijn.

Krijgsraden. — De disciplinaire magt der Nederlandsche officieren over hunne soldaten is groot; maar elk vergrijp, dat boven deze magt gaat, is slechts onderworpen aan de kennisneming der „*conseils de guerre*". Deze zijn zamengesteld grootendeels uit officieren, meer of minder bijgestaan door regtsgeleerden van beroep, en verschillen daarin van onze krijgsraden dat zij blijvende en stationaire regtbanken zijn, ofschoon met eene periodieke verandering in de militaire leden. De

officieren zijn verpligt bij beurten hun korps te verlaten en eenige maanden in de volbrenging van regterlijke ambtsbezigheden als leden van een der *"conseils de guerre"* door te brengen. Dit zijn de eenige vierscharen, waarvoor een soldaat, hij zij Europeaan of inlander, officier of gemeene man, voor alle misdaden, hetzij militaire of burgerlijke, teregtstaat, buiten de correctionele magt van den bevelvoerenden officier. Elk vonnis van deze militaire regtbanken moet ter beoordeeling en goedkeuring worden opgezonden aan het Hoog militair geregtshof te Batavia. Dit is zamengesteld uit den president en eenige leden van het Hooggeregtshof van N.-Indië, die regtsgeleerden van beroep en de hoogste regterlijke ambtenaren in de kolonie zijn, en waaraan als leden van het Hoog militair geregtshof zekere officieren van de land- en zeemagt toegevoegd zijn, meer om regtskundige bekwaamheid en ondervinding dan om militaire geschiktheid gekozen. De onregtskundige vonnissen van de militaire regtbanken worden aldus door de geoefende kundigheden van de hoogste regterlijke ambtenaren in overeenstemming met de wettelijke verordeningen des lands gehouden.

Elke Europesche soldaat of officier, tot eene zware straf veroordeeld zijnde, wordt uit de kolonie verwijderd en naar Holland gezonden om zijne misdaad te boeten. De schande en straf van een Europeaan op de plaats zelve, zeggen de Nederlanders, zouden een kwaad voor het land zijn, daar zij het overwigt van zijne blanke beheerschers zouden verminderen, in vergelijking waarvan de persoonlijke gevolgen voor den misdadiger van ondergeschikt belang worden. De onmagt der Nederlanders om hunne heerschappij in de kolonie door zulke magtige middelen uit het moederland te schragen als Engeland uitzenden kan om zijn rijk in het Oosten te behouden, maakt de meesters van Java voorzigtig om hun prestige niet in gevaar te brengen, en verpligt hen om meer op de begrippen van hunne inlandsche onderdanen dan op de Europesche beginselen van gelijkheid en broederschap acht te slaan. Hunne innige bekendheid met den aard der inlanders belet, dat zij

zich aan het gevaar blootgeven, van dezelfde openbare straffen op Europeanen en inlanders toe te passen in tegenwoordigheid van eene bevolking, die gelijkheid als eene vernedering en onteering uitlegt en broederschap tot de leden van ieders eigen geslacht beperkt.

Plaatselijke policiekorpsen. — In elke residentie wordt ook een plaatselijk policiekorps gevonden, uit inlanders bestaande, en even als de inlandsche troepen van linie gewapend en geoefend. Deze plaatselijke policie wordt gebezigd voor de bewaking der gevangenissen, voor den overvoer van geld en gevangenen en voor de vermeerdering van den praal en de waardigheid der plaatselijke ambtenaren, voor wier deur zij de wacht betrekken. Het policiekorps van elke residentie wordt geoefend en aangevoerd door gepensioneerde Europesche onderofficieren van het leger. Zoo als reeds in het voorgaande hoofdstuk verklaard werd, hebben de opsporing en opvatting van misdadigers meestal door middel van de burgerlijke policie plaats; maar deze militaire policie staat onder de bevelen van de burgerlijke magt en is altijd vatbaar om geroepen te worden, om aan de algemeene verrigtingen der policie van het district deel te nemen, zoowel als om de gewone werkzaamheden, die haar opgedragen worden, te verrigten.

De schutterij. — Behalve de geregelde landmagt en deze plaatselijke policie, geniet het Nederlandsche gouvernement en de Europesche gemeente de bescherming der schutterij. Deze bestaat uit twee korpsen: een van kavallerie en een van infanterie. Elke op Java gevestigde Europeaan, hetzij Nederlander of vreemdeling, moet òf tot de schutterij òf tot het brandpiket behooren. Ofschoon deze verpligting tot veel beklag aanleiding geeft, kan er geen twijfel bestaan omtrent hare wijsheid; en de werkzaamheden, die zij oplegt, zijn niet zwaar. De Europeanen in de binnenlanden zijn van de dienst vrijgesteld, tenzij zij in gevallen van onverwacht gevaar bepaald opgeroepen worden; maar de Europeanen in de groote steden zijn op gezette tijden gehouden om dienst te verrigten.

De schutterij wordt niet opgeroepen gedurende de vier regenmaanden, maar paradeert eenmaal elke week gedurende de acht drooge maanden. De Europesche schutters zijn in twee klassen verdeeld, naar gelang van ouderdom en ambt. De eerste klasse moet eens in elke veertien dagen in de gelederen op de exercitien verschijnen, en de tweede klasse eens elke week, wanneer het korps voor een uur of twee de gewone militaire bewegingen doorloopen moet. De bejaarden en gebrekkigen zijn evenzeer leden van de schutterij, maar van de bijwoning der exercitien ontheven. Zij, zoowel als alle leden van het gouvernement, die wegens hun ambt vrijgesteld zijn, zijn echter verbonden tot eene geldelijke bijdrage tot ondersteuning van de armere leden, ten einde dezen in staat te stellen om zich van de noodige stukken van uitrusting te voorzien. Zoodra de geregelde troepen van de linie van eenige der groote steden weggenomen worden, heeft de schutterij de gewone militaire diensten te verrigten. Dit komt slechts zelden en alleen bij eenig dringend onverwacht geval voor; en de schutterij wordt zoo spoedig mogelijk weder van dezen ongewonen last ontheven. De militaire organisatie van al de Europesche inwoners is eene groote zekerheid in een land waar, zoo als de Hollanders zeggen, welke ook de naijver en haat tusschen de inlandsche rassen onderling zijn mogen, dezen zich altijd tegen het blanke vel en den beschaafden man vereenigen zullen, zoodra er eenig vooruitzigt bestaat om dit met goeden uitslag te doen.

De zeemagt. — In afwijking van hetgeen bij de landmagt op Java plaats heeft, daar deze zuiver koloniaal is, maakt de vloot in N.-Indië een gedeelte van de koninklijke zeemagt van Nederland uit, en worden hare uitgaven gedeeltelijk door Nederland en gedeeltelijk door de kolonie gedragen. Zij bestaat uit een grooter aantal stoomschepen dan zeilvaartuigen, schoon de stoomschepen niet merkwaardig zijn hetzij uithoofde van hunne grootte of van hunne snelheid. Er is ook een particuliere pakketdienst tusschen Singapore en de onderscheidene havens

van Java in gemeenschap staande met de stoomschepen van de Engelsche stoombootmaatschappij, die voor de overlandreis gebezigd worden. Alhoewel deze pakketstoomschepen zoo traag zijn, dat zij van drie tot vier dagen noodig hebben om de gemakkelijke vaart van 400 Engelsche mijlen tusschen Singapore en Batavia af te leggen, zijn zij toch nog sneller dan de stoomschepen van het gouvernement. De Nederlandsche opperbevelhebber, generaal de Stuers, verliet Java in een van de lands stoomvaartuigen een of twee dagen voor dat wij in het pakketschip vertrokken, en echter slaagde onze trage boot er in om ons het eerst te Singapore te doen landen. De eenige punten betreffende de Nederlandsche zeemagt, waarvan de beschouwing belangwekkend of gewigtig kan zijn, zijn de kustlichten en de vernietiging van den zeeroof.

De kustlichten. — Het Nederlandsche koloniale bestuur neemt maatregelen om de beveiliging van kustlichten tot twee en twintig van de meest gevaarlijke punten in den Archipel uit te breiden. De zeldzaamheid van zware stormen in deze enge zeeën, en één vuurtoren te Anjer in straat Sunda, zijn tot nog toe de eenige bescherming tegen de menigvuldige gevaren eener door het land ingesloten zeevaart geweest. Deze beraamde verbeteringen zullen echter, wanneer zij ten volle uitvoering erlangd zullen hebben, aan de schepen de beveiliging schenken van vuurtorens in de effene zeeëngten tusschen de groene eilanden van den Archipel, maar ook op de veel gevaarlijker kusten van den Indischen Oceaan, waar de linie van Nederlandsche vuurtorens langs de westkust van Sumatra den keten zal voledig maken van bakens, die door ons rondom de golf van Bengalen opgerigt zijn.

Vernietiging van den zeeroof. — De ernstigste pogingen der Javasche zeemagt zijn gewijd geweest aan de ijverige uitroeijing van den zeeroof. Zij beschuldigen ons van gebrek aan geestkracht, omdat wij niet sterker met hen medegewerkt hebben tot de verdelging van dit kwaad, en juichten de krachtige maatregelen van Rajah Brooke op de noordkust van Borneo toe

als eene allerlofwaardigste hulp in hunne pogingen op de zuid- en westkust van hetzelfde eiland. Groot was hunne verwondering dan ook over de blaam, die op het gedrag van Rajah Brooke in deze zaak in het huis der gemeenten geworpen was; en vele waren de vragen, die mij gedaan werden omtrent de ware bedoeling van deze berisping. Ik legde hun uit, dat eene partij in Engeland zijne verrigtingen beschouwde als eene onverdedigbare tusschenkomst in de regten van eenen oorlog tusschen volksstammen, en zijne vernieling van de praauwen en dorpen der zeeroovers als eenen ligtzinnigen en niet uitgelokten aanval op schuldelooze inlanders (*). Het doet mij leed te moeten zeggen, dat mijne verklaringen geene overtuiging te weeg bragten, daar de Hollanders niet wilden gelooven, dat eenig ligchaam van Engelsche staatkundigen zoo onbekend kon zijn met den waren aard van de zeerooverij der Maleijers om zulke afkeuringen in goeden ernst uit te spreken. Zij bleven volhouden, dat eene kuiperij van partijen verholen moet geweest zijn onder zulk een verwijt en onder de latergevolgde kommissie, die van Calcutta naar Singapore gezonden werd om naar den waren aard van het gedrag van Brooke bij die gelegenheid onderzoek te doen.

Doch zelfs zonder veel bijstand van ons hebben de pogingen der Nederlanders bijna een einde gemaakt aan de zeerooverij in de zuidelijke wateren van den Archipel en hare uitoefening in de noordelijke gedeelten van deze zeeën zeer bemoeijelijkt.

(*) Wij vreezen, dat de geachte schrijver de zaak aan de Nederlanders op Java op deze wijze niet geheel uitgelegd heeft zoo als zij zich toegedragen had. De vertoogen van de heeren Hume, Cobden en anderen, die later tot een bijzonder onderzoek en het ontslag van sir James Brooke als gouverneur van Laboean en Engelsch consul-generaal op Serawak aanleiding gaven, waren op geheel andere bezwaren gegrond. Niet alleen eene partij in Engeland trok zich de zaak aan, maar onder anderen ook *drie en vijftig handelhuizen* te Singapore dienden een adres tegen de handelingen van den heer Brooke in. Men kan dit alles uitvoerig beschreven vinden op pag. 144 en volgenden van mijn werk „de Handelingen van Sir James Brooke op Borneo getoetst aan de officiële Engelsche bescheiden en bestaande traktaten." DE VERT.

Hun welslagen in dit opzigt is zelfs zoo groot geweest, dat het hun den onvergankelijken haat van de maleische zeevarenden van die talrijke eilanden op den hals gehaald heeft, vier luide vervloekingen van de Nederlanders in de onderscheidene havens van den Archipel men genomen heeft voor een algemeenen afkeer van de Nederlandsche inlandsche onderdanen tegen hunne meesters. De uitroeijing der zeerooverij door de Hollanders heeft gelijke gevoelens verwekt als die, welke lang de pogingen der edellieden op de grenzen van Schotland weêrstonden, toen dezen op die grenzen veiligheid voor levens en goederen wilden stichten, zonder eenige meerdere dankbaarheid onder het volk te verwekken dan de verrigtingen dier edellieden schijnen teweeg gebragt te hebben bij de woelzieke bevolkingen van Cumberland en Teviotdale (*).

Heerschende vijandigheid tusschen kleur en beschaving. — Dit is een der bewijzen van de aangeboren vijandigheid tusschen beschaving en barbaarschheid, die in door Europeanen bestuurde inlandsche landen zoo vaak den vorm van vijandigheid tusschen rassen en kleuren aanneemt. Oude Indianen plagten te zeggen, dat de haat tusschen Hindoe en Mohamme-

(*) De zeevarenden en handelaren van den Archipel, die te Singapore komen, zijn juist die personen, welke het meest van de zeerooverij te lijden hadden en voor wie de uitroeijing van dien geessel der Oostersche zeeën dus de grootste zegen moest zijn. Dat zij weinig dankbaarheid voor de genotene weldaad gevoelden, zou niets vreemds zijn, maar dit verschilt veel van den werkelijken haat, dien zij ons toedragen. Deze haat bestaat intusschen onloochenbaar, maar uit geheel andere oorzaken. Meer dan eens heeft ons bestuur naar die oorzaken onderzoek laten doen, en de overtuiging moeten erlangen, dat de algemeene afkeer, dien wij in den Archipel inboezemen, ontstaat uit den ellendigen wanordelijken toestand, waarin onze buitenbezittingen, schoon reeds sedert vele eeuwen door ons bestuurd, dank zij hare schandelijke verwaarloozing verkeeren, uit de hooge en dwaze differentiële regten, die wij heffen, en, volgens de volmondige verklaring der inlandsche zeevarenden, uit de kwellende formaliteiten van ons douanenstelsel, zoo lastig voor vreemde, onwetende inlandsche zeevaarders, die telkens gevaar loopen door het onwillekeurig verzuim eener formaliteit hun goed en schip te verliezen; al hetwelk zoozeer bij de vrijheid van handel te Singapore afsteekt. DE VERT.

daan van dien aard was, dat niets hen kon overreden om te zamen te handelen, en dat hunne oneenigheid onze veiligheid uitmaakte. Wij vleiden ons, dat onze opregte pogingen voor het welvaren der inlanders, volgens onze begrippen, ons eenige achting bij de inlandsche bevolking hadden doen verwerven. Ongedachtig aan het gewoon lot van zulke weldoeners zelfs onder ons zelven, verwachtten wij erkentelijkheid, omdat wij krachtig hetgeen wij „veiligheid van personen en goederen" noemen, maar wat de inlanders „vernietiging van oude regten en verstoring van oude gewoonten" heeten, zochten te bereiken, en omdat wij onze teeder geliefde vrijheid en gelijkheid in de plaats van gezag, praal, voorregt en eerbied, waaraan de inlander van elken stand zoo gehecht is, stellen wilden. De verder vooruitzienden van onze bestuurders bouwden echter op den haat tusschen Hindoe en Mohammedaan veel meer dan op eenige genegenheid voor ons zelven. Bij het nijpen van den nood vonden wij ons onbemind en ongeholpen, terwijl de afkeer tusschen Hindoe en Mohammedaan als was wegsmolt voor het verschil van kleur en beschaving. Alles wat waarlijk voor onze veronderstelling gezegd kan worden, is, dat ons bestuur niet genoeg tegen inlandsche begrippen aandruischte om eenen bedrijvigen tegenstand tegen ons bij de groote massa des volks te verwekken. Over het algemeen gesproken bewees de opstand dat de landelijke stand en de handelsstanden ons noch hielpen, noch weêrstonden, maar met onverschilligheid onze worsteling met de sepays, het gepeupel en de aanhangers der oude landeigenaren, die wij tegelijk van hun gezag en van hun goed beroofd hadden, aanzagen.

Geen inlander gelooft dat onze heerschappij meer dan tijdelijk is, welligt bestemd voor eeuwen, maar niettemin slechts tijdelijk. Het komt hun voor zulk eene monsterachtige onbillijkheid te zijn, dat het land van hun donker ras voor altijd aan blanke vreemdelingen overgeleverd zou blijven, dat die onderstelling zelfs hun geloof aan de kwaadwillige eigenschappen van hunne wraakgierige godheden te boven gaat. Het zou

nutteloos zijn om hun te spreken van de roeping, waarmede Engeland zich bij zijn beheer over hunne bruine millioenen betrouwd acht, te weten van hunne bekeering tot het geloof, dat tot het eeuwige leven voert; want, zoo als zij in hunne duisternis beweren, hunne godsdienst bereikt dit doel veel gemakkelijker door de volbrenging van zekere stoffelijke pligtplegingen; en hunne goden zouden ons voor zulk een nutteloos doel niet naar Indië gezonden hebben. Wat wij ook doen, de inlanders zien op ons neder niet als op eenen zegen, maar als op eene kastijding van het land, en zullen voortgaan zulks te doen al ware het slechts om ons verschil van huid, van gewoonten, van opvoeding en van beschaving.

De opstandelingen van B.-Indië gaven den blanken overheerschers van het zwarte ras eene les, toen zij de opgevoede Bengalezen ombragten en verminkten om reden dat dezen, door Engelsch te spreken en onze gewoonten aan te nemen, voor de oude godsdiensten en de oude begrippen bijna even vreemd en even hatelijk geworden waren als wij zelven. Dit leerde ons, dat de inlanders, hoe sterk ook individuëel naar de voordeelen, die Europesche wetenschap geeft, verlangende, niet te min als een ligchaam de Europesche opvoeding evenzeer als eenen aanval op hunne oude godsdiensten en gewoonten beschouwen als eene onmiddellijke bekeeringszucht, en tevens als veel gevaarlijker. De algemeene onbestemde meening over geheel Indië, dat Hindoeïsmus en castegeest voor Engelsche opvoeding wegsmolten, oefende ongetwijfeld eenen magtigen invloed uit in de laatste onlusten. Zij leerde ons ook, dat onder al deze millioenen zielen slechts zij, die onze denkbeelden door eene Engelsche opvoeding aangenomen hadden, dezelfde belangen als wij zelven hadden.

Het zou voorzeker eene dwaling zijn te meenen, dat de opgevoede Bengalees ons bemint. Indien wij zijne eigene verklaring moeten gelooven, dan ziet hij in zijne verwatenheid in ons slechts de nuttige werktuigen om het land te zijnen behoeve te besturen. Hij steunt op onze behoeften en op zijne eigene

sluwheid, om zijnen invloed over de sterkere en talrijkere rassen van het overig gedeelte van Indië uit te breiden; en hij bouwt op onze bespiegelingen van vrijheid en gelijkheid tusschen Europeaan en inlander, en op zijne eigene verkregene kennis en blijvende inwoning van het land, de hoop van ons trapsgewijze in de verstandelijke takken van het bestuur den voet te ligten, en ons te beperken tot de uitoefening te zijnen voordeele van die eigenschappen van het hart en van den arm, waarop hij niet schroomt zich elke aanspraak te ontzeggen. Op zijn best beschouwt de opgevoede Bengalees ons als goede sterke bondgenooten. Maar zijne zedelijke en ligchamelijke behoeften zijn meer gelijk aan de onzen; en onze vijanden die aan de oude bijgeloovigheden hangen, zijn voor hem veel doodelijker vijanden. Denkt men na over den toestand van den jongen Hindoe, wiens aard slechts met een uitwendig vernis overtrokken is door Engelsch lezen, wijsgeerig gekeuvel, beefsteak eten en het nuttigen van wijn en sterke dranken, en bedenkt men wat voor hem de terugkeer van een strikt dweepziek Hindoesch of Mohammedaansch bestuur zou zijn, voor hem, die niet naar andere en meer met zijnen geest verwante landen kan vlugten; dan begrijpt men den ontzettenden schrik, die deze klasse gedurende de twee jaren van den opstand heeft moeten gevoelen. Wij weten nu in allen gevalle, dat eene Engelsche opvoeding eene zaak is, die den inlander aan onze zijde brengt, tegen zijne onopgevoede en dweepzieke landgenooten; en het is onze eigene schuld indien wij Engelsche opvoeding niet verspreiden.

De Engelsche opvoeding van inlanders is niet en kan niet zonder gevaar zijn; maar Engeland is sterk genoeg om dit onder de oogen te zien, en de overtuiging der Engelschen is ernstig genoeg om het te trotseren ter bevordering van hetgeen de zekere moeder is van zulke roemrijke uitkomsten hier en en hier namaals. Zoolang de Hindoes van Bengalen de voornaamste genieters van ons Engelsch onderwijs zijn, is het niet waarschijnlijk, dat wij zeer bevredigende uitkomsten in den vorm van krachtigen bijstand en mannelijke deugden zullen

erlangen. Maar indien ons onderwijs er in faalt om groote wereldsche eigenschappen te ontwikkelen in gemoederen, die zedelijk en ligchamelijk door eeuwen van onderdrukking en slavernij verdorven zijn, dan is toch zijne blijkbare strekking, zelfs onder hen, naar het licht en het geloof, dat veredelt en verlost. Het eerste geslacht, dat zijne oude en nieuwe begrippen in onderlinge overeenstemming zoekt te brengen, heeft de hindoesche bijgeloovigheden afgezworen en zich verklaard tot deisten en hernieuwers van de oude zuivere aanbidding der éénheid van God volgens de Hindoesche Vedas. Dit geslacht zal spoedig voorbijgaan, en zijne zonen, wijl zij in hunne eigene opvoeding het Engelsch element vernieuwen en vermeerderen, zullen vroeger of later het geloof zoo wel als de gewoonten aannemen van hen, aan wie zij alles ontleenen wat het beschaafde leven genoegelijk maakt.

De Nederlanders achten het niet wijs om den afkeer des inlanders van de hoogere vermogens en de beschaving van het blanke ras over het hoofd te zien, en halstarrig te handelen alsof noch dit gevoel noch de daartegenoverstaande tegenzin des Europeaans tegen de ondeugden en gebreken van het donkere ras werkelijk bestonden. Zij erkennen integendeel het aanwezen van beide gevoelens, en rigten daarnaar hunne staatkunde in. Zij doen de gevoelens van den zwarten man bedaren door hem gezag en voorspoed te schenken, en door hem ver van de bemoeijenis en mededinging van den Europeaan te houden. Zij verzachten den afschuw van den blanken man door hem in het onbetwist genot te laten van de uiterlijke teekenen van zijne meerderheid, dat is van afzonderlijke regtbanken en voorregten, welke aan zijnen natuurlijken toestand in het land eigen zijn, door zijne belangen tegen bedrog en misleiding van de zijde des inlanders in bescherming te nemen, en door voor hem die teekenen van eerbied te vorderen, welke het volk aan al zijne meerderen, inlanders zoo wel als Europeanen, verschuldigd acht.

Plaatselijk opperbevel in den oorlog en gedurende den vrede. —

De Nederlanders dragen ook zorg om onder de afwisselende omstandigheden der staatkunde van het Oosten al het zedelijk overwigt der beschaving in stand te houden. Dit, meenen zij, hangt af van de strikte getrouwheid aan den geest der traktaten, en van de vertooning eener magt, die aan bestendige vaste wetten ondergeschikt blijft en zich niet heen en weder laat slingeren door de hartstogten des oogenbliks. In dit laatste opzigt krijgt de verhouding der officieren op Java, van die van het leger zoowel als van die der zeemagt, tot de burgerlijke gezagvoerders en het volk des lands veel gewigt, met het oog van de treurige onzekerheid ten aanzien dezer vraagstukken in B.-Indie gedurende den laatsten opstand. Het is te hopen, dat de nood van deze crisis in het oordeel der geschiedenis de wetten zal doen verschoonen, welke het wetgevend ligchaam van B.-Indie in 1857 uitvaardigde, en waarbij gezag over leven en dood, zonder de bescherming van regtsvormen, zonder eene aanteekening van het bewijs en zonder hooger beroep, met volle handen over het geheele land werd uitgestrooid. Het werd zonder onderscheid verleend niet alleen aan Engelsche ambtenaren, maar ook aan ambtelooze personen, tot dat slechts weinigen wisten wie al of niet zulk eene magt bezat. Men beweert, dat in eenige gevallen het gemis aan hooger beroep en de onmiddellijke uitvoering van het vonnis, gepaard met de algemeene verwarring, velen in staat stelden om zich deze magt straffeloos aan te matigen, en haar zoowel zonder bevoegdheid als zonder regtvaardigheid uit te oefenen. Zelfs onder hen, die onmiddellijk door het gouvernement aangesteld werden, waren eenigen geheel ongeschikt om met zulk eene verantwoordelijkheid betrouwd te worden, en die haar niet alleen zonder eenige behoedzaamheid toepasten, maar haar ook soms gruwelijk misbruikten. Met name worden mannen aangewezen, wier eerste toepassing van hun pas verkregen gezag daarin bestond, dat zij hunne eigene schuldeischers ophingen, en wier gedrag te dezen opzigte gezegd wordt de oorzaak te zijn geweest, dat zekere invloedrijke inlanders de kansen des oproers boven de teedere

genade van zulke, in hun eigen belang oordeelende regters verkozen.

Maar het groote kwaad was de gelijktijdige uitoefening door de burgerlijke en militaire overheden van het korte en onbeperkte regt, dat doorgaans aan den soldaat gegeven wordt. Burgerlijke ambtenaren doemden de inlanders tot eene dadelijke teregtstelling naast en te gelijk met de strafoefening over verdachte opstandelingen zonder vorm van proces door krijgsraden bij trommelslag onder de krijgswet. Geen voldoende zorg werd bovendien voor die militaire veroordeelingen voorgeschreven. De officieren der pas aangekomen Engelsche regimenten, die natuurlijk onbekend waren met de taal der inlanders, bleven dikwijls buiten de mogelijkheid om hunne eigene tekortkomingen te herstellen. Men aanschouwde toen het ontzettend tooneel, dat Engelsche officieren, zonder vorm van proces, inlanders oordeelden en ophingen alleen op het bewijs, dat dezen op eene bijzondere plaats gevonden waren, zonder dat zij in staat waren om de wanhopige verontschuldigingen van hunne slagtoffers te verstaan. Men vernam goed bewezen verhalen van mannen, die eerst op het laatste oogenblik van den strop gered waren, omdat zij bij toeval als de bedienden van andere officieren of als aan een nabijgelegen regiment verbonden herkend waren geworden, en wier luide beweringen daaromtrent vroeger in den wind geslagen waren geworden om dat men hen niet verstaan had. Elk menschelijk gevoel staat ontzet over die karikatuur van militaire regtsoefening over een ongelukkige, hoe schuldig welligt ook, waar de regter de taal van den misdadiger niet verstaat, en zelfs met de strekking der ingebragte verdediging onbekend blijft, of waar de vormen des regts geschonden worden om den dood op te leggen voor zulke beschuldigingen, als: „op eene oproerige wijze met de oogen wenken" of „muitzieke houding"

Het was ongetwijfeld gedeeltelijk ter voorkoming van zulke tooneelen, dat een jong burgerlijk ambtenaar met de landstaal bekend aan elk korps troepen toegevoegd werd, waaraan eene onbeperkte en onbelemmerde magt over dood en leven

gegeven werd. Maar het geneesmiddel was nog erger dan het kwaad. De ijzeren hertog (*) beschreef de krijgswet als het gemis van eenige wet; maar de gebreken der menschheid en de drang des oorlogs hebben het toomeloos geweld der militaire hartstogten tot het erkende geneesmiddel voor ongewone omstandigheden gemaakt. Wanneer soldaten de verdachte ingezetenen van een oproerig dorp met de bajonet of den kogel ombrengen, deelt de schuldelooze hetzelfde lot met den schuldige. Dit is het ongelukkige lot des oorlogs, dat noodwendig nog algemeener en nog meer zonder onderscheid treft in eenen burgeroorlog tusschen blanke en zwarte volksrassen. Zelfs wanneer onder die omstandigheden eene vierschaar van officieren zonder ondervinding een overijld vonnis velt over hen, die aan de krijgswet onderworpen zijn, kan het erkende kwaad als verschooning doen gelden, dat het nijpend gevaar slechts kan worden gekeerd door de eenige korte middelen, die bij de hand liggen. Maar het algemeen gevoel der beschaafde menschheid wordt gekwetst, waar even overijlde en vaak niet te regtvaardigen vonnissen door burgerlijke ambtenaren zonder toezigt en zonder hooger beroep geveld, en door onmiddellijke executie zonder tijd voor nadenken of berouw gevolgd worden.

Het Nederlandsche bestuur behoedt zijne burgerlijke regtbanken angstvallig voor de mogelijkheid van een dergelijk verwijt. In vredestijd is het burgerlijk gezag in het district onbegrensd, en zijn de militaire en marine kommandementen niet alleen ondergeschikt, maar ook van de burgerlijke overheid afhankelijk. Ingeval van oorlog, of waar inwendige woelingen van genoegzaam ernstigen aard worden om den gewonen loop der gebeurtenissen te storen, wordt het burgerlijk gezag in het district ten eenen male afgeschaft door de afkondiging der krijgswet. Het geheele beleid der burgerlijke zaken wordt geschorst, geene nieuwe burgerlijke regtsvorderingen kunnen wor-

(*) De overleden hertog van Wellington had uithoofde van zijnen onverzettelijken aard den bijnaam van „de ijzeren hertog”. DE VERT.

den ingesteld, en de beslissing van alle aangelegenheden van eenen criminelen of correctionelen aard vervalt uitsluitend aan de militaire regtbanken. De burgerlijke ambtenaren, zoowel Europeanen als inlanders, worden aan de land- en zeemagt toegevoegd, met het doel om narigten te geven en plaatselijke kennis te verschaffen, maar zijn zelven niet bevoegd om eenig gezag hoegenaamd uit te oefenen. Zoodra de krijgsbewegingen den vijand in het veld uiteen gedreven, of de korte krijgsraden ter zee of bij het leger te velde over de aanvoerders van het oproer uitspraak gedaan hebben, wordt de staat van beleg door eene afkondiging weder opgeheven, waarop de burgerlijke overheid weder de bovenhand krijgt, en de gewone gang van zaken hervat wordt met al de strikte voorzorgen en waarborgen, die de wet voorschrijft.

Getrouwheid aan traktaten. — De vraag der getrouwheid aan den geest zoowel als aan de letter der verdragen is in Oostersche landen van nog grooter gewigt. Een man wien de taal bij uitnemendheid ter dienst stond, heeft te regt gezegd: „de geheele geschiedenis van B.-Indië levert een bewijs van de groote waarheid, dat het niet voorzigtig is om trouweloosheid tegenover trouweloosheid te stellen, en dat het krachtigste wapen, waarmede de mensch valschheid bestrijden kan, de waarheid is. Het grootste voordeel, dat eene regering bezitten kan, bestaat hierin, dat zij het eenige vertrouwenswaardige gouvernement is te midden van gouvernementen, die niemand kan vertrouwen." De diepe wijsheid van deze opmerkingen is ongelukkig uit het oog verloren in onze latere Indische staatkunde. Overwegingen van geldelijken aard hebben geleid tot de aanhechting van landen en de terugneming van pensioenen onder omstandigheden, die, naar inlandsche begrippen, schendingen van traktaten zijn; en zulks met onmiskenbare verwaarloozing van den duidelijken zedelijken regel, dat contracterende partijen gebonden zijn door den zin, waarin elk wist, dat de andere partij de overeenkomst begreep. Deze staatkunde werd uit het oog verloren bij de aanhechting van Oude op philanthropische gronden, die voor den inlander geheel onbegrijpelijk zijn, en

met eene verkrachting en wegmoffeling van traktaten, waardoor over gansch Indië de hevigste onrust verwekt werd.

In dit opzigt levert het gedrag der Nederlanders een zeer onaangenaam contrast met het onze. Zij werden de beschermers en werkelijke bestuurders der Preanger omstreeks hetzelfde tijdstip in de vorige eeuw, toen wij dergelijke verpligtingen jegens de Nawabs van Bengalen en de Carnatic aanvaardden. Sedert dien tijd zijn de Preanger regentschappen evenzeer bestendig onder het gezag der Nederlanders gebleven, als de Carnatic en Bengalen onder het onze. Maar tot op den huidigen dag wordt het land bestuurd door de afstammelingen der inlandsche vorsten, met welke de Nederlandsche traktaten gesloten werden; en tot op den huidigen dag heeft het volk des lands nooit een enkelen stuiver aan belasting aan de Nederlanders betaald boven de levering van koffij tegen den lagen prijs, die in het verdrag bedongen was. Te midden van geldelijke ongelegenheden, van een dreigend bankroet, weêrstond het gouvernement van Java de verleiding van eene verligting van zijnen nood door de aanhechting der Preanger en door de belasting van hunne bewoners. En waarlijk, zij genieten daarvoor de belooning. De goede trouw van het Nederlandsche bestuur blijft door den geheelen Archipel boven elk verwijt verheven. Menig onafhankelijk inlandsch bestuur haat en vreest hen; maar geen mistrouwt hen, en allen verlaten zich onvoorwaardelijk op elk verdrag, dat met de Nederlanders gesloten is.

Doch hoe staat het hieromtrent met ons? De Nawabs van Bengalen en van de Carnatic hebben in leven zijnde erfgenamen; maar waar zijn zij? De een is een pensioentrekker zonder magt, zonder land, zonder gezag, terwijl zelfs zijne gewone eerbewijzen zijn verminderd geworden als eene straf voor willekeurige handelingen in zijn eigen bijzonder regtsgebied. De ander ziet zich zijne erfelijke eerbewijzen en titels ontzegd, de voorregten van het met zijnen vader gesloten verdrag geweigerd; hij wordt verstoken van het bedongen aandeel in de voorvaderlijke inkomsten, en zelfs door ons beroofd van de

bijzondere paleizen en landgoederen van zijn geslacht, ter voldoening van schulden, aangegaan op het crediet der inkomsten, die wij hem onthouden. Oude, Nagpore en andere inlandsche staten, te talrijk om opgenoemd te worden, zijn de verdere bewijzen van den geringen eerbied, dien wij voor de verbindtenissen onzer voorgangers aan den dag leggen, als zij ons tegenwoordig gerief of onze pas verkregen opvattingen van regt of onregt in den weg staan. En waarlijk, ook wij genieten daarvoor de belooning. Algemeen wantrouwen in onze beloften, en een algemeen gevoel van onveiligheid onder de inlandsche magten behoorden tot de moeijelijkste elementen, waarmede onze officieren in den opstand te kampen hadden. En de weigering, die hij zelf ondervonden had, van het aan zijn vader bij verdrag verzekerd pensioen, was hetgeen des Nena's rustelooze aanvallen op de versterking van Wheeler kracht gaf, zijne verraderlijke overrompeling van het zich inschepende garnizoen veroorzaakte, en ten laatste tot de onuitsprekelijke gruwelen van den moord van Cawnpore aanleiding gaf.

HOOFDSTUK IV.

Behandeling van Europeanen.

Pas en reispas. — Vergunning tot verblijf. — Borgtogt. — Vergunning om in de binnenlanden te reizen. — Vergunning om Java te verlaten. — Magt tot uitzetting. — Onbevoegdheden van vreemdelingen. — Voorregten der Nederlanders op Java. — Europesche landeigenaren. — Absenteeismus. — Voordeel van Europesche landgoederen en plantagien. — Nieuwe partikuliere landgoederen. — Bewonderenswaardig beheer van oude landgoederen. — Hoopvolle vooruitzigten voor Europeanen op Java. — Voorregten en zedelijk overwigt van den Europeaan. — Tegengang van Europesche kennis onder de inlanders door de Nederlanders. — Gevoelens van de Nederlanders omtrent wettelijke gelijkheid tusschen den Europeaan en den inlander.

De behandeling van Europeanen door het gouvernement van Java verschilt in sommige opzigten naar gelang zij al of niet Nederlandsche burgers zijn; maar in andere opzigten zijn alle Europeanen aan dezelfde lastige reglementen onderworpen.

Pas en reispas. — Het zelfde stelsel van reispassen, schoon in gewijzigden vorm, is hier van kracht als op het vasteland van Europa. Europeanen mogen zonder verhindering in elke der havens van Java en zijne onderhoorigheden aan wal komen; maar reizigers zijn bij aankomst verpligt om hunne reispassen ter inzage en registratie aan den hoofdmagistraat der policie in te zenden.

Ingeval de reiziger niet van een reispas voorzien is, zoo als altijd met Engelschen, die van B.-Indie of van Singapore

komen, het geval is, moet hij zich aan het bureau der policie aanmelden, waarna hij een pas erlangt, die zijn verblijf en zijne bewegingen voor zes weken of voor zulk eene langere tijdruimte als het schip, dat hem aanbragt, in de haven blijft, tot de nabijheid der stad beperkt. Binnen zes weken of vroeger, ingeval het schip, waarmede hij aangekomen is, weder binnen die tijdruimte wegzeilt, moet de reiziger aanzoek doen voor eene tijdelijke vergunning om in het land te verblijven of in de binnenlanden te reizen, naarmate het geval zich voordoet.

De eenvoudigste weg om de vergunning voor den reiziger te erlangen, is dat hij zich, bij gemis van persoonlijke vrienden en kennissen, tot den consul van het land, waartoe hij behoort, vervoegt. Indien hij dezen ambtenaar op eene voldoende wijze omtrent zijnen maatschappelijken toestand of omtrent het doel zijner komst op Java inlichten kan, en indien er geene reden bestaat om te veronderstellen, dat hij oogmerken tegen de openbare orde koestert, zal hij geene moeijelijkheid vinden om hetgeen hij noodig heeft te krijgen.

Vergunning tot verblijf. — Het aanzoek om vergunning tot verblijf wordt aan den Gouverneur-Generaal gerigt, en gaat vergezeld van eenen gedrukten vorm van borgtogt, onderteekend door twee huisbezitters van de plaats, aan de overheid bekend. De heer Fraser, de Engelsche consul, geeft, als hij om den pas vraagt, meestal zijnen eigen naam en dien van een van zijne geassocieerden op als borgtogt voor elken fatsoenlijken Engelschman; en aldus wordt door deze zoo edelmoedige en geheel belanglooze handelwijze van zijne zijde elke moeite ten dezen aanzien bespaard.

Nadat het verzoek met de acte van borgtogt ingezonden is, en indien er geene andere bedenking bestaat, wordt dadelijk door den Gouverneur-Generaal aan den resident van de plaats, waar de verzoeker zich dan bevindt, magtiging verleend om hem een tijdelijk verlof toe te staan om in het land te verblijven. Dit stuk, hetwelk een „acte van tijdelijk verblijf” geheeten wordt, wordt dan door den resident aan den verzoeker uitgereikt tegen betaling

der leges en zegelgelden, ongeveer honderd gulden of £ 8, 6 sh. 8 d. bedragende.

De vergunning om te verblijven wordt slechts geweigerd wanneer er vermoedens bestaan, dat de verzoeker de openbare rust storen wil, of wanneer hij buiten staat is om twee goede borgen te erlangen; maar tenzij aan deze formaliteiten voldaan en de vergunning verworven zij, moet de reiziger zijne reis voortzetten, daar het schip, dat hem aanbragt, op eene boete van *f* 1000 gehouden is hem weder mede te nemen. Er hebben zich gevallen voorgedaan, dat passagiers uit de koloniën van Australië aankwamen en uit onvermogen om den vereischten borgtogt te geven, gedwongen zijn geworden om met het schip voort te reizen, en dat aldus hunne vroegere schikkingen verstoord werden op eene wijze, die zij ongetwijfeld zeer willekeurig achtten. Het gebeurt echter meestal, dat de agenten van het schip den noodigen borgtogt geven ten einde eene uitklaring van het vaartuig te erlangen, daar zij het daaraan verbonden gevaar verkiezen boven de verpligting om hunnen passagier voor eene tweede reize te onderhouden, waarvoor hij de middelen van betaling niet zou kunnen hebben.

De borgtogt. — De borgtogt wordt gevorderd om te verhoeden, dat de vreemdeling als een onbemiddelde ten laste van het gouvernement achtergelaten en aldus een last voor den staat worde. De borgen verbinden zich voor het goed gedrag van den verzoeker, en tot de voldoening van elke schuld, die hij jegens het gouvernement mogt aangaan, alsmede van de kosten van zijn onderhoud en zijne verwijdering uit het land, ingeval hij broodeloos mogt worden, en voor de kosten zijner begraving, indien hij inmiddels mogt komen te sterven zonder genoegzame goederen tot dat einde na te laten. Deze borgtogt heeft geene andere beteekenis dan die van eene zekerheid voor het gouvernement, en strekt zich niet uit tot schulden aan derden, welke op den schuldenaar door gewone regtsmiddelen moeten worden verhaald.

Vergunning om in de binnenlanden te reizen. — Indien een

vreemdeling het land wenscht te bezigtigen, moet hij door tusschenkomst van zijnen consul aanzoek doen om eenen bijzonderen reispas, met verlof om in de binnenlanden te reizen. Een Nederlandsch burger, een genaturaliseerde vreemdeling, of een vreemdeling, die verlof verworven heeft om in het land te verblijven, om kort te gaan, alle klassen behalve Nederlandsche ambtenaren, hebben almede reispassen noodig om in de binnenlanden te reizen; maar dezen worden door den plaatselijken resident zonder ruggespraak met den Gouverneur-Generaal verleend, en zijn op verzoek gemakkelijk te verwerven. In het geval van een vreemdeling, die nog geene vergunning tot verblijf erlangd heeft, moeten dezelfde formaliteiten doorgeloopen en dezelfde borgen ten genoege van het gouvernement gesteld worden als bij een aanzoek om eene „acte van tijdelijk verblijf", maar geene leges of zegelgelden worden voor een louteren reispas in de binnenlanden betaald. Het verzoek om zulk een reispas neemt gewoonlijk veertien dagen weg om de onderscheidene bureaux door te loopen en te gaan naar en terug te komen van Buitenzorg, het buitenverblijf van den Gouverneur-Generaal, veertig mijlen van Batavia gelegen; daar ook zijne handteekening vereischt wordt. Deze vertraging van veertien dagen is een bron van veel beklag voor den ongeduldigen Engelschman, die slechts eene maand of zes weken beschikbaar heeft om iets van Java te zien; maar ook hier weder komt de Heer Fraser hem te hulp, en door zijne kennis van de doolwegen van „het ministerie van omgang", stuurt hij den reispas in drie of vier dagen door de bureaux en tot Buitenzorg voort en van daar terug. (*)

De reispas voor de binnenlanden wordt somtijds op wufte

(*) „Het ministerie van omgang", of in het Engelsch „the circumlocution office," is een spotnaam, dien Dickens in een zijner fraaiste romans gegeven heeft aan de bureaux in Engeland, waar de partikuliere belanghebbende, die het ongeluk heeft om de hulp der ambtenaren noodig te hebben, overal vertraging ondervindt en van Pontius naar Pilatus en van Pilatus naar Pontius gezonden wordt. DE VERT.

gronden geweigerd. Bij onze aankomst te Batavia ontmoetten wij een Franschen heer in het hôtel, die zich uitgaf voor den schrijver van een welbekend letterkundig reisverhaal, onder hetgeen zijn vorige naam was vóór dat zijn tegenwoordige titel door den dood eens bloedverwants op hem overgegaan was. Hij was niet alleen in den volsten zin „*un homme de bonne compagnie*", in zeden, manieren, gesprekken en denkwijze, maar bezigde gemeenlijk de taalwendingen en het bijzonder gebruik van woorden, op welker behoud de oude Fransche adel zich verhoovaardigt, als op een kenmerk van zijne oude manieren en herinneringen, waardoor hij zich onderscheidt van hen, die in Frankrijk als de paddestoelen pas verrezen zijn. Hij beweerde kort te voren hooge staatkundige ambten in de dienst van den keizer te hebben bekleed, en naar de Oost te zijn gekomen, gedeeltelijk om uitspanning te zoeken en eene oude zucht tot rondzwerven te bevredigen, en gedeeltelijk om zijne nasporingen in de natuurlijke historie voort te zetten. Overal waar zijne beweerde reizen met mijne eigene eenigzins ronddwalende loopbaan zamentroffen, was zijne bekendheid met de plaats naauwkeurig en ongemeen; terwijl hij bovendien eene goede kennis van de klassieke schrijvers bezat en toegerust was met eenen bewonderenswaardigen voorraad en verscheidenheid van algemeene kennis, vooral omtrent de onderwerpen van zijne *soi-disant* letterkundige werken. Hij was blijkbaar in het bezit van ruime geldmiddelen, en geleek zoo weinig mogelijk op een *chevalier d'industrie.* Hij had echter te Singapore eenen anderen naam gevoerd; en de Fransche consul te Batavia beweerde, dat geen persoon hetzij van den naam, dien hij te Singapore gedragen had, hetzij van den naam, dien hij te Batavia opgaf, de ambten in des keizers dienst bekleed had, waarop hij aanspraak maakte.

Zijn Fransche reispas was „en règle" onder zijnen Bataviaschen naam; maar om deze reden weigerde de Fransche consul om borg voor hem te blijven of voor hem een reispas voor de binnenlanden aan te vragen; en schoon die heer eenige Fran-

sche kooplieden overhaalde om zijne borgen te zijn en een reispas voor hem te verzoeken, weigerde het Nederlandsche gouvernement om hem de noodige vergunning te verleenen. Indien de Nederlanders hetzij iets te verbergen hadden gehad, dan wel, zoo als laatstelijk in B.-Indie het geval was, het gouvernement vermeend had redenen te hebben om de uitwerking van eenige vreemde inblazing op het gemoed der inlanders te duchten, zou zulk eene weigering redelijk geweest zijn; maar, ofschoon al de vreemdelingen en ambtenaren te Batavia erkenden, dat hij op geene mogelijke wijze eenig kwaad doen kon, verklaarden zij allen, dat het hopeloos voor hem zijn zou om te pogen Batavia te verlaten, daar hij onmiddellijk gevolgd en aangehouden zou worden. Om dezelfde redenen weigerde het bestuur op Java hem vergunning om in het land te blijven; en hij zou in de mail-stoomboot, die hem aangevoerd had, naar Singapore hebben moeten terugkeeren, indien hij niet verkozen had om in een zeilschip naar China te stevenen.

Wanneer een vreemdeling vergunning erlangd heeft om in de binnenlanden te reizen, moet hij eene korte opgave doen van den weg dien hij denkt te nemen, en van den tijd, waarop hij denkt af te reizen, zoodat eene aankondiging van zijne aankomst en last voor zijne postpaarden vooruit kunnen worden gezonden. Hij zal alsdan op den bepaalden tijd alles voor zich in gereedheid gebragt vinden; versche spannen postpaarden, vooraf opgetuigd, verwachten hem dan elke vijf mijlen om aan zijn rijtuig gespannen te worden; en hij reist dan met even veel gemak en gerief als zulks op het vasteland van Europa bij het reizen met postpaarden en een *avant-courrier*, vóór de invoering van spoorwegen, het geval was.

Op elke hoofdstationsplaats, die de reiziger doortrekt, moet hij zich bij den resident of assistent-resident vertoonen en door hem zijn reispas doen afteekenen, makende deze ambtenaar ook de schikkingen omtrent de verdere postpaarden. De Nederlanders, die zeer beleefd en op vormen gesteld zijn, nemen deze formaliteiten als zij reizen altijd in acht; en een Engelsch-

man, die het land en het volk goed zien wil, dient hetzelfde te doen, en zal daardoor voor zich zelven de dienstvaardigheid der ambtenaren en elken bijstand en elk gemak, dat hij wenscht, verwerven. Daar echter vooruit berigt ontvangen is van elken vreemdeling, die vergunning tot het reizen in de binnenlanden erlangd heeft, zoowel als van den reisweg, dien hij volgen zal, benevens last tot verstrekking van postpaarden, wordt zijne aankomst door de ambtenaren verwacht, en hem zelden eenige moeite in den weg gelegd, al wilde hij onbeleefd zijn.

Vergunning om Java te verlaten. — Ofschoon de vreemdeling zich aan zulke formaliteiten had te onderwerpen om in het eiland te kunnen reizen of verblijven, heeft hij echter nog nieuwe formaliteiten te ondergaan alvorens hij vergunning erlangen kan om het te verlaten. Hij moet, ter erlanging van zulk een verlof, zich eenige dagen te voren aanmelden, om de overheden in staat te stellen om zich te vergewissen, dat gedurende zijn verblijf in het land door hem of te zijnen behoeve geene verpligting jegens het gouvernement aangegaan is. Er bestaat eene met veel strengheid opgelegde boete van *f* 1000 voor den kapitein en de agenten van elk schip, dat een persoon van het eiland wegvoert zonder dat hem van gouvernementswege vergunning gegeven is om te vertrekken. Dit, even als de borgtogt voor de vergunning tot verblijf, is slechts van toepassing op schulden en verpligtingen jegens het gouvernement; want eene louter partikuliere schuld is geen beletsel tegen eene vergunning tot vertrek, tenzij eene geregtelijke vervolging tegen den vlugteling ondernomen is.

De verordeningen omtrent den pas en de borgtogt zijn echter evenzeer nutteloos en onverdedigbaar. De pas is een louter staaltje van politie-bureaucratie, de onderwerping waaraan eenvoudig kwellend is, en die noch op grond van gezond verstand, noch op grond van het algemeen welzijn geregtvaardigd worden kan. De voor vreemdelingen gevorderde borgtogt is nog kwetsender, en naauwelijks nuttiger. De last om borgen te vinden zou geduldig te dragen zijn, indien het oogmerk was om het

crediet in den handel, met al de persoonlijke en algemeene voordeelen die het handelscrediet in zijn gevolg voert, te waarborgen. Maar elken vreemdeling aan zulk eene moeijelijkheid te onderwerpen, en de plaatselijke inwoners aan risico voor buitenlanders bloot te stellen, eeniglijk met het doel, om de geringe latere mogelijkheid van eenen onbeduidenden last voor het gouvernement te vermijden, is een overblijfsel van vroegere bekrompenheid van geest, zoo als de Nederlandsche bestuurders van den tegenwoordigen tijd niet langer moesten doen voortduren. De algemeene wijsheid, die de grootere takken van hunne staatkunde kenmerkt, wordt niet aan den dag gelegd in zulk eene instandhouding van eene oorzaak tot aanstoot bij vreemdelingen, en in de bestendiging van eene kwelling voor de gevestigde Europesche gemeente, gepaard met zulk een onbeduidend nut voor den staat.

Magt tot uitzetting. — Het hoofdmiddel om de inlandsche maatschappij tegen nadeel wegens geweld van den Europeaan te behoeden, is de magt tot uitzetting, in den Gouverneur-Generaal in Rade gevestigd bij het reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië.

Artikelen vijfenveertig, zesenveertig en zevenenveertig van die oorkonde geven hem deze magt over al de inwoners van N.-Indie, die als gevaarlijk voor de openbare rust en orde kunnen worden beschouwd. In geval van uitzetting van eenig Nederlandsch onderdaan moet het vonnis tot verwijdering met redenen omkleed zijn, en dadelijk worden medegedeeld aan den minister van Kolonien in Nederland, en door den Koning ter kennis van de Staten-Generaal gebragt. Wanneer het eenen vreemdeling betreft, moet daarvan dadelijk aan den minister van Kolonien berigt gegeven worden; maar behoeft het de beweegredenen niet te vermelden en ook niet aan de Staten-Generaal te worden voorgelegd. Behalve deze algeheele verwijdering kan echter de Gouverneur-Generaal in Rade ook elken persoon uit de binnenlanden wegzenden, en zijn verblijf of zijne bewegingen tot eenig gedeelte des lands beperken. Deze artikelen maken dezelfde

magt toepasselijk zoowel op hen, die niet in N.-Indië geboren zijn, als op geboren burgers van dat land van Europesche afkomst, en strekken de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal tot uitzetting tot inlanders zoo wel als tot Europeanen uit. Bij delegatie heeft ook de Nederlandsche resident of hoogste Europesche ambtenaar in elke provincie de magt om elken persoon uit zijn district weg te zenden, onverschillig of hij een landeigenaar, beheerder van een landgoed, ondernemer of iemand van hunne Europesche of andere ondergeschikten zij, ingeval hij de inlandsche bevolking mishandeld heeft.

Eene tijdelijke verwijdering uit de binnenlanden kan soms plaats hebben; maar de magt tot uitzetting wordt hoogst zeldzaam uitgeoefend, daar de persoonlijke verantwoordelijkheid voor zulk een maatregel zeer groot is. Het eenige geval van uitzetting in de laatste jaren, waarvan ik hooren kon, was dat van een Nederlander, die ten tijde toen de billetten van de gouvernementsbank van Batavia slechts gedeeltelijk voor gereede munt en het overige in andere billetten verwisselbaar waren, het geheel in klinkende munt opvorderde.

De bank van Batavia stond tot het gouvernement van Java grootendeels in dezelfde verhouding als die, waarin de bank van Engeland in de vorige eeuw tot ons gouvernement stond; en de groote uitbreiding der kultures en van den handel na 1834 voerde de bank te Batavia tot overdrevene uitgiften op onvoldoende of op onverkoopbare zekerheid, tot dat zij in 1840 in denzelfden toestand was als de bank van Engeland in het begin van deze eeuw. Het gouvernement van Java werd toen verpligt om het crediet van de bank op te houden door hare billetten tot een wettig en slechts voor een gedeelte in specie verwisselbaar betaalmiddel te maken, hetgeen haar na eenigen tijd in staat stelde, om haar vroeger standpunt weder in te nemen en de betalingen in specie te hervatten.

Ondertusschen werd echter de bovenstaande opvordering gedaan; en toen de bank weigerde om het verzoek van den Nederlander tot verwisseling van zijne bankbilletten geheel in

specie in te willigen, ging hij er door de gewone regtsvormen voor den raad van justitie toe over om de bank in staat van faillissement te doen verklaren, omdat zij niet volgens den inhoud van het billet betaalde. Hij herhaalde toen zijne vordering op het gouvernement; en toen hij eene weigering ontving, ging hij op dezelfde wijze te werk om den Gouverneur-Generaal en den Koning van Holland ook op dezelfde gronden bankroet te doen verklaren. Het schijnt, dat er eenig verzuim of eenige onregelmatigheid bestond in de wet, waarbij de betalingen in specie door de bank geschorst werden, hetgeen het gouvernement belette om zijne handeling door regtsmiddelen te keer te gaan. Elke inwilliging aan dezen Nederlander, achter wien de massa van misnoegde houders van onverwisselbare bankbilletten verscheen, zou dadelijk eene crisis te weeg gebragt hebben, en de Gouverneur-Generaal was dus verpligt hem uit te zetten, om aan zijne handelingen een einde te maken. Zoo angstvallig wenschte echter het gouvernement deze noodzakelijkheid te vermijden, dat hem werkelijk eene der beste betrekkingen op Java aangeboden werd om hem van zijn voornemen te doen afzien; en hij werd slechts verwijderd op zijne weigering om in eenige schikking te treden, terwijl het gouvernement hem later in Holland schadeloosstelling verleende voor het verlies, dat hij daardoor geleden had.

Indien ons nieuw papieren betaalmiddel in B.-Indie denzelfden weg opgaat als dat, hetwelk door de Hollanders ongeveer dertig jaren geleden op Java ingevoerd werd, en zulks eene schorsing van betaling in specie veroorzaakt, dan is het te hopen, dat wij de crisis even veilig als de Nederlanders zulks deden zullen doorworstelen, zonder te moeten overgaan tot strenger en willekeuriger maatregelen dan de rustige uitzetting van den eenen of anderen lastigen Engelschen onderdaan.

De magt tot verwijdering wordt erkend onder de bestaande beperkingen een wijs voorschrift der wet te zijn. Zelfs de groote meerderheid der Engelschen op Java erkennen de voordeelen van zulk eene onder toezigt toegepaste magt in bezit-

tingen, waar de bevolking bijna geheel Oostersch is; en onder de beste Hollanders in de koloniën, ambtenaren zoowel als ambteloozen, zijn er naauwelijks twee gevoelens omtrent dit onderwerp.

Onbevoegdheden van vreemdelingen. — Hetzelfde onderscheid, dat in zake van uitzetting tusschen Nederlanders en vreemdelingen gemaakt wordt, heerscht ook in de algemeene betrekkingen van het gouvernement van Java tot de Nederlandsche en vreemde inwoners des eilands. In de toepassing wordt het beginsel erkend, dat de Nederlander eenig en alleen regt heeft op al de voordeelen, die het gouvernement in zijne magt heeft weg te schenken, terwijl de vreemdeling slechts *ex abundanti gratia*, tot een aandeel in de kruimelen, die van de tafel der kinderen vallen, toegelaten wordt.

Na zes jaren van een onafgebroken verblijf op Java kan de vreemdeling als een Nederlandsch burger genaturaliseerd worden. Hiertoe moet hij zich wenden tot den Koning van Holland, die hem op eene acte van de Staten-Generaal opene brieven uitreikt, op gelijke wijze als in Engeland de naturalisatie verleend wordt. Tot dat dit geschied is, blijft de vreemdeling aan dezelfde onbevoegdheden van vreemdelingen onderworpen als in Engeland, daar hij niet geregtigd is om buiten de omstreken der drie hoofdsteden land te bezitten of schepen te houden. Maar met deze uitzonderingen is de vreemdeling op Java wettiglijk niet onderworpen aan eenig minder voorregt en veel minder nog aan de honende onderscheiding, die in B.-Indië bestaat, waar de Franschman en Nederlander, instede van dezelfde geregtelijke voorregten en eene uitsluitende regtbank zoo als de Engelschen te genieten, met de inlanders gelijk gesteld worden in het forum, waarvoor zij lijfstraffelijk teregt staan. Aan den anderen kant is de Europeaan in B.-Indië aan geene onbevoegdheden onderworpen in de verkrijging van landelijke bezittingen en wordt in zaken van beroepsbezigheden geen werkelijk verschil tusschen hem en den Engelschen onderdaan gemaakt, terwijl op Java de vreemde-

lingen klagen, dat, zoo lang zij niet genaturaliseerd zijn, altijd eene werkelijke voorkeur aan hunne Nederlandsche mededingers gegeven wordt. Men verhaalde mij, dat een vreemdeling, zelfs voor dat hij een burger wordt, een bestaand gouvernementscontract van den bezitter koopen kan, of eenen loopenden afstand van eene plantage nemen kan, maar dat hij waarschijnlijk de noodige toestemming van het gouvernement van Java niet verwerven zou, tenzij de verkooper een grooten invloed bij de regering had, en dat hij waarschijnlijk nog minder eene vernieuwing zou erlangen als de afstandstijd of het contract verstreken was, tenzij hij inmiddels een Nederlandsch burger geworden was. De betrekkelijke druk der nadeelen, welke vreemdelingen in B.-Indië en op Java lijden, kan welligt vrij juist aangewezen worden door de omstandigheid, dat de meeste vreemdelingen op Java de kosten en last der naturalisatie zoo spoedig mogelijk ondergaan, terwijl in B.-Indië zulk eene zaak bijna onbekend is.

De neiging der Nederlanders op Java om de goede dingen op het eiland voor zichzelven te houden, wordt bevestigd door hunne weigering om zelfs den roem des lands met vreemdelingen te deelen. Het opschrift op het monument van Waterloo te Batavia onderrigt den toekomstigen geschiedschrijver, dat het door den moed en de standvastigheid der Belgen was, die nog Nederlandsche onderdanen waren toen het gedenkteeken opgerigt werd, dat na de hevige worsteling op het slagveld van Waterloo en de algemeene nederlaag van het Fransche leger, de vrede aan de wereld werd teruggegeven. Het monument moet opgerigt geworden zijn met het oogmerk om de ijdelheid der Belgen te streelen, welligt zelfs, naar de dagteekening van het opschrift te oordeelen, met het doel om de scheiding van België van Nederland te voorkomen (*); maar het gedenkteeken strekt nu hoofdzakelijk om de inlanders met eenen ijdelen eerbied voor de militaire magt van hunne Nederlandsche

(*) De schrijver schijnt niet te weten, dat men, althans vóór 1830, in het Latijn ook de Noord-Nederlanders Belgen noemden. DE VERT.

IN AETERNAM CELEBERRIMI DIEI

DUODECIMI ANTE KALENDAS JULII A.D. MDCCCXV.

Memoriam

QUO

FORTITUDINE ET STRENUITATE BELGARUM, EORUMQUE INCLYTI DUCIS WILHELMI FREDERICI GEORGII LUDOVICI PRINCIPIS ARAUSIACI, POST ATROCISSIMUM IN CAMPIS WATERLOOAE PRAELIUM STRATIS ET UNDIQUE FUGATIS GALLORUM LEGIONIBUS,

PAX ORBIS RELUXIT,

HOC MONUMENTUM SUB SUMMO PATROCINIO CELSISSIMI PRINCIPIS WILHELMI FREDERICI CAROLI SACRUM FECIT CONSOCIATIO WATERLOOICA BATAVIAE A.D. MDCCCXXVIII.

PRIMUMQUE EJUS LAPIDEM POSUIT VIR CL. RERUM PUBLICARUM ADMINISTER ET H. T. IN INDIA ORIENTALI REGIS VICES GERENS,

LEONARDUS, COMES DU BUS DE GISIGNIES.

meesters in Europa te bezielen. De ongerijmdheid wordt nog in het oogloopender door dat het opschrift in het Latijn is, zoodat juist de kennis, die noodig is om het te lezen, althans genoegzame geschiedkundige wetenschap doet veronderstellen om de volstrekte dwaasheid te doen bespeuren van de Engelschen en Pruissen bij die gelegenheid over het hoofd te zien.

Voorregten der Nederlanders op Java. — Terwijl vreemdelingen op Java dus betrekkelijk zoowel in hnnne beurs als in hunnen werkelijken roem lijden, hebben de Nederlanders voor zich zelven in hunne Oostersche kolonien goede plaatsen weten te maken. Op Java nemen de Europesche landeigenaar, ondernemer en contractant en in het algemeen al degenen, die zich met de ontwikkeling der hulpbronnen van den bodem onledig houden, een maatschappelijk standpunt in, dat minstens even hoog is als dat der Europesche ambtenaren. Zij zijn de gelijken en vaak de meerderen der ambtenaren in geboorte, opvoeding en beschaving, en zijn over 't algemeen mannen van ruimer geldmiddelen, daar de ambtenaren slechts het tijdelijk hooger standpunt van het gezag innemen. Zij zijn in vele gevallen de betrekkingen der ambtenaren, en niet zelden zelven ambtenaren, die de dienst verlaten hebben. Even als in B.-Indie, is het aan geen burgerlijk of militair landsdienaar veroorloofd om zich in den handel te begeven of land te koopen. Op Java wordt de vergunning des gouvernements om land te bezitten aan een Europeesch ambtenaar meestal slechts gegeven wanneer een landgoed hem bij erfenis aankomt, daar het bestuur het bezit van land gedurende de bekleeding van een ambt tegenwerkt. Maar als de tijd van dienst van een ambtenaar verstreken is, verlaat hij haar met een pensioen even als in B.-Indie, en kan hij zich in den handel begeven, land koopen, eene aanplanting beheeren of elk andere levenswijze aannemen, zoo als hij verkiest,

Europesche landeigenaren. — De dadelijke magt, die aan de Europesche en Chinesche landeigenaren over hunne landbouwers geschonken wordt, is gering; maar hunne indirecte magt is groot, en de Europesche en Chinesche administrateur is met

dezelfde magt als de landeigenaar bekleed. De landeigenaar betaalt jaarlijks aan het gouvernement drie vierden van één ten honderd over de geheele waarde van zijne vaste goederen, volgens eene schatting, die elke drie jaren plaats heeft, en is alleen geregtigd, maar ook tegelijk in zijne vordering beperkt, tot een vijfde van het gewas en een zevende van den arbeid, die de landman opbrengen moet. Hij wordt ook geacht in zoo ver de regten van het gouvernement te hebben overgenomen, dat hij bevoegd is om, met goedkeuring van den resident of adsistent-resident, een inlandschen officier van policie of hoofd van het landgoed met inlandsche ondergeschikten in elk dorp aan te stellen, alle welken hij verder verpligt is te betalen. Het hoofd van het landgoed en zijne ondergeschikte dorpsmandoors hebben dezelfde kleine policie-magt en verpligtingen als de wedana en mantrie op de gouvernementslanden, en oefenen dit gezag onder de bevelen van den inlandschen demang of hoofdofficier der policie uit. Deze ambtenaar wordt door het gouvernement aangesteld, en heeft in de districten, die uit partikuliere landgoederen bestaan, eenigermate een gelijk standpunt en gelijke magt als die van den regent op de kroonlanden. De dorpsbewoners op het landgoed kiezen almede hun dorpshoofd, die door den landeigenaar of zijn administrateur bevestigd wordt, en door dezen ter zake van wangedrag kan worden afgezet, in welk geval de dorpsbewoners eenen anderen moeten kiezen.

De landeigenaar zelf heeft geene magt hoegenaamd, om te straffen maar zendt zijn volk naar den resident op wegens elk wangedrag, dat naar zijne meening eene straf verdient, wier oplegging de magt van den inlandschen officier van policie te boven gaat.

De meeste van de partikuliere landen zijn in de districten rondom Batavia gelegen, alwaar geene districts- of regentschaps-geregten aanwezig zijn. De zaken, die elders onder de kennisneming van deze regtbanken vallen, worden hier door den landraad, door de policierol van den resident en door de kleine magt van het hoofd van het landgoed beregt. Met

deze uitzondering worden de misdaden en kleine vergrijpen, door inlanders op het landgoed begaan, op dezelfde wijze als op de gouvernementslanden geoordeeld, zijnde de landeigenaar en administrateur even als ieder ander Europeaan in de binnenlanden aan het algemeen gezag en toezigt van den resident onderworpen, maar slechts door de Nederlandsche raden op de hoofdsteden strafbaar.

Absenteeïsmus. (*) — Ik onderzocht bij de Hollanders of het absenteeïsmus algemeen of schadelijk was. Mij werd gezegd, dat het vrij algemeen maar voor de inlanders niet bijzonder schadelijk was, alhoewel het soms tegelijk de waarde en de inkomsten van het landgoed verminderde en dus voornamelijk aan den absentee of afwezige zelven schade berokkende. Toen ik den Hollanders verhaalde, dat sommige onze Engelsche staatslieden vermeenden, dat elk voordeel, dat uit het bezit van landen in B.-Indië door Europeanen getrokken zou worden, meer dan opgewogen zou worden door de nadeelen van het absenteeïsmus, antwoordden zij, dat eene beperking van de aanspraken op den landbouwer tot eene zekere en billijke evenredigheid van zijn gewas, belette dat hij van de afwezigheid van zijnen landeigenaar leed, behalve in zoo ver als de zorg en bijstand, die hem door den op de plaats verblijvenden administrateur betoond werden, geringer waren dan die, welke hij van eenen op de plaats verblijvenden landheer zou hebben genoten. De mededinging voor handenarbeid, welke onfeilbaar onder Europesche landeigenaars, die veredelde gewassen aankweeken, ontstaan moet, zou, zeggen zij, zelfs den administrateur verpligten om meer voor de boeren te doen, dan eenig inlandsch landheer zou doen, terwijl het

(*) Wij behoeven zeker niet te herinneren, dat dit woord, hetwelk in de meeste Europesche talen opgenomen is, en *afwezigheidsstelsel* beteekent, oorspronkelijk ontleend werd aan de gewoonten der groote landbezitters in Ierland, die meestal de inkomsten van hunne landen in Engeland verteerden en daardoor het kapitaal uit Ierland trokken, welk land aldus uitgeput werd; eene omstandigheid te verderfelijker omdat de gronden meestal door administrateurs, en dus slecht beheerd werden. DE VERT.

nadeel van eene wegvoering van landelijke inkomsten uit het land door afwezige eigenaren niet in eenige vergelijking zou kunnen komen met de gestadige uitvoering van besparingen en fortuinen door Europeanen, daar waar geene aanlokselen voor hare belegging op de plaats zelve gegeven zouden worden door het geven van gelegenheid tot gemakkelijke, winstgevende en aangename aanwending van kapitaal in de ontwikkeling van de hulpbronnen van den akker.

Het ergste nadeel van het absenteeïsmus op Java is, dat zulks het een zevende van den arbeid doet verwaarloozen of slecht besteden, en de koesterende zorgen en het toezigt van de erfpachters en ingezetenen en van de daglooners vermindert, waarvan het algemeen gevolg is, dat de boeren weder tot hunne oude verkwistende gewoonten en zorgelooze wijze van landbebouwing vervallen, dan wel naar de eene of andere beter beheerde bezitting weggelokt worden. In elk geval geraakt het landgoed van den afwezige in eenen toestand, waaruit het eerst na vele jaren van zorg en groote onkosten gered en tot zijne voormalige waarde terug gebragt kan worden. De Nederlanders zeggen, dat de aanwending van Europeesch kapitaal en verstand bij Oosterschen grond en arbeid het levensbloed van het land is, en dat de voornaamste zegeningen voor het land en het volk verkregen worden door het bezigen van zulke middelen, hetzij door een goeden administrateur dan wel door een gevestigden landheer.

Men mag gerust beweren, dat het slechtst beheerde landgoed van een Europeaan op Java, en zelfs een waaraan door den eigenaar het minste geld wordt besteed, toch in beide deze opzigten beter af is dan het beste inlandsche landgoed in B.-Indië.

Voordeel van Europesche landgoederen en plantagien. — De kleine evenredigheid, waarin de landelijke belasting tot de inkomsten van het land bijdraagt, en de reglementen, die beletten dat het landgoed van een afwezige voor achterstallige landelijke belasting gedurende zijne afwezigheid verkocht wordt, maken een Europeesch landgoed op Java eene veilige en aangename

geldbelegging en doen zulk een eigendom zeer gezocht zijn. (*) De luchtstreek in de benedenlanden rondom de kust is bijna even heet als te Madras, zonder veel afwisseling in de temperatuur in eenig jaargetijde, behalve dat de eenigzins warmere dagen en koeler nachten van de acht drooge maanden afgewisseld worden door ongeveer hetzelfde bedrag van klamme hitte den geheelen dag door in de vier natte maanden. De levenswijze der Nederlanders op Java is echter voor het klimaat ingerigt, en een verblijf van weinige jaren aan de kust gewent niet alleen de Hollanders aan de hitte, maar maakt ze voor hun gevoel aangenamer dan een kouder land, terwijl de verandering altijd gemakkelijk is naar de heerlijke temperatuur van het bergachtig binnenland, gedoopt in eeuwige lente en zonder tusschenpoozing gedurende het gansche jaar knoppen, bloemen en vruchten voortbrengende.

Java voor de Nederlanders een aangenaam verblijf te maken, is een der hoofdbedoelingen van het koloniaal bestuur. Met dit doel wordt het hooger standpunt en aanzien des Europeaans opgehouden, zijn werkzaam leven voordeelgevend en eerbiedwekkend gemaakt en zijn oude dag verzekerd van overvloed en van het genot van die Europesche weelden, welke het meest door de Nederlanders geschat worden. Hier onder staan goede muzijk en zang boven aan, tot welker verkrijging het gouvernement alles geeft, wat boven de inteekening vereischt wordt, om een goed Fransch operagezelschap te Batavia te onderhouden, waarvan de leden van tijd tot tijd ook te Samarang en Soerabaya vertooningen geven. In al de drie steden zijn, wanneer er geene opera is, tooneelvertooningen, en de schouwburg van Soerabaya wordt gezegd een zeer fraai gebouw te zijn. De opera te Batavia is even goed als meestal de opera's in de beste provinciesteden van Frankrijk, zoo als Rouen, Lyon of Bordeaux zijn. Openbare en liefhebberij-concerten zijn menigvuldig en worden door het gouvernement zoowel met be-

(*) Waar is de bepaling te vinden, dat een land gedurende de afwezigheid van den eigenaar niet voor achterstallige grondbelasting verkocht mag worden?

DE VERTALER.

scherming als met geld aangemoedigd. Leesgezelschappen, boekenclubs en de talrijke boekverkoopers op de hoofdsteden ontvangen met elke brievenmaal uitzendingen van de nieuwste drukwerken in het Nederlandsch, Fransch en Duitsch, zoowel als alle Engelsche boeken, die eenigen opgang gemaakt hebben. Eene goede societeit, met al de gewone bijkomstigheden van clubs op het vasteland van Europa, bestaat almede in elke hoofdstad, waarvoor de inteekening laag genoeg is om binnen aller bereik te vallen; maar de keuze der leden is zeer streng. De club bepaalt zich tot de oogmerken eener societeit, en wordt noch tot eene eetzaal noch als een woonhuis, zoo als in B.-Indië, gebezigd, daar aan deze vereischten wordt voldaan door de hotels, die zoowel talrijk als voortreffelijk zijn. Het gezellig verkeer te Batavia is ongedwongen en aangenaam, en verleent gemakkelijken toegang aan alle Hollandsche heeren, en aan die vreemde inwoners en reizigers, die eene goede inleiding hebben en zich naar de gebruiken des lands willen schikken.

Deze voorregten in de hoofdsteden, met voordeelige en aangename bezigheid op de landgoederen en plantagien gelegen in het mild klimaat van het bergachtig binnenland, binnen het bereik der steden door eene postreize van weinige uren langs goede wegen, maken de werkzaamheden van den Nederlandschen gentleman op Java zeer aangenaam. Vele van de landgoederen zijn ook zeer uitgestrekt en van groote geldswaarde en schenken aan hunne Europesche bezitters een maatschappelijk aanzien en eenen invloed, die strekken om hen op Java te houden. Een daarvan, het landgoed van Pamanoekan, bevat twaalf honderd vierkante Engelsche mijlen in den omtrek, strekt zich van de kruin van het gebergte in de binnenlanden benedenwaarts tot aan de zee uit door eene geheele reeks van luchtstreken, afwisselende van de gematigde tot de keerkringslucht, brengt alle vruchten en zaden van Europa en Azie voort, en wordt zorgvuldig maar niet genoegzaam bebouwd door een opgezeten stand van erfpachters en door eene bevolking van dagarbeiders, te zamen ongeveer honderd duizend zielen bedragende. Dit vorstendom

behoorde vroeger aan een Engelsch handelshuis te Bombay, dat het zeer goedkoop kocht van den inlandschen groote, aan wien ons Engelsch gouvernement op Java het zeer onverstandig weggeschonken had. De leden van die firma volgden de gewone Engelsche handelwijze om hunne zonen in beroepen te plaatsen, instede van hen naar Java uit te zenden om hun prachtig landgoed na te gaan en te verbeteren. Hunne verarmde afstammelingen verkochten, eenige weinige jaren later, het verwaarloosde eigendom ver beneden de waarde aan de tegenwoordige eigenaren, onder wier zorg en oordeelkundig geldbeleg het met snelle schreden eenen behoorlijken staat van bebouwing en de afwerping van een ontzettend inkomen nadert.

Het bezit van zulke landgoederen in een Oostersch land, waar de beschaafde vermaken van Europa almede genoten kunnen worden, noopt niet zelden den Nederlandschen kolonist om zijn geheele leven op het eiland door te brengen en de gedachte op te geven, waarmede de meeste Nederlanders naar Java uitgaan, even als de Engelschen naar B.-Indië doen, om slechts geld te maken en naar Europa terug te nemen. Nadat hij aan het land en aan de luchtstreek gewoon geraakt is, en na zijne fortuin in den aankoop van een landgoed of in den aanleg van eene plantagie op gouvernementsgrond belegd te hebben, verkiest hij dikwijls om een gezin in zijn aangenomen vaderland te stichten, liever dan hen, die zijnen naam dragen, zijnen eigenen vroegeren moeijelijken kamp te zien hernieuwen onder de onbekende scharen van zijn geboorteland.

Vele Nederlandsche familiën hebben aldus diepen wortel in het land geschoten door eene bestendige vestiging gedurende eene reeks van geslachten op hunne eigene landgoederen, meestal hunne meisjes te huis met behulp van gouvernantes opvoedende, maar doorgaans hunne jongens op den leeftijd van acht of tien jaren naar de school in Nederland zendende, om door eene ruwere luchtstreek en door eene strengere behandeling gehard te worden voor de toekomstige pligten van den mannelijken leeftijd.

De meeste van de afwezige eigenaren van landgoederen zijn

jonge lieden, die hunne eigendommen op Java door erfenis verkregen hebben, terwijl zij in Nederland opgevoed werden, en die hunne inkomsten in Europa verkiezen te verteren, instede van eene ballingschap op Java; maar men zeide mij, dat wanneer zulke afwezige eigenaren eenigen tijd op hunne landen op het eiland kwamen doorbrengen, zij niet zelden hetzij bestendig daarop bleven dan wel het overig gedeelte van hun leven beurtelings op Java en in Europa doorbragten.

Deze van ouds-gevestigde plantagien en landgoederen, met de oude familien nog steeds daarop verblijvende, vormen sterke banden tusschen Europeanen en inlanders, en strekken om het getal van bestendige Europesche ingezetenen dagelijks te vermeerderen.

Bij het einde van de loopbaan eens Nederlandschen ambtenaars keert hij meestal, even als de Engelsch-Indische officier of ambtenaar, naar Europa met zijn pensioen en zijne besparingen terug, om daar hetzij tijdelijk dan wel bestendig te verblijven. Even als de Britsch-Indische ambtenaar vindt hij zich een vreemdeling onder een vreemd volk en in een vreemd land, waarop hij niettemin immer gewoon was als op zijn vaderland terug te zien. Nadat de eerste herleving der herinneringen zijner kinderjaren hare bekoorlijkheid verloren heeft, vindt de gepensioneerde ambtenaar zich zonder bezigheid en zonder aanzien; hij heeft zijn leven vrij van geldelijke zorgen, als een bestuurder en als een edelman door landaard, kleur en beroep doorgebragt; hij keert, behalve in eenige weinige uitzonderingen, tot betrekkelijke armoede, onbekendheid en lediggang terug. Hij vindt de landelijke bezittingen van zijn geboortegrond, het gezag, het aanzien en den invloed, die de goede zaken dezer wereld uitmaken, aan zijne landgenooten te huis toebehoorende, tusschen wien en hemzelven de hebbelijkheden des levens en de wederkeerige onbekendheid noodwendig eene onoverkomelijke klove gegraven hebben. Hij kan niet anders dan zich herinneren dat deze mannen, die op hem als op een kolonist nederzien, in dat mistachtige Nederland slechts dezelfde

plaatsen van gezag en magt bekleeden, die hij op het zonnige eiland der zuidelijke zeeën innam. Hij kan slechts meesmuilen en groote oogen opzetten wanneer hij bevindt, dat hij, die op Java het lot van millioenen bestuurde, in Nederland dikwijls niet geschikt geacht wordt om met de aangelegenheden van een dorp vertrouwd te worden.

Even als zoo vele Anglo-Indianen eet hij zijn bloed op. Maar ongelijk aan hen blijft hem het middel over om naar den kring van zijne vroegere werkzaamheden en nuttigheid terug te keeren, om daar den avond van zijn leven in een gezegend klimaat en in het genot van al de beschaafde genoegens van Europa door te brengen. Na eenige weinige jaren op het vasteland doorgebragt te hebben, en wanneer de opvoeding van zijne kinderen niet langer zijne aandacht vereischt, keert de gepensioneerde ambtenaar van Java gemeenlijk Europa voor altijd den rug toe, en begeeft zich weder naar het land zijner aanneming. Daar belegt hij zijne besparingen in den aankoop van een landgoed of in den aanleg van eene plantage op gouvernementsgrond; en zijne overige dagen vlieten vreedzaam en kalm henen ter plaatse waar zijne waarde gekend en geeërbiedigd wordt, waar zijne kinderen, die hem in het bedrijvig leven der kolonie opgevolgd hebben, zich nog van tijd tot tijd om zijne tafel verzamelen kunnen, en waar hij omringd is van oude vrienden en betrekkingen, even als hij gewikkeld in landelijke ondernemingen, die, instede van als beneden zijnen vroegeren rang en maatschappelijke toestand geacht te worden, integendeel als de natuurlijke en geëerbiedigde werkzaamheden, geschikt voor het eervol besluit van een welbesteed leven, worden aangemerkt.

Nieuwe partikuliere landgoederen. — Deze aanwending van ambtelijke besparingen en van door het kultuurstelsel gemaakte fortuinen heeft de waarde van de weinige partikuliere landen op Java zoo hoog opgevoerd, dat zij boven het bereik van de meeste daarnaar dingende koopers vallen, terwijl de voordeelen van een landgoed en verblijf op Java eene navraag naar land hebben doen ontstaan, welke deze weinige partikuliere

eigendommen te klein in getal zijn om te vervullen. Van daar de tegenwoordige sterke aandrang bij de leden van het bestuur, die door de Europesche ambtelooze ingezetenen, zoowel kooplieden als planters, aangespoord worden om een gedeelte van het overige van het eiland in partikuliere landgoederen te verkeeren, door den verkoop van het land tegen eenen prijs gelijkstaande met het kapitaal van het verschil tusschen het een vijfde van het gewas met het een zevende van den arbeid, welke nu ontvangen worden, en de drie vierden van één ten honderd over de geheele waarde van het landgoed, die door den partikulieren landbezitter zouden betaald worden.

Het denkbeeld om landgoederen aan de inlandsche aristocratie te schenken, wordt door allen verworpen. De Nederlanders zeggen, dat zij voortreffelijke bestuurders over hunne landgenooten onder het toezigt van Europeanen, maar ellendige landheeren uitmaken. De weinige overblijvende inlandsche landeigenaren verliezen spoedig hunne slecht beheerde eigendommen door de uitwerking van oorzaken, die hunnen staat van beschaving eigen zijn. Met de mededinging van schrandere en welopgevoede Europesche landheeren en administrateuren, die hunne landerijen door aanzienlijke uitschotten van kapitaal beheeren, doen de onwetendheid in den landbouw, de zorgeloosheid en de afkeer om geld in den grond te steken, die den inlanders aangeboren zijn, hun goed vervallen en eindelijk in andere handen overgaan. Niemand anders dan eenige theoristen in Nederland stelt daarom voor om de inlanders op Java tot landeigenaren te maken of het natuurlijk overwigt van den Europeschen landeigenaar te verstoren. Een groot argument inderdaad, dat tegen de schepping van meerdere partikuliere landgoederen aangevoerd werd, is de omstandigheid, dat een aanmerkelijk gedeelte van de weinige thans bestaande allengs in de handen van Chinezen gevallen zijn, die hardvochtige en afpersende meesters zijn, ofschoon zij, ongelijk aan de inlandsche landheeren, voorzeker hunne eigendommen verbeteren.

De schepping van nieuwe partikuliere landgoederen uit de

bebouwde gedeelten van de gouvernements-landen op Java schijnt niet aan veel bedenking onderhevig te zijn. In tegendeel wordt erkend, dat zij de voortbrengselen des lands aanzienlijk vermeerderen zou door den bijstand, dien de partikuliere landheeren op Java of hunne Europesche beheerders aan hunne opgezetenen verleenen, en door dat de oplettendheid, die dezen aan de geheele bebouwing van het land wijden, grooter is dan die, welke de Nederlandsche ambtenaren en contractanten aan iets anders dan het gewas, dat verwerkt worden moet, wijden kunnen.

Men beweert, dat de drang der omstandigheden en de openbare meening weldra het Nederlandsche Gouvernement verpligten moet om dezen weg in te slaan. Niet de helft van het eiland is tegenwoordig bebouwd; en daar de bevolking bij de algemeene welvaart snel toenemende is, is het te verwachten, dat de regering haar tegenwoordig stelsel tot de nu onbebouwde gedeelten des eilands uitbreiden en de oude bebouwde districten aan partikuliere Europesche landeigenaren overdoen zal.

De Nederlandsche ambtenaren twijfelen er aan of het Gouvernement deze verandering maken zal, hoewel zij toestemmen, dat de strekking der openbare meening in die rigting ligt; maar het batig slot is voor het moederland van zulk een gewigt, dat het bestuur in Nederland, zegt men, moeijelijk zijne onbepaalde vermeerdering, als een gevolg van het kultuurstelsel en de toenemende bevolking des eilands, kortwieken zal.

Eene bedenking tegen deze verandering, waarop sterk aangedrongen wordt, is hare strekking om de inlandsche aristocratie te vernietigen. De beste Nederlandsche staatslieden beschouwen de regten, het welvaren en de gevoelens van de inlandsche edellieden evenzeer geregtigd om ontzien te worden als die van den inlandschen landbouwer. Zij weigeren om de eersten landeigenaren te maken, omdat zulks noch tot hun eigen voordeel noch tot dat van het gouvernement en van het land strekt. Maar zij achten zich gehouden om de inlandsche hoofden in hunne gewone plaatsen van gezag, inkomst

en waardigheid te handhaven. Dit alles te bewaren werd in de toepassing in die gedeelten des eilands, welke uit partikuliere landgoederen bestaan, onmogelijk bevonden. De Europesche en Chinesche landeigenaar verdringt spoedig het inlandsche hoofd in zijnen invloed over den landbouwenden stand. De trotsche inlandsche groote wil de betrekking van mandoor of van hoofd op het landgoed niet aannemen, welke beiden door den landeigenaar benoemd en afgezet kunnen worden; zoodat de mandoors en hoofden van het landgoed, even als onze beambten in B.-Indie, moeten worden gezocht onder de beste staaltjes van eene geringere klasse dan de oude inlandsche aristocratie. Dezen en de verkozen dorpshoofden, die almede door den landeigenaar of door zijn administrateur bevestigd en afgezet kunnen worden, worden spoedig de eenige bestuurders van de landbouwers in het district. Ofschoon de plaats van de hoogste inlandsche ambtenaren in den landraad in deze districten van partikuliere landen in stand gehouden wordt, wordt niet te min nog hun gezag zeer geknot door dat het bestuur des volks in werkelijkheid van hen op de landeigenaren en op hunne inlandsche officieren van policie overgegaan is. Daar het ambt van wedana en de onderscheidene werkzaamheden der mantries op deze plaatsen nutteloos of onbeduidend geworden zijn; heeft men die of moeten afschaffen, of zijn zij althans door den ouden adel niet langer aangenomen. De slechtsten onder de plaatselijke aristocratie zijn daar tot in de gelederen van den boerenstand afgedaald, terwijl de overigen naar andere districten uitgeweken zijn, waar het bestuur over hunne eigene landgenooten nog door tusschenkomst van huns gelijken uitgeoefend wordt, overeenkomstig hunne meening omtrent hetgeen aan aanzienlijke geboorte en aan hun erfelijk regt van bestuur over het volk verschuldigd is.

Bewonderenswaardig beheer van oude landgoederen. — Deze bedenkingen tegen de schepping van nieuwe landgoederen betreffen echter slechts de persoonlijke vraag met opzigt tot de inlandsche grooten; want de boerenstand op de partikuliere

landen schijnt zedelijk evenmin als ligchamelijk door hun gemis te hebben geleden. Het maatschappelijk gebouw der inlandsche zamenleving is waarschijnlijk geschonden geworden door de vernietiging van den hoeksteen der oude inlandsche aristocratie, zoowel op de partikuliere landen op Java als over ons geheel gebied in B.-Indie. Maar op Java hebben hare vervanging door Europesche landeigenaren en de rijkdom, die de algemeene navolging van het gouvernements-kultuurstelsel geschonken heeft, dezelfde demoralisatie des volks behoed. Nijverheid heeft daar de plaats van luiheid ingenomen, en misdaad plaats gemaakt voor vrede en orde. Op sommige van de partikuliere landen heeft het algemeen welvaren de misdaad bijna geheel uitgeroeid, bijzonder daar waar de eigenaar zijn eigen goed beheert.

De goede verstandhouding tusschen landheer en opgezetene, zoowel als tusschen den te werk gestelde en den werkverschaffer op Java, is grootendeels te wijten aan het bewonderenswaardige reglement op het beheer der partikuliere landen, dat in 1836 uitgevaardigd werd, en waaraan sedert dien tijd met zorg de hand gehouden wordt. Dit reglement zal men verder uitgelegd en beoordeeld vinden in het volgende hoofdstuk over de betrekking tusschen Europeanen en inlanders.

De Nederlanders beweren niet een verheven gezigtspunt van hunne roeping in Indië te nemen. Zij meenen dat Java hun gegeven is als eene hulp en onderstand voor hun klein moederland en als een aangenaam verblijf voor henzelven; en zij achten hunne verpligting jegens dat land wel vervuld te zijn, wanneer zij de tevredenheid en goede gezindheid van zijn volk gewonnen hebben. Dit bereiken zij door aan de aristocratie uitsluitend gezag en eer te schenken, en door aan allen vrede en voorspoed, werkelijke bescherming voor leven en goed en het ongestoord genot van hun eigen geloof en gewoonten te verzekeren. Wij hebben gedacht den inlander te zullen winnen door in werkelijkheid Europeanen uit B.-Indië te weren, tenzij dezen louter voorbijgaande ambtenaren waren; en onze

Indische bestuurders staan nu dobberende tusschen deze door overlevering aanbevolene staatkunde en de werkelijke aanmoediging van den Europeschen ondernemingsgeest om der minne van de geldelijke uitkomsten. De Nederlanders halen dit aan als een bewijs van de huichelarij, die ons door alle natiën van het vasteland aangewreven wordt; en zij zeggen, dat onze voorgewende drijfveeren hetzij onbegrijpelijk hetzij ongeloofbaar zijn zoowel voor inlanders als voor andere Europeanen, geen van welken aan de verzekeringen geloof slaan van veroveraars, die voorgeven voor het welzijn van den veroverde instede van voor hun eigen welzijn het bestuur te voeren. De Nederlanders beweren, dat zoo de Engelschen zich van een billijk gedeelte van het veroverd gebied hadden meester gemaakt, dit als eene begrijpelijke handeling, die onder de omstandigheden te verwachten en met de regten en gebruiken van eene verovering in overeenstemming was, meer bevredigend voor het overig gedeelte der bevolking zou geweest zijn. En laatstelijk zeggen zij, dat indien onze voorgewende beweegredenen waar waren, alsdan onze staatkunde onoordeelkundig zou zijn, aangezien zij, zonder de inlanders voor ons te winnen, belemmeringen heeft gelegd in hetgeen ten laatste toch moet gebeuren, daar finantiele, maatschappelijke en zelfs menschlievende overwegingen ons er vroeger of later toch toe zullen brengen om groote gedeelten van den grond door Europeanen te bezetten voor de ontwikkeling van zijne hulpbronnen, voor de bestendige vestiging van welopgevoede Europeanen en voor de latere beschaving en bekeering der heidenen.

Hoopvolle vooruitzigten voor Europeanen op Java. — Terwijl dit de tegenwoordige voordeelen zijn, die de Nederlandsche kolonisten op Java genieten, zijn ook hunne toekomstige vooruitzigten vol hoop. De snel toenemende voorspoed van het land verspreidt zijne voordeelen over allen; en de gelegenheid daartoe zal aanzienlijk vermeerderd worden door de invoering van spoorwegen, waarnaar sterk verlangd wordt. Het gouvernement wordt aangespoord om het beginsel van het kultuurstelsel toe te passen door een gedeelte van het tegenwoordig aan-

zienlijk jaarlijksch batig overschot aan de vervaardiging van spoorwegen te besteden. Gelegenheden om dit goedkoop ten uitvoer te brengen doen zich nu voor door de onlangs gedane ontdekking van steenkool in de nabijheid van Batavia; en goedkoope gouvernements-spoorwegen zouden niet alleen tot de algemeene welvaart bijdragen, maar ook de inkomsten doen toenemen en den aandrang op de wegen voor vee verligten, daar deze naauwelijks toereikend zijn voor het ontzettend toenemen van den vervoer van producten in de laatste jaren. Door ijzerbanen aan te leggen, door nieuwe landgoederen te scheppen en door het tegenwoordig kultuurstelsel tot de woeste gedeelten des eilands uit te strekken, heeft het Nederlandsche Gouvernement een bijna eindeloos geldelijk vooruitzigt op Java voor zich; de voortbrengselen des eilands zouden belangrijk vermeerderd, de partikuliere handel bevoordeeld worden, en de Europesche eigenaar zou allengs den invloed zijner beschaving over de geheele geschakeerde oppervlakte des eilands verspreiden.

Voorregten en zedelijk overwigt van den Europeaan. — Maar behalve deze stoffelijke voordeelen, die voor den Europeaan op Java weggelegd blijven, schenkt het Nederlandsche Gouvernement hem een maatschappelijk en zedelijk hooger standpunt en overwigt over den inlander, dat, volgens de bewering der Nederlanders, noodzakelijk is voor het goed bestuur eener talrijke inlandsche bevolking door eenige weinige verspreide Europeanen, en dat, terwijl het voor den Europeaan streelend is, in dadelijke overeenstemming blijft met de onderscheid makende en eerbiedige gevoelens van den inlander. Natuurlijk zouden gevoelens van misnoegen verwekt worden, indien de Europeanen elke betrekking, alle magt en eerbewijzen alleen aan zich hielden; maar het volslagen gemis aan mededinging en de afzonderlijke wegen, die voor elk aangewezen zijn, gepaard met het aanzien en den eerbied, die aan de hoogere inlanders verzekerd blijven, verhoeden, dat de voorregten des Europeaans met afgunst of haat worden aangezien.

De staatkunde der Nederlanders is in dit opzigt regtlijnig

tegenovergesteld aan de onze. Zij meenen, dat elke poging om den inlander voor de wet met den Europeaan gelijk te stellen, falen moet. Zoolang een klein getal Europeanen heerschappij voert over groote aantallen inlanders, en die heerschappij in geval van tegenstand door de hun als Europeanen en als de kinderen der beschaving aangeboren magt met kracht doet gelden, zoo lang zal ook de Europeaan, wat ook de wet zeggen moge, de meerdere zijn, en zoo lang zal hij als zoodanig door den inlander aangemerkt worden. Zoodra de inlanders onze gelijken in ligchaam en in verstand worden, zullen zij, afgescheiden van eenige wet, ons waarschijnlijk niet toelaten om met der daad hunne meesters te blijven. De Hollanders, de spoedige bereiking van zulk eene toestand niet wenschelijk achtende, weigeren om den inlander te onderwijzen en houden inmiddels het gezag van de Europeanen op, niet zoo zeer als een middel om hunne heerschappij te behouden, waarvoor zij even als wij op hunne kloeke harten en armen vertrouwen, maar als een middel om haar gemakkelijk, rustig en vooral onkostbaar te handhaven.

Onder andere voorbeelden, die mij aangehaald werden, hoe ver het algemeen gevoelen der Europeanen op Java in deze rigting gaat, behoort het volgende. Een inlandsch regent, die de vergunning van de dochter van een arm en gering Hollandsch huisgezin gekregen had om haar te trouwen, ofschoon haar maatschappelijken toestand belet zou hebben dat zij, behalve als eene dienstbode, het huis van iemand der Europeanen, waarmede de regent dagelijks op eenen voet van gelijkheid omging, binnen trad, vroeg de vergunning van het Gouvernement tot dit huwelijk, en ontving tot antwoord zijn ontslag uit zijn ambt van regent. Dit werd mij door een Nederlander verhaald als eene lofwaardige handhaving door het Gouvernement van het aanzien der Europeanen, en als eene behoorlijke straf voor de onbeschaamdheid van een inlander, hoe hoog ook geplaatst, die er aan kon denken om eene Europesche vrouw, hoe gering ook, te trouwen. Veel van de innige bekendheid met inlandsche begrippen en

gebruiken die de Nederlanders bezitten, is ongetwijfeld te wijten aan de niet zeldzame gewoonte van jonge Nederlanders om met inlandsche of Chinesche vrouwen te leven; maar het enkele vermoeden van zulk eene betrekking tusschen eenen inlandschen man en eene Europesche vrouw verwekt algemeenen afschuw.

Ter instandhouding van het aanzien der Europeanen, willen de Nederlanders ook den Europeaan niet vergunnen om huisbediende bij een inlander te zijn; en geen inlander zou zich verstouten om onder de Nederlanders te rijden met een Europeschen koetsier of met een Europeschen tafelschuimer, onderdanig op de voorbank gezeten, zijne meesters vleijende, en aan beiden Europeanen en inlanders vertoond wordende als eene beleediging voor de eersten en als eene schaamtelooze uittarting voor de laatsten. Zulke zaken beschouwen de Nederlanders als van geen gewigt in Europa, waar zij geene verdere uitwerking hebben, maar als een allerslechtst voorbeeld en van allerslechtste strekking onder een volk van Oosterlingen, die allervaardigst zijn in het begrijpen van wenken en in het geven van de ware inlandsche meening aan zulke handelingen.

Op gelijke wijze laat men niet toe, dat dronken Europesche soldaten en matrozen, onopgemerkt door de Europesche overheid en zonder dat deze zich om hen bekommert, in de straten der hoofdsteden rondslingeren en nederliggen, te midden van de bespotting en verwijtingen van een oploop van verontwaardigde Javanen. Elke Europeaan, die aldus zich zelven en zijn land tot schande strekte door de vertooning van eene lage ondeugd, waarvan de sobere inlander bijzonderen afkeer heeft, zou onmiddellijk door de talrijke Europesche politie der hoofdstad in verzekerde bewaring worden genomen, tot dat hij zijn bewustzijn wederkreeg, en dan naar zijn schip of zijne kazerne teruggezonden met eene zeer geringe kans om ooit weder verlof te krijgen.

Tegengang van Europesche kennis onder de inlanders door de Nederlanders. — Met hetzelfde doel om het aanzien der Europeanen te handhaven, gaat de openbare meening der Neder-

landers het gebruik van eenige andere taal dan de Oosterschen tegen. Gedurende mijn geheel verblijf op Java, te Batavia zoowel als in de bovenlanden, ontmoette ik slechts één enkelen inlander, die eenige Europesche taal spreken kon, ofschoon eenige van de bedienden in de hotels een daarop gelijkend jargon ten nutte van de reizigers tot hunne dienst hadden. De eenige uitzondering was een Javaan van aanzienlijke geboorte, die in Europa geweest en die te Parijs een eerste kunstenaar geworden was. Hij had met lof, zoowel op de Parijsche als op de Londensche tentoonstellingen schilderijen vertoond, en deed mij een bewonderenswaardig schilderstuk zien, dat hij juist op last van Prins Albert voltooid had, de wijze voorstellende waarop de herten te paard ingehaald en met het lange maleische mes, dat ik op de groote jagt te Bandong gezien had, afgemaakt worden. Hij sprak Engelsch, Fransch en Duitsch goed, en Hollandsch waarschijnlijk even vlug als de talen, waarin ik bevoegd was zijne kennis te peilen. Hij verhaalde mij, dat hij, zoodra hij eenige Europesche taal met een Nederlander, hetzij ambteloos of ambtenaar, sprak, hij bijna altijd in het Maleisch of Javaansch beantwoord werd. De eenige andere inlanders, waarvan ik als eenige Europesche taal kennende hoorde gewagen, waren twee der regenten, die volkomen goed Hollandsch spraken, maar er nooit eenigen Nederlander toe konden brengen, om hun anders dan in de landtaal te antwoorden.

De opvoedingsinrigtingen van het gouvernement op Java zijn tevens talrijk en voortreffelijk, maar blijven bepaald tot de hoofdsteden. Ik werd onderrigt dat zij, zoowel als de pogingen der zendelingen, in hare werking beperkt werden, zoodat zij de zuiver inlandsche bevolking der binnenlanden en vooral alle inlanders van rang en fortuin uitsluiten. De aristocratie des lands wordt dus werkelijk tot eene gedwongene onwetendheid van alle gewone elementen eener Europesche opleiding zoowel als van Europesche talen gedoemd.

Met een hooger gezigtspunt van onze verpligtingen hebben wij tot nog toe slechts een gering aantal van de meer beschaafde

rassen van B.-Indië, die ons Engelsch onderrigt wilden aannemen, opgevoed, en zoo velen bekeerd als wij konden overreden om zich te onderwerpen aan het martelaarschap van verstootelingen van hun huis en gezin te worden, zonder zelfs de vergoeding van de ondersteuning en den bijstand der Christenen. De Nederlanders beschouwen dit van onze zijde als eene zelfmoordende staatkunde, maar erkennen, dat onze grootsche menschlievende beweringen voor het aangezigt van Europa ons naauwlijks eene andere keuze overlieten.

Gevoelens van de Nederlanders omtrent wettelijke gelijkheid tusschen den Europeaan en den inlander. — Wat zij echter verklaren geheel buiten staat te zijn om te begrijpen, is waarom wij, niet tevreden met aldus onze Indische heerschappij te verkorten, inmiddels die heerschappij voor inlanders zoowel als voor Europeanen zoo onvoldoende als mogelijk maken door gestadige voorstellen en pogingen om allen, hoogen en lagen, rijken en armen, blanken en zwarten, tot het levenlooze waterpas eener louter denkbeeldige wettelijke gelijkheid te doen afdalen.

Dat onze Indische wetgevende magt deze gelijkheidswoede zoo ver zou drijven om de ontwapening van Europeanen na den opstand van 1857 voor te schrijven, lag zoo ver buiten alle verwachting, dat ik slechts gissen kan welken naam de Nederlanders aan zulk eene staatkunde zouden geven.

Met betrekking tot de zwarte wetten, zooals de pogingen om ambtelooze Europeanen in het lijfstraffelijke aan de provinciale regtbanken ondergeschikt te maken, genoemd worden, vragen de Nederlanders waarom wij, wanneer de toepassing van gelijkheid voor onze geregtshoven tusschen de verschillende standen onder de inlanders zelven een der tegen ons aangevoerde hoofdgrieven is, er toch in volharden om al de slechtste gevoelens der Europeanen tegen inlanders op te wekken door gedurige bedreigingen om den ambteloozen Europeaan op dezelfde lijn te plaatsen? Zij verwonderen er zich over, dat indien zij zelven, een democratisch volk van ras en bij overlevering, door

het aristocratisch en onderscheiding makend karakter van den inlander gedwongen geworden zijn om in het bestuur over Java hunne oude indrukken en begrippen op te geven, het aristocratisch Engeland er op zou blijven staan om democratische instellingen en denkbeelden van gelijkheid op te dringen aan het volk van B.-Indië, bij hetwelk het geloof aan de onuitroeïbare eigenschappen van het verschil van geboorte, en aan de billijkheid en noodzakelijkheid der meest uitsluitende voorregten, alleen op deze aanspraken gegrond, het eigenlijke wezen van de godsdienst en zelfs van hunne dagelijksche gewoonten uitmaken. Zij vroegen of wij zoo onbekend met de inlandsche denkwijze waren, dat wij niet wisten, dat de inlander zijne gelijken veracht, en slechts hen eerbiedigt aan wie hij verpligt wordt eerbied te betoonen; en zij wilden weten hoe wij zulke droombeelden konden blijven koesteren, niettegenstaande op de noodzakelijkheid van uiterlijken eerbied door de inlandsche hoofden, door wier tusschenkomst wij het volk bestuurden, zoo veel sterker aangedrongen wordt dan door de Europeanen? Wanneer ik antwoordde, dat wij het volk niet door eenige inlandsche hoofden maar regtstreeks zelven regeerden, hoewel B.-Indie vol inlandsche hoofden van aanzienlijk geslacht en groote fortuinen met magtigen plaatselijken invloed was, eindigde ons gesprek gemeenlijk met een schouderophalen of met eene beleefde opmerking, dat ons volk gemakkelijker te besturen dan het hunne zijn moest, of dat anders de opstand van 1857 niet de eerste daad van verzet zou geweest zijn van een ligchaam van edellieden, misnoegd omdat zij van elk billijk aandeel in het bestuur van hunne eigene landgenooten verstoken werden, maar in het bezit gelaten van magtige middelen om kwaad te stichten als landeigenaren en als leenroerige heeren over groote scharen van hun toegedane leenmannen en aanhangers.

HOOFDSTUK V.

De betrekkingen tusschen Europeanen en inlanders.

Vriendschappelijke gevoelens. — Dwaalbegrip omtrent den haat tegen de Nederlanders. — Hartelijke omgang in beroepsbezigheden. — De meester en de bediende. — De landheer en de opgezetene. — Gedwongen arbeid. — De contractant en de arbeider. — Afwezigheid van verachting en verguizing. — Redenen van hartelijkheid tusschen den Europeaan en den inlander. — Bewijzen van eerbied. — Afwezigheid van mededinging. — Bestuur door tusschenkomst van de inlandsche hoofden. — Tegenwoordige en toekomstige verbetering der hoofden.

Vriendschappelijke gevoelens. — De geldelijke en commerciele uitkomsten van de staatkunde van generaal van den Bosch zijn in een vroeger gedeelte van dit werk aangetoond; maar indien het zijnen grooten geest vergund kan zijn om uit de hoogte op de uitkomsten van zijnen aardschen arbeid neder te zien, dan kunnen wij welligt aannemen, dat hij met het meeste welgevallen den maatschappelijken hoofdtrek in het leven op Java, ik bedoel de tegenwoordige voortreffelijke stemming tusschen inlander en Europeaan, als het beste gevolg beschouwt van zijne beide uitnemend geslaagde proefnemingen, te weten het kultuurstelsel en het bestuur des volks door tusschenkomst van hunne inlandsche hoofden onder oppertoezigt van Europeanen.

Dwaalbegrip omtrent den haat tegen Nederlanders. — Er bestaat een algemeen denkbeeld onder de Engelschen in het Oosten, dat de Nederlanders door de inlanders op Java gehaat zijn, en dat bij elken aanval op Nederlandsch-Indië door de

Engelschen of andere Europeanen, gereedelijk door de inlanders bijstand zou verleend worden. Dit begrip is grootendeels te wijten aan den haat tegen de Nederlanders, die te Singapore openlijk aan den dag gelegd wordt door de inlandsche handelaren in den Archipel, waarvan de meesten van onafhankelijke inlandsche staten of van ongeregelde Nederlandsche onderhoorigheden komen, en allen van welken door de strenge beteugeling der zeerooverij door de Nederlandsche kruisers geleden hebben. Naar de eenstemmige verklaring der Engelschen en andere vreemdelingen op Java, zoowel als naar den zigtbaren aard van het gestadig verkeer tusschen Europeaan en inlander te oordeelen, wordt deze haat zeker niet door den Javaan gedeeld, maar kenmerken integendeel de betrekkingen van den Europeaan en den inlander zich door eene vriendelijkheid en door een wederkeerig ontzag, die het gevolg zijn der stelsels, welke ik heb pogen te schetsen. Het onderscheid in het gevoel, dat door de inboorlingen van Java en door het overig gedeelte van den Archipel jegens de Nederlanders gekoesterd wordt, schijnt het uitvloeisel te zijn der toepassing van den stelregel der Romeinen: „Parcere subjectis, debellare superbos."

De oogmerken, die de inlandsche grooten en het volk op Java zouden kunnen aansporen om tegen het tegenwoordig bestuur der Nederlanders op te staan, zijn te weinig en te zwak om eenen opstand waarschijnlijk te maken, tenzij als eene opwelling van godsdienstig gevoel.

Het vorstelijk huis van Soerakarta heeft bij traktaat het bijna onafhankelijk bestuur van zijne familie-domeinen; maar zijn invloed op het overig gedeelte des eilands, die echter nooit met dien van den grooten Mogol over zijne indische schatpligtigen gelijk stond, is door den loop des tijds veel verzwakt geworden. De mindere vorsten in de andere oorden des eilands hebben evenveel gezag en meer veiligheid als Nederlandsche regenten dan zij immer onder den Keizer genoten; en de begrippen des lands zijn tegen eenig landbezit door inlanders tenzij door de besturende magt. De tegenwoordige landelooze toestand van

den Javaanschen groote is mitsdien eene voortzetting van den ouden staat van zaken, en wordt waarschijnlijk niet als eene grieve herdacht, terwijl het werkelijk, schoon onder opzigt gesteld bestuur over zijne landgenooten en de praal en persoonlijke waardigheid van het ambt, die de Nederlanders wijsselijk bevorderen, alles uitmaken wat hij onder eene inlandsche regering zou kunnen verwachten, en zijne begeerten schijnen te bevredigen. Onbestendigheid in het persoonlijk ambt en gezag is in het Oosten een al te dagelijksch verschijnsel dan dat de plotselinge en soms grillige afzetting van een regent of een wedana door de Nederlanders iets anders dan een individueel misnoegen zou kunnen stichten; en de wijze staatkunde om eenen opvolger van den regent uit dezelfde familie te kiezen, en om de keuze van den wedana aan het volk over te laten, geeft den grooten eene meerdere veiligheid dan zij onder eene zuiver willekeurige inlandsche dwingelandij zouden genieten.

Evenmin zouden de inlandsche grooten waarschijnlijk overgehaald worden om eenen vreemden aanval op hunne Nederlandsche meesters te ondersteunen in de hoop van hunne eerzucht of geldzucht bevredigd te zien. De voormalige Engelsche regering maakte hen niet tot landheeren en vermeerderde evenmin hun gezag. Integendeel, zij ontnam hun hun aloud bestuur over het volk en de bedeeling des regts, en maakte hen louter ledigloopende, onbeduidende en magtelooze pensioentrekkers. Het is aan de Nederlanders, dat zij hun herstel zelfs in ambtelijken rang en gezag verschuldigd zijn; en zulke herinneringen kunnen moeijelijk den wensch doen ontstaan om hunne Nederlandsche voor andere Europesche meesters te ruilen.

Zonder de medewerking der inlandsche edelen verwacht geen Indisch staatsman eenige afdoende hulp van eene Oostersche bevolking; maar zelfs de wenschen van den Javaschen landbouwer zouden nu waarschijnlijk ter gunste van de Nederlanders tegen een Europeschen aanval uitvallen. Met uitzondering van de zeer bevredigende politie en justitie, welke wij invoerden, schijnen des Javaschen landmans herinneringen van het bestuur

der Engelschen niet gelukkig te zijn. Onze pogingen om hem een afzonderlijk eigendomsregt te schenken werden door hem noch begrepen noch gewaardeerd; onze afschaffing van zijne oude opbrengst in arbeid was welgevallig, maar in strijd met zijne denkbeelden, vreemd aan het oude landsgebruik, en werd meer dan opgewogen door de Engelsche landelijke belasting, de herinnering van welker invoering en ontzettend hoog bedrag meestal verbonden is aan de herdenking van ons bestuur. De gemeene man erkent ten volle zijnen tegenwoordigen bloeijenden toestand, en elke landbouwer moet noodzakelijk beseffen, dat de groote toeneming van zijnen rijkdom, zijne bevrijding uit de klaauwen van den geldschieter, en de trapsgewijze afneming van de dwingelandij der inlandsche hoofden het gevolg zijn van het Nederlandsch bestuur, zoo als dit sedert de invoering van het kultuurstelsel uitgeoefend wordt. De Nederlanders koesteren dan ook geene vrees dat eenige inval van Engelschen of andere Europeanen van de zijde van de inlanders van Java ondersteuning vinden zou, ofschoon het tijdelijk welslagen van den opstand in B.-Indië, met de veertiendaagsche berigten van de wederoprigting van het Mohammedaansche rijk van Delhi en van de verdrijving der Engelsche bestuurders uit dat land, de Nederlanders noopten om voorzorgen te nemen tegen elke mogelijke uitbarsting van Mohammedaansche geestdrijverij.

De Nederlanders zeggen ook, dat slechts enkele welopgevoede of van nature schrandere inlanders in staat zijn om hetzij de weldaad of wel de verdienste van hun vrede en veiligheid te schenken te waardeeren, en dat al de anderen slechts zien op hetgeen henzelven raakt. Ofschoon vatbaar voor groote gehechtheid aan den man, die hunne bewondering door schitterende eigenschappen gewonnen heeft, hebben de inlanders nogtans geen denkbeeld om het goud hunner vurige persoonlijke genegenheden tot een dun overtreksel voor een geheel ras van bestuurders uit te slaan.

Hartelijke omgang in beroepsbezigheden. — De aard der betrekkingen tusschen Europeaan en inlander op Java is even

verschillend van dien in B.-Indië als de louter formele aanraking tusschen onovereenstemmende ambtgenooten zulks is van het hartelijke en vriendschappelijke verkeer in beroepsbezigheden van gelijken met dezelfde werkzaamheden en belangen.

In B.-Indië wordt de tijd der Engelsche ambtenaren zoo zeer door hunne eigene ambtspligten, waarmede de inlandsche aanzienlijke stand niets gemeen heeft, ingenomen, dat de bezoeken van inlandsche heeren hetzij ontweken of wel tot den kortsten duur met eene schrale beleefdheid bestaanbaar besnoeid worden. Het gestadig beklag onder de ambtenaren is, dat zulke bezoeken eenen tijd verslinden, die niet bespaard kan worden, dat het moeijelijk is om onderwerpen voor gesprek te vinden, die beiden belang inboezemen, en dat de inlandsche aanzienlijke stand zulke bezoeken aflegt met het oogmerk om eenig doel te bereiken of om zich te bedienen van den invloed, dien eene gemeenzaamheid met den ambtenaar veronderstellen doet. De inlanders van B.-Indië van den anderen kant beklagen zich, dat hunne bezoeken dikwijls ontweken worden, en dat hun wensch om met hunne Engelsche bestuurders gemeenschap te houden, inderdaad tegengewerkt wordt. Voormaals, toen er minder Europeanen in het land waren, en toen de meeste Engelschen met inlandsche vrouwen leefden op eene wijze, die in de oogen van den inlander volkomen eerzaam en betamelijk was, bestond er althans een veelvuldiger en hartelijker verkeer. Met de toeneming van Europeanen, de verbetering der zedelijkheid en den beteren gezelschapstoon in de Engelsch-Indische maatschappij, zijn deze oude manieren gelukkig verdrongen; maar de weinige banden tusschen den Europeaan en den inlander, aldus verbroken, zijn niet door andere betrekkingen vervangen geworden. Van tijd tot tijd zijn pogingen tot een gezellig verkeer gedaan, vooral te Calcutta, waar de welopgevoede inlanders vele ongezellige vooroordeelen afgeworpen hebben; maar zulke pogingen zijn altijd mislukt uithoofde van het steeds blijvend verschil van gebruiken, beschaving en wijze van denken.

Op Java blijft het gezellig verkeer tusschen Europeaan en

inlander in werkelijkheid bepaald tot de voornaamste inlandsche edellieden; maar de algemeene band van gemeenschappelijke werkzaamheden en belangen onder evenlijnige, schoon aan geen naijver blootgestelde dienstpligten, doet zich door al de klassen der inlandsche aanzienlijkere standen en der ambtelooze zoowel als ambtelijke Europeanen gevoelen. Het afzijn van mededinging voorkomt botsing; gemeenschap en medewerking in den arbeid brengen eene onafgebroken verkeer van den natuurlijksten aard met zich, en wederkeerige belangen verschaffen talrijke gelegenheden tot wederkeerige verpligtingen en tot gemeenschappelijke raadpleging en beoordeeling, waardoor elke landaard allengs geleerd heeft om des anderen eigenschappen te waardeeren en voor des anderen gebreken en vooroordeelen verdraagzamer te zijn.

Dezelfde heuschheid is tot de verschillende betrekkingen des levens afgedaald en kenmerkt nu den algemeenen omgang tusschen Europeanen en hunne inlandsche bedienden, opgezetenen en afhangelingen van alle klassen.

De meester en de bediende. — De eenige betrekking, waarin de Engelschen en de inlanders in B.-Indie naauw te zamen gebragt zijn, is die van meester en bediende, en de jongste opstand getuigde van de kracht van dezen band. De Anglo-Indiaan is soms een ongezellig, ongevoelig dier, die zijne inlandsche bedienden als even zoo vele huismeubels behandelt; en in die gevallen wreekten de bedienden in den opstand bitter hunne gekrenkte gevoelens van menschelijkheid; doch bij de verreweg talrijker klasse van vriendelijke, bezadigde meesters, ja zelfs in vele gevallen waar van tijd tot tijd mishandeling doch zonder verachting plaats gevonden had, stond niemand de Engelschen zoo goed terzijde als de huisselijke bedienden. Alhoewel groot vertrouwen in Indische bedienden gesteld wordt, voelt de Engelschman in B.-Indië slechts in die weinige gevallen eene werkelijke gerustheid, waar hij zijns vaders oude bedienden kan krijgen, die hem als een kind gekend hebben, of waar hij door persoonlijke eigenschappen en eene minzame

behandeling gedurende een lang tijdvak de bewondering en genegenheid van zijne eigene dienstboden verworven heeft. Op Java heeft dezelfde invloed eene ruimere werking gehad en de kracht eener erfelijke gehechtheid verworven op die oude eigendommen, waar geslachten van dezelfde inlandsche opgezetenen en bedienden van geslachten van dezelfde landheeren en meesters afhankelijk gebleven zijn.

Het gebeurt slechts zelden, dat een Europeaan, van welken stand ook, op Java een inlander slaat. Javanen, Sundanezen en Maleijers zijn allen hoogst gevoelig voor een slag, tenzij hnn die op regterlijk gezag toegebragt worde; en elke Europeaan, die eenen bediende slaat, zal door dezen en welligt zelfs ook door al zijne andere vrije bedienden onmiddellijk verlaten worden. De omstandigheid, dat een klap gegeven is, wordt door de overheden als eene genoegzame regtvaardiging beschouwd voor zulk eene verlating, die anders een strafbaar feit is. Ingeval van beklag staat de Europeaan bloot aan eene beboeting door den resident ten beloope van vijfentwintig gulden. Maar daar de Nederlanders van oordeel zijn, dat de voorkoming eerder door het wegnemen van de aanleiding dan door bestraffing bereikt wordt, dragen zij zorg om den Europeaan geene verontschuldiging voor geweld jegens zijne bedienden te laten, daar zij hem een gemakkelijk middel verschaffen om zich van eene behoorlijke eerbiediging van zijne regten te verzekeren door de opzending van den inlandschen bediende naar den resident, om hem te straffen.

De landheer en de opgezetene. — De betrekkingen van de Europesche landheeren op Java met hunne inlandsche erfpachters en opgezetenen zijn over 't algemeen zeer vriendelijk. De regten der Europesche landeigenaren op den grond worden erkend en gehandhaafd, zoodat de inlandsche opgezetenen hen niet slechts als louter nuttelooze invorderaars van een gedeelte van hun gewas, maar als de eigenaars van het land, waaruit zij hun levensonderhoud trekken, beschouwen. De landheer heeft geene magt om zelf de bestraffing van zijne opgezetenen te

bevelen, en is aan eene boete en zelfs aan eene verwijdering uit de binnenlanden naar de hoofdstad en mitsdien aan eene ontzetting van het eigen beheer van zijn landgoed blootgesteld, indien hij zich tot geweld jegens de inlanders vervoeren laat. Hij kan slechts zijn volk hetzij naar het inlandsch hoofd van het land of naar den Europeschen resident zenden, met eene beschrijving van het vergrijp, waarop zoodanige bestraffing opgelegd wordt als de ambtenaar betamelijk acht en binnen zijne bevoegdheid ligt.

Daar de waarde van het landgoed geheel van het getal der landbouwers afhangt, en daar de Javanen, indien zij slecht behandeld of geslagen worden, naar naburige landgoederen uitwijken, zoo volgt hieruit, dat de Europesche landheer, behalve het wettelijke verbod, genoeg besef van zijn eigen belang heeft om hem van eenige daad van geweld in een oogenblik van hartstogt te weêrhouden. Integendeel is de landheer of zijn Europesche administrateur verpligt, om, ter verbetering van zijn landgoed, niet alleen de landbouwers met minzaamheid en ontzag te behandelen, maar zelfs om hun elken mogelijken bijstand te verleenen. Wanneer een jonge landbouwer zijns vaders huis wenscht te verlaten en zich op zichzelven te vestigen, of wanneer een nieuwe opgezetene zich op het landgoed komt nederzetten, is het gebruikelijk, dat de landheer hem genoegzaam geld leent om zijne hut zoowel als de gewone buitengebouwen, waarin hij zijne gewassen opstapelen en zijn vee stallen kan op te rigten, en ook dat hij hem een stel buffels, een ploeg en eene kar geeft, welke gift onherroepelijk wordt nadat de landman twee jaren op het goed den grond bebouwd heeft. De leening wordt bij termijnen zonder intrest terugbetaald, na welker kwijting de hut en buitengebouwen het eigendom van den opgezetene worden, dat hij met toestemming van den landheer verkoopen maar evenwel niet wegvoeren kan. De landheer wordt genoopt om deze voorschotten te doen, ten einde het getal van landbouwers op zijn goed te vermeerderen, en een evenredig grooter deel daarvan onder bebouwing te brengen, als wanneer hij

een vijfde van het buitengewoon rijstgewas en bovendien de opbrengst van ééns mans kosteloozen arbeid erlangt, die gebezigd kan worden voor de teelt van zulk veredeld gewas als de landheer op zijn eigen grond voor verkoop of uitvoer aankweekt.

De inlandsche landbouwer van Java wordt aldus verzekerd van de middelen om rijk te worden, en door het reglement op het beheer der partikuliere landen tegen afpersing of onderdrukking beveiligd. De landeigenaar is daarbij gehandhaafd in al de regten noodig voor de verbetering en voor het voordeelgevend en aangenaam genot van zijn landgoed, zonder dat hij inbreuk maakt op den eigenaardigen toestand van den Oosterschen erfpachter, en zonder dat de deur geopend wordt voor wederzijdsche beschuldigingen van onderdrukking of ontwijking van verpligtingen, welke in B.-Indië tusschen den inlandschen landheer en zijnen opgezetene zoo gemeen zijn. Te gelijkertijd telen de Europesche eigenaren van landgoederen op Java onder dit reglement koffij, indigo, suiker en tabak, en wel tot eene groote hoeveelheid en op zeer voordeelige voorwaarden, zonder dat er mogelijkheid bestaat voor zulk een tegenstand of zulk een misnoegen als nu de indigo-planters in Bengalen verarmen. Eene toepassing van dat reglement op de zemindar-districten van B.-Indië zou welligt nog de tegenstrijdige regten van eigendom in overeenstemming kunnen brengen, en verhoeden, dat het aanzienlijk Engelsch kapitaal, dat in de indigo-districten van Bengalen uitgelegd is, geheel verloren ga.

Men zal zien, dat de belasting van het gewas strikt op een vast gedeelte bepaald en tot een vijfde van den oogst beperkt is, en dat de opbrengst in arbeid van één dag in de zeven, zoodanig geregeld is, dat den opgezetene zes volle dagen voor zijne eigene landbebouwing overblijven. Zelfs de overeenkomst tusschen landheer en opgezetene, vóór dat het gewas gesneden is, aangegaan met betrekking tot het getal pikols, dat het aandeel des landheers uitmaken zal, kan, indien de oogst intusschen beschadigd is, door den opgezetene terzijde

geschoven worden, wanneer hij zijnen landheer aanzegt om zich tevreden te houden met eenvijfde van hetgeen de oogst werkelijk bedraagt. De opgezetene moet echter zijns landheers aandeel van het gewas aan de schuur des landheers brengen, vrij van kosten, behalve ingeval het gewas door de dorpelingen gesneden is, zoo als in een voorgaand hoofdstuk is uitgelegd, en het dorpshoofd is er voor verantwoordelijk, dat de opgezetene zijn graan niet weghalen of zijnen landheer misleiden zal. Op gelijke wijze worden in de opbrengst van den arbeid van den opgezetene zijn gaan en terugkeer begrepen en is deze arbeid aan betaling door den landheer onderhevig, indien de plaats, waar de arbeid verrigt wordt, verder dan vijf palen of ongeveer vijf Engelsche mijlen van zijn huis af gelegen is.

Elke overeenkomst wegens grondrente gesloten voor meer dan één jaar of zonder te berusten op den werkelijken oogst van het jaar, is streng verboden. Dit verbod tegen eenen vorm van landelijke opbrengst, die in Europa de meest algemeene is, en het meest door de staathuishoudkundigen goedgekeurd wordt, blijft in Oostersche landen een zorgvuldig behoedmiddel tegen eenen vorm van overeenkomst, waarbij de zorgelooze Oostersche landman altijd het slechtste af is, onverschillig of hij met een Europeschen of met een inlandschen landheer te doen heeft, en tegen de later volgende misnoegdheid van den landbouwer over zulk een beding. Terzelfder tijd geeft de geringheid der voorschrevene evenredigheid van des landheers aandeel, den landbouwer al de voorafgaande kennis, benoodigd om zijne bebouwing en zijn aanwending van kapitaal te regelen.

Er bestaan geene afstandscontracten; maar elk opgezetene wien een landheer toestaat om zich op zijn goed te vestigen, is een contractant op zekere vastgestelde voorwaarden voor de uitgestrektheid, die de landheer hem vergunt te bezetten. Dit ontneemt niets aan het uitsluitend regt op den grond, dat aan den landheer verblijft, die zooveel van zijn landgoed als hij zelf verkiest, bebouwt met zijns landbouwers belasting in arbeid en

met vrije daglooners, die door zulk eene bebouwing geen erfpachtsregt krijgen.

Gedwongen arbeid. — Behalve de gewone daglooners is de landheer, hetzij het Gouvernement of een partikulier eigenaar, verder geregtigd om te vorderen, dat de opgezetenen op zijn landgoed zoo veel voor hem werken zullen als hij verkiest, maar slechts op voorwaarde, dat hij elken arbeider het hoogste landbouwers werkloon van het district betalen zal. Dit is de eenige werkelijke gedwongen arbeid op Java en het eenige punt, waaromtrent de landeigenaar daar eenige, schoon strikt beperkte magt over de opgezetene landbouwers op zijn landgoed heeft. De belasting in arbeid, als zich over het geheele eiland uitstrekkende, verwekt geen bespeurbaar misnoegen; maar de gedwongen arbeid boven het een zevende veroorzaakt bittere gevoelens, indien daarop aangedrongen wordt. Beiden de belasting in arbeid en de gedwongen arbeid worden op de partikuliere landen gebezigd voor de bebouwing van die gewassen, welke de landeigenaar op het overgehouden land tot zijn eigen voordeel aankweekt; behalve dat gedeelte van den arbeid, hetwelk voor de gardoes en voor het onderhoud der wegen nabij het landgoed vereischt wordt, beide welken de landheeren gehouden zijn door de belasting in arbeid in goeden staat te houden.

De opgezetene landbouwer wordt zorgvuldig tegen afpersing van den landheer beschermd, maar verpligt om zijns landheers aandeel in het gewas des velds te betalen; zijne ondergeschikte regten op zijne grondbezitting worden beveiligd, maar ondergeschikt gehouden aan zijns landheers hooger regt op den grond; en hij wordt met der daad van onderdrukking bevrijd, schoon er zich aan moetende onderwerpen, dat zijn arbeid door zijn landheer benuttigd wordt. Door deze middelen worden de belangen van den opgezetenen erfpachter beveiligd, en wordt hij spoedig rijk door het aanzienlijk overblijvend gewas van zijn grond na de betaling van des landheers een vijfde. Door dezelfde voorschriften wordt de landeigenaar met genoegzaam

gezag over zijn geheel land bekleed, om hem in staat te stellen om het overige van zijn land tot het voordeeligst gebruik, waarvoor het vatbaar is, te bezigen. Na aldus met zorg de wederzijdsche regten van landheer en opgezetene geregeld te hebben, zijn de Hollanders wijs genoeg om zich van alle verdere tusschenkomst te onthouden dan het toezien, dat aan de wettelijke voorwaarden gestand gedaan wordt. Indien de landeigenaar verkiest gedwongen arbeid van zijne opgezetenen te vorderen en daardoor misnoegen onder hen te stichten, verbitteren de Nederlandsche beambten deze stemming niet nog meer door onoordeelkundige proclamatiën over afgetrokkene regten van de opgezetenen of met vermaningen aan den landeigenaar. Zij dragen zorg, dat de landheer de wet opvolgt door de hoogste landbouwers-werkloonen voor zulken gedwongen arbeid te betalen, en zij beantwoorden des landmans beklag met de verklaring, dat de landeigenaar slechts zijn regt uitoefent op eene wijze, waarvan hij zelf de eenige beoordeelaar is, en dat de opgezetenen zich óf moeten onderwerpen óf het land verlaten.

De Nederlanders zeggen, dat het aan de Europesche bestuurders van Oostersche landen vrijstaat, om den aard van het landbezit hetzij als het eigendom des landbouwers of als het eigendom des landheers te bepalen; maar dat elk van deze twee stelsels logische en onvermijdelijke staatkundige gevolgen na zich sleept. Indien een boeren Utopia moet gesticht worden, dan kan onder een lui en van geestkracht beroofd volk een Boecotische graad van gevoellooze kalmte verwekt worden; maar de bestuurders van zulk een Utopia moeten dan aan alle verbetering, alle beschaving en bovenal aan meer dan een zeer gering bedrag van inkomst per hoofd vaarwel zeggen. Zij moeten er zich op voorbereiden, om grove ondeugden en lage driften de plaats der dichterlijke eigenschappen van Arcadie te zien innemen, om de armoede algemeen en steeds toenemende en de misdaad zoowel stelselmatig ingerigt als geweldig te vinden. Indien aan den anderen kant landheerlijke eigendommen wor-

den daargesteld, zal veel sentimentele menschlievendheid zich gekrenkt gevoelen; de vaardige Oosterling zal zijne klagt over onderdrukking en afpersing op de meest roerende schoon overdrevene zangwijze zetten, en van tijd tot tijd zullen werkelijke bezwaren door den boerenstand moeten worden doorgestaan. Maar als een tegengift zal de woestijn allengs worden herschapen, het reeds bebouwde land als een tuin ontgonnen worden, het verkeer zoodra het geopend is eenen belangrijken handel vertoonen, die den rijkdom zoowel van landbouwer als van landheer zal verhoogen, en zal rust vergezeld van algemeene welvaart weldra tevredenheid aan het volk en eene aanzienlijke inkomst per hoofd aan het gouvernement schenken. De oordeelkundige aanwending van zulke inkomsten zal in staat stellen om licht in de duisternis van eeuwen te brengen, en zal eindelijk beschaving en christendom de plaats van barbaarschheid en bijgeloof doen innemen. De Nederlanders bekennen, dat de toestand der Oostersche maatschappij voor het tegenwoordige de volkomene aanneming van een van deze beide stelsels met uitsluiting van het andere verbiedt; maar zij zeggen, dat achteruitgang of verbetering zullen afhangen van de vraag of de noodzakelijke dading het meest het karakter van boereneigendom dan wel van landheerseigendom zal dragen, en dat de meer of min spoedige bereiking van deze weldaden van het landbezit door landheeren zal afhangen van den aard en de kennis der landheeren en van het beloop, waartoe zij kapitaal in de bebouwing van hunne landgoederen aanwenden.

In Britsch-Indië gaven Lord Cornwallis en zijne raadslieden de voorkeur aan staatkunde boven gevoel, en drukten zij het zegel van een sterk landsheerlijk karakter op ons toenmalig Indisch gebied. Hunne opvolgers keerden deze staatkunde in onze later verkregene landen om, en klaagden dat de eeuwigdurende landinrigting van Lord Cornwallis de lagere klassen in onze oude provinciën bijna geheel aan de kwellendste onderdrukking prijs gegeven had. Om de natuurlijke werking van den landheer op den opgezetene in eenen lagen staat van be-

schaving te vermijden, en nadat wij elken band tusschen den boer en zijnen vroegeren heer, behalve de louter vijandigheid barende betrekking eener betaling van landrente, geslaakt hadden, stelden nu onze latere bestuurders al meer en meer den boer voor den ouden edelman in de plaats, tot dat dit stelsel het toppunt van menschlievende dwaasheid bereikte in Thomasons dorpsrepublieken, en in de volslagene vernietiging van inlandsche landheeren over een groot gedeelte van Indië.

De zeepbel barstte, en de uitkomsten van elk dezer stelsels kwamen in groote trekken aan den dag door den opstand, en nog meer door den tegenwoordigen toestand der verschillende provinciën van Hindostan. De tooneelen van onze voornaamste menschlievende nieuwigheden werden ook de tooneelen van het meest algemeen verzet tegen ons bestuur, terwijl ter zelfder tijd de staat van algemeene armoede, waartoe wij deze districten door onze ondoordachte maatregelen ter gunste van den boer gebragt hebben, deze beletten zal om ons aanmerkelijk in de betaling der schulden voor den opstand te gemoet te komen. De nieuwe income-tax in B.-Indie zal er in falen om het tekort in de geldmiddelen te herstellen, maar zal waarschijnlijk de vraag van landbezit door landheeren of van landbezit door boeren beslissen door de verre weg grootere evenredigheid te doen uitkomen, waarin de last op landeigenaren van de eeuwigdurende landinrigting en andere door de Zemindars bewoonde provinciën gelegd kan worden, dan op de boeren-grondbezitters en dorps-republieken van de onder het ryotwar-stelsel en dorpsstelsel staande districten.

Terwijl dus onze maatregelen in B.-Indië geweest zijn, hebben de Nederlanders, althans sedert den tijd van generaal van den Bosch, zich in het bestuur van Java door staatkunde instede van door gevoel laten leiden. Zoowel op de kroonlanden als op de partikuliere landen, heeft men het eigendom van den landheer de bovenhand doen houden, met elke aanmoediging voor de landbezitters om hunnen eigenen rijkdom zoowel als dien van het land te vermeerderen door de aanwending van Europeesch verstand en kapitaal als een steun voor inlandschen arbeid, ten

einde de overvloeijende schatten van hunnen Oosterschen bodem en luchtstreek voort te brengen. De uitslag is zedelijk voordeel zoowel als stoffelijke welvaart geweest, gemeenschap van werkzaamheid en belang heeft hartelijke betrekkingen tusschen de verschillende rassen doen ontstaan, en belet door de verlichte Europesche landeigenaren op Java de kwade stemming, den tegenstand en de ontwijking, die in B.-Indië zulk een hinderpaal tegen de verbeterde bebouwing des lands uitmaken.

De Nederlandsche, Fransche en Spaansche kolonisten zijn dikwijls harde en wreede meesters geweest, en hebben zoowel persoonlijk als in massa vaak de inlanders individueel onderdrukt op eene wijze, welke niet aan de Engelsche in B.-Indië verweten kan worden. En echter, hoe verschillend is de stemming tusschen landheer en opgezetene, tusschen meester en bediende, zelfs tusschen Europeaan en inlander in hunne Oostersche koloniën, waar Europeanen gedurende eene reeks van geslachten ingezetenen en landeigenaren geworden zijn, van de zorgelooze onverschilligheid of van den bepaalden tegenzin, waarmede de inlander van Hindostan, na onze honderdjarige regering in B.-Indië, de immer afwisselende aangezigten van zijne louter ambtelijke Europesche overheerschers aanziet. Uit een verkeerd begrip om den inlandschen landeigenaar niet te storen, verwierp het Hof van bewindhebbers het voorstel van Warren Hastings om aan Engelschen in Indië landgoederen te geven; sedert dien tijd hebben wij stelselmatig de verkrijging van land door den Europeaan en zijne bestendige nederzetting met zijn gezin tegengewerkt. En echter heeft dit eenige element, ongeacht veel mishandeling en onregt, aan de Nederlandsche, aan de Fransche, aan de Spaansche koloniën in het Oosten bestendigheid gegeven, door den invloed der gewoonte en van het onderling verkeer, zoo al niet van de toegenegenheid te verzekeren, en door aldus het volk aan zijne Europesche overheerschers te verbinden door persoonlijke gehechtheid, instede van door zulk een louter touw van zand als een algemeene

roep van regtvaardigheid en regtschapenheid, waarop wij als op een middel van toegenegenheid in B.-Indië rekenden.

De contractant en de arbeider. — Zoo als hiervoren verklaard werd, is het alleen in de residentiën rondom het Noord-westelijk uiteinde van Java, dat er partikuliere landeigenaars bestaan. In het overige gedeelte van het eiland, alwaar het Gouvernement landheer is, blijft de betrekking tusschen de inlanders en de ambtelooze Europeanen bepaald tot de bebouwing van een vijfde van het dorpsveld, zoo als reeds beschreven is, hetzij voor contractanten of voor ondernemers op afgestane kroonlanden, maar niet onder voorschotten van het Gouvernement.

Contractanten en planters liggen allen met betreking tot de bejegening van inlanders onder dezelfde personele beperkingen als de partikuliere eigenaren van land, maar met de verdere belemmering, dat zij geen hoofd van het landgoed en geene mandoors met eenige magt om de landbouwers te straffen aanstellen kunnen; hun eenige toevlugt is een beklag aan den controleur of resident. De niet gewettigde, of, zoo als zij genoemd zijn, de buiten de wet bestaande geregtshoven, die dagelijks door elken planter en inlandschen landeigenaar in B.-Indië voor de bestraffing van zijne boeren gehouden worden, zijn op Java onbekend. Op de partikuliere eigendommen houden de landheer of administrateur, het inlandsche hoofd van het land en eenige van de dorpshoofden somtijds eene nabootsing van eenen landraad voor de beoordeeling van kleine vergrijpen, maar beperkt door de wettelijke magt tot bestraffing, die aan het hoofd van het landgoed toegekend is. De talrijke kleine klagten, die in B.-Indië voor des ondernemers of des Zemindars regtbank gebragt worden, komen op Java voor het dorpshoofd, voor den plaatselijken bezoldigden mantrie of voor den wedana, van dewelken slechts de laatste tot een bedrag van drie gulden boeten opleggen kan; maar van dewelken allen eene bevoegdheid tot verzoening en voorkoming hebben, die meestal voor zulke kleine zaken evengoed aan het doel beantwoordt. De contractant of

planter op Java heeft geen wettig regterlijk gezag, en is niet bevoegd om zich eenige onwettige magt van zulk een aard aan te matigen of haar uit te oefenen. Toen ik van die niet erkende, door de noodzakelijkheid uit zich zelve opgekomen en op eigen gezag vonnissende regtbanken der Indische planters en inlandsche landbezitters eene uitlegging gaf, werd mij de opmerking voor de voeten geworpen, dat de Engelschen in Indië een zonderling met zich zelven in tegenspraak zijnd volk moesten zijn, met een monsterachtige neiging, om de oogen te sluiten voor de zaken zoo als zij werkelijk zijn, en om te handelen als of de zaken slechts waren zoo als zij behoorden te zijn. Daar regtbanken der planters en Zemindars blijkbaar noodzakelijk waren, en aan de behoefte van uitgestrekte ongenoegzaam beheerde districten beantwoordden, zou het, zeide men, de natuurlijke en verstandigste staatkunde wezen om hare magt te wettigen en te beperken, en hare uitoefening onder opzigt te stellen; maar dat wij, schoon de werkelijke noodzakelijkheid van deze regtbanken erkennende, en schoon het bestaan en de dagelijksche uitoefening van deze onwettige magt aan elken ambtenaar in het land bekend is, haar noch wettigen noch afschaffen, dit ging het begrip der Nederlanders te boven.

Nadat het vertrouwen in het kultuurstelsel gevestigd geworden was, werden de contracten met het gouvernement slechts aan zulke mannen van goede opvoeding gegeven, die, naar het gouvernement dacht, de inlanders met minzaamheid en verschooning behandelen zouden, en vele van de oorspronkelijke contracten werden door heeren van hetzelfde karakter gekocht van de mindere klasse, aan wie de eerste vergunningen noodwendig hadden moeten worden verleend. Dezelfde regel is sedert dien tijd ten aanzien van afstanden van grond voor kultures gevolgd; en geen persoon van ruwe en aanmatigende manieren zou eenige kans hebben om toestemming te erlangen, om zich als een planter op eenig van de kroonlanden neder te zetten. De planters en contractanten op Java werden aldus allengs en zijn nu over 't algemeen lieden van goede afkomst en fortuin, en over het ge-

heel genomen ten volle gelijk aan zoo niet beter dan de ambtenaren. Hun omgang met de kroon-opgezetenen draagt het kenmerk van geduld en inschikkelijkheid, want zij hebben geleerd welk een magtig verschil in hunne winsten gemaakt wordt door eene zorgvuldige en vergenoegde aankweeking van hunne gewassen. Zij behandelen de omliggende dorpsbewoners veelal zoo als een Engelsche heer de boeren bij zijne deur doet, en men vervoegt zich algemeen en volgaarne tot hen ter erlanging van geneesmiddelen, raad, en voor geldelijke en andere ondersteuning.

Vele planters leggen natuurlijk een wensch aan den dag, dat het gouvernement hen eigenaren van het door hen bebouwde land maken, of hun althans het voorregt eens landeigenaars geven moge om een hoofd op het land aan te stellen en het een zevende kosteloozen arbeid te vorderen. Zulke magt zal hun echter niet toegekend worden; want de Nederlandsche staatslieden weten, dat de waarborg tegen het misbruik van zulk eene magt bestaat in het belang des eigenaars om de waarde van zijn landgoed op te houden, welk belang natuurlijk minder sterk is in een louteren planter of contractant voor een beperkt tijdvak dan in den geheel erfelijken eigenaar. Maar, zoo als hiervoren uitgelegd is, zullen groote gedeelten van de kroonlanden waarschijnlijk spoedig in partikuliere eigendommen verkeerd worden, als wanneer de planters en contractanten zulke regten tegelijk met de belangen, die haar misbruik beletten, verkrijgen zullen.

Afwezigheid van verachting en verguizing. — Zoowel in den omgang met inlanders als in de gewone wijze om van hen te spreken, werd ik getroffen over de geheele afwezigheid bij alle Europeanen, hoogeren zoowel als lageren, van dien smadelijken en minachtenden toon, welke in de laatste drie jaren in B.-Indie zoo sterk toegenomen is. De verachting en onbeschoftheid van taal en gedrag, die zich vroeger tot de gemeensten onder de Anglo-indianen bepaalden, hebben zich nu wijd verspreid, zoowel ten gevolge van de gruwelen van den inlandschen opstand als van de strenge maatregelen, die tot zijne onderdrukking

vereischt werden, tot dat zijne meest eigenaardige vrucht, het algemeen gebruik van de woorden „verdoemde nikkers", nu gehoord wordt uit den mond van mannen, wier voorvaderen gebloosd zouden hebben over het gevoel, dat aldus aan den dag gelegd wordt. Dit gevoel, voor zoo ver ik kon nagaan, is op Java onderdrukt door den tegenwoordigen staat der betrekkingen tusschen Europeanen en inlanders, ofschoon mij verzekerd werd, dat voormaals èn het gevoel èn de daarmede overeenstemmende uitdrukking in het Hollandsch algemeen genoeg waren.

Redenen van hartelijkheid tusschen den Europeaan en den inlander. — De hartelijkheid en vriendelijkheid van den omgang van Europeanen en inlanders schenen mij eene zaak van zoo veel belang toe, dat ik mij moeite gaf om den oorsprong er van op te sporen. Mij werd gezegd, dat zij, voor zoo ver hare tegenwoordige algemeenheid en opregtheid betreft, van het kultuurstelsel dagteekenen, hetwelk door aan den Europeaan en den inlander een gemeenschappelijk en wederkeerig van elkander afhankelijk belang te geven, hen meer bij elkander gebragt, en den een beter met den ander bekend en hen onderling verdraagzaam gemaakt heeft. Maar zelfs vóór dat wederkeerige belangen door het kultuurstelsel geschapen geworden waren, waren reeds vriendschappelijke betrekkingen te weeg gebragt door gemeenschappelijke werkzaamheid in het bestuur des lands, door het afwezen van mededinging tusschen Europeaan en inlander, en door de handhaving van de eerbiedwaardigheid en het aanzien des Europeaans en van het erfelijk gezag der inlandsche aristocratie.

De gemeenschappelijkheid van belang en arbeid door het kultuurstelsel verwekt, en de vereenigde werkzaamheid van den Europeaan en den inlandschen edelman in de regterlijke en administrative departementen zijn reeds hiervoren verklaard; maar de bewijzen van eerbied, het gemis van mededinging, het bestuur des lands uitsluitend door de inlandsche hoofden vorderen nadere toelichting.

Bewijzen van eerbied. — Te Batavia is het volk eerbiedig in zijne manieren, en men vindt daar noch in handeling noch in woorden iets van de onbeschaamdheid zoo bespeurbaar te Singapore, soms ook zigtbaar in B.-Indië, maar gemeenlijk mengen de inlanders zich onder de Europeanen op dezelfde wijze als te Calcutta. Te Batavia even als te Calcutta rijden rustige, achtenswaardige, welgekleede inlanders rond zonder eenig bijzonder bewijs van eerbied, schoon niet zoo algemeen op de plaatsen, die door de Nederlanders bezocht worden; maar indien, zoo als soms te Calcutta het geval is, een half naakte ellendeling zich veroorloofde om schaamteloos door de dames te rijden, zijn persoon onder eene enkele dunne strook van doorschijnend gaas ten toon stellende, zou hij dadelijk opgevat worden en men hem gelegenheid geven, om zijne naakte hielen voor vier en twintig uren in het blok van de policiewacht af te koelen. Doch zoodra de reiziger op eenigen afstand van Batavia in de binnenlanden komt, begint hij inlanders te ontmoeten, die bij de nadering van zijn rijtuig van hun paard afstijgen, hunne groote ronde hoeden afnemen, en in de bespottelijke Javaansche houding van eerbied nederzitten totdat hij voorbij is; en als de reiziger de Preanger, die aan een meer zuiver Oostersch bestuur onderworpen zijn, binnenkomt, vindt hij dit gebruik algemeen en als eene natuurlijke zaak door elken inlander in het district aangenomen.

De hoogere inlandsche ambtenaren vallen niet voor Europeanen neder zoo als het gemeene volk, maar nemen slechts den hoed af, terwijl bedienden Europeanen op dezelfde wijze als in andere landen bedienen, behalve in het huis en de tegenwoordigheid van een regent, alwaar zoowel inlander als Europeaan op de knieën bediend wordt. Vroeger veroorloofde geen inlander zich om in het gezigt van een regent eenige andere dan knielende houding aan te nemen, doch nu zit een inlander van rang op eenen stoel, na als een voorafgaand bewijs van betamelijken eerbied voor den regent geknield te hebben; en hij laat zich slechts weder op zijne knieën neder, wan-

neer hij door den regent aangesproken of geroepen wordt, of wanneer hij zijne tegenwoordigheid verlaat. De eenige uitzonderingen zijn de bedienden van den resident of andere Europeanen, die in huns meesters huis den regent bedienen zoo als zij zulks hunnen meester doen, dat is staande.

Op elke partij of avonddans, zoo als er vele door de Europeanen op de stations in de bovenlanden van Java gegeven worden, miste ik nooit te zien, dat de regent zich onder de menigte mengde, en door de Europeanen met gemeenzaamheid, maar tegelijk met ontzag behandeld werd, als de meerdere in rang van allen behalve den resident. De regenten, door wier regentschappen wij trokken, schenen begeerig om den Europeaan voor ontvangen beleefdheden wederkeerig beleefdheid te bewijzen, en om tot de algemeene genoegelijkheid van het station bij te dragen, door het verschaffen van veelvuldige vermaken en door elk ander ter hunner beschikking staand middel. Het gezellig verkeer tusschen Europeanen en regenten had veel gelijkenis op dat tusschen de op het land levende familiën in Engeland, alwaar, schoon van verschillende rangen, allen gentlemen en in zoo ver gelijken zijn; en het verschilde ten eenenmale van het algemeen verkeer tusschen Europeanen en inlanders in B.-Indië.

De regenten zijn niet te min de eenige inlanders, die gewoonlijk met de Europeanen op de stations verkeeren; maar elke controleur, die zijne maandelijksche ronde maakt, wordt door elk district vergezeld van den wedana en eenige van zijne mantries, zoowel als van de plaatselijke bezoldigde mantries, met allen van welken hij op eene vriendschappelijke wijze leeft. Controleurs en inlandsche ambtenaren deelen hetzelfde vreemdelingenhuis in het dorp, waar zij den nacht doorbrengen, onderzoeken gezamenlijk den landbouw van het dorp, en wonen als gelijken de jagt bij, waarmede de arbeid der maandelijksche rondgangen vaak verlevendigd wordt. Deze vergezelling van den jongen Nederlandschen burgerlijken ambtenaar door de plaatselijke inlandsche beambten onderhoudt bij

het volk het aanzien en de onderscheiding des Europeaans, en verzekert hem zonder eenige tusschenkomst of personeel gezag van zijne zijde, denzelfden eerbied van allen, die aan de hoogste inlandsche aristocratie bewezen wordt.

Afwezigheid van mededinging. — Afwezigheid van mededinging tusschen de twee rassen schijnt voor een waarlijk hartelijk gevoel tusschen Europeaan en inlander noodzakelijk te zijn. Op Java wordt zij als van zulk een gewigt beschouwd, dat de geheele koloniale staatkunde van het Nederlandsche gouvernement daarvan als van eenen onverzettelijken regel doordrongen is, en daarop geene uitzonderingen toegelaten worden.

De geheele maatschappij wordt wettig verdeeld in Europeanen en in daarmede gelijkgestelde personen. Christendom is het groote onderscheidende kenmerk; daar alle Christenen, zelfs die onder de inlandsche bevolking, volgens de wet met Europeanen gelijk gesteld worden, en alle heidenen en Mohammedanen volgens de wet met inlanders gelijk gesteld geworden. De eersten zijn doorgaans slechts aan de Nederlandsche regtbanken en wetten onderworpen. Tegelijker tijd kan de Gouverneur-Generaal de inlandsche Christenen aan hunne ondergeschiktheid aan Nederlandsche regtbanken en wetten bij uitzondering onttrekken, waar de staat van hunne beschaving zoo achterlijk is, dat hij het oude inlandsche gebruik voor hunne begrippen meer aannemelijk maakt. Op gelijke wijze blijven de Chinezen en andere vreemde Oosterlingen, die bij wetsduiding met de inlanders gelijk gesteld worden, en in het lijfstraffelijke aan de inlandsche regtbanken onderworpen zijn, van de burgerlijke werking van het Javaansche gewoonteregt uitgesloten, behalve in gevallen die hunne persoonlijke regten en hun erfregt betreffen. De breede scheidslijn wordt getrokken, en daarna zulke uitzonderingen op den algemeenen regel erkend als door de gewoonten en wenschen der bevolking gevorderd worden.

Deze verdeeling van al de inwoners van Ned.-Indië in twee verschillende klassen is zulk een voornaam beginsel in des taatkunde der Nederlandsche regering, dat zij in het wetboek,

dat de grenzen en voorwaarden eener latere wetgeving in Nederlandsch Indië vermeldt, bepaald opgenomen is. Het wordt daardoor aan de bevoegdheid van eenige plaatselijke wetgevende magt onttrokken, en tegen eenige andere wijziging dan door de opperste wetgevende magt van den souverein der Nederlanden en de Staten-Generaal behoed.

Terwijl dit de wettelijke verdeeling van alle inwoners is, monopoliseren de klassen van Europeanen en inlanders, die te regt aldus genoemd worden, bijna alle gezag, en deelen zij met de tusschenliggende landaarden de andere voordeelen des lands.

De Nederlanders houden natuurlijk het hoofdbestuur in hunne eigene handen, en maken het geheel der eerste twee klassen van ambtenaren uit; maar de kleurlingen, die bijna algemeen de godsdienst en de gewoonten van hunne Europesche vaders, instede van die van hunne moeders, aannemen, kunnen in de ondergeschikte bedieningen van den staat treden, en zien, daar zij ambtenaren van de derde klasse worden, de hoogste bezoldigingen in het plaatselijk bestuur, niet slechts in bespiegeling, maar ook in werkelijkheid voor zich open gesteld.

De inlanders daarentegen, zoo als natuurlijk van hun aantal en van hunne begrippen te veronderstellen was, sluiten in de praktijk alle anderen van eenig aandeel in het gezag uit in het ondergeschikte bestuur over hunne landgenooten, die aan hun toezigt toevertrouwd zijn. Geen inlandsche groote zou er ooit aan denken om aan een Chinees den weg tot inlandsche eerbewijzen te openen door hem een mantrie te maken; en evenmin zou de inlandsche gemeente immer zulk een mantrie voor eenigen hoogeren post in het provinciaal bestuur verkiezen. Men zal zich herinneren, dat, zoo als in het hoofdstuk over de ambtenaren gezegd is, de keus van den inlandschen regent tot het een of ander lid van eene enkele familie, waaraan al de inlanders in het district den voorrang toekennen, beperkt blijft, en dat elke andere opene plaats onder de inlandsche ambtenaren aangevuld wordt door eene verkiezing van de inlandsche gemeente uit de mantries van het regentschap. Somtijds zal een

uitgehongerde Chinees of andere vreemde Oosterling of een der halfslachten uit Chinesche en inlandsche ouders in de binnenlanden de inlandsche kleederdragt en gewoonten aannemen; maar de groote meerderheid der Chinezen en andere vreemde Oosterlingen leven onder hunne eigene landgenooten in en rondom de hoofdsteden, en voegen meestal bij hunne gewone nijverheid als handwerkslieden het algemeen beroep van woekeraar. Zij blijven dus in werkelijkheid van het gezag uitgesloten en beperkt tot de najaging van rijkdom, daar zij op Java de eenige klasse uitmaken, die onder de werkelijke onbevoegdheden liggen, waaraan wij in alle gevallen met eenige weinige uitzonderingen de geheele inlandsche gemeente van B.-Indie onderwerpen. (*)

Met deze uitzondering zien de Europeanen en inlanders op Java zulke wegen voor eerbejag, voor gezag en voor welvaart voor elk opengesteld, als het best met de wederzijdsche begrippen van elken landaard en het maatschappelijk standpunt van elken persoon overeenkomt; maar het tastbaar onderscheid tusschen Europeaan en inlander wordt in elke omstandigheid des levens erkend, en daarnaar gehandeld ten einde botsing en daaruit volgenden wrevel te vermijden. Verschillende beroepspligten, rangen en voorregten blijven voor elk weggelegd en naauwgezet behouden. De inlander ziet zich een ruim veld voor zijne werkzaamheid en eerzucht geopend, waaruit hij niet door de meerdere kennis en magt des Europeaans verdrongen wordt, terwijl des Europeaans hovaardij op kleur, verovering en beschaving niet geprikkeld wordt doordat de inlander hem in den weg is. Elke landaard vindt zich zijn kring aangewezen; en het is voor den inlander even onmogelijk om een contractant, een planter, een resident, een secretaris of een controleur te zijn, als het voor den Europeaan is om een regent,

---

(*) Dit is slechts gedeeltelijk waar. De Chinezen, Arabieren en Mooren, dat is de vreemde Oosterlingen, waarvan de kundige schrijver spreekt, kunnen ook tot hoofden over hunnen eigen landaard opklimmen. DE VERT.

een lid van den landraad, een wedana, een mantrie of een dorpshoofd te wezen.

Deze afgescheidene werkzaamheid in verschillende rigtingen, die het best voor de natuurlijke vatbaarheid van elk volk geschikt zijn, en het daaruit volgend afwezen van mededinging tusschen rassen van ongelijke vermogens, is voor den inlander een veel grooter voordeel dan eenige louter bespiegelende gelijkheid, zelfs wanneer zij gevolgd wordt door onze indische handelwijze om of hem in betrekkingen weg te stoppen, voor de vervulling van wier verpligtingen hij minder dan zijn Europesche mededinger geschikt is, dan wel om te pogen om hem door opvoeding eene gelijke vatbaarheid te schenken. In spijt van onze pogingen om den invloed van geslachten van beschaafde voorouders door het ijverig instampen eener overijlde opvoeding te vervangen, zal de natuur altijd hare regten hernemen; en de wrijving der noodzakelijkheid of van het gevaar brengt gemeenlijk de Oostersche zelfstandigheid onder de Europesche dekverw aan den dag. Gebruikers van werk, gouvernement zoowel als bijzondere personen, worden dus in de toepassing gedwongen den Engelschman te verkiezen voor vele bezigheden, die lang door de inlanders als hun uitsluitend bedrijf beschouwd werden. Niettegenstaande het ijverig streven van het Gouvernement van Indië om zulks tegen te gaan, worden de mindere regterlijke en administratieve ambten, die niet aan de onmiddellijke werking van eenen Europeschen meerdere onderworpen zijn, allengs door den enkelen drang der omstandigheden van den inlander op den Europeaan overgedragen. Ambten, die onder het jongste menschlievende stelsel van ons Indisch gouvernement zoo uitdrukkelijk voor inlanders ingesteld werden, dat zij niet eens eenen Engelschen naam hebben — amiens, sudder amiens, hoofd sudder amiens, en vele anderen — worden nu van tijd tot tijd door Engelschen bekleed met eene blijkbare strekking om den Oosterling te verdringen.

De tastbare reden is, dat wij, als wij ambten schiepen om de inlanders in het werk te stellen, ons door ons menschlievend ont-

zag voor ons troetelkind den boer of door onze vrees voor den inlandschen edelman vernuftiglijk tot een verkeerde aanwending der ons ter dienste staande elementen vervoeren lieten. Instede van den hoogeren inlanders het bestuur over hunne landgenooten onder ons oppertoezigt toe te vertrouwen, waarnaar zij vurig verlangden en waarvoor zij wel geschikt waren, schiepen wij louter ondergeschikte regterlijke en administratieve ambten, die de hoogmoed van den inlandschen edelman hem belet aan te nemen. Tegelijkertijd lieten wij de geringere inlanders, die er in wilden toestemmen om zulke ongeëerde ambten te bekleeden, zonder leiding of bijstand. De laagte van hunne beschaving en de ontoereikendheid van hunne kennis beletten natuurlijk reeds op zich zelven dat hunne van leiding en bijstand ontbloote volbrenging van hunne pligten onzen hoogen standaard bereikte. Het geneesmiddel om Europeanen voor inlanders in de plaats te stellen, zal, zoo als van zelf spreekt, de bedeeling des regts in zulk een bijzonder ambt verbeteren. Maar dit kan mogelijk meer dan opgewogen worden door het algemeen gevoel onder de bevolking, dat het de strekking der Engelsche staatkunde tegenwoordig is, om haar van het gering overblijfsel van gezag, waarin Lord William Bentinck haar herstelde, te berooven.

Ter zelfder tijd brengt onze Europesche opvoeding dagelijks op de markt van arbeid groote hoeveelheden van jongelieden, die wij voor hunnen eigen nederigen inlandschen levenskring ongeschikt gemaakt hebben, en voor wier geprikkelde verwachtingen ons stelsel geen toereikend veld van bezigheid opent. In Beneden Bengalen vindt de kritische inlandsche lezer en beoordeelaar van Shakespeare of de gelukkige verkrijger van de letterkundige kennis, waarop onze indische opleiding hoofdzakelijk gerigt is, het moeijelijker om zijn dagelijksch brood te verdienen dan de onopgevoede boer of handwerksman. Zulke inlanders, die de geneeskunde en heelkunde bestudeerd hebben, treden met eene billijke bezoldiging, als daarop regt hebbenden, in Gouvernements dienst, en aan deze verordening moet de bloeijende toestand van de geneeskundige opleiding in B.-Indie geweten

worden; maar voor de gewone genieters eener Engelsche opvoeding, wier voor de praktijk bruikbare kundigheden in het Engelsch schrijven en lezen bestaan, blijft het veld van bezigheid beperkt tot de werkzaamheden van klerk, waarvoor het aanbod de navraag verre overtreft. Een welopgevoede Bengalees beschouwt zich gelukkig wanneer hij boven zijne talrijke mededingers den laagsten en slechtst betaalden arbeid, bestaande in het overschrijven van Engelsche papieren, weg kan dragen; en zelfs dit middel van levensonderhoud wordt dagelijks verminderd door de toenemende werking der drukpers. Dien ten gevolge is een gevoel van wrevel tegen ons en ons stelsel ontstaan, zelfs onder die inlanders, wier Engelsche opvoeding hen van hunne eigene onopgevoede landslieden afgescheurd heeft, zonder hen echter aan ons te verbinden.

Zoo lang wij er in volharden om te handelen alsof de aanspraken en belangen van den boer boven die van alle andere klassen van inlanders verheven waren, en alsof de eenige wijze om hem tegen zijne landgenooten in bescherming te nemen daarin bestond, dat alle anderen tot zijn waterpas moeten afdalen, zoo lang moeten wij ook dagelijks het bestuur over hem al meer en meer in onze eigen handen nemen, en dagelijks inlandsche bemoeijenis door Europesche bemoeijenis vervangen. Maar ingeval de natuurlijke onderscheiding van Europeaan en inlander erkend, en daar naar gehandeld werd, terwijl aan elk verschillende wegen in het bestuur van B.-Indië en in de ontwikkeling van zijne hulpbronnen aangewezen werden, zou de bijstand van den Indischen edelman verworven kunnen worden, als wanneer zijne kennis van zijne eigene landslieden hem in staat zou stellen, om, onder toezigt van Engelschen, meer voor het algemeen welvaren te doen, dan door de beste voornemens van den weinig sympathie inboezemenden Brit volbragt kan worden. Eerst dan zou opvoeding de vervulling van de taak der inlanders verbeteren, zoodat haar bezit tot het middel zou kunnen worden gemaakt om daarvoor mannen te bestemmen, wier geboorte in de meening van hunne landgenooten hen anders

zou beletten om met de Indische aristocratie in het bestuur van het volk deel te nemen.

Het verschil tusschen het Nederlandsche en ons stelsel schijnt op dit punt daarin te zijn gelegen, dat onze weigering om hetgeen wij hatelijke onderscheidingen tusschen de rassen noemen, te maken, in de uitkomst de vernedering van den inlander en zijne trapswijze verdringing uit het gezag en uit ambten door den Engelschman ten gevolge heeft; terwijl de breede scheidslijn, die de Nederlanders trekken, in de toepassing aan elken landaard gelijkheid van voordeelen en pligten in afzonderlijke rigtingen schenkt, en het persoonlijk standpunt van hooge inlanders gewis op eene gelijke hoogte met het ambtelijk bestaan van hunne Nederlandsche veroveraars plaatst.

Bestuur door tusschenkomst van de inlandsche hoofden. — Het bestuur des volks door zijne inlandsche hoofden onder Europeesch oppertoezigt wordt door iedereen op Java erkend als de hoeksteen van de algemeene tevredenheid en het *sine qua non* van waarlijk vriendschappelijke betrekkingen tusschen Europeaan en inlander.

Men kan zeggen, dat hetzelfde stelsel vroeger in Bengalen beproefd werd, maar allengs uit gevoel van billijkheid jegens het volk verlaten moest worden, uithoofde van de dwingelandij en ongeschiktheid der inlandsche bestuurders. Ons redmiddel tegen dezen natuurlijken toestand der inlandsche maatschappij was om den inlandschen bestuurder op zijde te schuiven en de bescherming der bevolking in onze eigene handen te nemen. De uitkomst is in B.-Indië niet gelukkig geweest; getuige de algemeene misnoegdheid der inlanders met ons stelsel. Toen in onze eerste Indische veroveringen inlanders in zoo vele takken van het openbaar beheer voorzaten en gezag oefenden, was het stelsel van dat van Java onderscheiden door de twee elementen, waarvan, naar het zeggen der Nederlanders, de goede uitslag of het mislukken van dit middel afhangt. Er bestond geen werkelijk Europeesch oppertoezigt of controle over den Indischen inlandschen bestuurder, en het ambt werd als persoonlijk

voor den man, instede van slechts beperkt tot de klasse beschouwd.

Dezelfde ter zijdestelling van de inlandsche bestuurders werd door sir Stamford Raffles op Java ingevoerd tot groot misnoegen van het volk; en de grondslag tot de tegenwoordige goede stemming werd door de Nederlanders gelegd door de inlandsche aristocratie in hare plaats en haar gezag te herstellen. Dit stelsel is onafgebroken sedert 1817 in werking geweest, en is allengs verbeterd geworden door het Nederlandsch toezigt en door het strenge geneesmiddel om den inlander wegens ongeschiktheid of wangedrag te verwijderen.

Aldus wordt het overwigt van de Nederlandsche bestuurders in stand gehouden, zonder dat zij eenig ander persoonlijk deel in het toezigt of de leiding over het volk nemen dan door raadgeving en bijstand, terwijl de omstandigheid, dat het beheer aan de inlandsche hoofden toevertrouwd is, hunnen natuurlijken dorst naar gezag voldoet, en hunnen noodzakelijken invloed benuttigt door dien in de regtmatige kanalen te leiden.

De staatkunde op Java is in dit opzigt lijnregt tegenovergesteld aan de onze in Indië; en in geen punt is het verschil in de beide landen dieper ingrijpend geweest. Het onderscheid tusschen dat stelsel en het onze is zeer wezenlijk en niet slechts schijnbaar. In B.-Indie besturen wij regtstreeks, terwijl onze openlijk gegeven bevelen slechts door inlandsche werktuigen uitgevoerd worden. Op Java legt de regent de bevelen van den resident slechts in onvoorziene gevallen ten uitvoer; maar in alle andere zaken wordt zijne gedragslijn geregeld door de beslissing van den landraad, waarvan het bekend is dat hij en de inlandsche raadslieden de meerderheid uitmaken; en zij, niet de Nederlandsche bestuurders, dragen dan ook de blaam en den wrevel van hen, wien onregt geschiedt. De controleur geeft berigt van elk bijzonder geval, waarin de algemeene bevelen van den regent te sterk knellen, en hierop volgen vaak persoonlijke vrijstelling en wijziging. Aldus ziet de landman naar zijne maandelijksche ontmoeting met den Nederlandschen

ambtenaar uit als naar een middel om zijne grieven bekend te maken en welligt verligting en bescherming te erlangen; zijne betrekkingen met den Europeaan worden altijd aangenaam en voordeelig gemaakt, terwijl hij op geene wijze iets te lijden heeft, dan op het bevel en met de toestemming van zijnen inlandschen meerdere. Het verkozen dorpshoofd ontvangt des landmans een vijfde van het gewas, bepaalt en vordert zijne opbrengst in arbeid, en wijst hem zijn aandeel toe in elke vordering van vervoer- of levensmiddelen. Hij is het kanaal, waardoor de hoogere inlandsche ambtenaren op den landman werken, en waardoor ook de landman bescherming of verligting van de Europesche overheden zoekt.

Op zijn ergst genomen, schijnt een beheer door inlanders, hoe sterk het ook tegen Europesche begrippen moge aandruischen, lang niet die groote misnoegdheid onder het volk te verwekken, welke wij zouden verwachten. Het bestuur der onafhankelijke inlandsche staten in B.-Indie schijnt over het geheel genomen voldoening te geven, zelfs aan de lagere klassen. De noodzakelijkheid in inlandsche staten om van minderen ondersteuning tegen talrijke vijanden te erlangen, verzekert eene minzame en bezadigde behandeling van opgezetenen en afhangelingen, terwijl de euvels van geweld en wanbestuur zelden tot de groote massa's afdalen, over het geheel genomen ten minste met inlandsche gebruiken en begrippen overeenstemmen, en hun van tijd tot tijd voorkomende druk als het werk des noodlots gedragen en met de hoop op betere dagen geleden wordt. Doch wanneer een sterk bestuur, zoo als het Engelsche, des inlandschen landheers vroegere beweegredenen om de toegenegenheid en den bijstand van zijne opgezetenen en afhangelingen te behouden wegneemt, dan eerst heeft de kwellende en onophoudelijke dwingelandij van inlandsche meerderen jegens minderen een vrij spel en verwekt blijvende en algemeene misnoegdheid met ons stelsel. Zelfs in Oude, dat wij aan ons gebied hechtten ter zake van wanbestuur, grootendeels neêrkomende op hetgeen wij wetteloos geweld en onmeêdoogende mishandeling van het volk noemden,

zelfs daar schijnt de algemeene opstand tegen ons menschelijk en verlicht bestuur te bewijzen, dat Oosterlingen, even als Engelschen, liever op hunne eigene wijze hunne zaken slecht besturen, dan ze goed bestuurd te zien door anderen en op eene wijze, die met hunne wijze van denken niet overeenstemt (*).

De inlandsche ambtenaren op Java onderdrukken, zoo als van zelf spreekt, even als overal elders in het Oosten, somtijds het volk; maar daar zij leden van de eerste en rijkste inlandsche familiën zijn, is hunne dwingelandij tegelijk minder kleingeestig en wordt zij gewilliger gedragen, dan die van lage, geringe lieden, zoo als de indische darogahs, chuprassies en policiebedienden, wier afpersingen zoo beuzelachtig en kwellend zijn. Ook het dorpshoofd, in B.-Indie het werktuig van zoo velerlei onderdrukking op eigen en op anderer gezag, is op Java zelf een dorpeling jaarlijks door zijne mededorpelingen gekozen, maar wiens tijd van ambtsvervulling tot één jaar beperkt blijft. De inkomsten, zoowel als het gezag aan de betrekking van dorpshoofd op Java verbonden, maken eene latere herkiezing eene wenschelijke zaak, waarvoor de man zich van den goeden dunk althans van de meerderheid der dorpsbewoners verzekeren moet, terwijl de vereischte bevestiging door de ambtenaren en hunne plaatselijke kennis hem beletten die welwillendheid te zoeken door de minderheid ten behoeve van de meerderheid te onderdrukken. De maandelijksche rondreis des controleurs maakt het moeijelijk eenige belangrijke onderdrukking te verbergen; en laatstelijk weten wij, dat inlanders gewillig van elkander en bijzonder van hunnen eigenen ouden adel verdragen zullen wat van ons komende hun wrevel zou opwekken.

(*) Het zou moeijelijk zijn om met meer schranderheid en juistheid in weinige woorden de ware beginselen van elk bestuur over eene vreemde natie en bijzonder over inlanders uit een te zetten, dan de schrijver zulks hier in zijne merkwaardige beschouwingen doet. Alleen de laatste zinsnede van deze alinea zou reeds verdienen met gouden letters in de raadzaal van elken gezaghebber over inlanders te prijken. DE VERT.

Indien daarom het beheer soms al gebrekkiger dan in een Europesch land is, beschouwen de Nederlanders zulks niet als eene reden om hooggeboren en verantwoordelijke inlandsche werktuigen op zijde te schuiven en daarvoor eene zuiver Europesche uitvoerende magt in de plaats te stellen, die slechts werkt door de tusschenkomst van inlanders, wier geboorte en ambtsbetrekking hen in de schatting van hunne landslieden verlagen. De Nederlanders verkiezen eenige inschikkelijkheid te bezigen voor de onvolmaaktheden die aan alle stelsels eigen zijn, en denken, dat indien zij door het bestuur van inlanders door inlanders, onder Europesch toezigt, de eerzucht der grooten voldoen en hun nuttige en waardigheid bijzettende bezigheid geven, zonder belangrijk, en tegenwoordig zelfs zonder bespeurbaar den boer te benadeelen, zij alsdan eenen grooten stap gedaan hebben tot den vrede en de vergenoegdheid des lands in het algemeen.

Tegenwoordige en toekomstige verbetering der hoofden. — Wanneer ik sedert mijne terugkomst in B.-Indië dit onderwerp aanroerde, werd mij gedurig de opmerking gemaakt, dat de inlandsche hoofden op Java zeer verschillend moesten zijn van de voornamere inlanders van B.-Indië, om zulk een stelsel mogelijk te maken. Zeker zijn zij nu verschillend. Maar toen zij in 1816 in hun gezag hersteld werden, was het beheer der inlandsche hoofden zoo slecht als het maar zijn kon, terwijl de beschrijving, die Raffles van hen geeft, en zijne ter zijde stelling van hunnen invloed en gezag bewijzen, dat zij in zijne schatting nog lager stonden dan de Indische aristocratie. De Nederlanders zeggen, dat in het eerst vijandschap, afpersing en dwingelandij onder hen heerschende waren, en dat gezag en invloed slechts aangewend werden om volgelingen te verwerven en eene partij tegen eenig ander hoofd te verzamelen. Zij dwarsboomden volstandig het Gouvernement in elk voorstel tot verbetering, en maakten eene dragelijke regtsbedeeling door hunne tusschenkomst schier hopeloos. Doch door geduld en bijzonder door het gestadiger verkeer en toezigt van Europeanen, van het kultuurstelsel dagteekenende, zijn deze gebreken

allengs weggenomen, tot dat nu hun bestuur over hunne landslieden geen redelijken grond van klagt overlaat.

De verbetering der inlandsche beambten van Java in de laatste jaren is ongetwijfeld aan het kultuurstelsel en aan het algemeene naauwe en gestadige toezigt, dat zulk een stelsel noodzakelijk maakte, te danken. Maar het is twijfelachtig of dit zoo snel gewerkt zou hebben, tenzij het veld door de praktikale opleiding der jeugdige mantries door hunne vroegtijdige werkzaamheid in zaken van bestuur voorbereid ware geworden. Zoo als ik hiervoren opgemerkt heb, zijn de plaats en verrigtingen van den jongen edelman in de huishouding van den wedana bijna gelijk aan die, welke vroeger den jongen kandidaat voor de ridderschap in het kasteel eens edelmans opgedragen waren. De diensten, die van den mantrie vereischt werden, vormen hem tot een leven van werkzaamheid en aanmerkelijk zelfbedwang, terwijl de goede onbezoldigde volbrenging van diezelfde diensten de eenige weg is tot eer en toekomstige ambten.

Dit is het meest hoopvolle, ik zou haast gezegd hebben, het eenige hoopvolle element in het Oostersch leven, het eenige vooruitzigt, dat ik gezien heb, om den zinnelijken, verwijfden, behaagzieken Oosterling in een waren man, met kracht van wil, met sterkte om te handelen, en nog meer sterkte om te dragen, te herscheppen.

Voor zoo ver geoordeeld kan worden naar de weinige gevallen in B.-Indië, waarin onze Engelsche opleiding meer gedaan heeft dan de inlandsche schors af te wrijven, is het beste, dat van al die millioenen onder ons tegenwoordig onderrigt verwacht kan worden, dat zij uit hunnen tegenwoordigen kruipenden maatschappelijken toestand naar eene beschaving van laag epicurismus, zoo als die der laatste eeuwen van het Romeinsche keizerrijk, zullen gevoerd worden, bij gemis van door den smeltkroes der riddertijden en des dichterlijken Christendoms gegaan te zijn, waaraan wij alles danken, wat onze beschaving van die der oude wereld onderscheidt. De middelen tot beter uitkomsten bestaan werkelijk in de leenroerige betrekkingen, en in de hooghartige schoon bedorvene ge-

voelens der oude edellieden en bevolking van B.-Indië; maar instede van hunnen hoogmoed te benutten om aan hunne eerzucht eene goede rigting te geven, hebben wij zoowel den hoogmoed als de vooruitzigten op verbetering vernietigd door het langzame vuur van onze alles omkeerende wetten op den verkoop van landen, door onze waterpassende en de leenroerigheid bestrijdende staatkunde, en door het verlagend voorbeeld van beschaafde Christen bestuurders, die slechts bevrediging van geldzucht zoeken instede van den persoonlijken rang, het plaatselijk gezag en het blijvend aanzien, dat veroveraars eigen is, al hetwelk alleen de beheerschers van een Oostersch land in staat stelt om daarop eenen bestendigen invloed ten goede uit te oefenen.

Op Java heeft het klein aantal jaren van het bestaan van zulk eene school voor ridderschap de hoofden van vadsigheid en dwingelandij tot eene werkzame levenswijze en tot de oefening van zelfbedwang gebragt, hun geleerd om roem boven gemak te schatten, en om nuttige bezigheid, hoe onaanzienlijk en bijna aan dienstbaarheid grenzende ook, geene krenking te achten van de waardigheid van geboorte en stand.

Hoe roemrijk zou de uitkomst niet kunnen zijn van dezelfde beschavende handelwijze op het volk van B.-Indie, in eenen toestand der maatschappij zoo juist geschikt om haar te ondergaan. Ridderlijkheid, die voedster van elk mannelijk gevoel en heldhaftig bedrijf, zou in het fier aristocratisch gemoed des Indischen edelmans, Hindoe of Mohammedaan, passen, zonder zijne godsdienstige gevoeligheid gaande te maken. En welke zouden niet de vorderingen des Christendoms en der beschaving zijn, wanneer de afgoden van zinnelijkheid, geldzucht en persoonlijke ijdelheid vervangen werden door trots op een arbeid ten algemeenen nutte verrigt, door zelfbedwang en zelfverloochening om den wille van een goeden naam, door dorst naar ware eer, en door de deugden van den Christen en den gentleman.

HOOFDSTUK VI.

Toepassing op Britsch-Indië.

Vergelijking van den tegenwoordigen toestand van Java met dien van B.-Indie. — Algemeene misnoegdheid in B.-Indie. — Klagten van de inlandsche aristocratie en landeigenaars. — Verlies van magt. — Verkoopingen van land voor belasting en op regterlijk gezag. — Het benamiestelsel. — Grieven van de inlandsche gemeente. — Ontoereikend getal plaatselijke ambtenaren. — Buitensporige landelijke belasting en buitensporige grondrente. — Des zemindars landelijke belasting aan het bestuur. — Des landbouwers grondrente aan het gouvernement. — Beletsel tegen verbetering. — Verschil in de waarde van land. — Des landbouwers grondrente aan den landbezitter. — Behoeften van het Engelsche gouvernement en het volk in B.-Indie. — Toeneming van openbare inkomsten. — Directe belasting. — Ontwikkeling van de hulpbronnen van B.-Indië. — Nieuwe bezigheid voor Europeanen. — Welwillendheid tusschen Europeaan en inlander. — Middel om het karakter des inlanders te verbeteren. — Mogelijke uitkomst.

Vergelijking van den tegenwoordigen toestand van Java met dien van B.-Indië. — Het voorgaand overzigt toont in het algemeen aan, hoe ver Java B.-Indië in de hoofdelementen van stoffelijke en maatschappelijke welvaart vooruit is. De twee landen zijn Oostersche staten van gelijken aard, bewoond door inlanders en bestuurd door Europeanen, grootendeels onder dezelfde toestanden van luchtstreek, bodem, ligging en maatschappij.

Indien Java over uitgestrekte gedeelten van Hindostan het voordeel van den bodem en de luchtstreek heeft, dan staan toch andere strooken van B.-Indië in deze beide opzigten ten

volle met Java gelijk, terwijl de Hindoesche en Mohammedaansche bevolking in B.-Indië van nature handelbaarder, nijverder en beschaafder is dan de Maleische bevolking op Java. Aldus ontstaat de smartelijke overtuiging, dat het verschil meer aan de wederzijdsche stelsels van beheer dan aan eenige natuurlijke ongelijkheid toe te schrijven is.

De toestand van B.-Indië in 1859 was te zeer eene uitzondering om eene billijke vergelijking toe te laten; en ik heb daarom de beide landen genomen zoo als zij in 1856—57, het laatste en voorspoedigste jaar van regelmatige rust in B.-Indië vóór den opstand, gesteld waren. Java is even verschillend van het overig gedeelte van Nederlandsch Indië als ons Indisch gebied van de inlandsche staten in Hindostan. De billijke vergelijking ligt dus tusschen Java en Madura aan den eenen kant die met eene bevolking van 10.800.000 zielen bijna al de openbare inkomsten van Nederlandsch Indië opleveren, en het Engelsch gebied van B.-Indië aan de andere zijde, met eene bevolking van 132 millioen, dat jaarlijks ongeveer het geheele bedrag der inkomsten van B.-Indië afwerpt.

De oppervlakte van B.-Indië is zestien malen grooter dan die van Java en Madura.

De bevolking van B.-Indië is twaalf malen die van Java en Madura.

De inkomsten van Engelsch Indië zijn slechts vier malen die van Nederlandsch Indië.

De landelijke belasting per hoofd in B.-Indië is een derde zwaarder dan op Java, en maakt drie vijfden instede van slechts een tiende van de openbare inkomsten uit.

De inkomsten buiten de belastingen geven op Java per hoofd dertien malen zoo veel als in B.-Indië, zonder het monopolie of wel de onzedelijkheid van de inkomsten van den opium in B.-Indië.

Indirecte belastingen op Java werpen per hoofd ongeveer vier malen zoo veel af als in Indië, en wel op Java een zesde voor de levensbehoefte van zout en vijf zesden voor het vrij-

willige verbruik van voorwerpen van weelde, instede van de Indische evenredigheden van twee vijfden voor zout en drie vijfden voor weelde.

De inkomsten per hoofd bedragen op Java drie malen die van B.-Indië met een derde minder drukking op het volk.

De onproductieve uitgaven in B.-Indië verslinden meer dan twee derden, instede van een derde van de inkomsten, zooals op Java.

Een vierde van de inkomsten op Java wordt besteed voor reproductieve werken, tegenover slechts een negende in B.-Indië, hetgeen eene voordeel aanbrengende uitgaaf per hoofd geeft ten minste zeven malen grooter op Java dan in B.-Indië.

De geheele Javasche uitgaaf is per hoofd het dubbele van die van B.-Indië, en laat niettemin een jaarlijksch zuiver overschot van een vierde van de openbare inkomsten instede van een jaarlijksch deficit na.

Op twee punten slechts is de vergelijking schijnbaar in het nadeel van Java.

De uitgaven in het moederland in Nederland zijn per hoofd zwaarder dan de uitgaven in het moederland in Engeland, hetgeen wegens de kleinheid van het land natuurlijk is. De eersten komen echter slechts op een zevende van de inkomsten van Java, terwijl de laatsten een twaalfde van de ontvangsten van B.-Indië verslinden.

De rente van de schuld op Java is drie malen zoo veel per hoofd als de intrest van de Engelsch-Indische schuld vóór den opstand. Maar zoo als in het hoofdstuk over de financien opgemerkt werd, is de Nederlandsche Oost-Indische schuld niet een eigenlijke last op Ned.-Indië, en daar de rente van die schuld slechts eene loutere vermindering is van het Javasche batige slot, dat als eene schatting aan de Nederlanders opgebragt wordt, zoo maakt zulks het bedrag van de schuld, hoofdsom en rente, eene onverschillige zaak, zoowel voor het bestuur als voor het volk van Java.

Algemeene misnoegdheid in B.-Indië. — Het moet worden erkend, dat er tegenwoordig eene heerschende stemming van

misnoegdheid onder alle klassen van B.-Indië bestaat. Die der inlandsche gemeente ontspruit uit de omstandigheid, dat wij hen naar Engelsche beginselen, die met hunne gewoonten en gevoelens in strijd zijn, behandelen. Die der Europeanen bestaat omdat ons Indisch stelsel van bestuur met hunne belangen in strijd is.

Wij hebben getracht den inlander te verbeteren, den zwakke tegen den sterke in bescherming te nemen en aan alle klassen gelijk regt te doen wedervaren, zonder er op te letten, dat die voortreffelijke stelregels met de gebruiken en begrippen van een volk op eenen lagen trap van beschaving in strijd zijn. De Nederlanders hebben zich vergenoegd om den inlander voldoening te geven, terwijl zij wat zijne verbetering betreft op de trapswijze werking des tijds en van een goed bestuur bouwen; zij houden den zwakke in onderwerping aan den sterke, en treden slechts in geval van grove misbruiken tusschen beiden; en terwijl zij aan allen gelijk regt laten wedervaren, deelen zij het op eene verschillende wijze aan de verschillende klassen uit. De feitelijke gevolgen getuigen ter gunste van hun in de bespiegeling slechter stelsel.

Indien het de eerste verpligting van den staat is om alle klassen van zijne onderdanen zoo veel mogelijk te bevredigen, dan moeten wij ons vergenoegen om verbeteringen uit te stellen tot dat de verspreiding van kennis onder onze Indische onderdanen de mogelijkheid verschaft om ze zonder verwekking van misnoegdheid in te voeren. Gedurende de laatste vijftig jaren is onze staatkunde met sneller tred vooruitgegaan dan de verandering in de gevoelens des inlanders, en met een slechts gering ontzag voor het lijden van hen, die wij op onzen weg tot verbetering vertrapt hebben. Wij vinden onze belooning in de overtuiging, dat eene voortzetting van hetzelfde stelsel tot zijne schraging eene vermeerdering van magt vereischt, zoo als B.-Indië in den tegenwoordigen toestand de middelen niet heeft om aan te houden (*).

(*) De regering van B.-Indië deelt, en wij gelooven te regt, deze

Klagten van de inlandsche aristocratie en landeigenaars. — De oude aristocratie en groote inlandsche landeigenaren in B.-Indië klagen openlijk, dat zij, zoodra eenig gebied onder ons onmiddellijk bestuur komt, alle magt en elk aandeel in het bestuur over hunne landgenooten verliezen; dat zelfs hunne landen, doordien wij hunne goederen voor achterstallige belasting of bij burgerlijk regterlijk gezag verkoopen, spoedig uit hunne handen geraken; en dat in de uitkomst eenige weinige jaren van onze heerschappij den ouden inlandschen adel van gezag en rijkdom tot armoede en onbekendheid doen vervallen.

Deze algemeene uitwerking van ons stelsel heeft zich op nieuw geopenbaard, zoo dikwijls eenig gebied van een inlandsch bestuur aan het Engelsch bestuur werd overgedragen. De verdedigers van onze beginselen van regering erkennen deze trapswijze vernedering en verarming van den ouden adel, maar beweren, dat zulks de onvermijdelijke gevolgen van gelijk regt voor alle klassen zijn. De roekelooze verkwisting van den inlandschen groote en zijn gebrek aan gewoonte van werkzaamheid, vorderen, zegt men, weldra den verkoop van zijne landen in billijkheid jegens den handelaar en den geldschieter; terwijl zijne geneigdheid tot geweldenarij en afpersing aangevoerd wordt als het onmogelijk makende om hem, behoudens de billijkheid jegens zijne minderen, eenig aandeel in het bestuur des lands toe te vertrouwen. Het welzijn der groote massa's der maatschappij, zegt men, vordert de vernietiging van den ouden rijkdom en het oud gezag der inlandsche aristocratie en de vervanging door een bestuur eeniglijk door en van Europeanen.

Aan den anderen kant beweert men dat deze beginselen gegrond zijn op een dwaalbegrip omtrent de doeleinden des bestuurs, dat zij niet toepasselijk zijn op den toestand der inlandsche maatschappij, en dat, zelfs indien zij waar konden zijn, zij niet vatbaar zijn om in toepassing gebragt te worden. Geregtigheid is niet eene bepaalde leer, die van algemeene toepassing is, maar ver-

---

meening niet, want wij hebben gezien dat zij integendeel hare magt aanmerkelijk verminderd heeft. DE VERT.

schilt naar de begrippen en vooroordeelen van hen, aan wien zij toegediend wordt. Het Engelsche regt van eerstgeboorte, de Fransche gedwongene verdeeling van vaste goederen, het Indische regt van aanneming en andere bewijzen voor dit axioma zijn te talrijk en te duidelijk om eenige toelichting te behoeven. In den tegenwoordigen toestand der inlandsche maatschappij worden de verkoop van des edelmans land om den geldschieter te betalen, en de tegengang der uitoefening zelfs van een drukkend gezag over den plebejer door den patriciër door aanzienlijken en geringen niet meer als daden van regt aangezien, dan zij aldus door onze voorouders onder de Plantagenets aangemerkt zouden geworden zijn.

Verlies van magt. — Velen zijn van oordeel, dat de berooving der inlandsche edelen van hunne magt slechts onze beste werktuigen om weldadig op het volk te werken vernietigd en de opperste standen benadeeld en misnoegd gemaakt heeft, zonder den lageren voordeel aan te brengen of te behagen. Deze meening verkrijgt gewigt door de omstandigheid, dat het volk algemeen in den jongsten opstand de oude, van hunne goederen ontzette eigenaren is blijven aanhangen. Op vele plaatsen hielpen de opgezetenen dadelijk hunne oude landheeren om de nieuwe koopers onder onze wet tot verkoopingen wegens belasting en op regterlijk gezag, uit te werpen te midden van de algemeene goedkeuring des volks; en zelfs in de dorpsrepublieken, die wij van elk toezigt eens landheers bevrijd hadden, verzette men zich er niet tegen, dat de oude landeigenaren hun gezag wede aanvaardden. Dit schijnt te bewijzen, dat de inlandsche maatschappij in B.-Indië van den oorspronkelijken toestand van den Anglo-Saksischen Franklin tot den leenroerigen staat van de Normandische heerlijkheid overgegaan was; dat, alhoewel de dorpsgemeente nog bestond, niettemin de behoefte aan hooger gezag gevoeld werd; en dat plaatselijke banden en voorouderlijke gehechtheid den boer met het bestuur zijns ouden landheers, hoe hard en onbillijk ook in vele opzigten door ons geacht, verzoend hadden.

De Hollandsche staatkunde om de oude edellieden in het gezag te handhaven, heeft het bestuur door middel van eene evenzeer woelzieke, onderdrukkende en afpersende aristocratie, onder Europeesch toezigt, tot een zegen instede van tot een vloek voor het land gemaakt. De landgoederen van de Indische edellieden zouden de aanneming van eene dergelijke staatkunde veeleer vergemakkelijken dan bemoeijelijken; maar haar welslagen zou vereischen, dat onze Engelsche ambtenaren in het eerst niet al te spionachtig of achterdochtig waren, met opzigt tot de wijze, waarop de inlandsche meerdere op zijnen mindere werkt en dezen tot de volbrenging der van hem gevorderde diensten dwingt. Ons toezigt zou moeten beperkt blijven tot gevallen van beklag, gevolgd door onderzoek, vertoog en verslag aan het gouvernement, dat in sommige grove gevallen het scherpe middel van persoonlijk ontslag met voordeel zou kunnen aanwenden. Ons eigen bestuur is altijd verpligt geweest om, bij gewigtige gelegenheden, zijne toevlugt te nemen tot dwangmiddelen om de deelneming des volks voor de voorziening in de nooden des oogenbliks te verwerven. Zulke maatregelen, schoon met onze begrippen in strijd, stemmen wel met de inlandsche gevoelens overeen, en zijn, zoo als de ondervinding bewezen heeft, de eenige wijze om in hunnen maatschappelijken toestand groote uitkomsten te weeg te brengen. Welk regt hebben wij om bedenkingen te opperen tegen handelingen, die de inlander zelf niet als eene reden tot beklag aanmerkt, en die niet noodzakelijk onvereenigbaar zijn met een goed bestuur en met de geregtigheid zooals de inlanders die begrijpen?

En bovendien wij kunnen niet eeniglijk door en met Europeanen regeren. In ons stelsel, even als in dat der Hollanders, zijn onze Europesche ambtenaren weinig meer dan het hoofd, waarvan de inlander de hand is.

Bij ons bestaat, op zijn best genomen, de hand uit de armere leden der inlandsche middelstanden in de lagere regterlijke en administratieve afdeelingen van bestuur, waaruit zij allengs door

de meerdere geschiktheid van den Europeaan voor zulke ambten verdrongen worden. Met deze weinige uitzonderingen bestaat de Indische administratieve hand eeniglijk uit lage lieden — darogahs, klerken, policiedienaren en al het gespuis, die de geheel werktuigelijke ondergeschikte en ongeëerde betrekkingen willen aannemen, welke onze wensch om alles zelven te verrigten ons nog slechts overlaat om hun aan te bieden. Deze mannen vinden groote verleidingen en vele gelegenheden tot kleine onderdrukkingen en knevelarijen; terwijl slechts weinigen van onze inlandsche beambten door hunne geboorte of stand hooghartigheid genoeg bezitten om hen in bedwang te houden, en naauwelijks iemand hunner oude voorvaderlijke betrekkingen met den boer of eenige van de zachtere invloeden van familie en fortuin heeft. Zelfs de beste van onze inlandsche-ambtenaren zijn niet van die soort van menschen, die de inlanders zelven verkozen zouden hebben om zich door hen te laten besturen. Menigen van hen bezitten achtingswaardige eigenschappen en zijn boven elk vermoeden van kwade praktijken verheven; maar zij missen het aanzien van oude afkomst, hoogen stand en wijd verspreiden plaatselijken invloed door geboorte, zoo als de javasche regenten en hoofden bezitten, en die voor den inlander alles zijn. Hun voorbeeld strekt slechts om te doen zien, dat inlanders veilig en nuttig in B.-Indie, zoowel als op Java, te werk gesteld kunnen worden, zoo lang zij door Europeanen in het oog gehouden, hun standpunt genoegzaam eervol gemaakt en zij zelven boven de verleidingen van bekrompene middelen verheven worden.

De Nederlandsche hand integendeel is uit al den rang, al de geboorte en al den rijkdom in het land zamengesteld, wier geweldenarijen en afpersingen naar alle waarschijnlijkheid niet zoo kleingeestig en algemeen zijn, wier ergste gebreken noch zoo kwellend noch zoo zonder verschooning zijn. In B.-Indië laten wij de bezitters van denzelfden rang, rijkdom en geboorte in het genot van de groote onbedwongene magt van landheeren, liever dan hun het gezag van onder behoorlijk opzigt staande bestuurders

toe te vertrouwen. In hunnen tegenwoordigen toestand als landheeren, noopt hunne zucht naar rijkdommen en naar zinnelijke genoegens hen, bij gemis van eervolle bezigheid en beweegredenen, om telkens ter vulling van hunne beurzen of ter botviering aan hunne hartstogten middelen te baat te nemen, die verreweg drukkender zijn dan eenige maatregelen, waartoe zij welligt zouden overgaan, wanneer zij over hunne landgenooten onder ons toezigt bestuur voerden.

Onze proefneming is mislukt, die der Nederlanders is geslaagd; en de loop der omstandigheden in den jongsten opstand strekt om te bewijzen, dat de eene of andere toepassing van het stelsel van bestuur door tusschenkomst van inlandsche hoofden eene der groote vereischten voor de B.-Indische maatschappij is, zelfs al werd de boerenstand daardoor onderworpen aan eene meer gestadige en onmiddellijke werking en toezigt van zijne meerderen dan tegenwoordig het geval is. Indien zij onder genoegzame Europesche beteugeling zoodanig geplaatst werden, dat de mindere klassen voor ernstige benadeeling behoed werden, zouden de edellieden althans minder misnoegd zijn, en een groot element van bestendigheid en van trapswijze opvoeding en verbetering der inlandsche opperste standen gewonnen worden.

Verkoopingen van land voor belasting en op regterlijk gezag. — Daar de hoogste inlandsche edellieden, die juist voor het volk als ambtenaren het meest aannemelijk zouden wezen, tegelijk groote grondbezitters zijn, zouden hun standpunt en hunne bruikbaarheid vorderen, dat hunne landgoederen tegen verval door de verkoopingen wegens belasting en op regterlijk gezag verzekerd werden, zijnde dit tegenwoordig hunne ernstigste oorzaak van klagt.

Er zijn vele praktikale bedenkingen tegen de geheele afschaffing van zulke verkoopingen; maar er is in den toestand der inlandsche maatschappij niets, waardoor het wenschelijk wordt, dat groote landeigendommen in B.-Indië mindere bescherming dan in Engeland onder het stelsel van substitutien genieten zouden. Het

tegendeel is waar. De invoering van eene toepassing der Engelsche erfstellingen over de hand of fideicommissaire substitutien voor korte tijdvakken zou door de landeigenaars als eene algemeene weldaad begroet worden, en al de aldus verkregen zekerheid voor het land zou even vrij van schade voor de handeldrijvende klassen in het algemeen zijn als zij zulks in Engeland is. Indien zij tot Europeanen en tot inlandsche ambtenaren gedurende de voortduring van hunne ambtsvervulling beperkt bleef, zou dit den aankoop van land door Europeanen, met het doel om daarop bestendig te verblijven, aanmoedigen, en het middel worden om niet alleen de diensten van de hoogste plaatselijke aristocratie tegen geene of geringe kosten voor het gouvernement te verwerven, maar zelfs ook om het behoud van het ambt, zelfs zonder bezoldiging, eene zaak van gewigt voor de rijkste inlanders te maken.

De vatbaarheid van het land om voor achterstallige landsinkomsten verkocht te worden, is het hoofdbeletsel tegen den aankoop van grondeigendommen door Europeanen om in B.-Indië bestendig te verblijven. De werking van de belasting-verkoopwet sticht ook groote onregtvaardigheid jegens de oude inlandsche aristocratie in ons pas verkregen gebied; maar hare tegenwoordige praktikale beperking tot Bengalen, waar de eeuwigdurende landinrigting de betaling van belasting gemakkelijk gemaakt heeft, en waar het volk aan de wet gewoon geraakt is, maakt dat hare intrekking niet zoo volstrekt gevorderd wordt, als hare wijziging, ten einde de veelvuldige onregtvaardigheden in hare toepassing weg te nemen. Dit en eene vrijstelling van hare werking, te verkrijgen door een regt van substitutie in Europeanen en in inlandsche beambten, met eene afkooping van de landelijke belasting opengesteld voor allen, zouden waarschijnlijk aan de meeste beoogde doeleinden beantwoorden, en ons een middel schenken om de diensten der voornaamste inlanders in het land te verwerven, waarvan wij door de geheele afschaffing van de belasting-verkoopwet verstoken zouden worden.

De groote grond van beklag der inlanders opzigtelijk dit punt is echter de verkoop van land op geregtelijk gezag, hetgeen beduidt de geregtelijke verkooping van land ter uitvoering van een vonnis wegens partikuliere schuld van den schuldenaar zelven of ter voldoening van eene onderzetting of hypotheek. De werking van deze wet in B.-Indie is tot nog toe onvermengd slecht geweest. Zij is aanstootelijk voor allen behalve den geldschieter van beroep, die haar tot een middel gemaakt heeft om allengs de landeigendommen van den ouden edelman tot zich te trekken. Verkooping van land voor persoonlijke schuld is in strijd met de begrippen van regtvaardigheid van alle natiën in een lagen staat van beschaving; en zelfs Engeland, in de negentiende eeuw, zou haar naauwlijks geduldig dragen, indien de magt van erfstelling over de hand haar in de toepassing niet van alle uitwerking op de groote eigendommen beroofde.

Het benamie-stelsel. — De wet op den verkoop van land op regterlijk gezag is ook eene hoofdreden van de kwelling, bekend bij den naam van het benamie-stelsel, die de vloek van B.-Indië is, en meer dan eenige inlandsche instelling bijdraagt om eenen lagen trap van zedelijkheid en eene toegevende zienswijze omtrent bedrog in al zijne vormen te bestendigen. Het bestaat in eene bijzondere uitvinding om de voordeelen en het crediet van vast eigendom te erlangen, en de lasten en verpligtingen daarvan te ontduiken. Het bestaat hierin, dat een man land bezit, in naam voor zich zelven, maar in werkelijkheid als een geheim aanvertrouwd goed voor een ander, en dat dit land, door de overdragten tusschen de twee personen te doen rondzwaaijen en door dan eens den eenen en dan eens den anderen als den werkelijken eigenaar te doen optreden, aan elke aansprakelijkheid wegens verpligtingen, die den eigenaar persoonlijk aangaan, onttrokken wordt. Dit stelsel dagteekent van het bestuur der inlanders, toen daartoe toevlugt genomen werd als tot eene bescherming tegen geweld. Het goed werd toen meestal op den naam van den eenen of anderen magtigen persoon genonen, wiens schijnbaar eigendomsregt reeds

op zich zelf een voldoende waarborg tegen berooving opleverde. Ons bestuur, terwijl het geweld als een voorwendsel tot benamie weg nam, stelde daarvoor den verkoop van land voor partikuliere schuld in de plaats. Ook werden Engelsche ambtenaren aangesteld die zich niet bekreunden om het gerief en de ijdelheid van den inlandschen landeigenaar, wiens tegenwoordigheid zij vorderen; en Engelsche regtbanken zonder plaatselijke kennis, voor welke ongegronde aanspraken gemakkelijk door meineed en valschheid ondersteund worden, zijn, het doet mij leed zulks te zeggen, noch zeldzaam noch altijd in staat zulke handelingen te ontmaskeren. De algemeenheid van zulk een stelsel van overdragt doet noodwendig eene groote mate van vertrouwen bij den waren eigenaar in de eerlijkheid van hem veronderstellen, wien hij in het geheim zijne belangen heeft opgedragen; en vroeger werd dit vertrouwen zelden misbruikt. Doch in de laatste jaren heeft de eigenaar in naam het goed vaak als zijn eigendom gevorderd, en waar geene geheime acte van in bewaringgeving bestaat, zoo als dikwijls het geval is, vindt de ware eigenaar groote moeite om zulk eene vordering te weêrstaan. Eene geheime acte van in bewaringgeving is echter aan ontdekking blootgesteld, wanneer de schijnbare eigenaar als de ware bezitter opgegeven wordt, en wordt dus slechts zelden gebezigd, daar hare ontdekking tot onaangename gevolgen voor al de betrokkenen aanleiding geeft, door vervolgingen wegens meineed en omkoop tot meineed. De tegenwoordige wijze, die bij voorkeur gebezigd wordt, is om het landgoed op naam van eenig vrouwelijk lid van des waren eigenaars gezin te stellen, die, als in zijn huis en onder zijn opzigt levende, waarschijnlijk niet geneigd of in staat is om zich tegen hem te keeren of voor het goed gevaarlijke verpligtingen aan te gaan. Hare magteloosheid om zich te vertoonen of de vrouwenvertrekken te verlaten, behoedt haar voor dagvaarding of verschijning voor den Engelschen ambtenaar, hetgeen zulk eene ernstige grief voor de inlanders van aanzien is, dat zij het benamiestelsel meer aan deze dan aan eenige andere oorzaak toeschrijven. Hare afzondering maakt het beheer van het land door den

waren eigenaar, in naam ten haren behoeve, zoo veel meer natuurlijk; hare onschendbaarheid, zoowel volgens de wet als de gewoonte, stelt haar minder bloot aan onaangename nasporingen en de mogelijke gevaarlijke gevolgen daarvan, terwijl hare wettelijke bevoegdheid om afzonderlijk grondeigendom te hebben, zelfs als zij gehuwd is, deze voorregten van haar geslacht en haren stand bestaanbaar maakt met haar aangenomen karakter van eene landbezitster. Deze laatste verfijning van het benamiestelsel is inderdaad zoo volmaakt, dat zij alle kans heeft om elke poging te verijdelen om dit kwaad tegen te gaan, behalve door de aanleiding tot geheimhouding weg te nemen, en te doen vervangen door drijfveeren om openlijk voor het eigendomsbezit uit te komen. Zoo lang het landbezit in B.-Indië den eigenaar aan zulke voor zijne begippen aanstootelijke ongerieven blootstelt, zoo lang zal ook Oostersche arglistigheid middelen uitvinden om ze te ontwijken.

Door de invoering van een stelsel van substitutie, met de eene of andere registratie zoo als op Java, of met een Engelsch heerlijkheidsgeregt, zou de inlandsche aristocratie het in hare magt hebben om het voortdurend bezit van hare landgoederen in haar eigen geslacht te verzekeren, terwijl de buitensporigheid van eenig lid aldus slechts zijne eigene belangen gedurende zijn leven kwetsen en het eigendom niet aan zijne nakomelingen onttrekken zou. Door de instelling van een bestuur door middel van inlandsche hoofden zou de inlandsche landeigenaar niet langer onmiddellijk aan den Engelschen ambtenaar ondergeschikt zijn, en van zijne eigene ambtelijke landgenooten van rang zulk eene behandeling ontvangen als naar inlandsche begrippen aan zijn stand toekomt. Door te vorderen, dat elke overdragt van landeigendom in het open geregtshof plaats hebbe, zou de geregistreerde eigenaar tegen onbillijke vorderingen op zijn land beschermd zijn. Werden voorts gezag, stand en de mate van eerbied en voorrang in den durbar, waarop ieder van ambtswege geregtigd was, van het bedrag van de landgoederen, die hij openlijk op zijn eigen naam bezat,

afhankelijk gemaakt, dan zou de landeigenaar genoopt worden om zijne bezittingen openbaar te maken, en de verpligtingen en aansprakelijkheden zoowel als de regten van het grondbezit op zich te nemen.

De van het benamie-stelsel onafscheidelijke nadeelen zouden dan niet langer opgewogen worden door zijne hoogere voordeelen, en de voornaamste drijfveeren tot geheimhouding bij de inlanders weggenomen worden door het verlangen om openlijk voor den eigendom uit te komen met het doel om dien door substitutie in veiligheid te brengen. De groote klagt van het overig gedeelte der inlandsche maatschappij omtrent dit punt zou kunnen worden uit den weg geruimd door eene intrekking van de verkoopingen van land op regterlijk gezag ter zake van persoonlijke schuld, en door haar van kracht te laten voor hypothekaire verzekering, eene magt tot verkoop bevattende. Het benamie-stelsel zou alsdan allengs uitsterven tot voordeel van het land, tot vergemakkelijking der regtsbedeeling en tot verbetering van de inlandsche inborst. Door de geheimhouding van het eigendomsregt onnoodig te maken, om oogmerken te bereiken, die den bijval des volks genieten, zouden wij daarop niet alleen den stempel van verheeling der waarheid drukken, waarvoor de openbare meening onder de inlanders toegevend is, maar daaraan het karakter van dadelijk bedrog geven, eeniglijk tot slechte doeleinden gepleegd, en hetwelk even sterk door den inlander als door den Engelschman veroordeeld wordt.

Grieven van de inlandsche gemeente. — Verkoop van landen en verlies van magt, ziedaar de voornaamste en bijzondere redenen van klagt onder de oude inlandsche aristocratie en de groote inlandsche landeigenaren; maar zij, zoowel als het volk, lijden van de aan allen gemeene grieven van eene slechte policie, eene hun vreemde en trage regtspleging, een ontoereikend getal plaatselijke ambtenaren en een volslagen gemis aan goede wegen door het grootste gedeelte van dit reusachtig rijk. De buitensporige landelijke belasting is almede een groote reden van bezwaar bij allen, die onmiddellijk onder het Gouvernement hetzij als

landeigenaars of als boeren land bezitten, behalve in de districten der eeuwigdurende landelijke inrigting, waar het door elk landgoed te betalen bedrag voor immer vastgesteld werd naar een maatstaf, die nu, tengevolge van later aangebragte verbetering en van de verhoogde waarde van het land, doorgaans niet drukkend is. De klagt over buitensporige grondrente wordt den landeigenaar door zijne opgezetene boeren wederkeerig voorgeworpen waar ook over ons geheele gebied van B.-Indië de landman onder eenen meerdere land bezit anders dan tegen eene vaste rente.

Ontoereikend getal van plaatselijke ambtenaren. — Om zich een juist tafereel van de meeste van onze Indische districten in dit opzigt voor den geest te stellen, moeten mijne lezers zich eene uitgestrekte onder bebouwing liggende oppervlakte zoo groot als Yorkshire verbeelden, vol steden en dorpen, met eene bevolking van tusschen de twee en drie millioen zielen, en vol van groote landeigenaren, rijke bankiers en kooplieden van alle soort en stand. Om de zaken van zulk een magtig district te beheeren, benoemen wij hier en daar eenige weinige inlandsche regters voor de kleinste burgerlijke zaken en eenige weinige inlandsche policie-beambten voor de opsporing van misdaad. Wij weigeren ook maar het geringste gezag aan den talrijken stand van groote land- of geldbezitters van het district op te dragen, maar laten het aan onze geringe inlandsche beambten of aan het volk zelf over om zulke voorvallen, als zij verkiezen, aan te brengen ter beslissing van de Engelsche gezaghebbers. Deze bestaan uit een Engelschen districts-regter en een bezoldigden magistraat, bijgestaan door een Engelschen ontvanger der belastingen en door zoo wat twee of drie Engelsche assistenten, allen op de hoofdplaats van het district wonende, met welligt nog een paar Engelsche assistenten, elk in eene afgezonderde afdeeling. Geen wonder, dat het volk zijn toevlugt neemt tot den inlandschen landeigenaar, den planter of tot ieder ander binnen zijn bereik, die, schoon zonder wettig gezag, zijne geschillen wil helpen uitmaken en het wil beschermen

tegen de talrijke kwaaddoeners, die in zulk een toestand der maatschappij op den vreedzame en zwakke azen. Indien wij het bestuur des volks aan de inlandsche aristocratie wilden toevertrouwen zou dit kwaad veel verminderen, en dit met weinig kosten voor het Gouvernement, door de aanwending van hetgeen in de schatting der inlanders sterkere aanlokselen tot gezagoefening zijn, namelijk van praal, eer en voorrang, instede van bezoldigingen, die de uitgestrekte eigendommen der inlandsche aristocratie niet onmisbaar maken om hunnen rang op te houden en om hunne persoonlijke eerlijkheid te bewaren. Naarmate de beschikbare middelen van het Gouvernement, hetzij door de toepassing van het kultuurstelsel of door de enkele toeneming van algemeene welvaart en tevredenheid, toenamen, kon de Europesche staf van opzigters uitgebreid worden, tot dat deze grond van klagt door eene doeltreffende inlandsche administratie of door een werkelijk oppertoezigt, instede van een oppertoezigt in naam, weggenomen was.

Buitensporige landelijke belasting en buitensporige grondrente. — De klagten over buitensporige landelijke belasting en buitensporige grondrente geven aanleiding tot afzonderlijke overwegingen, die echter met elkander in verband staan. Het Gouvernement regtvaardigt het bedrag van de landelijke belasting als de evenredigheden niet overschrijdende, die onder het inlandsche bestuur gebruikelijk waren, en als volstrekt vereischt wegens de behoeften van den staat; terwijl de opgezetene van de kroonlanden over zijne toenemende armoede klaagt en de inlandsche landeigenaar zich op des Gouvernements eischen aan hem en op zijn gedwongen gemis van al de hoogere prikkels, zoo als eerzucht en gezag, beroept, als op even zoovele verontschuldigingen, dat hij zich met zulke rijkdommen troost als hij aan zijne opgezetenen ontwringen kan, en zijne vordering slechts door het uiterste vermogen van den boer om te betalen en te bestaan laat beperken.

De tegenwoordige klagten van de landeigenaren over buitensporige landelijke belasting schijnen hoofdzakelijk betrekking

te hebben tot de evenredigheden van de natuurlijke grondrente, die zij zelven en de staat zich toeëigenen kunnen, en die gegrond moeten zijn op de verschillende oogpunten, die opzigtelijk hunne wederzijdsche regten en belangen bij den grond aangenomen kunnen worden.

In Bengalen werd de landelijke belasting voor immer op eene vaste som met den grooten inlandschen grondbezitter op elk landgoed vastgesteld, met inbegrip van woeste gronden. Dit bedrag was vroeger een groot gedeelte van des landeigenaars grondrente, maar is nu algemeen tot ongeveer een derde van de zuivere winsten gedaald. In het Noord-Westen wordt de landelijke belasting hetzij met de landeigenaars of de boeren, vertegenwoordigers der dorpsgemeenten, voor dertig jaren geregeld, waarna zij op nieuw zal worden berekend en woeste grond sedert ontgonnen aan eene nieuwe belasting zal worden onderworpen. De verhouding is hier de helft van des opgezetenen landbouwers gewas en twee derden van des landeigenaars zuivere winsten. In Madras bestaat een eeuwigdurende landelijke belasting, met den landbouwer zelven op elk door hem bewerkt veld vastgesteld. De verhouding verschilt hier naarmate der klasse, waartoe het land wordt gebragt, van een derde tot de helft van het geheele gewas. In Bombay is de landelijke belasting almede met den bewoner van elk veld in dezelfde verhouding als te Madras vastgesteld, maar onderhevig aan eene nieuwe regeling na dertig jaren. Bengalen en Madras zijn sedert lang aangeslagen, de noord-westelijke provinciën en Bombay eerst sedert korten tijd.

Bengalen heeft onder de eeuwigdurende regeling met de landheeren gebloeid. Vroeger werd daar, zoo wel als over het overig gedeelte van geheel Indië, de gansche natuurlijke grondrente genomen; en hare voldoening bragt die gevolgen van armoede en luiheid onder de boeren voort, welke nu het bekende uitvloeisel zijn van eene onevenredigheid tusschen dat gedeelte van het jaarlijksch gewas, hetwelk, zoodra het of van den grond of wel uit de handen der productive arbeiders komt, bestemd is tot vervanging van een kapitaal, en dat

hetwelk bestemd is om eene inkomst, hetzij als grondrente hetzij als overwinst, uit te maken" (*). Maar in de laatste jaren heeft de groote toeneming in de uitvoeren van Bengalen, waarvoor de wederkeerige invoeren voor ongeveer een derde in gemunt geld geweest zijn, zoowel als de aanzienlijke geldbelegging in spoorwegen en andere groote werken in het land, eenen val in de waarde van geld veroorzaakt, die, gepaard met de groote en plotselinge vraag naar arbeid voor deze werken, den marktprijs van den arbeid boven zijn natuurlijken prijs heeft doen stijgen, en te gelijkertijd eene groote rijzing in de prijzen van levensbehoeften veroorzaakt heeft. Daar de grondrente gedurende hetzelfde tijdvak niet belangrijk verschild heeft, zijn de grootere voordeelen van zulk eene vermeerdering aan de werkloonen en winsten toegevallen, en is dus de toestand van den voortbrengenden boer in Bengalen naar evenredigheid verbeterd (§). Als verder bewijs van den betrekkelijken voorspoed van Bengalen, zijn de landeigenaren rijk, is het gewas des lands aanmerkelijk toegenomen, wordt de grondrente verondersteld in de laatste vijftig jaren te zijn verdubbeld, en is de handel buiten alle evenredigheid met dien van andere deelen van B.-Indië behalve Bombay. Madras daarentegen is zeker onder zijn eeuwigdurende regeling met den boer niet vooruitgegaan, en vertoont geenen daartegen opwegenden voorspoed in andere klassen, als eene vergoeding voor de armoede van den boer. Het noord-westen schijnt veeleer Madras dan Bengalen na te volgen; en de regeling van Bombay onder eene andere dan de oude inlandsche inrigting, waaronder het bloeide, is te versch, dan dat men reeds over de uitkomst zou kunnen oordeelen.

Des Zemindars landelijke belasting aan het bestuur. — Spoedig na onze eerste veroveringen in Bengalen werd omtrent het onderwerp van het landbezit veel onderzoek gedaan, dat

(*) Smith's Wealth of nations, deel II, pag. 7.

(§) Ricardo's Political works, by Mc. Culloch, pag. 31 en 51.

tot tegenstrijdige uitkomsten op sommige punten, maar tot eene algemeene overeenstemming van gevoelen op andere voerde. De Heer Shore, later Lord Teignmouth, en de Heer Grant schijnen de twee voorname kampvechters geweest te zijn voor de strijdende gevoelens omtrent de vraag: of de zemindars of landbezitters en jaghierdars of bezitters van leenroerig goed werkelijk eigenaren waren dan slechts een ambtelijk karakter bezaten. De eerstgenoemde vatte zijn gevoelen beknopt te zamen in het inlandsche spreekwoord, dat „het land den zemindar en de grondrente den koning toebehoort", en de laatstgenoemde beweerde, dat de zemindar de loutere rentmeester van niet in leen gegeven landen was. Van beide zijden werd echter erkend, dat de grondrente van den zemindar aan de kroon het volle bedrag uitmaakte dat den boer opgelegd was, minus kleine kwijtscheldingen, te zamen op minder dan één ten honderd van de aangenomen lijst van grondrente voor kroonlanden in Bengalen komende, hetgeen weinig meer was dan drie vierden van een lac (ƒ 120.000) of 83.150 ropijen, op 108 lacs of 10.887.071 ropijen. De regten der jaghierdars of houders van leenroerige goederen gaven tot minder verschil van gevoelen aanleiding; want er waren er zeer weinige in Bengalen, en zij, zoo wel als die in Behar, hadden, dit was volkomen duidelijk, oorspronkelijk hunne landen tijdelijk ontvangen voor het onderhoud van bestendige korpsen van troepen, en hadden zich vervolgens eene blijvende erfelijke magt aangematigd, ontdaan van elke andere verpligting dan de leenroerige gehoudenheid om eene opgeraapte gewapende burgerij te leveren, wanneer dit gevorderd werd. Het schijnt ook erkend te zijn geworden, dat de wettelijke verdeeling van land bestond in khalsa of kroonlanden, waarvan de grondrente door de zemindars van de boeren ontvangen en aan de kroon betaald werd, en in jagiers, waarvan de grondrenten door de leenmannen gehouden werden, om de op het papier bestaande troepen te onderhouden, die zij in gebreke bleven om in vleesch en bloed op de been te brengen.

Lord Teignmouth redeneert op eene overtuigende wijze uit

vroegere gebeurtenissen onder de Mohammedanen en Hindoes ter gunste van het erfelijk eigendomsregt van den zemindar in Bengàlen en Behar, en tegen het erfelijk eigendomsregt van den jaghierdar; maar uit de erkenningen en beweringen aan beide zijden schijnt het duidelijk, dat deze theoretische staat van zaken reeds lang vóór onze verovering voorbij was, en dat de verandering der maatschappij en de vordering van leenroerige denkbeelden de oorspronkelijk aan deze wijze van grondbezit verbonden regten omver geworpen hadden, den zemindar tot eenen louteren rentmeester van de kroon makende, terwijl de jaghierdar een leenroerig heer geworden was, wiens bezit slechts met leenroerige en militare diensten bezwaard was. Deze gevolgtrekking wordt versterkt door de omstandigheid dat aldus, behoudens eenige uitzonderingen, de algemeene omkeering is in de oude regten, nu in inlandsche staten bestaande. Deze omkeering van oude regten wordt nog verder aangetoond door de verschillende beteekenissen, die aan de technische termen van het landbezit in verschillende deelen van B.-Indië gegeven worden. Zemindar, letterlijk landbezitter, wordt in eenige gedeelten toegepast op den grooten rentmeester van de kroon, aan wien de landbouwende boeren de grondrente of landelijke belasting betalen, en in andere gedeelten op den landbouwenden boer zelven. Zoo is ook de talookdar, letterlijk pachtbezitter, in Bengalen een loutere geringe tusschenpersoon tusschen den zemindar als eigenaar en den landbouwenden boer, terwijl in Oude en in vele andere gedeelten van B.-Indië de talookdar een magtige in het bezit eener heerlijkheid zijnde meester over den boeren zemindar is. De gevolgtrekking is, dat de plaatselijke beteekenis van zulke termen de meerdere of mindere ontwikkeling der maatschappij aantoont in de verschillende wisselingen van den overgang van eenen oorspronkelijk aartsvaderlijken toestand tot een leenroerigen staat, die overal in B.-Indië te onderkennen is.

De verandering van meening veroorzaakt door de leenroerige overmagt van kracht over regt, en de aanspraak des Mohammedaanschen veroveraars op de geheele grondrente van het land

had, reeds vóór onze verovering, de daarmede onvereenigbare landheerlijke eigendomsregten van den zemindar meer of min tot eene soort van op gebruik steunende aanspraak op voortdurende indienststelling als een gaarder van kroongrondrente doen afdalen, en had algemeen den boer niets dan een soort van gebruikelijk regt van nederzetting op de door zijne vaders bebouwde en eenige eeuwen te voren welligt door zijne voorouders bezeten gronden overgelaten.

Wij verkozen veeleer als menschenvrienden verouderde regten te herstellen dan als staatkundigen bestaande feiten te erkennen. Lord Cornwallis en zijne raadslieden schijnen de onvermijdelijke gevolgen eener dergelijke verkeering van Bengaalsche kroonlanden in partikuliere landen voorzien en volgaarne aangenomen te hebben; maar verschillende begrippen en de toenemende behoeften der regering hebben hunne opvolgers tegen de logische gevolgen van dergelijke menschlievende inwilligingen in andere gedeelten des lands doen worstelen. In Bengalen en Behar werden zulke aanzienlijke tegelijk aan het bestuur en aan den zemindar toekomende regten als onbestaanbaar afgeschaft, en werd de werkelijke herschepping van kroonlanden in partikuliere landen tot hare natuurlijke gevolgen uitgestrekt door de eeuwigdurende landinrigting, waarbij zulk eene verandering als een bestaand feit erkend, en de aanspraak des gouvernements op elk landgoed voor immer op eene onveranderlijke som als grondbelasting vastgesteld werd. De uitkomst is geweest, dat deze landgoederen door de verhooging der prijzen, door trapswijze ophooping van rijkdom in het district, en in eenige weinige gevallen door de aanwending van kapitaal tot de ontwikkeling der hulpbronnen van den bodem in waarde zoo toegenomen zijn, dat de vastgestelde landelijke belasting tot eene redelijke evenredigheid van het inkomen gedaald is, en er in deze districten slechts weinige, zoo al eenige klagten in dit opzigt bestaan.

In onze latere veroveringen is dezelfde menschlievende dwaling herhaald geworden zonder dat men hetzelfde geneesmiddel vond;

alhoewel in het noordwesten van Indië de hervorming der maatschappij van den oorspronkelijken tot den leenroerigen staat veel vollediger geweest was.

Indien wij toegelaten hadden, dat de maatschappij in B.-Indië zich natuurlijk ontwikkelde in de rigting die wij haar zagen nemen, konden wij ruimschoots alle billijke aanspraken bevredigd hebben door de schepping van nieuwe leengoederen, waarvan het van grondrente vrijgesteld bestaan van de voortduring onzer heerschappij afhankelijk zou geweest zijn, en konden wij niettemin de halve uitgestrektheid van onze veroveringen als onder geene lasten liggende kroonlanden hebben overgehouden, waarop kortstondige afstandscontracten, schrander Europeesch beheer, vaak herhaalde veranderingen en eene gestadige verkondiging van het uitsluitend bezitregt der kroon het ontstaan van eenige andere regten dan die van kleine boeren belet zouden hebben. Maar door in den onderdaan het eigendomsregt van blijvende erfelijke landheeren op de kroonlanden te erkennen, die door onze magtige heerschappij gehandhaafd worden, zijn begrippen van bezitregt ingeprent of weder in het leven geroepen, door welke zelfs in de districten met eene voor korten tijd geregelde landelijke inrigting de werkelijke eigendom zoo zeer gewijzigd is geworden, dat de openbare meening nu de afstammelingen van de voormalige grondrentegaarders ondersteunt, als deze vragen waarom zij aan het gouvernement twee derden van het inkomen van HUN eigendom zouden moeten betalen. Deze eerste oorzaak van misverstand moet blijven bestaan en toenemen zoolang ons gouvernement, na aldus in de toepassing de Indische kroonlanden in partikuliere landgoederen te hebben herschapen, nog vermeent de meeste daarvan op den ouden voet te moeten behandelen. Voortdurend bezit moet natuurlijk de eigenaren dagelijks al meer en meer doen streven naar werkelijken eigendom en naar erfelijke regten om daarnaar hunne verhouding tot den staat te bepalen, en minder doen letten op de herinneringen van het louter rentmeesterschap door hunne voorzaten over de kroonlanden geoefend. De wrijving van zulke tegenstrijdige regten

noopt de menschen intusschen om de betamelijkheid en regtvaardigheid te loochenen van zulke groote aanspraken van de zijde van den staat, schoon hunne voorzaten er nooit aan gedacht zouden hebben om die te betwisten. Deze begrippen hebben nu reeds zulke vorderingnu gemaakt, dat het gouvernement bij de landelijke schikkingen, of wat men in Engeland de jongste vernieuwingen van de kroonpachten noemen zou, instede van de geheele grondrente van de kroonlanden minus één ten honderd te ontvangen, verpligt geweest is, om zich met de helft in stede van drie vierden van de ontvangsten van zijn onbetwistbaar eigendom tevreden te houden, een eigendom aldus onwillekeurig vervreemd, doordien onze beheerders met de Indische regten op den grond handelen als vormden zij onafhankelijke eigendommen volgens de begrippen der achttiende en negentiende eeuw, en niet als oorspronkelijke bezittingen van grond die allengs in leenroerige goederen en kroonlanden op de wijze der dertiende eeuw overgaan. Om kort te gaan, wat vroeger gewillig en als slechts een gedeelte van de eigene inkomsten der kroon van hare eigene landen betaald werd, wordt nu grommend opgebragt als eene ongehoorde vordering door den staat uit de winsten van des onderdaans eigen goed.

De inlandsche vorsten schraagden hunne aanspraak op de geheele grondrente van al de landen, die niet als leenroerig goed uitgedeeld waren, door handhaving van het uitsluitend eigendomsregt van de kroon op die landen, en, als zij magtig genoeg waren, door den toestand van den zemindar tot dien van een louter rentmeesterschap van de kroon te beperken. Alhoewel het regt van den inlandschen overheerscher op de geheele grondrente tegelijk in de praktijk en in de bespiegeling door den zemindar erkend schijnt te zijn geworden, werd hare betaling door de magtigste rentgaarders gestadig geweigerd en dikwijls ontdoken, tot wederkeerige verligting van henzelven en van de talrijke opgezetenen van de kroonlanden, terwijl integendeel de overmagt der Engelschen allen tegenstand belet, zoodat elk landgoed in het rijk of betalen of in andere handen overgaan moet. Geen

wonder dan ook dat de beeldrijke Oosterling zegt, dat „de pink der compagnie zwaarder op de heupen drukt dan de geheele arm van den inlandschen bestuurder".

Het Hollandsche plan om duidelijk het verschil tusschen kroonlanden en partikuliere landen aan te duiden, om niet toe te laten, dat eenig tegenstrijdig eigendomsregt van den onderdaan de ontvangst door het Gouvernement van de geheele grondrente van de kroonlanden belemmere, en om de vordering der kroon op de partikuliere landen op een zeer klein vast gedeelte van des landheers grondrente te bepalen, schijnt wenken aan de hand te geven om des zemindars klagten over buitensporige grondbelasting te stillen, door de eeuwigdurende landinrigting met hare voordeelen tot de groote landbezitters over geheel B.-Indië uit te strekken.

Zij, die zich de aanmerkingen der nieuwsbladen op de redevoering van Lord Canning aan de talookdars van Oude herinneren, zullen waarschijnlijk denken, dat die staatkunde daar ingevoerd werd. Maar ofschoon eene zinsnede in die redevoering natuurlijk tot zulk eene gevolgtrekking leidde, bleek het bij onderzoek, dat het bij slot van rekening slechts het oude onherroepelijke regt betrof om te betalen wat ook het Gouvernement moge verkiezen te vragen. De schenking van hunne oude landgoederen, pas aan de talookdars gemaakt, vermeldde de voorwaarden, waarop het landgoed voor immer aan den beschonkene en zijne erfgenamen verzekerd bleef; maar eene van deze voorwaarden was om eene vaste grondbelasting voor vier jaren te betalen en dan zulke verdere som op te brengen als het der regering goed zou dunken bij aanslag te bepalen. Het is waar, dat het Gouvernement besloten heeft om de talookdars in de toekomst niet hooger dan de helft van hunne ontvangsten aan te slaan; maar geene verzekering van dien aard, noch eenige andere grens, was in de acte van schenking opgenomen Zelfs met elke hulp van de zijde van het Gouvernement zullen echter de landgoederen der talookdars niet lang het eigendom van de tegenwoordige mannen of van hunne afstammelingen

blijven, tenzij de wet op den verkoop op geregtelijk gezag ingetrokken of eene magt tot substitutie gegeven worde. Even als in andere gedeelten van ons gebied, zal door de geldschieters van de persoonlijke hebbelijkheden der oude edellieden en van den lagen toestand hunner maatschappij partij getrokken worden om hen in schulden te wikkelen, als het goedkoopste middel om door dwang de uitgestrekte landgoederen van deze leenroerige hoofden te koopen. Wanneer het land aldus in de handen van gemeene personen, bewoners der steden, en in geene andere betrekking tot hunne nieuwe opgezetenen dan in die van onbekende rentegaarders door tusschenkomst van plaatsvervangers staande, overgegaan zijn zal, zullen wij bezwaarlijk het regt hebben om ons er over te verwonderen, indien wij bij de eerstvolgende gelegenheid op nieuw den tot den bedelstaf gebragten leenman met zijne oude aanhangers tegen een bestuur zien opstaan, welks beginselen den gemeenen procureur en woekeraar veroorlooven om den leenroerigen heer zijne voorouderlijke bezittingen te ontfutselen. Wij zullen op nieuw, zoo als in den laatsten opstand, de lafhartige koopers onder onze wet tot verkoopingen wegens belasting en op geregtelijk gezag, tot ons zien stroomen ter erlanging van bescherming tegen de opgezetenen van eèn landgoed, dat zij nimmer hebben durven naderen, en tegen de woede van een geslacht, dat zij door bedrog van rijkdom tot armoede hebben doen vervallen, en van hoog aanzien en gezag tot vergetelheid en tot het verlies van alles, behalve de eeuwenheugende gehechtheid van hunne oude vasallen gedoemd hebben. Indien wij daarentegen slechts de hooghartigsten en eerzaamsten onzer Indische onderdamen tegen den ondergang van hunne landgoederen verzekeren wilden, zou de derving van eene toekomstige vermeerdering van inkomst, welke uit eene uitbreiding van den eeuwigdurenden landaanslag over al de groote landeigenaren in B.-Indië volgen zou, meer dan vergoed worden door de indirecte voordeelen van eene rijke landelijke ridderschap, wier aangroeijende voorspoed van den voortduur onzer heerschappij afhankelijk bleef door de toene-

ming van indirecte belastingen, die men aan hunnen vermeerderenden rijkdom te danken zou hebben, en door de inkrimping der kosten, die voor het bestuur over eene tevredene instede van eene misnoegde aristocratie gevorderd worden.

Des landbouwers landrente aan het Gouvernement. — In de verscheidene vormen van het ryotwar- of boerenstelsel, of daar waar met der daad de staat als de landheer beschouwd kan worden, staan het Gouvernement en de opgezetene landbouwer tot elkander in dezelfde verhouding als zij op de kroonlanden op Java doen. In die districten is het beloop der betaling van den landbouwenden boer aan het Gouvernement, men noeme het grondrente of landelijke belasting, eene zaak; die niets gemeen heeft met de overweging van andere tusschenkomende belangen, hetzij de boer op zich zelven land bebouwt, zoo als in Madras, of in dorpsgemeenten, zoo als in de noordwestelijke provinciën.

Volgens de oude Hindoesche wet was het gedeelte van des boeren gewas, dat aan den staat opgebragt moest worden, een zesde in vredestijd en een vierde in oorlogstijd. De Mohammedaansche verovenaars namen een vierde als eene te allen tijde te betalen grondrente aan, maar voegden daarbij allengs nieuwe aanslagen onder verschillende voorwendselen, die de drukking op den boer waarschijnlijk tot ongeveer de helft van het gewas van zijn land deden stijgen. Bij onze verovering der ryotwar- of boeren-districten namen wij deze verhouding van de helft aan als het gedeelte, waarover wij de in eene geldswaarde verkeerde grondrente berekenden.

De ellendige toestand van den onder het ryotwarstelsel levenden boer in Madras is wel bekend. Daar is eene bepaalde grondrente in geld voor immer voor elk bebouwd veld vastgesteld, verschillende naar mate van de hoedanigheid van den grond, maar gelijkstaande aan de geldswaarde van een derde tot de helft van het gewas. Daar in de wijze van bebouwing of in den aard der gewassen geene verbetering plaats gehad heeft, is het overschietend gewas allengs meer en meer onge-

noegzaam geworden voor de toegenomene bevolking, die daarvan leven moet. In de andere ryotwar-districten is de aanslag aan eene van tijd tot tijd te maken nieuwe regeling onderhevig, gemeenlijk volgens de geschatte geldswaarde van de helft van het gewas. In al de ryotwar-districten behalve Bombay schijnt de zeer trage en geringe toeneming van rijkdom te bewijzen, dat het door het Gouvernement gevorderd bedrag het geheel overschot van het gewas na betaling van het arbeidsloon nabij komt, aldus te weinig voordeel overlatende voor eene anders dan zeer langzame en gedeeltelijke herstelling van kapitaal. In Bombay hebben waarschijnlijk de onregelmatigheid van den aanslag onder het inlandsche stelsel, dat eerst gedeeltelijk afgeschaft is, en de omkoopbaarheid der geringe ontvangers van de belasting, op zich zelven reeds verhinderd, dat het jaarlijksch bedrag, 't welk over het geheele land betaald wordt, zulk eene drukkende verhouding tot het gewas bereikte. Wat ook de reden zij, de betrekkelijke voorspoed van Bombay wordt bewezen door dat zijn buitenlandsche handel drie malen dien van Madras bedraagt, welks uitgestrektheid en bevolking het dubbele van die van Bombay (*) uitmaken, en het gelijktijdige bestaan althans van dezen staat van zaken met den oude aanslag in Madras en den nieuwen aanslag in Bombay schijnt tot vermoedens omtrent oorzaak en uitwerking regt te geven.

Zoowel in den vorm van het ryotwarstelsel van Madras als in de andere vormen van dat stelsel is de zekerheid, die door ons bestuur aan den landeigendom gegeven wordt, de oorzaak geweest van gestadige overdrijving der gewassen, terwijl de domheid en onverschilligheid van den inlandschen landman meestal eene bemesting of eene doelmatige afwisseling van gewassoorten beletten, en vele van de groote waterwerken van het Gouvernement in verval hebben doen geraken. Deze werken werden voormaals gewoonlijk door den gedwongen arbeid van het volk onderhouden, met geringe kosten voor den inlandschen bestuur-

(*) Mills India in 1851, p. 8.

der; maar onze menschlievende begrippen deden allen dwangarbeid afschaffen, en het is eerst in de laatste jaren, dat ons Gouvernement eenige belangrijke uitgaven voor bewateringswerken gedaan heeft. Het gevolg is, dat in onze onder het ryotwar-stelsel staande districten en, schoon in mindere mate, ook in die waarin het zemindar-stelsel van kracht is, het land nu niet afwerpt wat het vroeger in staat was voort te brengen, toen het heerschend geweld en de onveiligheid onder het inlandsch bestuur althans te weeg bragt dat het nu en dan braak bleef liggen.

Het kultuurstelsel van Java schijnt wenken te geven voor eene vermeerdering der Gouvernements inkomsten uit de aan het ryotwarstelsel onderworpen districten, en te gelijk voor de verheffing van den verarmden erfpachter tot betrekkelijken overvloed, alleen door eene verschillende regeling van de betrekkingen van landheer en erfpachter in het Oosten. Alleen door eene wettiging en uitoefening van des Indischen landheers oude gewoonte en aanspraak op het regt om de bebouwing van zijne opgezetenen te besturen, zoolang de grondrente dien overeenkomstig geregeld wordt, en door of de rente te verminderen of hare kwijting gemakkelijk te maken door betaling van aanzienlijke werkloonen aan iederen individuëlen boer of elk bijzonder dorp, een gedeelte van wier land onder het kultuurstelsel voor de aankweeking van gewassen van grooter waarde bestemd moet worden, zouden de klagten over buitensporige grondrente aan het Gouvernement weggenomen, de geldmiddelen zoowel van het bestuur als van het volk in de ryotwar-districten verbeterd, en de Engelschen in het moederland en in B.-Indië in gelijke mate door de toegenomen waarde en verscheidenheid van de voortbrengselen van den akker bevoordeeld worden.

Beletsel tegen verbetering. — Het bestaande stelsel van landelijke inkomsten in alle behalve de onder den eenwigdurenden aanslag staande districten, staat ook bloot aan de ernstige bedenking, dat het verbetering belet. De wetenschap heeft in B.-Indie nog zulke vorderingen niet gemaakt, dat zij verbeterde

werkwijzen in de behandeling van oude bebouwingen uitlokt, en de vooruitgang bepaalt zich dus meestal tot de ontginning van woesten grond. In de zemindar-districten met kortstondigen aanslag, waar de opgezetene boer door den landeigenaar noch uitgezet, noch in grondrente verhoogd worden kan, heeft de landheer slechts luttel gezag over zijne opgezetenen, en daar alle woeste grond, die onder bebouwing gebragt wordt, de betaling van verdere grondbelasting medebrengt, vindt de zemindar slechts weinig aanleiding om zijn geld tot de verbetering van zijn landgoed aan te wenden. In de onder het ryotwarstelsel levende districten beletten des Oosterschen landbouwers afkeer van arbeid, zijn gemis aan kapitaal, zijne onwetendheid en zijn genot van eene voor zijne geringe wenschen even toereikende inkomst elke verbetering onder de boeren. In alle behalve de onder den eeuwigdurenden aanslag staande districten, is het gedeelte van den jaarlijkschen oogst, dat voor grondrente, landelijke belasting en gebruik vereischt wordt, zoo groot, dat het naauwlijks ruimte overlaat voor eene herstelling van kapitaal, welke ruimte alleen aan de verbetering van den bodem gewijd kan worden, terwijl de natuurlijke gebreken van eenen lagen toestand der maatschappij, het geheel zelfs van het geringe overschot dat aldus aanwezig is aan enkel praal beoogende en bijgeloovige uitgaven doen verkwisten. En zelfs het kapitaal voor den arbeid wordt niet met oordeel aangewend. In eenige weinige gedeelten van B.-Indië dingen de arbeiders onderling naar het bezit van land, terwijl over het verreweg grooter gedeelte van dat rijk, en dikwijls digt nabij de overbevolkte plekken, het land naar arbeiders dingt. Het stelsel van landelijke inkomsten belet de natuurlijke vereffening van zulke tegenstrijdige toestanden, behalve in de districten onder eeuwigdurenden aanslag, waar des landeigenaars verlangen om zijn woesten grond te herscheppen, geen beletsel vindt in eenige gehoudenheid tot latere landelijke belasting over nieuw ontgonnen grond, en waar zijn grooter gezag over zijne opgezetenen hem in staat stelt, om zulke middelen als zijne bekendheid met zijne

eigene landslieden hem ingeeft, te bezigen tot vermeerdering en vestiging van bevolking op de onbebouwde gedeelten van zijn landgoed. In andere districten, zelfs waar door het gouvernement voordeelen aangeboden worden voor de bebouwing door den boer van woeste streken lands, zoo als de Soenderbunds, wordt geene blijvende uitkomst verkregen. Afstanden van grond ter ontginning zijn vaak gedaan op dien voet dat zij gedurende een zeker getal jaren kosteloos bleven en later eene kleine grondrente gevorderd werd; maar de boeren nemen de afstanden aan, hakken het bosch weg, kweeken groote gewassen gedurende de eerste vrije jaren, en verlaten daarna het ontgonnen land, 't welk de snelle groeikracht spoedig weder tot bosch doet terugkeeren. De eenige blijvende ontginning, zelfs van zulke districten, heeft plaats als de afstand aan den eenen of anderen Europeschen pachter met kapitaal verleend is, welk kapitaal hij belegt door aldus voor zich zelven een fraai landgoed, tegen eene lage grondrente aan het gouvernement, te scheppen. In de districten met kortdurenden aanslag weten ook en de boer en de landheer, dat bij de eerstvolgende nieuwe regeling geene kwijtschelding voor verbeteringen door de ambtenaren verleend zal worden, maar dat en des landbouwers grondrente en des eigenaars landbelasting in evenredigheid op de boven beschrevene wijze verhoogd zullen worden, zoodat het Gouvernement, zonder eenige geldbelegging van zijne zijde, de helft van het uit de verbetering getrokken voordeel verslinden zal. De beginselen, die de aanwending van geld en arbeid tot verbetering van land beheerschen, zijn thans wel bekend, en men zal zich dus niet verwonderen, dat de onwetendheid der Indiërs door de bovenstaande overwegingen afgeschrikt wordt, wanneer zelfs de schranderheid van den Europeaan eerst in de laatste jaren kleinere beletselen te boven gekomen is. De uitkomst is, dat naauwlijks eenige verbetering door de boeren in B.-Indië plaats vindt, en dat, behoudens weinige uitzonderingen, de verbetering van landgoederen door landheeren door aanwending van kapitaal, inderdaad beperkt gebleven is tot de districten, waar de

wet omtrent den eeuwigdurenden aanslag of wel de groote lengte van tijd, waarvoor de landelijke belasting vastgesteld is, den argwaan der inlanders te boven is gekomen, en waar des landheers grooter gezag over zijne ryots hem in staat stelt, om zich voor zich zelven van het voordeel van zulke verbeteringen te verzekeren.

Verschil in de waarde van land. — De onderhevigheid aan eenen periodieken nieuwen aanslag, naar zulke hooge berekeningen, heeft ook het nadeel, dat zij het vertrouwen op de toekomst vernietigt.

In de districten onder het stelsel van den eeuwigdurenden aanslag wordt het land gewoonlijk verkocht tegen een prijs gelijkstaande met het verschil tusschen de vaste landelijke belasting en het geheel inkomen van het land gedurende 20 à 25 jaren; maar in de districten onder den kortstandigen aanslag onder de zemindars slechts tegen ongeveer 5 à 10 jaren van hetzelfde verschil.

Tegen over deze nadeelen voor het volk in de districten onder het stelsel van korten aanslag moet echter het voordeel van het Gouvernement, dat in den trapswijen vooruitgang van het land en in de rijzing van prijzen deelt, gesteld worden.

In de districten onder onveranderlijken en langdurigen aanslag, waar de meeste verbeteringen plaats gehad hebben, erlangt het Gouvernement daarentegen niets dan een klein indirect voordeel van den algemeenen vooruitgang.

De Nederlanders schijnen eenen gelukkigen middenweg tusschen de horens van dit dilemma gevonden te hebben.

De nu algemeene praktijk van het Gouverment, om de landrente van den opgezetene van de kroon slechts op de oogstwaarde van een vijfde van zijn rijstgewas vast te stellen, geeft hem en zijn gezin, voor zoo ver het Gouvernement daarmede gemoeid is, voor altijd vier vijfden van alle gemaakte verbeteringen of van pas onder bebouwing gebragt land, terwijl het aan het Gouvernement het voordeel van een vijfde aandeel in de verbetering der kroonlanden schenkt. De boer op Java is nog luijer dan die van B.-Indië; maar terwijl zijne behoeften

door zijn aandeel in de dorpsvelden voldaan worden, nopen zijne aanzienlijke ontvangsten van geld onder het kultuurstelsel hem om aan de overreding der inlandsche ambtenaren gehoor te geven en het te beleggen in de ontginning van nieuw land door zijn huisgezin of door daglooners, waarvan hij het geheele gewas vrij van landrente gedurende vijf jaren inoogst, en daarna vier vijfden van de voordeelen voor zich zelven behoudt. Het gevolg is op Java, dat woeste gouvernementsgrond nu door de boeren even spoedig onder bebouwing gebragt wordt als de toeneming der bevolking toelaat zulks te doen, en dat het Gouvernement een daarmede overeenstemmend voordeel geniet.

Op dezelfde wijze brengt de Nederlandsche wet, die de uiterste jaarlijksche vordering van het Gouvernement van den partikulieren landbezitter op Java tot drie vierden van één ten honderd van de geheele waarde van het landgoed, elke drie jaren te schatten, beperkt, zijne landelijke belasting op ongeveer een vijfde van zijne zuivere jaarlijksche ontvangsten berekend op vier percent 's jaars over de waarde van het landgoed. Daar de eigenaar op Java aan het Gouvernement geen uitsluitsel omtrent zijne ontvangsten geeft, maar het aan de ambtenaren overlaat om de waarde van zijn eigendom bij eene ruwe gissing naar hetgeen zij daarvan zien te schatten, betaalt hij dikwijls aan het Gouvernement slechts een tiende of een twintigste van zijn zuiver jaarlijksch inkomen. Hetzij echter de verhouding meer of minder beneden het een vijfde zij, de overige vier vijfden geven den Javaschen landeigenaar eene voldoende aanmoediging om zijn goed te verbeteren. Het vol genot van dat aandeel van zijne verbeteringen wordt hem door zijn volkomen eigendomsregt en magt over zijne opgezetenen verzekerd, ofschoon zijn eigenbelang natuurlijk eene strenge uitoefening van die magt voorkomt, behalve in uiterste gevallen. Het gevolg is, dat de Javasche landheeren, die allen of Europeanen of Chinezen zijn, belangrijke verbeteringen invoeren, en dat het Gouvernement bij de volgende driejarige schatting in die verbetering, schoon slechts in eene geringe mate, deelt.

De tegenwoordige aanzienlijke verbetering der Javasche kroonlanden door de boeren is zonder twijfel meer te wijten aan de middelen, die aan het kultuurstelsel ontleend zijn, dan aan de geringheid der vordering van het Gouvernement. De verbetering door den grooten landeigenaar is men echter geheel verschuldigd aan de vastgestelde kleine aanspraak van het Gouvernement en aan des landheers verlicht begrip van zijn eigen belang. Maar noch de verbetering door de boeren, noch die door den landheer zouden plaats vinden, zeggen de Hollanders, indien niet des Gouvernements eisch laag gesteld en nooit blootgesteld was aan eene verhooging boven de verhouding van een vijfde.

De behoeften van het Indische Gouvernement sluiten de mogelijkheid uit van eenige dadelijke vermindering in het beloop der landelijke belasting; maar de klagten der landeigenaren in de districten onder den tijdelijken aanslag zouden gedeeltelijk weggenomen worden, indien hun werkelijk eigendomsregt erkend en daaraan gevolg gegeven werd, indien het tegenwoordig beloop van de landelijke belasting voor de onder bebouwing liggende uitgestrektheid eeuwigdurend gemaakt werd, met voorbehoud van het onontginde boschland als kroonland, waarop geen eigendomsregten erkend zouden moeten worden, en indien de afkoop van de landelijke belasting, laat ons zeggen met twintig jaren van het op dit oogenblik aangenomen jaarlijksche bedrag, vergund werd. Dit zou niet alleen verbetering bevorderen en zekerheid geven, maar zou het eigendom van tien tot ten minste twintig jaren van het bedrag der belasting in waarde doen stijgen.

Des landbouwers grondrente aan den landbezitter. — De klagt van den boer over al te hoogen aanslag door de landeigenaars of over buitensporige grondrente blijft hoofdzakelijk bepaald tot districten onder den eeuwigdurigen aanslag, en raakt een gewigtig beginsel dat in de praktijk nog onbeslist blijft.

In de districten onder tijdelijken aanslag wordt het beloop

van de landelijke belasting geregeld naar eene opgave van de grondrenten, die door de landbouwers betaald moeten worden; en het is den persoon, die met het gouvernement voor de betaling contracteert, verboden om hunne grondrenten te verhoogen. Waar de contractant slechts de vertegenwoordiger is van eene dorpsgemeente of van eene broederschap van kleine, hetzij persoonlijk dan wel door daglooners het land bebouwende eigenaren, daar worden afpersingen van hoogere betaling aan zijne lastgevers hetzij niet beproefd of wel weêrstaan. Maar waar hij de rijke en magtige afstammeling is van den ouden edelen renteheffer over eene groote strook kroonlanden, die met der daad zijn, in stede van des staats, eigendom geworden zijn, zoekt hij zich zelven schadeloos te stellen door de grondrenten van zijne opgezetenen in spijt van elk gebod te verhoogen, en gebruikt hij zijne magt en zijnen erfelijken invloed tegelijk om dit oogmerk te bereiken en zijne opgezetenen te beletten bij de Engelsche overheden bescherming te zoeken. In zulk een geval zijn dezelfde opmerkingen van toepassing als in de districten onder den eeuwig- of langdurenden aanslag, waarvan de omstandigheden nu zullen worden in beschouwing genomen.

Het geheele onderwerp der regten zoowel van landheeren als van onderpachters in B.-Indië vóór onze verovering is zeer goed behandeld in het derde deel van Harringtons „Analysis of the Regulations, Calcutta, 1817;" en daarin werden ook de gevoelens meêgedeeld, door Lord Teignmouth en andere personen van veel gezag omtrent dit onderwerp uitgebragt, toen de geheele zaak van den eeuwigdurenden aanslag in Bengalen en Behar in 1793 overwogen werd. De uitslag schijnt te zijn, dat het geheele Mohammedaansche stelsel van landelijke inkomsten gegrond was op een uitvoerig onderzoek naar het bedrag, dat de landbouwende boeren in elk veroverd district te betalen hadden. Met deze uitzondering echter, schijnt het inlandsche Gouvernement niet veel acht te hebben geslagen op de in bespiegeling bestaande regten op den grond; maar daar land de

grondslag van allen rijkdom en gezag was, nam de sterke het van den zwakke. Zijn tijdelijke bezitter, hetzij veroveraar, houder van een leengoed of slechts gaarder van grondrenten der kroonlanden, smaldeelde het weder onder zijne volgelingen voor hun onderhoud, gedeeltelijk tegen opbrengsten in geld, gedeeltelijk tegen leenroerige en godsdienstige diensten, en soms ook als eene belooning ontheven van alle verpligtingen, behalve getrouwheid. Zulk een ondergeschikt bezit van land, werd door de opvolgers uit het geslacht van den schenker geëerbiedigd; maar meestal door andere opvolgers of nieuwe veroveraars, behalve door ons, niet erkend. Wij verdreven den inlandschen opperlandheer, maar handhaafden zijne beschonkenen en rentmeesters en hunne onderpachters. Ons krachtig bestuur voorkwam onderlingen oorlog; de leenroerige diensten geraakten veronderd, en werden in eenige gevallen in betalingen in geld veranderd. Waar land slechts voor godsdienstige oogmerken of vrij van elke dienstbaarheid, behalve die van trouw, bezeten werd, erkenden wij zulke regten, als zij door de souvereine magt gegeven waren; en dit zijn de eenige landen in B.-Indië, die gelijk staan met onze onbezwaarde grondbezittingen vrij van alle verpligting hetzij jegens het Gouvernement of jegens een particulieren landheer.

Al deze veranderingen hadden plaats zonder in de toepassing des boeren nederzetting te treffen, daar alleen zijn arbeid het land dat jaarlijksch voordeel kon doen afwerpen, waarvoor zijne achtereenvolgende veroveraars en hunne afhangelingen strijd voerden. Ofschoon in het eerst zijne Mohammedaansche meesters slechts van den boer gevorderd schijnen te hebben, dat hij zijne grondrente in de evenredigheid van een vierde van zijn gewas betaalde, werd dit allengs door andere eischen onder verschillende voorwendsels zoo verhoogd, dat in de laatste tijden de boer, in het meerendeel der Mohammedaansche veroveringen, geene andere erkende regten schijnt te hebben behouden dan het gebruikelijk regt van den opgezetene om het land overkomstig des landheers wil te bebouwen, schoon hij vele eeuwen te voren ongetwijfeld eigendomsregten had, waarvan hij beroofd

geworden was op eene wijze die veel geleek op die, waarop de Normandiërs de eigendomsregten van de Anglo-Saksische Franklins vernietigden. In andere gedeelten van B.-Indie, waar de maatschappij in eenen meer oorspronkelijken toestand verkeerde, bezat nog de boerenstand of was hij eerst sedert kort beroofd geworden van zekere onbestemde eigendomsregten, slechts weinig verder gaande dan een louter regt van voortdurende bezetting van de voorouderlijke velden. Overleveringen en aanspraken op voorouderlijk eigendom en op ontwrongen en ontfutselde regten waren toen evenzeer onder den Indischen boerenstand heerschende als zij zulks in de jongste tijden onder de Ieren waren; en hare erkenning door ons was even onstaatkundig en schadelijk voor den natuurlijken vooruitgang der maatschappij als de erkenning van gelijke aanspraken nu in Ierland zoude zijn.

Bij ons optreden in het bestuur en bij voortduring tot aan den laatsten opstand, herstelden wij des landbouwers eigendomsregten overal waar wij zulks ongestraft doen konden; en in de districten, waar de landeigenaren talrijk en magtig waren, erkenden wij het theoretisch regt van den Indischen boer, om niet van nederzetting ontzet te worden zoolang hij de oude gebruikelijke grondrente voldeed. Doch uit vrees, dat de regten van ondergeschikte opgezetenen schade zouden doen aan het gemak en de waarde der verkoopingen door het Gouvernement van des landheers goed wegens wanbetaling der landelijke belasting, werden de boeren met der daad in twee soorten verdeeld; de erfelijke opgezetenen van hunne eigene dorpsvelden werden tegen elke verhooging van grondrente boven het bestaande bedrag beschermd, en al de anderen werden geregtigd tot eene voortdurende bezetting zoo lang zij de grondrente tegen de in de pergunnah of het district gebruikelijke evenredigheid betaalden. Terwijl het den landheer verboden werd om hoogere grondrenten van de laatsten te nemen, werd elke afstand tegen eene mindere grondrente door eenen verkoop voor Gouvernements inkomst ijdel gemaakt. De strijdende aanspraken

van eene maatschappij, die van een eigendomsregt van den boer tot een eigendom van den landheer overging, welke onder de Mohammedaansche verovering bijna uitgestorven waren, werden aldus weder in het aanzijn geroepen en zijn sedert immer de bron van onophoudelijke moeijelijkheid geweest. De eeuwigdurende landinrigting, terwijl zij de grondbezitters maakte tot hetgeen de wetten zelven „de werkelijke eigenaren van den grond" heeten, deed tevens regten voor den boer ontstaan, welke met des landheers eigendom onbestaanbaar en onvereenigbaar waren. Aldus werd eene bestendige worsteling geschapen, daar de landheeren van hunne opgezetenen de toenemende voordeelen van den eigendom zochten te verkrijgen, terwijl daarentegen de boeren tegenover hunnen landheer onafhankelijke eigendomsregten poogden te behouden.

De reglementen voor de bescherming van de boeren tegen eene verhooging van grondrente en tegen ontzetting schijnen vrij wel aan hunne bedoeling beantwoord te hebben, zoo lang als het land het eigendom der oude zemindars bleef. De Bengaalsche renteheffers voor de kroon, die wij tot landbezitters maakten, waren meestal reusachtige eigenaren, dikwijls landgoederen zoo groot als eenige Engelsche graafschappen bezittende, en die zich met de gebruikelijke grondrenten van de landbouwende boeren, vermeerderd door tijdelijke gedwongene opbrengsten bij bijzondere gelegenheden, vergenoegden. Doch onze wetten omtrent den verkoop van landen voor belasting en op regterlijk gezag werden spoedig door geldschieters en onbillijke rentmeesters gebruikt, om verschillende gedeelten van deze reusachtige eigendommen van den ouden zemindar op henzelven, of op anderen met geheime inbewaringgeving voor hen zelven te doen overgaan, en deze nieuwe lieden begonnen toen den landbouwenden boer scherp na te gaan, en zijne grondrente te verhoogen.

De strijd tusschen den landheer en den onbeschermden opgezetene heeft sedert met afwisselend geluk voortgeduurd. In 1845 werd voor het eerst des landheers volslagen regt van

eigendom erkend door de bepaling, dat een kooper op eene Gouvernements-verkooping voor achterstallige belasting geregtigd zou zijn om de opgezetenen uit te zetten, en om de renten naar goedvinden te verhoogen, op alle ondergeschikte bezittingen van grond, met uitzondering van ter goeder trouw aangegane afstanden voor de hoogste rente en van de beschermde oude grondbezittingen tegen vastgestelde grondrente van de vorige eeuw dagteekenendé(*). Dit doelde volgens den inlandschen landheer natuurlijk op hem, die zulk een oud bezit bewijzen kon, hetgeen door verloop van tijd, wisselvalligheden in de geslachten, verdeelingen en het verlies of oorspronkelijk gemis van bewijsstukken, slechts weinigen onder de groote massa der boeren bij magte waren te doen. De Europesche ambtenaren worstelden niettemin tegen de wet, en beperkten gemeenlijk het regt van verhooging zelfs in deze gevallen tot de in de pergunnah gebruikelijke evenredigheid. Doch de evenredigheden in dezelfde pergunnah verschillen dikwerf van acht annas of een Engelschen schelling (*f* 0.60) tot drie ropijen (*f* 3.60) per biegah of een derde van een Engelschen bunder; en het bedrag van den aanslag werd dien ten gevolge in elk geval in regten bewist, terwijl de regter geen vasten maatstaf had, waarnaar hij beslissen kon.

Er bestaat geen bewijs, dat de landheeren deze nieuwe magt met meer hardheid bezigden, dan altijd tusschen landheer en opgezetene in eenen lagen toestand der maatschappij het geval moet zijn. Hunne handelingen waren niet ongelijk aan die van zekere Schotsche en Iersche eigenaren, wier bejegening van hunne opgezetenen in de laatste jaren luide menschlievende kreten heeft doen opgaan, maar eene groote verbetering en een algemeene zegen voor Groot-Brittanje geweest is. Doch de eigendom der boeren had nog in B.-Indië in het gemoed der zonder land zijnde ambtenaren te diepen wortel geschoten; en eene nieuwe maar waarschijnlijk laatste poging om dien te schragen werd onlangs gedaan in de acte betreffende den Bengaalschen landheer

(*) Acte I van het Gouvernement van B.-Indië, van het jaar 1845, sectio 26.

en opgezetene (*). Na de voordragt van deze wet in het wetgevend ligchaam dienden de Bengaalsche landbezitters bij het Gouvernement verzoekschriften in tegen de vaststelling van eenige beperking hoegenaamd van des landheers magt om de grondrente te verhoogen, waartoe zij al de gewone Engelsche betoogredenen aanhaalden omtrent des landeigenaars vrij regt om met zijn eigen goed naar goedvinden te handelen, onder bijvoeging, dat het, indien het beperkt werd, alsdan beperkt mogt worden tot de verhouding van de helft van het gewas van het land van den opgezetene, als de gebruikelijke verhouding waartoe de inlandsche landheer zich zelven geregtigd achtte, en als iets bepaalds en waarvan men zich gemakkelijk kon vergewissen. Het Gouvernement van B.-Indië, dat bij elke nieuwe regeling van den aanslag van de landelijke belasting van den landheer de helft van het geheele inkomen, of wel van den landbouwer op de kroonlanden de helft van het gewas neemt, verwierp met grootmoedige verontwaardiging het verzoek van den Bengaalschen landheer om de helft van het gewas van het land van zijnen opgezetene. Bewerende dat de vertoogen des landeigenaars omtrent zijn regt om met zijn eigen goed naar goedvinden te handelen, niet van toepassing waren op den toestand der landelijke belangen in B.-Indië, stelde het Gouvernement voorts de grens vast, niet op eene lagere verhouding, maar „op de heerschende verhouding, die door dezelfde klasse van ryots of boeren betaald moet worden voor land van eene gelijke soort, dezelfde voordeelen opleverende in de aangrenzende plaatsen," in stede van „tegen de in de pergunnahs bestaande evenredigheid." De regten van de inlandsche landeigenaren en de maatstaf voor plaatselijke ambtenaren schijnen onder deze laatste omschrijving niet duidelijker te zijn vastgesteld dan onder de vorige.

Het regt om de volstrekte magt van den landeigenaar over zijn landgoed in te trekken, zoo als het bij de acte van 1845 verleend werd, is aldus gehandhaafd; en de eigendom van den

(*) Acte X van 1859.

opgezetene in zijns landheers land is hersteld geworden, zelfs daar waar de boer niet door een oud bezit of door eenige verbindtenis tusschen landheer en opgezetene beschermd wordt. Het gemak en de rustigheid, waarmede deze leer, die Engeland in vuur en vlam zou zetten, den inlandschen heerenstand van Bengalen opgelegd werd, bewijst de gemakkelijkheid om in B.-Indië te doen wat in Engeland als gevaarlijke schending van de regten van den onderdaan beschouwd zou worden, zoo lang als deze regten niet met inlandsche begrippen in strijd zijn.

Met deze uitzondering, zeggen de Bengaalsche landeigenaars, heeft de gouvernementsacte niets beslist; het beloop van de grondrente moet nog in elk voorkomend geval in regten bepaald worden, daar het naar eenen door den tijdelijken ambtenaar volgens eigen begrip aangenomen onbestemden en afwisselenden maatstaf berekend wordt, en de eenige zekere uitwerking van de acte zal zijn, dat zij de onlangs in Bengalen door den landheer begonnen verbeteringen zal doen stil staan of vertragen.

De wettelijke bepaling van een geëvenredigd aandeel in het gewas als des landheers grondrente zou den boer welgevallig zijn als een terugkeer tot zijne oude, op overlevering gegronde wijze van betaling; en, indien zij gepaard ging met de magt, om des landheers aanslag voor de rente beneden die verhouding te houden, door het regt om dat gedeelte in gewas te leveren, dan zou zij hem tegen den meest algemeenen vorm van knevelarij door den landheer beschermen. Des landheers onvermogen om beter voorwaarden van andere boeren te erlangen, en zijn belang om zoo veel landbouwers als slechts mogelijk is op zijn landgoed te houden, zouden hem beletten, om, met uitzondering van uiterste gevallen, tot uitzettingen over te gaan, terwijl toch de magt om zulks te doen hem de middelen zou geven om de nijverheid zijner opgezetenen aan te sporen en naar de verbetering van de onbebouwde gedeelten van zijn landgoed te rigten. Zulk eene bepaalde grondrente zou, indien zij op een klein gedeelte van het gewas vastgesteld werd, voor onbeschermde vestigingen van opgezetenen des boeren klagt

over buitensporige grondrente wegnemen, hem een jaarlijksch batig overschot voor de ophooping van rijkdom overlaten, en vorm en vastheid aan de tegenwoordige ongewisse betrekkingen van landheer en opgezetene in B.-Indië geven.

Dit zou de regtmatige eischen van de onbeschermde opgezetenen bevredigen; maar er is een ander kwaad klevende aan de bezitting van de beschermde opgezetenen in de onder eeuwigdurenden aanslag staande districten, dat herstel behoeft. Daar de vernietiging van de beschermde nederzettingen van den boer de waarde van het land vermeerdert, alzoo zij de grondrente doet verhoogen, worden de bezitters gestadig door de zemindars onderdrukt, en dikwijls zelfs opgevat en opgesloten, tot dat zij de wegschenking van hunne regten onderteekend hebben. Tenzij de landeigenaar betrapt worde op de daad van gevangenzetting van zijne door de wet beschermde opgezetenen, beletten zijne magt en zijn invloed, zoowel als de in naam bestaande vorm van aankoop, waarin deze overgaven van regten altijd vervat worden, en de gunstige voorwaarden, waarop dadelijk een onbeschermde afstand voor eenen korten duur aan den aldus beroofden man verleend wordt, meestal den boer om zich aan de kosten en het gevaar bloot te stellen van eene poging, om de overgave van zijn regt, als hem door dwang ontwrongen, door den regter ter zijde te doen zetten. Dit zou belet en tegelijk de onberekenbare weldaad van eene gewisheid van landelijke regten verkregen worden, indien alle overdragten van land alleen dan geldig werden verklaard, wanneer zij in het openbaar door en ten overstaan van de Europesche overheden volbragt en, zooals op Java of wel in een Engelsch heerlijkheidsgeregt, geregistreerd werden. Indien hierbij de oude Fransche wettelijke onderscheiding werd gevoegd van boeren- en edelmansgrondbezitting, die niet te gelijk bezeten kunnen worden, dan zou de hoogmoed van den inlandschen landbezitter hem beletten, om op de regten en voorregten van den beschermden boer inbreuk te maken.

Behoeften van het Engelsche Gouvernement en het volk in

B.-Indië. — De welbekende behoefte van het bestuur van B.-Indië is eene toeneming van inkomsten; en de algemeene klagt der Engelschen aldaar, van ambtenaren zoowel als burgers, is dat Indië dagelijks de voordeelen die het vroeger tot het maken van geld aanbood, en dien ten gevolge hun eigen vooruitzigt om naar Engeland terug te keeren, ziet afnemen, zonder echter hetzij een aangenaam verblijf te worden of wel aan Engelschen nieuwe gelegenheid voor geschikte bezigheden in plaats van die, welke nu voorbijgaan, aan te bieden.

Een groot gedeelte van de geldelijke ongelegenheden is daaraan te wijten, dat de landelijke regten in Indië, zoo als hiervoren beschreven is, in den tegenwoordigen vorm gegoten zijn, meer volgens begrippen ontleend aan den tegenwoordigen toestand van den landeigendom in Engeland, dan aan de overeenkomst met ons oud leenroerig stelsel. De herstelling van verouderde regten, onbestaanbaar met den leenroerigen staat, waarin wij het land vonden, heeft allengs de aanzienlijke aanspraken van het Gouvernement op het gewas van den akker ondermijnd, en belet, dat de landelijke inkomsten in gelijke evenredigheid met de aangroeijende behoeften des lands stijgen.

De geschiedenis der middeleeuwen maakt ons bekend met de onophoudelijke geldelijke moeijelijkheden van de kroon, wanneer de zwakheid van den souverein te veel aan den gestadigen aandrang tot verkeering van kroonlanden in leengoederen toegegeven had, en met het ruwe geneesmiddel, dat zijns opvolgers herneming van zulke schenkingen aanbood. Ons Indisch Gouvernement lijdt nu aan dezelfde moeijelijkheid, zonder hetzelfde geneesmiddel te bezitten. In stede van de inlandsche inrigting in stand te houden, die leengoederen en kroonlanden onder elkander vermengd had, terwijl de eersten niets dan een ruw successieregt of eenige tijdelijke leenroerige hulp aanbragten, maar de gewapende magt leverden, en de kroonlanden de inkomsten opbragten ter voortzetting van het bestuur des lands door tusschenkomst van eenvoudige rentmeesters van de kroon zonder eigendomsregten, hebben wij bijna ons geheel Indisch gebied weggeschonken aan den edelman of

aan den boer, die wij tot gewijzigde en eene landelijke belasting betalende eigenaren gemaakt hebben. Het minder bedrag dat aldus van de kroonlanden geheven kan worden, en zulke indirecte belastingen, als met eene maatschappij in ruwen staat overeen te brengen zijn, zijn nu voor de behoeften van den staat ontoereikend; en echter zullen de begrippen van het volk dit evenmin als eene verontschuldiging voor directe belasting aannemen als onze voorouders zulks deden. Zij zeggen ons met der daad, even als de leenroerige grooten in werkelijkheid aan onze oude koningen zeiden: »Indien gij de kroonlanden, die uw eigendom waren, verkwist en verminderd hebt tot dat de inkomsten voor u niet langer genoeg zijn, dan is dat geene reden waarom gij het ontbrekende ons ontnemen en uit onze eigendommen aanvullen zoudt. Herneem uwe onlangs gedane schenkingen of verbeter het overblijvende; maar wij zullen u niet helpen."

Daar wij niets terugnemen kunnen, worden wij in werkelijkheid gedreven tot de keuze tusschen directe belasting of verbetering van zulk overschot, als nog in onze magt is. In de onder het Zemindars-stelsel staande districten, waar wij de oude edellieden van eenvoudige renteheffers van de kroonlanden in bestendige erfelijke grondbezitters herschapen hebben, zijn de door ons geschonkene regten voor hen een eigendom van hooge waarde geworden, zoo als bewezen wordt door den aanzienlijken koopprijs van zelfs de geringste van zulke regten, en zou mitsdien elke inbreuk op zulk een eigendomsregt met geweld te keer gegaan worden. De meeste van de Zemindar-districten zijn dus buiten ons bereik; en zoowel goede staatkunde als goede trouw vorderen niet alleen hare handhaving in haren tegenwoordigen staat, maar zelfs de voltooijing van het werk der conversie door de eigendommen van alle groote landbezitters tot landgoederen onder den eeuwigdurenden aanslag te maken.

De inlanders vragen niet zonder reden, dat het Gouvernement een geneesmiddel voor zijne geldelijke ongelegenheden zal zoeken in de

verbetering der nog aan hetzelve gelaten kroonlanden, aleer het zijn toevlugt neemt tot de gemeente voor meer dan tijdelijken en kortstondigen bijstand. Dit is te meer billijk daar de ongelegenheden door de buitengewone behoeften van een hoogbeschaafd Gouvernement veroorzaakt worden, en zulke buitengewone eischen daarom bevredigd dienen te worden door de buitengewone bijdragen, die door een beschaafd beheer uit de kroonlanden kunnen worden getrokken.

Toeneming van openbare inkomsten. — Indirecte belastingen worden in B.-Indië door 132 millioenen zielen opgebragt, en geven daarom, schoon zij slechts op 1 sh. 5¼ (ƒ 0.86^{25}) per hoofd komen, meer dan negen millioen sterling, waarvan twee vijfden voor eene levensbehoefte, te weten voor het zout, en drie vijfden voor de kleine voorwerpen van weelde van een arm en matig levend volk genomen worden. Directe belastingen kunnen daarentegen in B.Indië slechts door weinigen betaald worden, zelfs wanneer zij van inkomsten van niet meer dan £ 20 (ƒ 240) 's jaars geheven worden, zoo als door wijlen den Heer Wilson voorgesteld was. De hoogste schatting van fortuinen boven die som, gegrond op het aandeel van het gewas des lands in de landelijke belasting, doet ze slechts tot vijftig millioen sterling stijgen, waarvan meer dan de helft uit inkomsten tusschen £ 20 en £ 50 's jaars moet bestaan. Mogt deze berekening juist zijn, dan zal de geheele opbrengst van de income-tax van den Heer Wilson tegen 2 pCt. van £ 20 tot £ 50 en 3 pCt. voor algemeene oogmerken boven die sommen, zelfs indien de betaling niet ontdoken wordt, nog slechts ten hoogste anderhalf millioen sterling opleveren. Eene verhooging op het zout van ½ d. (ƒ 0.02^{5}) per Eng. ℔ of zijn verkoop door het Gouvernement tegen 1½ d. (ƒ 0.07^{5}) instede van 1 d. (ƒ 0.05) per ℔, zou de tegenwoordige zoutbelasting van vier tot zes millioen sterling doen stijgen, en aldus meer dan de income-tax opleveren, zonder van den verbruiker een grooter gedeelte van zijn vermeerderd werkloon te nemen dan het zout tegen 1 d. (ƒ 0.05) per ℔ eenige weinige jaren geleden deed. Om

dezelfde reden zal de belasting op tabak den Heer Wilson waarschijnlijk grootere opbrengsten geven dan zijne income-tax. Natuurlijk ontstaat de bedenking, dat de arme instede van den rijke belast zou worden; maar in een land zoo als Indië, waar de armen zoo talrijk en de rijken zoo gering in getal zijn, kunnen ruim afwerpende belastingen, hoe strijdig zulks ook met onze menschlievende begrippen zij, slechts van de eersten getrokken worden. Het is beter dat dit door den staat gedaan worde dan dat de rijken hunne lasten op de schouders van de armen schuiven, hetgeen, hoe beklagenswaardig zulks zij, het eenige zekere gevolg is van het belasten van magtige en gewetenlooze Zemindars en inlandsche kooplieden.

Directe belasting. — Behalve het onvermogen der Indische inkomsten om een ernstig te kort door iets anders dan eene uitputtende belasting te herstellen, zijn directe belastingen nog aan deze in de werking blijkende bedenking onderhevig, dat zij altijd in B.-Indië volstandig en algemeen weêrstaan zijn. Gedwongene leveringen, berooving van elken aard, en zelfs gedeeltelijke ontzetting en verbeurdverklaring zijn door inlandsche bestuurders straffeloos aan grooter of kleiner inlandsche gemeenten of aan afzonderlijke personen opgelegd geworden; maar algemeene directe belasting van eenen voortdurenden en jaarlijks terugkeerenden aard is de eenige zaak, die alle inlanders sedert onheugelijke tijden eenstemmig hebben zoeken te vermijden. Directe belastingen met inquisitoriale bespieding van partikuliere zaken vormen eene vereeniging van de twee meest gehate dingen in eenen lagen toestand der maatschappij. Het enkel voorstel van eene income-tax voor handelaren en personen die eenig beroep uitoefenen, verwekte onlangs in de groote steden van het Noord-Westen zulk eene opschudding, dat de scherpziende handelaren van Indië, om hare oplegging te ontgaan, vrijwillig aanzoek deden tot eene wederinvoering van octrooijen en doorvoerregten. De verziende en meesterlijke algemeene beschouwingen van den Heer Wilson, bewonderenswaardig geschikt voor beschaafde

lieden, en die zijne voorstellen voor de Europesche gemeente te Calcutta zoo aannemelijk maakten, moeten of onbekend of onbegrijpelijk zijn gebleven voor de domme inlanders van B.-Indië, wier vaste overtuiging het is, dat de Engelschen hen sedert honderd jaren belast hebben om het geld naar Europa mede te nemen. Het zou gelukkig geweest zijn indien de uitkomsten van zijn plan, veronderstellende dat het in alle punten ten uitvoer gelegd ware geworden zoo als het eerst door hemzelven voorgesteld werd, niet hadden bewezen, dat het bestuur van een vrij en verlicht volk, dat zijne eigene geldelijke lasten goedstemt, zich met zijne onderdanen vrijheden veroorlooven kan, die ver buiten de magt liggen van willekeurige beheerschers van onwetende en achterdochtige millioenen. De ontwapening van het land en de toeneming van onze magt door de onderdrukking van den laatsten opstand zouden ons in het eerst voor eenen dadelijken tegenstand hebben kunnen behoeden; maar, tenzij wij ons eene mate van ruwe bejegening der inlanders veroorloven, welke evenzeer aan onze gewoonten als aan onze begrippen vreemd is, zullen onze directe belastingen zoo ontdoken worden, dat zij weinig zullen opleveren, terwijl niet te min hare voortduring zal worden aangezien als eene algemeene dwingelandij, die de ergste beroovingen en kortstondige gedwongene leveringen onder het inlandsch geweld te boven gaat. Onze ambtenaren zeggen, dat zij zich sterk genoeg gevoelen, om het volk, met inbegrip van de inlandsche eigenaren van landen en fondsen, eene income-tax op te dringen, maar geven toe, dat de uitkomst algemeene lijdelijke tegenstand, ontduiking en algemeene en diep gewortelde haat zal wezen. Zulk eene dadelijke persoonlijke aanleiding tot verzet tegen ons bestuur bij de leiders van 130 millioen volks moet ons of uit B.-Indië verdrijven, of het behoud van dat gewest tot eenen zwaren last voor Engeland maken; en de gelijktijdige oplegging van eene belasting op den tabak, schoon overigens uit een staatkundig oogpunt onschadelijk, zal die leiders een maar al te gereed werktuig verschaffen om de massa's in beweging te zetten.

Velen van dezelfde inlanders echter, die erkennen, dat de geheele inlandsche gemeente eene directe income-tax weêrstaan zal, zeggen, dat, indien het Gouvernement geld moet hebben, het meer met de inlandsche begrippen zou overeenstemmen en minder aanstootelijk voor het volk zou zijn, om eens voor al eene buitengewone bijdrage te heffen. Men heeft berekend, dat eene buitengewone heffing van vijftig millioen sterling in drie jaren van het geheele ligchaam des volks zou kunnen worden geheven zonder blijvend nadeel voor het land, indien het Gouvernement slechts aan elk district zijn aandeel in het jaarlijksch totaal wilde aanwijzen en het aan de voornaamste bezitters van land en geld overliet om dit weder onder zich zelven te verdeelen en het bedrag over hunne ondergeschikten te slaan, zonder bemoeijenis van onze ambtenaren. Dit was de wijze, die door Sir John Lawrence in den Punjab aangenomen werd; en aldus werd gemakkelijk eene vergoeding verkregen voor alle in de Punjab geleden schade. Toen een gelijk doel in Lucknow nagestreefd werd, namen de Engelsche ambtenaren de zaak zelven in handen, ten einde tegen onregtvaardigheid en onderdrukking van ondergeschikten bij de onderlinge toewijzing en inning door de inlandsche land- en geldbezittende klassen te waken, en wij bestuurden onze handelingen met zooveel angstvallige regtvaardigheid en zooveel schranderheid, dat slechts weinig geld ontvangen werd, en dit bijna nog wel uitsluitend van de fondsenhouders. Ofschoon zulke middelen om eene aanzienlijke opbrengst te heffen met aandrang aan het Gouvernement, zoowel door inlanders als door Engelsche ambtenaren, aanbevolen zijn, schijnt de bewustheid, dat de verdeeling en inning, om afdoende te zijn, aan de hoogere klassen der inlanders overgelaten moeten worden, en dat de opbrengst in zekere mate gedwongen moet zijn, het tegenwoordig bestuur er van afgeschrikt te hebben om daartoe over te gaan. Wij vervallen in al de werkelijke nadeelen van directe belasting der inlanders om de rente van de schuld wegens den opstand gemaakt bijeen te krijgen, ten einde het twijfelachtig euvel te vermijden

eener afbetaling van de hoofdsom door middelen, die noch blijvend schadelijk, noch zeer ongevallig voor het groote ligchaam des volks zijn, maar die slechts met onze eigene welwillende, doch weinig gewaardeerde begrippen, in strijd zijn.

Ontwikkeling van de hulpbronnen van B.-Indië. — Terwijl dit de bedenkingen tegen directe belasting in B.-Indië zijn, heeft de staatkunde om de hulpbronnen van den bodem te ontwikkelen, den algemeenen bijval weggedragen. Dit wordt zoowel in Engeland als in Indië gewenscht, maar tot nog toe is geen bepaald plan aangegeven, om zulks te doen op eene wijze, die aan het bestuur een onmiddellijk aandeel in de uitkomsten verzekert, en de openbare inkomsten belangrijk en snel doet toenemen. Spoorwegen, kanalen, wegen en bewateringswerken zijn de hoofdmiddelen, die voorgesteld worden; maar dezen, hoe onschatbaar ook als gedeelten van een grooter plan, kunnen de openbare inkomsten slechts zijdelings, allengs en in eene kleine mate, hoofzakelijk door het bezwarende middel om den aanslag van het land nog verder te verhoogen, bevoordeelen. De groote elementen van eenige aanmerkelijke en snelle toeneming van welvaart moeten gezocht worden in eene uitgestrektere en betere bebouwing van het land.

De eenige tak van het kultuurstelsel, die in B.-Indië in volle werking is, de opium-kultuur, is hetgeen in ons budget van inkomsten de beste vertooning maakt. De bedenkingen tegen opium als verderfelijk heulsap zouden niet toepasselijk zijn op andere onschadelijke en nuttigere voortbrengselen van den akker; en de voortreffelijke uitslag van de Gouvernements opium-kultuur als middel tot de heffing van inkomsten zonder de minste drukking op het volk, dient gewis meer dan op te wegen tegen eenige bespiegelende bedenking tegen hare aankweeking als een Gouvernements monopolie, terwijl het kultuurstelsel op andere voortbrengselen zou kunnen worden toegepast zonder zelfs aan dit verwijt bloot te staan. Men zal ook opmerken, dat de grondrente in onbezoldigden arbeid en het regt op gedwongen arbeid, op Java bestaande, niets te maken hebben met het kultuur-

stelsel, dat onafhankelijk van en nevens deze eigenaardigheden het Javasche grondbezit bestaat of bloeit. Het één zevende in arbeid wordt gebezigd voor de wegen en openbare werken; noch contractant, noch planter kan van de boeren gedwongen werk vorderen, en de inspanning van elk uur voor de kultuur wordt den landbouwer betaald, en ruim betaald. En tegelijk zijn de groote voordeelen van het kultuurstelsel onafhankelijk van den afkeuringswaardigen uitvoer naar Europa door het Gouvernement. Hetzij het Gouvernement in gewas terug betaald worde, en de producten bij opveiling op de hoofdplaats voor den uivoer verkoope, zoo als het nu met opium doet; hetzij de contractant zelf het op de hoofdplaaats verkoope en het Gouvernement in klinkende munt betale, is eene onverschillige zaak voor den goeden uitslag van het stelsel. De koopman zou het in elk geval voor den uitvoer even vrijelijk als eenig partikulier gewas opkoopen, en de uitkomst zou voor den Indischen, zoowel als voor den Engelschen handel aanzienlijk toegenomen uitvoer uit Indië met een daarmede gelijkstaanden invoer zijn.

Het Gouvernement van B.-Indië kon aldus van het kultuurstelsel dezelfde zijdelingsche voordeelen als dat van Java wegdragen, en tevens een groot gedeelte, schoon niet het geheel, van de regtstreeksche voordeelen, zonder op de beginselen hetzij van vrijen arbeid, hetzij van vrijen handel inbreuk te maken.

Nieuwe bezigheid voor Europeanen. — Behalve dat het de inkomsten van Java viervoudig vermeerderde, gaf het kultuurstelsel op Java een geneesmiddel tegen de klagten der Europeanen over het ontbreken van middelen en over gebrek aan aangename en voordeelige bezigheid. Het Engelsch karakter staat zeker niet zoo ver beneden dat der Nederlanders, dat het ons zou beletten om hetzelfde stelsel met even veel voordeel op ons zelven toe te passen, en wel met even weinig nadeel voor de inlanders als zij er in geslaagd zijn te doen. Alle vakken zijn nu in Engeland overvoerd met personen van goede opvoeding, gezond verstand en doorzettend karakter, waarvan honderden gewis door een billijk vooruitzigt op een dadelijk ruim bestaan en toekomsti-

gen rijkdom overgehaald zouden kunnen worden om hunnen mannelijken leeftijd aan den landbouw in B.-Indië te wijden. Gedwongene bijdragen of, indien daartoe niet werd overgegaan, leeningen in Engeland voor dit bepaalde doel zouden het noodig kapitaal verschaffen; het land, de luchtstreek en de arbeid wachten slechts om ons van deze middelen gebruik te zien maken, en de Nederlanders op Java bewijzen ons wat de vereeniging van deze hoofdstoffen zal uitrigten.

Hier is de oplossing en verwezenlijking van het Engelsch ontwerp om B.-Indië te koloniseren. De luchtstreken van Amerika en Australië maken de koloniën aldaar beter geschikt voor den Engelschen arbeider, wiens ruwe kracht en neiging om over de zwakkere rassen eene dwingelandij te oefenen voor den weeken en ijdelen inlander tegelijk hatelijk en hinderlijk zijn. Maar het kultuurstelsel zou de middelen van Indië ontwikkelen door tusschenkomst van welopgevoede heeren als leiders van den arbeid, wier karakter en voorbeeld voor het volk weldadig zouden zijn, en die de ware kolonisten waaraan ons Oostersch rijk behoefte heeft, uitmaken.

Het eenige blijkbaar noodige punt voor het welslagen van eene toepassing op B.-Indië zou, even als op Java, moeten bestaan in de keuze van de contractanten naar gelang van karakter en neiging, en vooral in de beperking tot Europesche heeren, met wie de contracten persoonlijk gesloten moesten worden en van hun voortdurend verblijf op hunne plantagiën afhankelijk behoorden te blijven. Het is het verstand ontleend aan opvoeding en beschaving en het verlicht eigenbelang van den Europeaan, welke de onbekrompene aanwending der te zijner beschikking staande Gouvernements-fondsen tot de verbetering der wijze van bewerking op Java hebben doen strekken, en aldus aan het gewas eene hooge Europesche marktwaarde hebben gegeven. De inlander in B.-Indië kan evenzeer indigo, suiker en katoen telen en verwerken; maar de zorgeloosheid in de bijzonderheden en de onverstandige afkeer van de noodige gelduitlegging, die aan zijnen staat van beschaving eigen zijn, doen altijd zijne

voortbrengselen beneden den gewonen standaard vallen. Het kultuurstelsel zou een nieuw veld voor den Europeaan aanbieden, hoofdzakelijk op land, waar het Gouvernement de landheer is, en waar dus geen inbreuk op eenig regt van inlanders gemaakt zou worden. Indien het tot den Europeaan beperkt bleef, zoo als op Java, schijnt er geen reden te bestaan waarom zijne uitkomsten zoo wel zijdelings als regtstreeks in B.-Indië die op Java niet zouden evenaren en de zedelijke voordeelen voor het geheele land zouden waarschijnlijk nog grooter zijn dan de stoffelijke. Werd het in B.-Indië tot den inlander uitgestrekt, dan zou de stoffelijke goede uitslag twijfelachtig en de zedelijke goede uitslag gewis gelijk nul zijn.

Even als Java bezit het hoog plateau van zuidelijk Indië bekoorlijke heuvels en dalen gedoopt in eeuwigdurende lente. De uitgestrekte keten der Himalayas biedt den Engelschman in Indië een verblijf als in de Alpen aan. De geheele landstreek verlangt slechts de toepassing van kapitaal door Engelsch vernuft om de schatten uit haren overvloeijenden schoot te schudden. Voorwaar de zegeningen van blijvende Engelsche nederzettingen in B.-Indië zijn eene proef overwaardig, ofschoon hare verwezenlijking des inlanders geliefkoosde luiheid met de daaruit volgende armoede in arbeidzaamheid en rijkdom zou doen verkeeren.

Welwillendheid tusschen Europeaan en inlander. — Vriendschappelijke gevoelens kunnen bij de groote massa der inlanders moeijelijk jegens ons hetzij als een volk of als een gouvernement bestaan, zoo lang hunne behoeften en de voorwerpen van hunne vurigste wenschen over het hoofd gezien, of wel geloochend worden. Om de toegenegenheid van het zwakkere ras te winnen, moeten wij op hunne belangen letten, en ons stelsel er meer naar inrigten, om hunne tegenwoordige begeerten te bevredigen, dan om hunne denkbeelden te veredelen. Wij moeten ons naar hunnen maatschappelijken staat rigten zoo als wij dien vinden, en niet zoo als wij wenschen, dat hij zijn zou; en wij moeten de regten, welke die maatschappelijke staat den

aanzienlijke zoowel als den geringe geeft, erkennen. Het is niet door den ouden edelman te vernietigen en door den boer en den kleinen handelaar eene ongebruikelijke vrijstelling van het gezag of zelfs van de afpersingen van zijnen natuurlijken meerdere te geven, dat wij vrede en welwillendheid bestendigen kunnen. Het natuurlijk overwigt van geboorte en voorouderlijke heerschappij in een leenroerigen staat is te sterk om zelfs door de geweldige werking van onze verkoopwetten en dorpsrepublieken te worden opgeheven. Wij verbitteren daardoor slechts de opperste standen zonder de lagere voor ons te winnen, terwijl het intusschen slechts met de hoogere rangen van inlanders is, dat wij hopen kunnen hartelijke betrekkingen van wederkeerigen arbeid en wederkeerige belangen aan te knoopen

Middel om het karakter des inlanders te verbeteren. — Ofschoon het bestuur van inlanders door hunnen eigenen ouden adel, zelfs in een onverbeterden staat, aan het land over het geheel welgevalliger dan ons tegenwoordig stelsel zijn zou, zou het zonder twijfel aan vele misbruiken bloot staan, en kan het slechts zoo worden gemaakt als wij het wenschen door den algemeenen aard en den toon van denken van den inlandschen ambtenaar te verbeteren. Wij hebben eene Engelsche letterkundige opvoeding op zich zelve beproefd, zonder eene merkbare uitwerking in die rigting te kunnen bespeuren, maar hebben ten eenenmale alle aanwending verzuimd van die middelen waardoor, in eenen dergelijken toestand der maatschappij, onze eigen ruwe aard werd verheven en verbeterd. Noch de Nederlanders, noch de Javanen zijn een aan het leenstelel onderworpen volk; en echter heeft bij hen de inlandsche maatschappij ongevoelig eenige der meest onderscheidende kenmerken van de leenroerige eeuwen aangenomen, en in geen geval met gelukkiger uitslag dan in de praktikale opvoeding van den jongen inlandschen edelman door hem aan het werk te stellen in de openbare aangelegenheden, en door hem vroegtijdig onder den invloed der openbare meening te plaatsen. De trapswijze uitwerking is niet ongelijk aan die van Eton, waar de

overlevering van hetgeen den gentleman en van hetgeen den ploert maakt, zonder eenig ander gezag dan de meening van elks eigen schoolmakkers, den geest der schoolknapen in eenen vorm goot, die daaraan toon gaf, en tot die eigenaardigheden leidde, waaraan de Etoniërs hunne onderscheidende benaming verschuldigd zijn. Zoowel in scholen als in Oostersche landen zou het zonder twijfel beter zijn indien een godsdienstig gevoel instede van een louter gevoel van eer tot de groote beweegkracht gemaakt kon worden; maar terwijl Arnold het eerste op de school te Rugby onmogelijk vond, slaagde hij er in om het karakter van den knaap te Rugby door middel van het laatste te veredelen. De aangeboren hoogmoed van den Indischen edelman en zijne dorst naar persoonlijke onderscheiding maken het waarschijnlijk, dat hij tegelijk gemakkelijk en met weldadig gevolg zou kunnen worden bestuurd door de eene of andere wijze van ridderlijke opleiding tot zijn ambt, eene opleiding van denzelfden aard als die, welke het karakter van de inlandsche ambtenaren op Java verbeterd heeft. Aldus zou een geheel ander denkbeeld van eer kunnen worden ingeprent aan de hoogere inlanders van B.-Indië, door wier verbeterde toon van denken de openbare meening eene gunstige hervorming ondergaan en allengs tot de lagere klassen doordringen zou. Indien afkeuring van misleiding op zich zelve in de plaats gesteld werd voor afkeuring van misleiding met slechte doeleinden, indien omkooping tot meineed in de schatting van den inlander even onteerend als persoonlijke meineed werd, indien verhevene beginselen en ridderlijk eergevoel de plaats van izzut of persoonlijke waardigheid innamen, indien regtschapenheid de kronkelende wegen verving, indien aan het najagen van geestelijke en verstandelijke goederen althans eene gelijke waarde als aan dat van zinnelijke en eigenbatige genietingen werd toegekend, dan zouden grooter stappen tot de zege van beschaving en christendom gedaan worden, dan ons tegenwoordig stelsel tot nog toe immer in staat was te bereiken.

Eerst dan, en niet eerder, kunnen wij eenige zekerheid ge-

voelen omtrent de vooruitzigten van ons toekomstig bezit van Indië, en voldaan zijn over de vervulling van die meer verhevene verpligtingen, waarvoor God, naar onze overtuiging, deze groote gift aan onze bewaring toevertrouwd heeft.

Mogelijke uitkomst. — Indië, indien het aldus tot dezelfde hoogte als Java opgevoerd werd, zou het grootste rijk vormen, waarvan het ooit in des menschen hart opgekomen is zich eene voorstelling te vormen. Zonder eene enkele nieuwe mijl van inlandsch gebied aan te hechten, zouden dezelfde bevolking per mijl en dezelfde inkomsten per hoofd ons boven de 170 millioenen zielen geven, eene schatting opbrengende van meer dan 130 millioen sterling in het jaar, niet alleen zonder zich zelven te verarmen, maar integendeel zoodat zij dagelijks in rijkdom, in tevredenheid en beschaving zouden toenemen.

De roem van zulk eene uitkomst bereikt te hebben is gewis de hoogste belooning, die eenig staatsman voor zich zou kunnen wenschen; en indien mijne nederige pogingen mogten bijdragen om daartoe den weg aan te wijzen, dan zal ik aan het schoone land van Indië de weldaden hebben vergolden, die het mijn gezin en mijzelven bewezen heeft.

INHOUD.